UČITEĽSKÉ NOVINY

9/2013, 3. január 2013 | Dvojtýždenník o školstve a vzdelávaní | Rozširované bezplatne, Ročník LX

Začnime do nového roku témou na najnižšom stupni základného vzdelávania. Pri školách nazývaných málotriedkami. Mali by sme sa jej venovať s plnou vážnosťou. Pravdaže, nie preto, lebo ju nedávno načali na tej „najvyššej“, teda televíznej úrovni. Toto médium má široký dosah, ale zvyčajne krátky dych. Narýchlo pustí medzi ľudí správu (v tomto prípade o chystanom rušení škôl s nízkym počtom žiakov), načrtne problém, zopár ľudí k nemu útržkovito vyjadrí svoj názor, a kameraman s redaktorkou sa náhlia za inou aktualitkou.

Téma si žiada širšiu spoločenskú diskusiu. Na školy, ktoré nemajú dosť žiakov, sa totiž vyťahuje dosť paušálne „jednotiaci“ meter. Ako inakšie, predovšetkým s ekonomickými „parametrami“, tie však neposkytujú dostatočné podklady na hľadanie všeobecných východísk. Najmä vtedy nie, ak sa na ne „neomylne“ dohliada priamo z centra. Samospráva dostala mnohé kompetencie, ale nie plnú sumu financií na to, aby mohla svojbytne rozhodnúť o tom, či je pre rodičov v obci výhodnejšie, aby ich deti chodili do školy priamo v obci, kde žijú, alebo dochádzali do väčšej, ale mimo nej. Rodičia zo sídliska posielajú svoje deti nezriedka do škôl v centre miest, z menšej dediny ich vozia autom do väčšej. Zdôvodňujú to zvyčajne snahou, aby ich dieťa dostalo kvalitnejšie vzdelanie. Ak k tomu prirátame „klesajúcu populačnú krivku“, viacerým školám v malých obciach skutočne hrozí administratívne rozhodnutie o ich zániku.

Žiaľ, administratívne rozhodnutia neraz predbiehajú (alebo dobiehajú, čo je ešte smutnejšie) vecné riešenia. Namiesto aktívneho konania sa iba nečinne prizeráme, a keď realita prerastie do problému, začíname ho unáhlene akože hasiť. Nežiada sa mi metať blesky rovno do parlamentných lavíc, myslím si, že pri málotriedkach sa treba vrátiť k podstate zákonného rozhodnutia preniesť významné kompetencie v základnom školstve na obecné, mestské samosprávy. Jeden z dôvodov vychádzal povedzme z tradícií ľudového školstva, keď správca, učiteľ, učiteľka „na dedine“ boli uznávanou súčasťou obce. Lenže „časy sa zmenili“, pedagogická obec už nepovažuje za potrebné byť s obcou, ktorá ich zamestnáva, taká spriaznená, ako bývali ich predchodcovia. Trvalé bydliská učiteľov často nie sú totožné s ich pracoviskami, a tak ani rodičia sa pri odvádzaní svojho dieťaťa do inej školy nemusia zamýšľať nad tým, či ho náhodou neodtrhávajú od učiteľky, ktorá je (ideálne: mala by byť) osobne a osobnostne prítomná v obci „od rána do večera“.

Nie som sociológ, a tak si netrúfam posudzovať, ktoré kritériá by mali byť rozhodujúce pri zamýšľanej likvidácii málotriednych škôl. Za hlavný dôvod však nepovažujem počet žiakov v nich. A bol by som nesmierne rád, ak by sa na váhu zachovania základných vzdelávacích inštitúcií postavili kvalitní pedagógovia. Nehľadal by som v tom ich súkromnú snahu uchovať si zamestnanie. Práve tvorivá a svedomitá práca učiteľov by mohla byť vážnym príspevkom do diskusie o tom, čomu hovoríme regionálna výchova. A čo máme

(pokračovanie na strane 2)

Rok 2013 je príležitosťou predstaviť Európe nielen Košice, ale celé Slovensko. *Foto kosice.sk*

Košice – európske centrum kultúry 2013

Slovensko je stará kultúrna krajina s úžasným duchovným a materiálnym bohatstvom, ktoré vytvorili naši predkovia, a je našou úlohou zveľaďovať a budovať ho ďalej. Rok 2013 je výnimočný nielen pre východoslovenskú metropolu Košice, ale pre celé Slovensko, že sa v ňom prvé európske mesto, ktoré malo svoju erbovú listinu, stáva hlavným mestom kultúry nášho kontinentu. Je to mimoriadny sviatok nielen pre obyvateľov Košíc, ale všetkých obyvateľov Slovenska, teda umelcov, ale aj učiteľov a školy, lebo výchova a vzdelávanie sú súčasťou každej kultúry, sú jej nositeľom, šíriteľom a najmä tvorcom. Druhým európskym hlavným mestom kultúry (EHMK) roku 2013 je francúzske Marseille.

Možno očakávať celý rad kultúrnych a kultivačných aktivít, do ktorých sa budú zapájať aj žiaci, študenti, učitelia. Dôležité je, aby to boli naozaj zmysluplné činnosti, ktoré budú podporovať výchovu, vzdelávanie, múdrosť, tvorivosť; určite by k nim nemali patriť bulvárne veci, šoubiznisové nepodarky a podobne. Je to priestor aj pre medzinárodné partnerstvá, projekty, kooperáciu, ale aj šírenie dobrého mena a kultúry našej vlasti, našich hodnôt a našich tradícií. Európa bude zvedavá na Slovensko a jeho kultúrnych reprezentantov, ktorými môžu byť aj mladí ľudia a učitelia. Tak ako návštevníci zo zahraničia nie sú zvedaví na to, akú u nás robíme pizzu, steaky či japonské sushi, nie sú zvedaví ani na to, ako vieme zaspievať a zatancovať anglické pesničky, nie sú zvedaví na modelky, tetovačky a iné bizarnosti, ale na skutočné hodnoty, ktoré tvoria kultúrny kód našej krajiny a nášho národa. Vyjasniť si tieto veci si musíme aj my sami v našom vedomí a komunikácii so zahraničím. Kultúra nie je len folklór, kroje, ľudová hudba, kultúra má oveľa bohatšiu národnú šírku.

Oficiálny otvárací ceremoniál EHMK 2013 sa uskutoční počas víkendu 19. a 20. januára 2013 ako jedinečný

(pokračovanie na strane 2)

K bezpečnosti práce s chemickými látkami v školských laboratóriách prispeje druhá séria multimediálnych CD

Národný projekt *Vzdelávanie učiteľov v súvislosti s tvorbou školských vzdelávacích programov* prispeje k bezpečnosti práce v školských laboratóriách. Vďaka národnému projektu vznikla druhá séria multimediálnych vzdelávacích CD – interaktívna pomôcka pre učiteľov chémie v základných školách, v stredných odborných školách (SOŠ) a gymnáziách. Na túto tému sme sa porozprávali s odborníkom na chémiu liečiv a prácu s nebezpečnými chemickými faktormi Mikulášom Bartalom.

Kým ste začali pripravovať multimediálne CD pre učiteľov chémie, venovali ste sa bezpečnosti práce v laboratóriách priamo v školách?

K problematike chemických faktorov som sa dostal roku 2005, keď som vo Výskumnom ústave vodného hospodárstva prevzal riadenie práce s nebezpečnými chemickými faktormi. Chemické látky bolo potrebné roztriediť na rôzne skupiny, vyradiť tie, ktoré nemohli byť používané alebo boli po záruke, a tiež sa žiadalo zaviesť systém pohybu chemických látok. Neskôr na SOŠ chemickej v Bratislave, kde som popri zamestnaní učil, sme si aj s riaditeľkou školy uvedomili, že všetky predpisy, ktoré platia pre profesionálne pracoviská, lekárne či výskumné pracoviská, platia aj pre školy. Už vtedy, roku 2007, však boli šesť rokov staré. Nevyhnutné teda bolo zaviesť podobný systém, ako majú profesionálne laboratóriá, aj do škôl.

Ako sa vám darilo prostredie v školách, ktoré sú finančne poddimenzované, prispôsobovať profesionálnym laboratóriám, respektíve ako sa vám darilo meniť školské chemické laboratóriá na vyhovujúce?

Ešte v tom istom roku sme vypracovali najskôr posudok o riziku, a zhodnotili tak všetky riziká, ktoré sú prítomné v školských laboratóriách, a následne sme zhotovili prvý prevádzkový poriadok na prácu s nebezpečnými chemickými látkami. Vo výskumnom pracovisku som získal skúsenosti a mohol ich využiť v školskom prostredí. Vypracovanie posudku o riziku a zhodnotenie všetkých rizík bolo na začiatku celého procesu – teda premeny školských laboratórií na bezpečné školské pracoviská – tým najdôležitejším a najnevyhnutnejším krokom. Ďalšie kroky už určoval samotný posudok.

Rok nato ste urobili prvý seminár pre pedagógov chémie. Aké boli ich reakcie, keď ste ich oboznámili s predpismi – s novým prevádzkovým poriadkom na prácu s chemickými nebezpečnými látkami?

Každý bol veľmi prekvapený, že chemické látky ktoré sa bežne používajú pri pokusoch v školských laboratóriách aj na základných školách, sú nielen neadekvátne nebezpečné pri daných podmienkach

(pokračovanie rozhovoru na strane 2)

Všetkým našim čitateľom želáme pevné zdravie a úspešný rok 2013

Redakčný tím UN

Od vzdelania k múdrosti

Prof. PhDr. Miron Zelina, DrSc., Dr. h. c.

Strany 4 – 5

Výzvy do diskusie o súčasnosti a budúcnosti nášho školstva

Strana 7

Školstvo je zložitý mechanizmus, ktorý treba neustále monitorovať

Rozhovor s generálnym riaditeľom ÚIPŠ Ing. Jurajom Homolom

Strany 9 – 10

Maturitná skúška zo slovenského jazyka a literatúry

Dokument

Strany 25 – 30

Košice – európske centrum kultúry...

(dokončenie zo strany 1)

dvojdňový sviatok s rôznymi aktivitami na rôznych miestach, ktorými ožije celé mesto. Zasiahne nielen Hlavné námestie, Štátne divadlo, Steel Arénu, kluby, reštaurácie, ale, čo je pre nás dôležité, aj školy a školské zariadenia.

Pri realizácii a uskutočňovaní aktivít však napriek významu podujatia nesmie prísť k narušeniu vyučovacieho procesu a vyučovania vôbec. Účasť na rôznych podujatiach treba so žiakmi pripravovať tak, aby títo absolvovali všetky svoje školské povinnosti a plán vzdelávania. „Vďaka projektu EHMK sa Košice stali najdynamickejšie sa rozvíjajúcim mestom na Slovensku. Budujeme

modernú európsku metropolu, kde sa oplatí nielen žiť, pracovať a tvoriť, ale kam sa oplatí prísť aj turistom. Verím, že keď Košice objavuje celý svet, cestu k nám si na budúci rok nájde aj zvyšok Slovenska," uviedol primátor Košíc Richard Raši.

Ako dodal, tento rok je ideálnou príležitosťou spojiť poznávanie mesta a regiónu so zaujímavými, výnimočnými kultúrnymi zážitkami. My dodávame, že tento moment by mohol byť podnetom na posilnenie našej vlastnej kultúrnej a národnej identity a najmä patriotizmu a zdravého vlastenectva. **(lupa)**

REFORMA

V roku 2012 dostali školy 69 učebníc

Celkovo 69 titulov nových reformných učebníc (vrátane učebníc pre školy s vyučovacím jazykom maďarským) bolo dodaných v tomto roku do základných a stredných škôl. Išlo o 59 učebníc pre všeobecnovzdelávacie predmety, ostatné tituly boli určené pre odborné predmety. Distribuovali sa v celkovom náklade 1 354 600 kusov, za ktoré ministerstvo zaplatilo 2 859 640 eur. Naďalej chýba školám 34 titulov nových reformných učebníc. Prioritou ministerstva bolo zabezpečiť v tomto roku najmä nové učebnice pre posledný reformný ročník – 9. ročník základnej školy a 4. ročník gymnázia s osemročným štúdiom. **(mi)**

(dokončenie zo strany 1)

v prudko globalizovanom svete právo nazývať domovom. Ak deti získajú vo svojich „málotriedkach" základné ľudské poznanie, remeselné zručnosti, vnútorne precítia miestne tradície, môžu ísť do „vyšších" tried vo väčších školách s vedomím základných ľudských hodnôt.

S nimi sa ľahšie dobieha prípadná „zameškaná učebná látka".

Dušan MIKOLAJ

Vláda SR schválila koncepciu štátnej politiky v oblasti športu

TELESNÁ VÝCHOVA V ŠKOLÁCH

Špecifikovať aktuálne problémy slovenského športu, podporovať šport pre všetkých ako odporúčaný spôsob aktívneho životného štýlu najmä detí a mládeže či zvýšiť kvalitu športovej reprezentácie a prípravu športovo talentovanej mládeže je cieľom *Koncepcie štátnej politiky v oblasti športu - Slovenský šport 2020*, ktorú na svojom decembrovom rokovaní schválila vláda SR. Materiál pripravilo Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR v spolupráci s mimovládnymi športovými organizáciami a odborníkmi v oblasti športu.

Zámerom koncepcie je riešiť problémy slovenského športu už od vyučovania telesnej výchovy na školách. Navrhuje preto vykonať roku 2013 revíziu štátnych vzdelávacích programov a pripraviť východiská na postupné zavedenie 3 hodín telesnej výchovy (TV) na prvom stupni základných škôl. Rovnako má za cieľ zmeniť zameranie hodín TV (najmä smerom k zážitkovosti) a zatraktívniť ich obsah s cieľom zvýšenia počtu cvičiacich žiakov na vyučovacích hodinách. Veľký dôraz kladie aj na podporu rekreačného športu v záujme aktívneho trávenia voľného času ľudí v každom veku, najmä však detí a mládeže.

V oblasti podpory športovo talentovanej mládeže koncepcia navrhuje skvalitniť jej prípravu, ako aj zvýšiť efektivitu výberu športových talentov do 23 rokov pre potreby športovej reprezentácie SR. Za cieľ si kladie taktiež vytvoriť podmienky na sociálnu inklúziu športovcov so zdravotným znevýhodnením do spoločnosti a skvalitniť prípravu reprezentácie športovcov so zdravotným znevýhodnením.

Materiál rieši tiež zavedenie nového modelu financovania športu, ktorý pozostáva nielen z rozpočtov ministerstiev a iných verejných zdrojov (prostriedky EÚ, výroba a vysielanie športu vo verejnoprávnych médiách, výnosy z tipovacích súťaží na športové výsledky), ale aj zo súkromných zdrojov (dary, zmluvy, výnosy z charitatívnych lotérií) či z vlastných zdrojov športovcov a športových organizácií. Finančné prostriedky budú rozdelené medzi národné športové zväzy podľa koeficientu úmernému spoločenskému významu športov, ktorý sa vypočíta týmto spôsobom:

ŠPORTOVÝ ÚSPECH
X
ZÁUJEM O ŠPORT
=
KOEFICIENT ŠPORTU

Športové zväzy budú mať slobodu narábania s poskytnutými prostriedkami, povinné však budú zverejniť výročnú správu, použitie poskytnutej dotácie a pravidelne vkladať štruktúrované informácie o vlastnom športovom odvetví do informačného systému v športe.

Materiál venuje pozornosť taktiež boju proti negatívnym javom v športe a zameraný je aj na kroky v legislatívnej oblasti, pričom navrhuje vypracovať nový zákon o športe, novelizovať školský zákon a zákon o organizovaní verejných telovýchovných podujatí, športových podujatí a turistických podujatí.

Okrem toho sa v koncepcii ako zámer uvádza budovanie športovej infraštruktúry osobitného významu s cieľom postaviť Národný futbalový štadión. Ďalším navrhovaným opatrením je modernizovať športovú infraštruktúru verejných vysokých škôl, vybudovať strediská akademického športu v Bratislave, Nitre, Žiline, Banskej Bystrici, Prešove a Košiciach a zároveň riešiť havárie športových objektov slúžiacich pre potreby školskej telesnej výchovy a záujmovej športovej činnosti detí a mládeže.

Koncepcia štátnej politiky v oblasti športu bola pripravovaná za aktívnej účasti približne 80 športových zväzov, pričom ako pracovný materiál bola určená aj na verejné pripomienkovanie, v rámci ktorého bolo predložených 350 pripomienok. Ideový zámer rozvoja športu bol teda tvorený prostredníctvom širokej diskusie priamo zainteresovaných, čo znásobuje jeho kvalitu. Po schválení koncepcie bude nasledovať novelizácia viacerých zákonov, aby sa zámery zosúladili s legislatívou a boli tiež adekvátne finančne kryté.

Michal KALIŇÁK,
hovorca ministra

K bezpečnosti práce s chemickými...

(dokončenie rozhovoru zo strany 1)

pracoviska, ale niektoré aj úplne zakázané. Všeobecne záväzná právna norma z roku 2002 deklaruje, že karcinogénne a mutagénne látky nemôžu byť používané pri výučbe na základných a stredných školách, pričom spomínaný zákaz nepovoľuje žiadne výnimky. Pre toxické látky existuje určitá výnimka, ktorá sa vzťahuje na nevyhnutné práce z hľadiska odbornej prípravy žiaka na budúce povolanie. Táto výnimka je uplatniteľná skôr v stredných odborných školách chemického zamerania. Po prednáške sa všetci pedagógovia zaujímali o to, kde by mohli nájsť spomínané informácie – nejakú príručku, knihu, ktorá by im pomohla pri vypracovaní prevádzkových poriadkov. Ukázalo sa, že aj v tomto smere máme obrovský nedostatok v zdrojoch odbornej literatúry. A tak sme začali rozmýšľať, ako by sme mohli pomôcť učiteľom chémie.

Výsledkom bola úvaha pripraviť pre učiteľov interaktívnu pomôcku – multimediálne CD, ktoré bude riešiť bezpečnosť práce v chemických laboratóriách v základných školách, v SOŠ či gymnáziách?

Áno, chceli sme ponúknuť základné informácie, čo sa týka predpisov chémie, ale aj priniesť návod, ako vypracovať posudok o riziku, ako zvládnuť roztriedenie chemických látok na rôzne skupiny, ako likvidovať chemické látky, ktoré nemôžu byť používané v školskom laboratóriu, ako vypracovať relevantné dokumenty, tlačivá... To bol náš hlavný zámer, aby sme učiteľom poskytli pomôcku, ktorá ich dovedie k cieľu, aby laboratóriá v školách boli kontrolované, riadené a vyhovujúce legislatívnym požiadavkám, aj v súlade s právom EÚ.

Ako boli školské laboratóriá pripravené na triedenie chemických látok a prípadné likvidovanie zakázaných látok?

Tu boli najväčšie problémy. Keď učitelia roztriedili chemické látky, prišlo sa na to, že najmä školské laboratóriá v základných školách nie sú vybavené na to, aby mohli priamo likvidovať nebezpečné chemikálie. Dokonca mnohé látky sa ani priamo likvidovať nemôžu, musia byť odovzdané do špeciálnych firiem, ktoré majú špeciálnu techniku, skládku alebo zneškodňovaciu linku na nebezpečné odpady. Problémom bolo i samotné zaraďovanie niektorých zlúčenín do kategórií podľa platného katalógu odpadov.

Napokon ste chemické látky rozdelili do troch základných skupín.

Do prvej skupiny spadajú látky, ktoré môžu byť naďalej používané. Tu však treba spomenúť, že mnohé školy nemajú základné vybavenie na ochranu zdravia v laboratóriu, a to digestor. Tento technický prvok je veľmi dôležitý a, žiaľ, aj finančne náročný. Bez digestora má laboratórium obmedzené možnosti, a preto napríklad niektoré koncentrované kyseliny, prchavé organické rozpúšťadlá a mnohé iné bežné chemické látky nemôžu v nich byť používané. V druhej skupine boli chemické látky, ktoré mohli byť zneškodnené na mieste, lebo niektoré základné chemické operácie umožnia eliminovať nebezpečné vlastnosti zlúčenín. Zrážanie, rozklad, neutralizácia, všetko bežné operácie, dokážu látky zbaviť nebezpečných vlastností. A do tretej skupiny spadali už spomínané karcinogény, mutagény a toxické látky, ktoré museli školy odovzdať na zneškodnenie do špeciálnych firiem. Samozrejme, že školám tak vznikli isté finančné výdavky, ktoré nie sú zanedbateľné.

Ako reagovali školy na nové predpisy a ako si v súčasnej finančnej situácii poradili?

Kľúčovým krokom bolo poskytnutie informácií, takže učiteľ, ktorý bol oboznámený a vyškolený – sám si preštudoval príslušné predpisy – dokázal vyriešiť niektoré spomínané problémy vo svojom laboratóriu. Po roztriedení látok si uvedomil, že niektoré chemické látky, ktoré dovtedy poznal iba z chemickej stránky, ukázali úplne inú tvár z hľadiska toxikologických vlastností. Informácie získal najmä preštudovaním tabuliek, ktoré uvádzajú kategórie nebezpečenstiev pre jednotlivé látky, a kariet bezpečnostných údajov. Zoberme si napríklad jeden bežný prípad: benzén je organická látka bežne sa vyskytujúca v školských chemických laboratóriách. Jediný maličký piktogram na etikete uvádza, že látka je horľavá. Treba dodať, že etikety sú väčšinou viac ako tridsať rokov staré. Dnes je situácia iná. Benzén je dokázaný karcinogén a bez výnimky úplne zakázaný v základných a stredných školách. Iba na ilustráciu: s touto látkou aj profesionálne laboratóriá môžu pracovať len na základe povolenia, a to iba v kontrolovanom pásme – čo je špeciálne pracovisko. Špeciálne pracoviská majú väčšinou skrátený pracovný čas, rizikový príplatok, dodatkovú dovolenku... Vďaka informovanosti už teraz v mnohých, najmä základných školách bez digestora a bez akejkoľvek ochrany, navyše s deťmi, učiteľ nepracuje s niektorými chemikáliami, lebo vie o rizikách zakázaných chemických látok. Spomenul by som ešte dichróman amónny, k obľúbeným pokusom totiž ešte stále patrí „dichrómanová sopka". Je to síce pekný pokus, avšak bez problémov môže byť nahradený menej nebezpečným pokusom, bez použitia zakázaných karcinogénov a mutagénov, akým sú aj chrómany a dichrómany. Aj v tomto prípade mnohí pedagógovia pri spomínanom pokuse ani len netušili, že jeho realizácia je v rozpore so všetkými predpismi z príslušnej právnej oblasti a vystavujú sa závažným zdravotným rizikám, nehovoriac o žiakoch.

Mgr. Beáta REPÍKOVÁ

(Pokračovanie rozhovoru o bezpečnosti práce s chemickými látkami v školských laboratóriách a o druhej sérii multimediálnych CD nájdete v ďalších vydaniach Učiteľských novín.)

TRADÍCIE

Pestujme u detí zmysel pre radosť

Opäť nadišiel vianočný čas, na ktorý sme už všetci netrpezlivo čakali. Čas, keď sme si bližší ako inokedy a snažíme sa zabudnúť na problémy a staré spory, úsmev na tvári nám vyčarí i najmenšia maličkosť a máme obrovskú chuť robiť radosť ostatným. Kúzlo Vianoc spája ľudí v úprimnom ľudskom porozumení.

My rodičia sme sa spolu s našimi deťmi už od začiatku decembra veľmi tešili na tradičnú vianočnú párty, ktorá sa v ZŠ v Kráľovej nad Váhom konala 21. decembra.

Na úvod pani riaditeľka Janka Poláčeková zhodnotila akcie a úspechy školy v tomto školskom roku a potom už nasledoval očakávaný program. Príbeh o milionárovi, ktorý nenávidel Vianoce a postupne pochopil ich význam a čaro, dojal všetkých prítomných. Scénka o nespokojnom kaprovi nás rozosmiala. Vyvrcholením programu boli spoločné vystúpenia detí spolu s rodičmi na tému Vianoc. Následne sme si v dolnej triede pochutnali na výborných koláčikoch šikovných mamičiek a babičiek. Deti si našli pod stromčekom krásne darčeky.

V novom roku prajeme všetkým vnútornú silu, stály zmysel pre radosť z malých i veľkých vecí života, veľa ľudskej iskry, lásky na rozdávanie i potešenie z najbližších a ľudí blízkych vášmu srdcu.

Ing. Lívia SZABÓOVÁ,
predsedníčka RZ pri ZŠ Kráľová n./Váhom

UČITEĽSKÉ NOVINY
Dvojtýždenník o školstve a vzdelávaní

Vydáva Štátny inštitút odborného vzdelávania.
Adresa vydavateľa: Bellova 54/a,
833 63 Bratislava, IČO: 17314852

Učiteľské noviny vychádzajú ako súčasť národného projektu *Vzdelávanie učiteľov v súvislosti s tvorbou školských vzdelávacích programov*.

Adresa na doručovanie pošty:
Vydavateľstvo Parentes
P. O. Box 17, 902 01 Pezinok
e-mail: uciteliazneba@gmail.com

Šéfredaktor:
PhDr. Ľubomír Pajtinka, PhD.,
tel.: + 421 904 700 570,
e-mail: uciteliazneba@gmail.com

Redakčný tím:
Prof. PhDr. Miron Zelina, DrSc.,
e-mail: zelina@fedu.uniba.sk
Dušan Mikolaj,
e-mail: dusanmikolaj@gmail.com
Mgr. Milan Soukup,
e-mail: mgr.milan.soukup@gmail.com
Ľudovít Pomichal,
e-mail: ludo@pomichal.sk
Mgr. Tomáš Mikolaj,
e-mail: mykolight@gmail.com

Fotoreportér: PhDr. Ján Súkup,
e-mail: sukup@stonline.sk

Design: Branislav Malík, ARTWORK

Nevyžiadané rukopisy nevraciame.

Redakcia si vyhradzuje právo upraviť titulok príspevku a vykonať v rukopise potrebné štylistické, jazykové a ďalšie úpravy, ako aj rozhodnúť o jeho nezaradení. Redakcia sa nemusí stotožňovať s obsahom príspevkov.

Tlač: Versus, a. s., Moskovská 4, 811 08 Bratislava, prevádzka Pribinova 21, 819 46 Bratislava

Vydávanie Učiteľských novín finančne podporuje Európsky sociálny fond.

Učiteľské noviny sa distribuujú zadarmo.
Zadané do tlače 3. 1. 2013.

EV 2461/08

Budúcnosť našej vedy a techniky je v rukách učiteľov základných a stredných škôl

PREJAV PRI PREBERANÍ CENY MINISTRA ŠKOLSTVA, VEDY, VÝSKUMU A ŠPORTU SR

Pri príležitosti Týždňa vedy a techniky ocenil minister školstva, vedy, výskumu a športu SR Dušan Čaplovič osobnosti vedy a techniky, ako aj úspešné vedecko-technické tímy. Udeľovanie cien sa uskutočnilo 8. novembra 2012 a medzi ocenenými bol aj prvý ponovembrový minister školstva Ladislav Kováč, ktorý sa prostredníctvom Učiteľských novín chcel s vami podeliť o svoje pocity:

Je pre mňa poctou, že som bol vybraný do skupiny tých, čo dostávajú cenu ministra za celoživotné dielo vo vede a technike. Ja som však po celý život za svoje povolanie považoval povolanie učiteľa. Keď som po štúdiách na Univerzite Karlovej prišiel na Univerzitu Komenského a dostal možnosť budovať s mladými spolupracovníkmi biochémiu, prijali sme zásadu, že sme predovšetkým učitelia a náš vedecký výskum je len súčasťou – ale aj nevyhnutnou podmienkou – vysokoškolskej výchovy.

Keď si režisér, čo pripravoval TV klip k tejto cene, chcel nasnímať do kamery moje diplomy, ocenenia, uznania, povedal som mu: V živote sa mi dostalo len dvoch vyznamenaní, ku ktorým sa hlásim. Prvého po roku 1968, keď došlo k sovietskej okupácii Československa, nastúpila „normalizácia“ a moji kolegovia z univerzity usúdili, že sa nehodím za učiteľa, a zo školy ma vyhodili. Tým som bol zaradený do skupiny vzdelancov, ktorých aj v minulosti prenasledovali za to, že „kazia mládež“. Bola to pre mňa česť; veď v čele tohto radu stojí Sokrates. Áno, ja som „kazil“ mládež; tým, že som od každého študenta žiadal, aby mal vlastný názor, aby dokázal na ňom stáť, ale tiež aby bol ochotný ho opustiť vtedy, keď sa ukáže, že sa mýlil. Na dvadsať rokov mi bolo znemožnené učiť. Som však vďačný nebohému Kolomanovi Boďovi, že mi v malom ústave pre výskum hospodárskych zvierat v Ivanke pri Dunaji predsa len dal možnosť, aj keď len lokálne a v malom rozsahu, formovať mladých ľudí a aj si vychovať hŕstku žiakov.

Druhé ocenenie prišlo po roku 1989, keď som sa mohol vrátiť na svoje pôvodné pracovisko a nadviazať na prácu, čo sme pred dvadsiatimi rokmi začali. Na školu mohli prejsť so mnou aj moji žiaci ešte z prednormalizačných začiatkov, ale aj noví mladí z Ivanky. Som rád, že sa im výchovná práca darí, a ďakujem im, že pokračujú v uplatňovaní zásady, že vedecká a pedagogická práca na vysokej škole sú neoddeliteľné.

Moja vierouka vedy má dva články. Prvý, že v malej krajine, ako je Slovensko, by sa mal základný výskum pestovať na vysokých školách, najlepší duchovia našej kultúry by mali byť v dennom kontakte s mladými ľuďmi, a nie končiť sterilne v laboratóriách. Druhý článok: učiteľské povolanie je najkrajšie a najvznešenejšie. V týchto dňoch sa učitelia základných a stredných škôl domáhajú, aby sa im od spoločnosti dostalo adekvátneho uznania a ocenenia. Ďakujem pánu ministrovi školstva, že im vyjadruje svoju podporu. Bol by som rád, keby celá dnešná slávnosť bola správou pre verejnosť, že si komunita ľudí od vedy a techniky uvedomuje, že budúcnosť našej vedy a techniky, ale aj budúcnosť celej spoločnosti je v rukách učiteľov základných a stredných škôl. Veď my všetci za svoje dnešné ocenenia vďačíme svojim bývalým učiteľom. Ďakujem vám, že podporíte učiteľov v ich úsilí, aby si naša spoločnosť naplno uvedomila rozhodujúci význam učiteľského povolania.

Ladislav KOVÁČ,
prvý ponovembrový minister školstva

Výskum potvrdil pozitívny záujem učiteľov i žiakov o digitálnu výučbu

PLANÉTA VEDOMOSTÍ

K víziám šéfa rezortu školstva v súvislosti s realizáciou digitálneho vzdelávacieho systému Planéta vedomostí je bezpochyby vhodné doplniť aj niektoré fakty zo správy z výskumu *Testovanie digitálnych učebníc Planéta vedomostí*, vypracovanej roku 2011 kolektívom na čele s R. Masarykom.

Z resumé správy vyplýva, že „Planéta vedomostí má potenciál stať sa významným krokom na ceste k vzdelávaniu centrovanému na žiakov, ktoré je naratívne, exploračné a založené na kooperatívnej práci v skupinách. Na základe vyjadrenia všetkých aktérov a pozorovania modelových hodín môžeme uzavrieť, že digitálny obsah Planéta vedomostí bol v školách prijatý pozitívne a učiteľky a učitelia prejavili potenciál prijať ho k lepšiemu napĺňaniu pedagogických cieľov.“

Ak je spomínaná správa rozdelená do šiestich kapitol, inšpiratívne zistenia, názory a odpovede v prieskume obsiahli pre perspektívnosť celého projektu najmä praktické postrehy učiteľov a žiakov testovaných škôl. V časti *2. Učiteľky a učitelia: rozhovory* sa v správe o. i. konštatuje: **„Keď mali učitelia zhodnotiť, ako sa im pracuje s Planétou vedomostí, väčšinou zaznievali vysoko pozitívne hodnotenia. Za najväčšie výhody považujú okrem opakovane zdôrazňujúcej názornosti a vizuálnosti aj interaktívnosť a prepojenie s reálnym životom v zmysle určitej praktickosti.“** Názornosť rezonovala najvýraznejšie. Postoj väčšiny ilustruje citát učiteľky biológie: „Ja sa môžem rozliať na kolomaž, ale nikdy im neukážem, ako prebieha mitóza...“ Pritom však bol zaujímavý aj fakt, že nikto z pedagógov nepovažoval digitálne kurikulum za „samonosný“ systém, väčšinou ho podľa správy z výskumu vnímali buď ako základný rámec, alebo ako doplnkový prvok, vždy sa ho však snažili kombinovať s inými formami učenia a s prácou v nevirtuálnom prostredí.

Učitelia a učiteľky považovali vo výskume za najväčšie výhody Planéty vedomostí názornosť pri vysvetľovaní, vyššiu mieru integrácie IKT do vyučovacieho procesu, interaktívnosť a zábavnosť pre žiakov, okamžitú spätnú väzbu prostredníctvom interaktívnych úloh a cvičení a dynamickosť. **Z pohľadu pozitívneho vplyvu dokáže Planéta vedomostí podľa respondentov najviac ovplyvniť motiváciu žiakov, rôzne štýly učenia, individuálne rozširovanie vedomostí žiakov v oblastiach ich záujmu, samostatnosť žiakov a motiváciu pedagógov.**

Pri prvej otvorenej otázke na vzdelávací moment či dosah, ktorý by nebolo možné dosiahnuť bez použitia Planéty vedomostí, respondenti oceňovali najmä jej názornosť, motivačný potenciál, tvorivosť, komplexnosť, okamžitú spätnú väzbu pri úlohách, možnosť zadávania domácich úloh či vkladania vlastných materiálov. **Pri druhej otvorenej otázke, či by privítali digitalizovanie aj iných predmetov, zaznievali najčastejšie návrhy na doplnenie zemepisu, dejepisu, slovenského jazyka a literatúry a cudzích jazykov.** Pri tretej otvorenej otázke na prípadné ďalšie námety na zlepšenie práce s Planétou vedomostí či ďalšie poznámky k tejto téme najviac rezonovalo zosúladenie so štátnymi vzdelávacími programami či s novou školskou reformou.

V časti správy z výskumu, ktorá deklaruje názory žiakov, väčšina z nich hodnotí učenie sa s digitálnym obsahom Planéty vedomostí pozitívne. Hodiny prezentované cez Planétu vedomostí si pamätali, pri otázkach reagovali živo a pozitívne. Rozhodne uprednostňovali túto formu učenia sa pred tradičnými metódami.

Za najväčšie prínosy Planéty vedomostí považovali žiaci názornosť/vizuálnu stránku, zábavnosť/zaujímavosť, vyššiu mieru retencie poznatkov, možnosť individuálneho samoštúdia, ako aj možnosť vyhnúť sa písaniu. Pozitívne žiaci reagovali aj na zadávanie domácich úloh cez portál Naučsaviac.sk – predovšetkým pre možnosť okamžitej spätnej väzby, možnosť pustiť si inštruktážne video, a vrátiť sa tak k výkladu, ako aj pre pohodlie pri práci. Pri otázke, či by niečo na tomto digitálnom obsahu zmenili, navrhovali žiaci pridanie ďalších predmetov či úloh. **V obľúbenosti predmetov u žiakov pritom jednoznačne viedla prírodoveda alebo biológia, ale nadpolovičná väčšina opýtaných žiakov v testovaných školách a triedach uviedla aj ďalšie tri prírodovedné predmety. Pozitívne je, že až 94 percent žiakov a žiačok uviedlo, že ich učenie cez Planétu vedomostí baví, pričom až 91 percent sa domnieva, že sa s Planétou vedomostí naučí viac ako inými metódami.**

Ľudovít POMICHAL

Rezort prispel dochádzajúcim žiakom ZŠ

CESTOVNÉ

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR vyčlenilo v tomto roku viac ako 8,15 milióna eur na preplácanie nákladov za cestovné žiakov základných škôl a špeciálnych základných škôl, ktorí dochádzajú do škôl mimo svojho bydliska.

Najviac, 7,15 milióna eur, išlo školám v zriaďovateľskej pôsobnosti obcí a miest. Viac ako 539 000 eur vyplatili rodičom školy pod krajskými školskými úradmi a ďalších približne 448 000 eur vyplatili školy cirkevných zriaďovateľov. Najmenšia časť na dopravné, 14 500 eur, bola určená pre samosprávne kraje ako zriaďovateľov spojených škôl s organizačnou zložkou základná škola.

Finančné prostriedky na dopravné sa poskytujú na základe zákona o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení s cieľom kompenzovať náklady rodičov žiakov základných a špeciálnych základných škôl plniacich si povinnú školskú dochádzku, ktorí musia dochádzať do školy mimo svojho trvalého bydliska v rámci určeného školského obvodu.

Prehľad financovania dopravy pre žiakov podľa krajov: Bratislavský kraj – 183 855 eur, Trnavský kraj – 531 236 eur, Trenčiansky kraj – 1 227 063 eur, Nitriansky kraj – 1 010 999 eur, Žilinský kraj – 881 876 eur, Banskobystrický kraj – 1 368 848 eur, Prešovský kraj – 1 624 894 eur, Košický kraj – 1 322 451 eur.

Michal KALIŇÁK, hovorca ministra

BESEDA

Euroscola na Pankúchovej pokračuje

Dnes už nikto nemôže povedať, že študenti sa nezaujímajú o dianie na Slovensku a v Európskej únii. Veľmi dobrým príkladom je naše Gymnázium na Pankúchovej ul. v Bratislave, ktoré sa už dlhšie zaujíma o dianie v Európe a zároveň sa zapája do rôznych aktivít súvisiacich so súčasnými problémami politiky v Európe prostredníctvom Európskeho klubu.

Po výborných skúsenostiach z minulého roku, keď sa nám podarilo navštíviť Európsky parlament v Štrasburgu, sme sa aj tento rok zapojili do súťaže Euroscola, ktorú každoročne vyhlasuje Informačná kancelária Európskeho parlamentu na Slovensku.

Naším hosťom bol Andrej Králik, ktorý vykonáva v Zastúpení Európskej komisie na Slovensku funkciu vedúceho tlačového a politického oddelenia. Hlavnou témou bol rozpočtový výhľad, ktorého návrh predkladá Európska komisia. Tento výhľad môžeme nazvať aj rozpočtovým rámcom, ktorý sa tvorí na 7 rokov a ktorý by mala Európska únia dodržiavať.

Pán Králik nám predovšetkým ozrejmil, čo presne rozpočtový výhľad je a s akými oblasťami ráta. Sú to oblasti ako rozvoj vidieka, výskum, cezhraničná spolupráca, energetika, doprava, vzdelávanie a kultúra. Mne osobne sa na besede veľmi páčilo, že pán Králik bol otvorený diskusii so študentmi. Mal som k tejto téme dve otázky týkajúce sa eurofondov a najmä ich nedostatočného využívania na Slovensku. Dostal som rozsiahlu odpoveď a myslím si, že táto problematika by mohla byť aj témou samostatnej diskusie. V druhej polovici besedy sme sa bližšie pozreli na súčasné problémy, najmä na finančnú krízu a na to, ako nás ovplyvňujú štáty najviac postihnuté krízou. Na naše otázky si Andrej Králik dopredu pripravil dostatočné odpovede. Otázky sa týkali predovšetkým Grécka. Bolo nám vysvetlené, aký dopad by malo vystúpenie Grécka z menovej únie. Zaoberali sme sa taktiež krajinami ako Španielsko, Taliansko a Portugalsko. Bolo veľmi pozitívne, že sme mali šancu počuť postoj člena Zastupiteľstva Európskej komisie na Slovensku. Samozrejme, takúto príležitosť nemáme každý deň.

Dúfam, že sa už čoskoro podarí pritiahnuť na pôdu našej školy ďalšieho významného hosťa.

Robert BESTRO, oktáva C,
Gymnázium, Pankúchova 6, Bratislava

ŠTIPENDIÁ

Podpora zamestnávateľov

Zamestnávatelia podporili v minulom školskom roku vzdelávanie žiakov na stredných odborných školách motivačnými štipendiami v sume takmer 25 000 eur. Prostredníctvom motivačných štipendií firmy podporovali študentov v siedmich krajoch, kde sa ich finančnej pomoci tešilo 70 žiakov na deviatich stredných školách. Žiadny zamestnávateľ nepodporil v školskom roku 2011/2012 stredoškolákov iba v jednom kraji – Trenčianskom.

Najviac si prilepšili žiaci Strednej odbornej školy (SOŠ) technickej v Tlmačoch, kde mali priemerný počet štipendistov 23. Na štipendiá vyplatili viac ako 9 000 eur. Motivačné štipendiá boli vyplácané aj na týchto školách: Súkromná SOŠ dizajnu Bratislava-Ružinov, SOŠ elektrotechnická Bratislava-Vajnory, Súkromná SOŠ VIA HUMANA Skalica, SOŠ Levice, Súkromná SOŠ Žilina, Súkromné gymnázium Podbrezová, Spojená škola - Stredná odborná škola lesnícka Prešov, SOŠ Prakovce. **(mi)**

Od vzdelania k múdrosti

PEDAGOGIKA

V ostatných rokoch teória a prax vzdelávania a výchovy žiakov na Slovensku prechádza zmenami, ktoré sú podmienené niekoľkými skutočnosťami. Prvou je teória rozvíjania poznávania (kognitívnych kompetencií) žiaka. V nej ide o to, aby žiaci nielen ovládali učebnú látku (vzdelávanie), ale aby ju vedeli spracovať na všetkých úrovniach poznania, myslenia, múdrosti. Druhou skutočnosťou je fakt, že naši žiaci v medzinárodných meraniach (PISA, PIRLS) zlyhali, a to tak v čitateľskej, ako aj v prírodovednej a matematickej gramotnosti. Treťou skutočnosťou je problém obsahovej – kurikulárnej – transformácie vzdelávania, ktorá bola pomenovaná, a niečo sa aj urobilo, ale chýba dôsledná obsahová premena nášho školstva.

Minister školstva D. Čaplovič avizoval v rozhovore pre Slovenskú televíziu (9. 12. 2012), že je potrebné revitalizovať kurikulárnu radu a začať pracovať na obsahových zmenách vo vzdelávacom systéme Slovenskej republiky, a to na všetkých úrovniach. Podobné odporúčanie vyslovila Európska komisia. Štvrtou skutočnosťou je prepojenie vzdelávania na výchovu – rozsiahly prieskum Ústavu informácií a prognóz školstva z roku 2009 a iné prieskumy a výskumy konštatujú zhoršenie vzťahu žiakov k škole.

Všetky štyri oblasti sú vzájomne prepojené a závislé. Je dobré, že sme pristúpili na medzinárodné merania našich deviatakov, lebo poskytli obraz o *kvalite* vzdelávania v našich školách. Uskutočnilo sa niekoľko konferencií o tom, ako zlepšiť čitateľskú gramotnosť, ako koncipovať vzdelávanie, aby sme aj v matematike a prírodovednej gramotnosti dosiahli lepšie výsledky. Žiaľ, neuskutočnili sa konkrétne kroky na zlepšenie tohto stavu. Významným záverom z výskumov, analýz meraní a spomínaných konferencií je poznanie, že naši žiaci (deviataci) dosahujú v medzinárodnom porovnaní pomerne dobré výsledky v úlohách, ktoré si vyžadujú pamäťové osvojenie učiva, jeho porozumenie a sčasti aplikáciu. Zlyhali však v úlohách, ktoré si vyžadujú analyticko-syntetické myslenie, hodnotiaco-kritické a tvorivé myslenie. To sa týka teórie rozvíjania poznávacích, kognitívnych funkcií. V tretej oblasti problémov sme naznačili, že pokiaľ sa neurobí obsahová transformácia vzdelávania, bude ťažké alebo nemožné súčasne so vzdelávaním, chápaným najmä ako pamäťové osvojovanie si vedomostí, zdokonaľovať aj „vyššie" procesy myslenia, ako je hodnotové a tvorivé myslenie, čo je základom múdrosti človeka a jeho pripravenosti na život.

Poznámka k pojmu „múdrosť" človeka vo vzťahu k vzdelávaniu. U nás sa tomuto problému venuje najmä prof. Imrich Ruisel z Ústavu experimentálnej psychológie SAV v Bratislave. Múdrosť je najmä rozvoj myslenia, ale koncept múdrosti obsahuje v sebe aj sledovanie a rozvíjanie štýlov myslenia, obsahuje aj otázky motivácie, hodnôt, vzťahov, prístupov žiakov (ľudí) k životu. Vzdelanie ešte nie je múdrosťou človeka. Múdry človek okrem vedomostí, znalostí má aj schopnosti zovšeobecňovania, kritického myslenia, aplikácie vedomostí a myslenia v konkrétnom živote, pri riešení životných situácií, tvorivosti, zaujatia hodnotového (charakterového) postoja ku skutočnostiam. Tu vidíme prepojenie vzdelávania s výchovou, čo sme naznačili v treťom a vo štvrtom bode okruhov problémov nášho školstva.

Z odborného hľadiska sú tri oblasti, v ktorých by sa prax vzdelávania a výchovy mala radikálne preorientovať a zlepšiť. Prvou je oblasť *kognitívneho rozvoja* žiakov. V tejto oblasti je potrebné prepracovať prepojenia teórie kognitívneho rozvoja žiaka s praxou vzdelávania na našich školách a v tomto smere vzdelávať budúcich aj súčasných pedagógov. Oprieť sa možno najmä o autorov, ktorí oslovujú pedagogickú verejnosť na celom svete: o L. Andersona a kol. a ich vzdelávacie a poznávacie ciele, čo je modifikovaná teória cieľov B. S. Blooma, o teórie a prax H. Gardnera, R. Sternberga, J. Piageta, I. Ruisela a iných.

Druhou oblasťou je oblasť výchovy, t. j. prepojenie vzdelávania s *nonkognitívnym rozvojom osobnosti*. V zahraničnej literatúre je táto oblasť často označovaná ako afektívne dimenzie (domény) rozvoja žiaka. Tu je možné vychádzať z teórií D. R. Krathwohla (afektívna zložka), D. Golemana (emotívna zložka), A. Maslowa (motivácia), A. Banduru (socializácia), L. Kohlberga (axiológia, morálny rozvoj), P. R. Pintricha a kol., D. Kováča (autoregulácia), F. Williamsa, M. Jurčovej (tvorivosť), C. Rogersa, (*self-concept*), čo u nás bolo spracované do modelu KEMSAK – rozvoja poznávania, emocionality, motivácie, socializácie, hodnotovej výchovy, autoregulácie a tvorivosti.

Treťou v oblasti taxonómie cieľov výchovy a vzdelávania je *psychomotorická oblasť* (konatívna), kde sa dá vychádzať najmä z M. Simpsona, N. F. Gronlunda a iných.

Kognitívny rozvoj žiaka

V tomto príspevku sa budeme venovať najmä poznávaciemu rozvoju žiaka, teda najmä zlepšovaniu jeho myslenia, zdokonaľovaniu múdrosti.

Základné princípy:

1. Kognitívne oblasti je potrebné rozvíjať komplexne (všetkých šesť oblastí).
2. Kognitívne oblasti možno rozvíjať u každého žiaka (na úrovni jeho vývinu).
3. Kognitívnu oblasť možno rozvíjať v každej edukačnej situácii – vzdelávacej, výchovnej, voľnočasovej (nie v každej situácii rovnakou mierou).
4. Kognitívne oblasti sa majú rozvíjať systematicky z hľadiska času aj medzipredmetových a medziodborových súvislostí.
5. Kognitívne oblasti majú rozvíjať dobre pripravení pedagógovia, ktorí poznajú teóriu výstavby kognitívnych procesov.

Konkrétna metodika:

L. Anderson a kol. stanovili týchto šesť dimenzií kognitívnych procesov:

1. rozvíjanie vnímania a pamäti,
2. rozvíjanie pochopenia, porozumenia,
3. rozvíjanie aplikačných schopností, spôsobilostí, kompetencií,
4. rozvíjanie analytických schopností,
5. rozvíjanie hodnotiaceho myslenia,
6. rozvíjanie tvorivosti.

V praxi edukácie (výchovy a vzdelávania = psychoedukácia) to znamená tvoriť edukačné stratégie, programy, metódy, ale najmä úlohy, ktoré by umožňovali kultivovať jednotlivé kognitívne procesy.

1. Pamäťové procesy (*remember*)

Obsahujú tri základné oblasti:

1.1 Zdokonaľovanie *vnímania* žiakov, všímavosti, pozornosti. Predpokladom zapamätania je, aby žiaci dávali pozor, všímali si veci okolo seba, dávali pozor na to, čo sa robí, čo hovorí pedagóg. Existuje celý rad cvičení na zlepšenie vnímania, pozornosti, sústredenosti. Konkrétne ide o to, aby žiak, ktorý nie dobre vidí, mal možnosť dobre pozorovať, vnímať; žiak, ktorý slabšie počuje, aby bol umiestnený tak, aby počul, čo sa hovorí; žiak s ADHD, nesústredený, by sa mal aktivizovať pomocou motivácie jeho pozornosti, atď. Základným a samozrejmým predpokladom je, aby žiak vôbec bol v škole alebo vo výchovnom zamestnaní.

1.2 Rozvíjanie *pamäti*. Tu ide o zistenie rozsahu krátkodobej pamäti žiakov (sú na to jednoduché testy, ktoré by mohli byť súčasťou pedagogických diagnostických metód vzdelávania aj výchovy); a dôležité je rozdelenie informácií na tie, ktoré majú byť uložené v krátkodobej pamäti a ktoré v dlhodobej pamäti. Metodicky to znamená vyčleniť podstatné učivo od nepodstatného, podstatné zvýrazniť (podčiarknuť, dať do rámčeka, tvoriť schémy, tvoriť slovníky základných pojmov), a najmä systematicky opakovať základné pojmy, aby si ich žiak zapamätal. Existujú knihy na zlepšenie pamäti, z ktorých by učitelia mali čerpať inšpiráciu pri konkrétnych prípravách na edukačné zamestnania, vyučovanie. Napríklad poznať základné dáta z histórie Slovenska, regiónu. Metodika výberu základných informácií je daná štandardmi, danou oblasťou (matematika, slovenský jazyk a pod.) a vlastnou skúsenosťou pedagóga. Dôležité je nepreťažovať pamäť – na jednej aktivite (hodine) nedávať viac podstatných pojmov ako sedem (+/- 2).

1.3 Zdokonaľovanie techník a metód na *znovupoznanie*, *spomenutie* si na informáciu, vybavenie z pamäti. Tu hrá dôležitú úlohu častosť, frekvencia opakovania základných informácií, pojmov. Každá vyučovacia hodina, výchovné zamestnanie by sa malo začínať opakovaním základných informácií z minulosti. Na znovupoznanie, spomenutie si slúžia rozličné techniky, napr. mnemotechnika, akronymy, frekvencia opakovaní a iné. Pomôckou môže byť napr. napísanie pravidiel komunikácie, ktoré sa pred každou aktivitou zopakujú až do automatického osvojenia si; v prípade napr. vlastivedy zopakovanie a napísanie, prípadne uvedenie schémy základných pojmov z témy *Môj dom – domovina*, napr. slová dom, byt, rodina, domovina a podobne. Používajú sa na to „pojmové mapy", slovníky základných pojmov a podobné techniky.

2. Porozumenie, pochopenie (*understanding*)

Obsahujú kognitívne procesy, cvičenia, metódy, akými sú: žiadať od žiakov *objasnenie* pojmu, témy, ako napr. parafrázovanie, zmena *formy prezentácie* (zo slovnej na numerickú, schematickú), povedanie obsahu svojimi slovami, samostatný výklad pojmov, javov. Napríklad pochopenie bezpečnosti na ceste do školy – vysvetli to ostatným žiakom, povedz, čo všetko to znamená, nakresli priechod cez cestu, ako vyzerajú svetelné signály a podobne. Ďalšou metodikou je uvádzanie *príkladov*. Žiadať od žiakov (na úrovni ich rozvoja), aby uviedli príklady napr. rozličných umeleckých štýlov; aké chyby robia deti pri prechádzaní ulicou, atď. Vhodnou metodikou je *klasifikácia a kategorizácia* pojmov, dejov. Napr. patrí žaba (zajac) medzi zvieratá domáce alebo divo žijúce? Vyššou formou pochopenia je *sumarizovanie*, napríklad prezentovať na počítači tváre ľudí, zvierat a žiadať od žiakov, aby začlenili, sumarizovali spoločné znaky tvárí. Ďalšími metodikami sú: robenie *záverov, extrapolovanie a interpolovanie* (súvislosť „von" a „dovnútra"), *predpovedanie*. Napríklad transfer a interferencia v jazykovom vyučovaní – čo pomáha a čo brzdí zapamätanie a pochopenie pojmov. Výbornou metodikou na pochopenie je *porovnávanie*. Porovnajte dve veci, udalosti – hľadajte spoločné a odlišné znaky, porovnajte život v minulosti a dnes a podobné úlohy. Metodika *konštruovania* tiež pomáha pochopeniu vecí a dejov. Konštrukcia modelov a systémov (u starších žiakov); nakreslite, hovorte o modeli ideálnej rodiny (pre mladších žiakov – presahuje to už do tvorivosti).

3. Aplikácia (*apply*)

Použite to, čo sme sa učili, v nových situáciách. Postup je taký, že najprv sa poznatky aplikujú na bližšie, konkrétnejšie situácie a potom na vzdialenejšie situácie. Ide o používané didaktické modely špecifického a nešpecifického transferu. Aké je použitie zákonov (práva dieťaťa) v praxi? Sú dobre použité? Kde sa porušujú, kde sa dodržiavajú? Prečo? Aplikujte, preneste vaše poznatky o ochrane životného prostredia na ochranu zdravia človeka a pod. Aplikujte matematické postupy do vášho každodenného života – obchody, nákupy, šetrenie, atď. Použite poznatky o chudobe na vašu situáciu; hovorte o šťastí a zmysle života...

4. Analýza (*analyze*)

L. Anderson tu hovorí o troch metodických postupoch:

a) *Diferencujme*. Učme žiakov rozlišovať medzi dôležitými a menej dôležitými javmi, vlastnosťami, tvrdeniami; učme ich poznať, vyberať podstatu z textu (čítanie s porozumením), napr. vyberme hlavnú myšlienku z bájky o líške a syre... Čo je podstatou myšlienky „gúľajúci sa kameň neobrastie machom"? Analyzujte chudobu na Slovensku. Pre žiakov začínajúcich ročníkov – prečo a kedy viac a menej prší? Ako môžem poznať číslo „x" v rovnici?

b) *Organizujme*. Aké elementy určujú funkciu (funkcia je účel, kvôli ktorému sa používa) nejakej skutočnosti, veci alebo faktu? Čo vedie k tomu, že človek môže dostať infarkt myokardu? Pre mladších žiakov: zorganizujte večierok na deň matiek, výlet – to je tvorivá úloha, ale konvergentná časť je logická, analytická postupnosť vecí, organizovanie ľudí, času...

c) *Atribuujme*. Znamená to pripisovanie vlastností veciam a dejom na základe analýzy. Aké vlastnosti má alebo by mala mať futbalová lopta, aké sú vlastnosti dobrého žiaka, môže byť niečo krásne škaredé? Aké vlastnosti má zlý žiak? Prečo je pomaranč okrúhly a hruška nie? Aké má mať vlastnosti auto, aby dobre išlo? Cez pripisovanie vlastností, čo je už dosť vysoká kognitívna funkcia, možno napríklad zadať aktivitu – aké charakteristiky, vlastnosti má rómsky žiak, chudobný žiak, zlý žiak, dobrý žiak?

5. Hodnotiace, kritické myslenie (*evaluate*)

Je to jeden z najdôležitejších kognitívnych procesov, ktorý sa v tradičnom systéme výchovy a vzdelávania zanedbáva. Dôležité sú tu dve metodiky. Prvou je *zastaviť sa pred problémom (checking)*, inak povedané, keď žiakom predstavíme nejakú skutočnosť, aby v nej hľadali nezhody, pochybnosti, rozpory či už v spôsobe, ceste riešenia, alebo na produkte, riešení. Ide o to, či žiak s daným tvrdením, riešením súhlasí, alebo nie, a s čím áno a s čím nie; kritizovanie spôsobov riešenia alebo produktov riešení. Dať žiakom témy a úlohy, aby k nim zaujali *vlastné stanovisko*. Druhou metodickou cestou je, aby sa žiaci naučili *kritizovať* dané stanoviská (môžu byť cvičné alebo zo skutočného života) a podmienkou kritiky, hodnotenia je použitie vlastných *kritérií* hodnotenia. *Posudzovanie* riešení a kritérií je treťou metodikou, ktorú v tejto oblasti rozvíjania kognitívnych spôsobilostí je vhodné použiť aj na vyučovaní, aj vo voľnom čase žiakov. Posudzovanie spočíva v porovnaní externých kritérií so subjektívnymi kritériami žiaka. Súčasťou je *argumentácia, ktorá sa prejavuje v diskusii a polemike*. Vedieme žiakov k tomu, aby sa vedeli korektne škriepiť, hádať, aby vedeli zastávať svoj názor (asertivita), riešiť konflikty. Rozvíjanie hodnotiaceho myslenia je jednou z kľúčových oblastí rozvoja kognitívnych funkcií žiaka, ale nielen kognitívnych. Tu už pristupujú nonkognitívne charakteristiky, ako je napr. tlmenie a presadzovanie emócií, motivácie, hodnotovej orientácie žiakov. Ide o hodnotovú (axiologickú) výchovu žiakov. Hodnotové orientácie, ciele žiakov, ich krátkodobé a dlhodobé úlohy majú byť obsahom niektorých predmetov, učenia sa. Z aspektu kognitívnych dimenzií ide najmä o racionálne argumenty, dokazovanie správnosti alebo pravdy. Cvičenia na hodnotiace myslenie sú jednou z podstatných oblastí rozvíjania kognitívnych funkcií žiakov, pritom je možné metodicky oddeliť diskutované problémy čisto konvergentné a divergentné. Konvergentným problémom je napr.: dokáž, že dva a dva sú štyri alebo že výšku merania budovy možno urobiť pomocou barometra. Skôr divergentnými problémami s otvorenou cestou alebo produktom riešenia sú napr.: Ako hodnotíš,

posudzuješ čistotu vašej školy? Ako by si hodnotil seba? Je známkovanie spravodlivé? Si za trest smrti? Je užitočné sledovať televíziu? Prečo? Kedy? Čo? a podobne. Významnosť hodnotiaceho myslenia je v tom, že učí žiakov samostatnému, nezávislému usudzovaniu, učí ich komunikovať v konfliktoch, učí ich zodpovednosti za svoje myšlienky, argumentácii, čo napokon vedie k činnosti, správaniu. Najmä úlohy, tvorba dilematických situácií tohto charakteru by mali byť v programoch vyučovania, pomocou nich poznáme myslenie a hodnotové preferencie žiakov, ale tiež poznáme ich schopnosť diskutovať, tolerovať názory iných. Napríklad dajte žiakom úlohu, aby diskutovali o tom, či je morálne a správne, keď kňaz hrá karty a vyhranú sumu daruje chudobným. Je to dobré alebo zlé? Takýchto úloh je možné najmä v etickej a mutikultúrnej výchove vytvoriť veľa a mali by byť obsahom mravnej, etickej, multikultúrnej výchovy v každom veku žiakov a v každej edukačnej činnosti. Každá škola by mala mať v centre učebných zdrojov programy tohto druhu, z ktorých môžu čerpať pre konkrétny vek žiakov, oblasť činnosti mnohé príklady. Pozri napr. Expoprogram, Vieme, že..., Srdce na dlani, Poznaj sám seba, Ako byť sám sebou, Škola bez drog, Zdravá škola a pod. Podnety na hodnotiace myslenie nájde každý tvorivý pedagóg vo svojom okolí, napr.: Triedime v škole odpad? Aká je bezpečnosť žiakov z pohľadu šikanovania? Ste za uniformy v škole? Dobré je zapojiť jednotlivcov, celé triedy do posudzovania vecí, osloviť školské parlamenty, prípadne aj rodičov pri tvorbe školských poriadkov. Z hodnotových diskusií by mali v škole, vo výchovnom zariadení vzniknúť normy a pravidlá správania sa vrátane odmien a trestov za dobré správanie a za priestupky. Ste za to, napríklad, aby sa hodnotilo správanie inými stupňami ako doteraz? Za vzorné správanie by bola jednotka, za dobré dvojka, atď.? Takýto systém majú napr. v Maďarsku. Alebo, je dobré hodnotiť usilovnosť žiakov? Aké tresty by sa mali používať v škole?

6. Tvorivosť (*create*)

Rozvíjanie kognitívnej spôsobilosti žiakov v oblasti tvorivosti je jednou z najdôležitejších, a pritom najviac zanedbávaných oblastí metodík kognitívneho rozvoja žiakov. Pedagóg by mal ovládať teóriu a prax rozvíjania tvorivosti u žiakov.

Rozvíjanie tvorivosti zahŕňa tieto oblasti – metodiky:

a) *Generovanie*. Obsahuje tvorbu hypotéz, možností, predpokladov. Metodicky je dôležité, keď dávame žiakom nejakú divergentnú úlohu (nie je jasný produkt alebo proces, ako výsledok dosiahnuť), aby sme od nich požadovali čo najviac nápadov (fluencia), čo možno najrozmanitejšie, odlišné (flexibilita) a originálne (jedinečné) a aby ich vedeli dobre rozpracovať, zdokonaliť (elaborácia). Cvičí sa tu tiež senzitivita – citlivosť – na problémy. Tvorivosť v kontexte kognitívnych funkcií sa berie z hľadiska kognitívnych procesov, t. j. myslenia, vymýšľania, kombinovania myšlienok, nápadov. V rámci nonkognitívnych funkcií k tomu pristupujú emocionálne, motivačné, socializačné aspekty. Generovanie v praxi edukácie znamená napr. žiadať od žiakov vytvorenie čo najviac predpokladov (hypotéz), ako zlepšiť svoje učenie, správanie, ako zlepšiť vzťahy v triede, zdravie, životné prostredie.

b) *Plánovanie*. Obsahuje požiadavku na žiakov, ako čo najlepšie prísť od vstupu k žiaducemu výsledku. Ako metóda sa tu uplatňuje projektové vyučovanie alebo napr. objavujúce vyučovanie, do určitej miery aj konštruktivizmus. Projekty postupu majú obsahovať tieto základné kroky: Cieľ, čo chceme dosiahnuť, formulovanie ideálnych cieľov, ako budeme postupovať, čo a kto bude robiť, ako skontrolujeme, zhodnotíme, či náš postup je zdarný. Je to vlastne projekt na heuristické riešenie problému, použitím napr. metód DITOR alebo Inventika, Synektika, *brainstorming* a iných.

c) *Produkovanie*. Je najvyššou úrovňou tvorivosti. Jej výsledkom je dobrý postup, metóda alebo produkt. Takýmto produktom môže byť napr. dohoda žiakov, ako pomôcť slabšie sa učiacim žiakom, ako pomôcť zlepšiť vzťahy, ako zlepšiť čistotu v triede, disciplínu a podobne.

Tvorivosť učí žiakov samostatnosti, zodpovednosti za to, čo produkujú, učí komunikácii, motivuje aj prospechovo slabších žiakov. Na ilustráciu môžeme uviesť tému chudoby alebo nevoľníckych povstaní. Z hľadiska kognitívnych procesov a funkcií by mal pedagóg položiť žiakom úlohy, otázky na všetky kognitívne úrovne. Napríklad:

- 1. úroveň – pamäť: Viete kto bol Jánošík? (pamäť) Ako vyzeral? (vnímanie)
- 2. úroveň – pochopenie: Čo robil Jánošík, čím bol významný?
- 3. úroveň – aplikácia: Je to, čo robil, aktuálne aj pre dnešok?
- 4. úroveň – analýza: Prečo Jánošík bohatým bral a chudobným dával?
- 5. úroveň – hodnotenie: Bol Jánošík dobrý človek? Prečo? V čom bol dobrý, v čom zlý?
- 6. úroveň – tvorivosť: Čo by urobil Jánošík dnes u nás? Čo by ste navrhovali robiť proti chudobe?

Nie na každú tému sa dá vytvoriť opísaný postup a otázky, úlohy nemusia byť v uvedenom poradí. Dôležité je, že tvorivý pedagóg by mal premýšľať pri každom zamestnaní, či už na vyučovaní, alebo vo výchove, od žiakov na hranici mentálnej retardácie až po nadaných žiakov, ako organizovať edukačný proces, aby žiaci pracovali (rozvíjali sa) na všetkých úrovniach myslenia, kognitívnych procesov! Vyžaduje si to tvorivú prácu pedagógov a aj v exaktných vedách, ako je napr. matematika, je možné uplatniť túto METODIKU, i keď je to ťažšie ako napr. vo výchovných predmetoch, oblastiach. Kvalita rozvíjania myslenia, poznania, múdrosti, kognitívnych funkcií záleží však najmä na kultivácii všetkých kognitívnych procesov. Tradičná škola rozvíja najmä prvé dve-tri úrovne myslenia, najmenej piatu a šiestu oblasť (pozri výskumy Mandzákovej, Portíka, Horňáka, Albertyho, Bohonyovej a iných). Aj preto naši žiaci zlyhávajú v medzinárodných testoch PISA a PIRLS, ktoré sú tvorené na základe kompetencií na všetkých úrovniach myslenia. Základom školskej reformy na Slovensku, povedané slovami Howarda Gardnera, je, aby žiaci nielen VEDELI, ale aj MYSLELI.

Zjednodušená podoba rozvoja kognitívnych funkcií a procesov môže mať tieto úrovne – ciele:

1. vnímanie, pamäť,
2. pochopenie, porozumenie,
3. konvergentné procesy myslenia, poznania – aplikácia, analýza, syntéza,
4. hodnotiace myslenie,
5. tvorivé myslenie.

Záver

Modernizácia výchovno-vzdelávacieho procesu sa nezaobíde bez použitia, aplikácie novších metód rozvíjania osobnosti žiaka. V tomto príspevku sme sa sústredili len na rozvíjanie poznávacích funkcií žiakov, ich múdrosti. Okrem toho je rovnako dôležitou oblasť rozvíjania výchovných, afektívnych stránok osobnosti žiakov, ako aj psychomotorických kompetencií (vrátane starostlivosti o zdravie). V ostatnom čase sa psychologická a pedagogická veda veľa venuje otázkam *odolnosti žiakov*, človeka – budovaním systému jeho progresívnej autoregulácie – vrátane odolnosti voči závislostiam látkovým a nelátkovým (drogy, počítače, kyberšikana a pod.). Úlohou teórie a metodikov je preniesť tieto poznatky do systému prípravy budúcich učiteľov, do systému celoživotného vzdelávania pedagogických zamestnancov.

Prof. PhDr. Miron ZELINA, DrSc., Dr. h. c.
Ilustračné foto Ján SÚKUP

Vnútorná motivácia – základ kvality výučby

MANAŽÉRSTVO KVALITY

Pre učiteľa ako manažéra kvality výučby je poznanie potrieb študentov vo výučbe a ich uspokojovanie základom nielen motivácie do učenia sa, ale predovšetkým pochopenia významu manažérstva kvality výučby.

Uspokojovanie potrieb vyvoláva kvalitu a je sprevádzané pocitom šťastia, spokojnosti.

Motivácia (vzbudenie, udržanie a zacielenie ľudskej aktivity) je stav zvýšenej pohotovosti jednotlivca reagovať na určité podnety. Motivácia je vnútorná hnacia sila, vôľa niečo dosiahnuť, uspokojiť nenaplnené potreby. Činitele, ktoré podnecujú, usmerňujú, udržiavajú a zacieľujú správanie jednotlivca, sú potreby, inštinkty, pudy, záujmy, ciele, ašpirácie, ideály, hodnoty, životná filozofia.

Motivačnú štruktúru študenta tvorí 5 základných zdrojov jeho vnútorných hybných síl:

1. **potreby,**
2. **návyky,**
3. **záujmy,**
4. **hodnoty,**
5. **ideály.**

Vnútornými dispozíciami v procese formovania motivácie do učenia sa sú najmä **potreby študenta**.

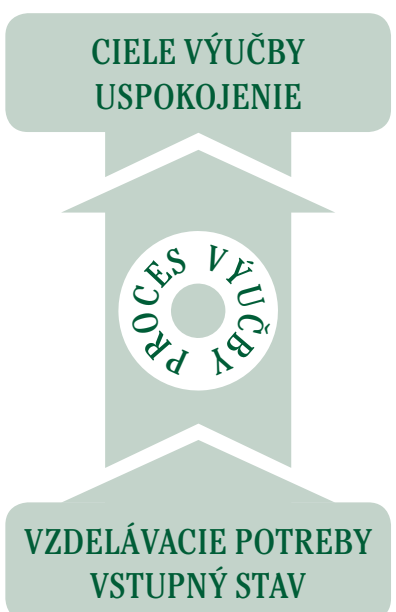

Potreba je stav organizmu charakterizovaný porušením jeho vnútornej rovnováhy. Prejavuje sa pocitom vnútorného nedostatku alebo prebytku niečoho. Podnecuje študenta do správania, ktoré má znovu vytvoriť rovnováhu, čím študent uspokojuje svoje potreby.

Proces výučby je to, čo stojí medzi vzdelávacou potrebou študenta a jej uspokojením.

Motivačné teórie

Sú založené na uspokojovaní ľudských potrieb. Podľa teórie amerického psychológa A. H. Maslowa sú potreby človeka **usporiadané v hierarchických úrovniach**:

1. **fyziologické potreby** – najzákladnejšie potreby organizmu, majú najvyššiu prioritu: potreba dýchania, regulácie telesnej teploty, potreba zahnať hlad, smäd, potreba pohybu, potreba spánku a odpočinku, sexuálneho uspokojenia, vyhnutia sa bolesti,
2. **potreba bezpečia** – keď sú naplnené fyziologické potreby, začnú narastať potreby istoty, ochrany pred fyzickými a psychologickými hrozbami a útokmi, potreba stability, spoľahlivosti, štruktúry, poriadku, pravidiel a obmedzení, oslobodenia od strachu, úzkosti a chaosu,
3. **sociálne potreby** – po naplnení fyziologických potrieb a potrieb bezpečia prichádzajú potreby spolupatričnosti, citového vzťahu, potreba byť prijímaný do spoločnosti, potreba náklonnosti, zhody a stotožnenia sa, sympatie, príslušnosti k určitej skupine, potreba niekam patriť, potreba priateľstva, lásky, harmonického rodinného života, komunikácie,
4. **potreby uznania a úcty** – potreba mať dobrú povesť, byť uznávaný ako hodnotný a dôležitý človek, potreba úspešného výkonu, ocenenia, sebadôvery, sebaúcty, prestíže, úspechu, rešpektovania svojej osoby, potreba odmeny,
5. **poznávacie potreby** – potreba vzdelania, pochopenia, skúmania, cestovania, porozumenia sveta okolo seba,
6. **estetické potreby** – potreba symetrie, poriadku a krásy, umenia a príjemného prostredia,
7. **potreby sebarealizácie** – potreba sebaaktualizácie, sebanaplnenia, sebadôvery, uskutočnenia osobného potenciálu, dosiahnutia plného rozvinutia možností človeka, snaha byť najlepším, akým len človek môže byť, potreba tvorivosti a produktivity, zodpovednosti, rozvíjania vlastných schopností a zámerov.

Podmienkou uspokojovania potreby na danej úrovni je väčšinou uspokojovanie potrieb na nižších úrovniach. Keď jednotlivci uspokoja svoje fyziologické potreby a potreby bezpečia, potom im pôjde najmä o to, aby naplnili svoje sociálne potreby (aby boli prijímaní svojimi rodinami a spoločenskou skupinou). Keď sa im to podarí, budú sa starať, aby si ich druhí vážili, aby mohli mať o sebe dobrú mienku. Keď sú uspokojené tieto potreby, pristúpia k poznávacím a estetickým potrebám a nakoniec k potrebám sebarealizácie.

Správanie sa študentov v kvalitnej výučbe je motivované predovšetkým zvnútra, je založené na vnútornej motivácii, a tak smeruje k uspokojovaniu ich potrieb, k tvorivej sebarealizácii.

(pokračovanie na strane 6)

Vnútorná motivácia...

(dokončenie zo strany 5)

Vo výučbe je potrebné uspokojovať tak potreby študentov, ako aj učiteľa. Uspokojovanie profesijných potrieb učiteľa napomáha uspokojovanie vzdelávacích potrieb študentov. Spokojný a vzdelaný študent je produktom činností spokojného a vzdelaného učiteľa.

V humanistickom prístupe k študentom sa od učiteľa očakáva, aby kvôli správnemu rozvoju motivačnej štruktúry študenta si s ním vytvoril vrelý osobný vzťah. V tomto vzťahu študent by mal mať pocit bezpečia a učiteľ by ho mal kladne prijímať, prejavovať oňho záujem a efektívne ho viesť k autonómii, sebarealizácii.

Prikazovanie, donucovanie neuspokojuje potreby študentov, a preto nemôže viesť k žiaducej kvalite učenia sa.

S potrebami bezpečia, s bezpečným prostredím súvisí aj forma hodnotenia študenta. Každodenné známkovanie (strašenie známkami) má často za následok nielen napätú, stresujúcu klímu výučby, ale aj to, že učíme študentov učiť sa kvôli číslam, a nie kvôli sebe – pre radosť z učenia sa. Navyše, aby sa študenti vyhli kritike (napr. od rodičov) a ďalším nepríjemným následkom, často podvádzajú (možno ani nevedia, že sami seba). Preto slovné hodnotenie, keď vecne popisujeme, čo študent ovláda a čomu by sa mal ešte venovať, je pre bezpečnosť prostredia výučby (a motiváciu študentov do učenia sa) prijateľnejšie.

Na uspokojovanie potreby bezpečia a sociálnych potrieb spolupatričnosti musí v kolektíve študentov prevládať pozitívna sociálna klíma.

Pri hodnotení študentov sa prejavujú aj potreby uznania a úcty. Treba sa vyvarovať nedocenenia úsilia študenta získať za dobre odvedenú prácu uznanie okolia. Namiesto povrchnosti i puntičkárstva pri hodnotení študenta sa usilujeme o objektívnosť, spravodlivosť a komplexnosť jeho hodnotenia.

Učenie sa v škole patrí k potrebám sebarealizácie.

V školskom prostredí rozlišujeme tri druhy potrieb, ktoré sú hlavnými zdrojmi motivácie študentov do učenia sa – **sociálne, poznávacie a výkonové potreby**.

Sociálne potreby študenta

Sociálne potreby študenta zahŕňajú potrebu kontaktu, spolupráce študentov a učiteľa, primeranej súťaživosti, spätnej väzby, spolupatričnosti, pozície v skupine, vzájomných kontaktov, vzťahov. Dobrá sociálna klíma vo výučbe, demokratický štýl riadenia výučby, komunikácia, dobré vzájomné vzťahy napomáhajú motiváciu do učenia sa.

Sociálne potreby študenta sa aktualizujú v interakcii s ostatnými jednotlivcami. Patrí sem potreba identifikácie, potreba imitácie, potreba pozitívnych vzťahov, obava zo straty pozitívnych vzťahov, potreba vplyvu, prestíže.

Sociálne potreby študentov možno napĺňať tým, že ich zaangažujeme do procesu výučby, že ich oslovujeme ich menom, používame ich mená pri vysvetľovaní, zaujímame sa o nich. Kooperatívna výučba (zvlášť pri riešení projektov študentmi) je dôležitým motivačným činiteľom rozvíjania motivácie študentov do učenia sa. Takto možno napĺňať sociálne potreby študentov pri ich stretávaní sa s cieľom vzdelávania sa.

Poznávacie potreby študenta

Základom poznávacích potrieb študenta je zvedavosť, potreba nových poznatkov, záujem, potreba učiť sa. Istá dávka zvedavosti je vrodená. Výchovou a vplyvmi prostredia je rozvíjaná, kultivovaná alebo aj potláčaná. Poznávacie potreby študenta sa aktualizujú v situácii nedostatku poznatkov, informácií. Patrí sem:

a) **potreba receptívneho poznávania** – usilovanie sa o získanie nových poznatkov, ich kompletizovanie a uchovanie,
b) **potreba riešenia problémov** – tendencia vyhľadávať a riešiť problémové situácie; vzniká stotožnením sa študenta s problémovou otázkou, keď sa mu navodí poznávací konflikt.

Napĺňanie poznávacích potrieb študenta súvisí s jeho záujmami a tvorivosťou. Nie je orientované len cieľovo, ale motivačne podnetný je aj priebeh činnosti (proces riešenia problému, stratégia), čo prináša študentovi uspokojenie, rozvíja jeho vnútornú motiváciu.

Preto v učiteľom naprojektovanej výučbe je veľmi dôležitá podnetnosť prostredia, rôznorodosť, tvorivá klíma, orientácia hodnôt na oblasť poznania. Neustály prísun zaujímavých, zrozumiteľných, primerane náročných podnetov na riešenie problémov do výučby, ktoré prinášajú úspech študenta pri ich riešení, to sú spôsoby, ako možno vo výučbe posilňovať, rozvíjať motiváciu založenú na poznávacích potrebách.

V správaní študenta sa takáto motivácia prejavuje ako túžba po poznaní, po vedomostiach, úsilie porozumieť problémom, vyznať sa v niečom. Študent je v pozitívnom zmysle slova zvedavý, prejavuje záujem, často kladie otázky, snaží sa problémy pochopiť a riešiť samostatne.

V modernom vzdelávaní je dôležité využívať výučbu s riešením problémov. Pri riešení problémových úloh sa aktualizujú vnútorné, poznávacie potreby študenta.

Výkonové potreby študenta

Študentov motivuje výkon, zvládnutie zadaných činností, zvládnutie úloh rôznej náročnosti. V tomto prípade je dôležité aj odmeňovanie, povzbudzovanie a hodnotenie študenta. Medzi výkonové potreby patrí:

a) **potreba úspešného výkonu** – tendencia angažovať sa vo výkonových situáciách a zotrvávať pri výkonovej činnosti aj napriek prekážkam; je aktualizovaná každou situáciou, v ktorej je možné dosiahnuť hodnotiteľný výkon,
b) **potreba vyhnúť sa neúspechu** – tendencia uniknúť alebo vyhnúť sa úlohovým situáciám, ktoré môžu ohrozovať sebahodnotenie študenta v oblasti schopností.

Napĺňanie výkonových potrieb študenta je orientované zväčša cieľovo – uspokojivý je až výsledok. Na priebeh činnosti sa nekladie taká dôležitosť, môže byť dokonca pociťovaný ako nepríjemný. Je tu úzka súvislosť s vôľovými vlastnosťami osobnosti, s jej ašpiráciami a sebahodnotením.

Vonkajším zdrojom napĺňania výkonových potrieb je úroveň náročnosti úloh predkladaných študentovi. Vzhľadom na vonkajšie vplyvy je významná orientácia na efekt činnosti, záujem najmä o jej výsledok a zhodnotenie tohto výsledku. Prevažujúca orientácia výkonu študenta (snaha o dobré výsledky alebo strach z neúspechu) závisí od adekvátnosti nárokov kladených na študenta a od prevažujúceho hodnotenia dosiahnutých výkonov.

Výkony majú byť dosiahnuteľné, pre študentov primerane náročné, zrozumiteľné, aby ich dokázali zvládnuť. Také môžu byť vtedy, ak študent sa učí pravidelne, priebežne sa pripravuje na výučbu. Zvyšovanie zrozumiteľnosti učiva pre študenta napomáha priebežná kontrola jeho porozumenia. Posilňovanie sebadôvery študenta vo výučbe zvyšuje jeho snahu o dosahovanie výkonov na vyššej úrovni.

Pri pozitívnej výkonovej motivácii sa v správaní študentov prejavuje snaha o dobré výkony a o dobré hodnotenie svojich výsledkov. Študentovi záleží na jeho výkonoch, má zdravú mieru ctižiadosti, snaží sa dokázať, že niečo vie, je usilovný, vytrvalý.

Prevaha negatívnej výkonovej motivácie je charakteristická úzkostlivosťou. Študentovi záleží na jeho výsledkoch, súčasne sa však obáva zlého výkonu, je neistý. Pracuje horšie, ako by vzhľadom na svoje schopnosti mohol, pretože strach ovplyvňuje efektívnosť jeho myšlienkovej činnosti.

Výkonový aspekt v učení sa by mal pôsobiť vo svojej pozitívnej, podnecujúcej podobe, a nie ako dominujúci. Mal by tvoriť určitú nadstavbu na pevne vytvorenej poznávaco-záujmovej základni potrieb študenta.

Vonkajšia motivácia študenta

Ak sú prostredníctvom učebnej činnosti uspokojované iné, pôvodne od nej nezávislé potreby, hovoríme o vonkajšej motivácii. Pri vonkajšej motivácii je podnet mimo študenta. Ten robí niečo, lebo je do toho nútený, prostredníctvom učenia sa dosiahne niečo iné (dobrá známka).

Vonkajšia motivácia je postavená na tendencii získať odmenu, respektíve vyhnúť sa negatívnym dôsledkom.

Takto učíme študenta vykonávať činnosť len vtedy, keď za ňu niečo získa alebo keď sa môže vyhnúť nejakým postihnutiam (príslovečný „cukor a bič“).

Najčastejšími motívmi sú tu nielen známky či kredity, ale aj snaha zaslúžiť si vďačnosť a uznanie od učiteľa, odvďačiť sa rodičom a podobne.

Nevýhodou vonkajšej motivácie je, že demotivuje neúspešných študentov. Môže vyvolávať nadmernú úzkosť – trému, ktorá blokuje výkon študenta. Keď

Vonkajšia motivácia študenta	Vnútorná motivácia študenta
Odmena a trest („cukor a bič“)	Zmysel, autonómia, majstrovstvo, spolupráca
Učenie sa študenta je motivované snahou získať dobré známky	Učenie sa je motivované záujmom a zvedavosťou študenta
Snaha pracovať kvôli uspokojeniu učiteľa alebo rodiča	Snaha pracovať kvôli svojmu vlastnému uspokojeniu
Uprednostňovanie ľahkých a jednoduchých učebných úloh	Preferencia nových, komplexných, meniacich sa, náročných a tvorivých úloh
Závislosť študenta od pomoci učiteľa	Snaha pracovať samostatne a nezávisle
Orientácia na vonkajšie kritériá posúdenia výsledkov	Vnútorné hodnotenie štúdia (sebahodnotenie študenta)

študent vykonáva učebnú činnosť pod nadmerným tlakom, keď je sprevádzaná nadmerným napätím, vedie ho to k neistote, k pocitom úzkosti, má znížené sebavedomie, zníženú schopnosť vyrovnať sa s neúspechom v škole.

Následky dlhodobého používania vonkajšej motivácie sú tak pre osobnosť študenta, ako aj pre spoločnosť značne negatívne. Platí to tak pre dopredu stanovené odmeny, ako aj pre tresty za vykonanú (ne)činnosť.

Permanentné využívanie dopredu dohodnutej odmeny prináša často výsledky, keď sa zo šesťročných detí, nadšených pre učenie sa, postupne stávajú zberatelia známok, zberatelia podpisov, kreditov, potvrdení. Nútime deti učiť sa výmenou za úplatok v podobe známky.

Každodenné známkovanie žiakov a študentov je považované za najúčinnejší a najpoužívanejší vonkajší motivačný prostriedok učenia sa už dve storočia. To, čo pôvodne plnilo funkciu spätnej väzby – poskytnúť študentom a rodičom informáciu o priebehu učenia sa, ako ďaleko má študent k dosiahnutiu cieľa – sa stalo nástrojom vonkajšej motivácie do učenia sa. So všetkými negatívnymi dopadmi.

Každodenná odmena v podobe známky síce v krátkom časovom horizonte prinúti študenta vyvinúť isté úsilie, ale dlhodobo samotnému učeniu sa veľmi škodí, pretože nevedie k učeniu sa kvôli nemu samotnému. Študent sa učí pre odmenu či hrozbu trestu a len nevyhnutný čas, pokiaľ môže dostať odmenu alebo pokiaľ trvá hrozba.

Vzťah študentov k učeniu sa takto môže vyvrcholiť v tom, že sa stávajú odborníkmi na „preliezanie“ výučbou, na rýchle „vysypanie“ informácií na papier a ich následné zabudnutie. A my chceme, aby sa stali odborníkmi na učenie sa. Zvlášť pre poslanie dnes preferovaného celoživotného vzdelávania je to nešťastná perspektíva.

Vedieť a chcieť sa učiť v celoživotnom vzdelávaní.

Vonkajšia motivácia učeniu sa skôr škodí. Namiesto odmien a pochvál poskytujme študentovi konzultácie, popisnú spätnú väzbu, vyjadrenie, čo robí dobre a čo nie, vysvetľujme, prečo to tak robí. Predovšetkým sa však snažme o stimulovanie vnútornej motivácie študenta do učenia sa.

Vnútorná motivácia študenta

Vnútorná motivácia študenta do učenia sa je charakterizovaná jeho vlastnou túžbou po vzdelávaní, učením sa kvôli činnosti samotnej, bez očakávania vonkajšieho podnetu, pochvaly, ocenenia či inej odmeny, alebo z dôvodu vyhnutia sa nepríjemnostiam.

Nový prístup k študentom je založený v oveľa väčšej miere na vnútornej motivácii, na štyroch stavebných kameňoch, ako robiť veci (podobne Pink, 2009):

a) **Zmysel** – túžba robiť to, čo robíme, v prospech nejakého vyššieho cieľa. Študent chápe zmysel svojej činnosti, obsah učiva a priebeh výučby je preňho zmysluplný, prepojený so skutočným životom, s ostatnými predmetmi, v učive sa dobre orientuje, môže nadviazať na to, čo už dobre pozná, náročnosť učiva je primeraná obdobiu štúdia, výučba je projektová.
b) **Autonómia** – túžba určovať smerovanie vlastného života. Študent má možnosť výberu, voľby pri určitých ponúkaných typoch činností, úloh, čo podporuje jeho zodpovednosť a angažovanosť, učivo rieši študentov problém.
c) **Majstrovstvo** – túžba neustále sa zlepšovať v niečom, na čom záleží. Študent je aktívny vo výučbe, môže sa prejaviť, tvorivo sebarealizovať, je úspešný, má neustálu spätnú väzbu z výučby.
d) **Spolupráca** – túžba stretávať sa s ostatnými pri určitej činnosti. Študent spolupracuje vo výučbe, ktorá je kooperatívna, pestrá, cíti sa tu bezpečne, nechýba humor, študent má pozitívny vzťah k svojmu učiteľovi. Možnosť pracovať, učiť sa spoločne s inými pomáha udržiavať vnútornú motiváciu do učenia sa.

Takto študent vykonáva činnosti súvisiace s učením sa z vnútorných pohnútok a potrieb, pretože sám chce, uvedomuje si hodnotu štúdia. Samotné štúdium, skúmanie, objavovanie mu prináša uspokojenie, úžitok, naplnenie jeho potrieb.

Takýto jednotlivec oproti vnútorne nemotivovaným spolužiakom je vo výučbe spontánnejší a pružnejší, má tvorivejšie správanie, vyššiu úspešnosť výkonu. Je ochotný sa podieľať na školskej práci i príprave, lepšie sa učí. Výskumy ukázali, že pre všetky nadané deti je charakteristická zvýšená úroveň ich vnútornej motivácie.

Vnútorná motivácia pramení z individuality každého jednotlivca, je vrodená, ale do určitej miery ju možno získať výchovou, čo je neľahká úloha každého učiteľa. Je založená na prirodzenej zvedavosti študenta, na jeho potrebe poznávať. Pri jej rozvíjaní vychádzame z toho, čo študenti poznajú, pýtame sa na ich očakávania, ambície, túžby, problémy súvisiace s učivom, odpovedáme na zadané otázky od študentov, ukážeme im, aký to má vzťah k preberanému obsahu výučby.

Úloha motivácie v kvalitnej výučbe

Vnútorná motivácia je kvalitnejšia a stálejšia ako motivácia vonkajšia. Za optimálnych podmienok môže dôjsť k reštrukturalizácii vonkajšej motivácie učebnej činnosti na vnútornú, aj preto sa v mnohých prípadoch vo výučbe účinne navodzuje vonkajšia motivácia.

Okrem vnútornej motivácie existuje ešte jeden plnohodnotný zdroj motivácie učebnej činnosti študenta. Je to motivácia zo spájania učebnej činnosti s osobnou perspektívou študenta, jeho otvorenej budúcnosti.

Úlohou motivácie vo výučbe je preniknúť k vnútorným procesom osobnosti študenta, ktoré aktivizujú jeho pozornosť, umožňujú mu registrovať požiadavky výučby, vnútorne sa s nimi vyrovnať a transformovať ich ako aktívne podnety. Hlavnou úlohou učiteľa je ukázať študentovi jeho vlastné možnosti a utvárať v ňom vieru vo vlastné sily.

Cieľom je dosiahnuť takú úroveň pohnútkového správania študenta, aby sa motivácia stala mechanizmom študentovej sebaregulácie, aby sa, pokiaľ možno, vonkajšia motivácia učebnej činnosti reštrukturalizovala na vnútornú.

Úloha učiteľa pri formovaní študentovej pozitívnej motivácie do učenia sa spočíva v prevode vonkajšieho stimulovania na sebavýchovu jeho vnútornej motivácie.

Znaky vnútornej a vonkajšej motivácie študentov možno určiť podľa aspektov uvedených v tabuľke (podobne Lokšová, Lokša, 1999, s. 17).

Je smutným paradoxom, že v oblasti motivácie do učenia sa náš školský systém robí všetko pre to, aby študentov spoľahlivo odradil od učenia sa toho, na čom im záleží. Nemá odvahu zbaviť sa storočných predsudkov o výučbe. Nedokáže zreformovať výučbu na podklade objavov moderných vied, v prospech vlastných generácií.

doc. RNDr. Michal BLAŠKO, PhD.
Katedra inžinierskej pedagogiky
Technickej univerzity v Košiciach
Ilustračné foto stock.xchng

Bibliografické odkazy:

LOKŠOVÁ, I., LOKŠA, J. 1999. *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole*. Praha: Portál 1999. ISBN 80-7178-205-X.

PINK, D. 2009. *Prekvapivé výsledky vedeckých poznatkov o motivácii* [on-line]. Júl 2009 [cit. 2012-04-10]. Dostupné na internete: www.ted.com/talks/lang/slo/dan_pink_on_motivation.html.

Výzvy do diskusie o súčasnosti a budúcnosti nášho školstva

ŠKOLSTVO V POHYBE

Ešte nikdy v tomto storočí slovenské školstvo nezažilo toľko vzruchu ako v posledných mesiacoch. Ba dalo by sa povedať, že toľko emócií – obáv, strachu, roztrpčenia, sklamaní – nebolo učiteľmi vyjadrených ani v minulom storočí... Často sa pri štrajkoch, petíciách, otvorených listoch, ale aj v tlači objavujú rozličné požiadavky, kritizuje sa nedostatok peňazí, riadenie školstva, byrokracia a mnoho iných vecí, ktoré znepokojujú pedagógov a odborných zamestnancov, ktoré ovplyvňujú výchovu našich detí – budúce generácie. Volá sa tiež po diskusii, komunikácii o budúcnosti nášho školstva, navrhuje sa vypracovanie novej vízie výchovy a vzdelávania, komunikujú sa radikálne, systémové riešenia, ale aj „drobné" riešenia pre jednotlivé oblasti, zamestnanecké skupiny a problémy.

Učiteľské noviny vidia svoje poslanie aj v otvorení diskusií o naliehavých otázkach súčasného a budúceho systému výchovy a vzdelávania najmä v základných a stredných školách, v školských výchovných zariadeniach. Prirodzene, že témy na diskusiu sú otvorené aj v oblasti predškolskej výchovy a vysokého školstva, najmä v príprave budúcich učiteľov a celoživotnom vzdelávaní pedagógov a odborných zamestnancov. Nedá sa vyhnúť ani témam spolupráce škôl a ich riadenia v súčinnosti so zriaďovateľmi, riadenia systému z úrovne Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR, z úrovne Európskej únie (EÚ).

Navrhujeme TÉMY do diskusie, ako ich pociťuje redakcia Učiteľských novín, ale to neznamená, že iné témy sú tabu. Každý čitateľ má svoju preferenciu naliehavosti problémov, ktoré treba riešiť, takže ich nižšie urobený výpočet neznamená automaticky ich uprednostnenie podľa významnosti. Za dôležité považujeme tieto oblasti:

1. *Systémové zmeny v školstve.* V tomto čase by sa malo končiť overovanie projektu *Milénium*. Tento reformný projekt bol vypracovaný roku 2002 na najbližších 10 – 15 rokov. Čas už uplynul a bolo by vhodné, aby sa urobila analýza toho, čo sa spravilo a čo sa nepodarilo urobiť. Nepodarilo sa napr. dosiahnuť finančné dotácie do školstva na úrovni 6 % HDP, nevydarila sa koncepcia obsahových zmien a iné projektované zmeny. Podarilo sa zaviesť nové zákony, najmä zákon o výchove a vzdelávaní (č. 245/2008 Z. z.), zákon o pedagogických a odborných zamestnancoch (č. 317/2009 Z. z.), zákon o odbornom školstve a iné zákony, vyhlášky a nariadenia vlády... Sú tieto normy ešte platné, treba ich inovovať? V čom a v akom smere? Je dobrý model dvojúrovňového vzdelávania, je dobrá koncepcia obsahových a výkonových štandardov, bolo potrebné zaviesť medzinárodné merania výsledkov vzdelávania? Bolo správne zavedenie výučby cudzích jazykov a informačných technológií? Majú dostať alternatívne, experimentálne školy väčší priestor alebo ich treba minimalizovať?

2. *Pedagógovia a odborní zamestnanci.* Je o nich lepšie postarané zo strany štátu, zriaďovateľov? Odzneli diskusné príspevky, že štrajky učiteľov sú vlastne proti nim samým – vláda bola donútená hľadať financie na zvýšenie platov, ale pritom to chce dosiahnuť (okrem iného) aj znižovaním počtu učiteľov, zvyšovaním počtu žiakov v triedach, prepúšťaním odborných zamestnancov, rušením a spájaním škôl, likvidáciou centier voľného času, stredísk záujmovej činnosti... Prispejú tieto zmeny ku *kvalite* výchovy a vzdelávania? Najmä vo vyjadreniach politikov odznievajú výroky, že máme nie dobre pripravených učiteľov na svoju prácu, že na pedagogické fakulty a vysoké školy pripravujúce učiteľov prijímame „slabých" žiakov, ktorí neuspejú na iných vysokých školách, že klesá sociálne, spoločenské uznanie a ocenenie práce učiteľa... že na pedagogických prípravkách je veľa študentov, ktorí nenájdu uplatnenie, že bakalársky stupeň vysokoškolského vzdelania pre učiteľov aj vychovávateľov je nezmyselný... Je toto všetko pravda? Máme dobré prehľady, čísla, prognózy? Máme sa vrátiť k „miestenkám" – riadenej personálnej politike?

3. *Obsahová reforma.* Fínsko pri svojej reforme školstva redukovalo obsah učiva až o 50 %. Víziou *Milénia* bolo dosiahnuť aspoň 25- až 30-% redukciu *nefunkčného* učiva. Sčasti sa to udialo, ale otázky do diskusie sú: Ako robiť kurikulárnu – obsahovú – reformu? Dá sa zavádzať nové metódy práce pri existujúcom obsahu vzdelávania? Dá sa robiť reforma bez *učebníc*? Sú potrebné alternatívne učebnice alebo budú stačiť informácie z internetu či európske učebnice? Kto by mal robiť obsahovú reformu? Kurikulárna rada alebo Štátny pedagogický ústav, alebo niekto „zvonku"? Kurikulárne rady, ktoré existovali, neplnili svoju funkciu, lebo nevedeli nastaviť *teóriu* obsahových zmien – platí toto tvrdenie? Každý predmet chce vyššiu hodinovú dotáciu...

4. *Peniaze.* Finančné zabezpečenie výchovy a vzdelávania v celom spektre škôl a školských zariadení je najčastejšie diskutovaný problém. Skutočnosťou v medzinárodnom porovnávaní krajín OECD je fakt, že naše školstvo je najslabšie platené zo strany štátu, a to či už zoberieme platy pedagógov, alebo podiel do školstva z HDP. Menej sa diskutuje o tom, kde sa dajú zohnať peniaze, kde ušetriť v rámci štátu na školstvo a v rámci školstva samotného. Niektorí diskutujúci tvrdia, že peňazí je dosť, len sú zle rozdeľované. Platí toto tvrdenie? Rozdeľovanie finančných zdrojov závisí od priorít vlády. Takmer každá vláda za ostatných dvadsať rokov vyhlasovala, že výchova a vzdelávanie sú ich prioritou, ale ostalo len pre vyhláseniach... Čo s tým robiť?

5. *Vzdelávanie pedagógov.* Už sme spomenuli problém prijímania a vzdelávania budúcich pedagógov na vysokých školách. Ale je tu aj otázka celoživotného vzdelávania, najmä v prepojení na kredity, akreditácie... Je dobre nastavený model kreditov, funkčného, kariérového rastu učiteľov? Je kvalitné ich celoživotné vzdelávanie na úrovni metodicko-pedagogických centier a iných subjektov? Máme dostatok kvalitných lektorov, vzdelávacích inštitúcií? Je v poriadku, že peniaze z EÚ na vzdelávanie prešli na zamestnanosť mladých ľudí a na diaľnice? Máme pripravený systém celoživotného vzdelávania učiteľov?

6. *Správanie žiakov a ich rodičov.* Smerom k škole sa zhoršuje – tvrdia niektorí pedagógovia, ale aj rodičia. Je to skutočne pravda? A máme preventívne programy alebo koncept zlepšenia *výchovy* najmä detí a mladých ľudí zo sociálne znevýhodneného prostredia? Reedukačné ústavy sú preplnené, zhoršuje sa prospech žiakov zo správania a rastie počet ich vymeškaných hodín. Čo s tým robiť? Nemala by byť výchova, motivácia žiakov, hodnotová výchova, citová výchova povýšená na prioritné záujmy pedagogických odborníkov, učiteľov, spoločnosti? Ako to dosiahnuť?

7. *Odbory.* V médiách sa ozývajú hlasy, že odborári si štrajkami riešia svoj problém klesajúceho počtu učiteľov v odboroch... Že im nejde o učiteľa, školský systém, budúcnosť, ale o záchranu seba samých. Je to pravda? Preto aj vznikajú nezávislé odbory, rozličné učiteľské komory, združenia, ktoré sa snažia chrániť záujmy učiteľov. Ako to, že odbory nemali peniaze na vykrytie nákladov štrajkujúcich? Čo ďalej so štrajkami, s protestmi?

8. *Rómska reforma.* Je jednou z najzložitejších tém nielen školstva na Slovensku. Je zaujímavé, že do tvorby obsahu reformy v tejto oblasti nebol prizvaný žiaden odborník na školstvo (pokiaľ nerátame zamestnancov splnomocnenca). Dá sa opýtať, čo, aké konkrétne kroky sa navrhujú v tejto oblasti, ktoré sa dotýkajú školstva... Bol vyslovený návrh, aby všetci žiaci chodili do školy spoločne, aby sa zrušili špeciálne školy aj školy pre nadané deti. Je to správne riešenie? Inkluzívne školstvo, ku ktorému sa hlási naša vláda, môže byť chápané ako vytvorenie príležitosti pre každé dieťa, ale je ich zaradenie do štandardných tried riešením? Neexistujú iné riešenia? Je možné v našich súčasných personálnych a finančných podmienkach inkluzívne vzdelávanie?

9. *Riadenie školstva.* Okrem už spomínaného problému byrokratizácie existuje celý rad ďalších problémov v manažmente školstva. Jedným z nich je problém centralizácie, resp. decentralizácie školstva. Ďalším problémom je duplicita riadenia – do školy okrem zriaďovateľa zasahujú metodické orgány, inšpekcia, ministerstvo školstva, školské rady... Pomôžu predpokladané zmeny zriaďovateľov škôl kvalite školstva? Je riadenie dostatočne profesionálne, najmä ak zoberieme do úvahy časté legislatívne zmeny a personálne zmeny na vrcholových postoch zriaďovateľov a na úrovni makroriadenia? Plnia si priamo riadené organizácie ministerstva školstva svoje úlohy a poslanie? Je prechod na riadenie pomocou počítačov len snom? Kde sa strácajú peniaze, pokiaľ prídu zo štátu k učiteľovi? Je využívanie drahých IT prostriedkov skutočne prínosné?

10. *Metodická práca učiteľov, vychovávateľov.* Je málo diskutovaná vo verejnosti, diskusie prebiehajú skôr v rámci odborných podujatí. Máme veľa výborných učiteľov, vychovávateľov, ale sú hlasy, že títo pedagógovia sú málo oceňovaní, ich skúsenosti sa nevyužívajú. Modernizácia metód edukácie nespočíva len v tom, že mám interaktívnu tabuľu a veľa počítačov – problém je, či máme dostatok vyučovacích softvérov, či naši učitelia majú dostatok príležitostí oboznámiť sa s účinnými, novšími metódami výchovy a vzdelávania. Učitelia sa sťažujú, že mnohé školenia, semináre sú vysoko teoretické, ale málo prinášajú pre prax. Je to skutočne tak, máme spätné väzby o úrovni metodickej práce na školách? Existuje úloha (výskumná, na úrovni projektu EÚ), ktorá by sa zapodievala *kvalitou školy*?

Vymenovali sme desať neuralgických bodov, ako sa javia v diskusiách, požiadavkách nespokojných učiteľov a odborných zamestnancov. Neobsahujú však všetky problémy nášho školského systému. Napríklad osobitne sa nevenujeme v tomto príspevku odbornému školstvu, ale otázky obsahu, metodík, riadenia sa ich týkajú rovnako ako základných škôl. Čitateľ istotne objaví ďalšie a dá ich do diskusie, aby sme v rámci demokratických možností hľadali spolu novšie a lepšie riešenia problémov, ktorých je viac ako dosť.

Vyzývame mysliacich, so školou cítiacich, nevyhorených ľudí, aby vyslovili svoje názory. Netvrdíme, že sa tieto názory hneď premenia na skutočnosť – v každom prípade však prispejú k poznaniu stavu v našom školstve, pomôžu riešiť problematické oblasti. Môžu byť dobrým podkladom pre tých, ktorí budú rozhodovať o smerovaní školstva na Slovensku.

(mz)

Ilustračné foto stock.xchng

V Českej republike je schválený nový typ písma

COMENIA SCRIPT

V závere roku 2012 sa v Českej republike rozhodlo, že alternatívou k bežne používanej písanej abecede sa po dvojročnom pokusnom overovaní stáva písmo Comenia Script. Záverečná správa z overovania hovorí, že písmo deťom vyhovuje, obľúbili si ho, radi ním píšu ľaváci i praváci.

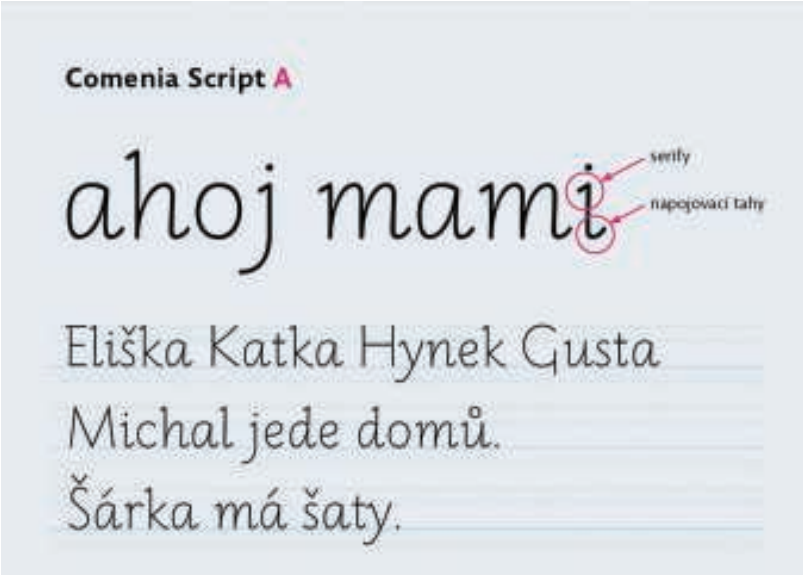

Písmo Comenia Script sa pilotne overovalo od septembra 2010 v 33 vybraných základných školách (ZŠ). Cieľovou skupinou boli žiaci 1. a 2. ročníka, ich učitelia a rodičia.

Podnet na overovanie prišiel najmä od rodičov žiakov, ktorí mali skúsenosti so vzdelávaním svojich detí v zahraničí – najmä vo Veľkej Británii, v USA, Fínsku a Dánsku, kde žiaci bežne používajú tlačené písmo.

Comenia Script je veľmi jednoduché, moderné a praktické písmo, ktoré odráža individuálne tendencie každého žiaka. Ten si môže písmo prispôsobiť svojim individuálnym potrebám. Toto písmo zohľadňuje napríklad aj problémy, ktoré majú s písaním dysgrafici, ľaváci a inak hendikepovaní žiaci a tiež bilingválni žiaci.

Na základe zistených výsledkov Ministerstvo školstva, mládeže a telovýchovy Českej republiky odporúča, aby bolo toto písmo alternatívou k bežne používanej písanej abecede. Podmienkou pre školy, ktoré sa rozhodnú zaradiť nové písmo do svojej praxe, bude súhlas rodičov po upozornení napr. na možné komplikácie pri prestupe žiaka na inú školu, používanie určeného typu didaktických materiálov pri nácviku písania a vyškolený pedagóg na metodiku písania tohto písma.

Autorka písma Radana Lencová prostredníctvom Národného inštitútu ďalšieho vzdelávania bude ponúkať učiteľom škôl akreditovaný vzdelávací kurz zameraný na didaktiku začiatočnej čitateľskej gramotnosti s využitím písma Comenia Script. Ak sa škola rozhodne zaradiť nové písmo do výučby, uvedie to vo svojom školskom vzdelávacom programe. Viac informácií o písme možno nájsť na www.comeniascript.cz.

(zdroj: www.msmt.cz, lupa)

Vo verejnej diskusii o zavedení tohto písma sa našli viaceré zaujímavé príspevky. Dva sme vybrali aj pre čitateľov našich novín, ako podnet na premýšľanie o tejto téme aj z iného uhla pohľadu.

Bohužiaľ, neviem, ako presne vyzerá onen Comenia Script, ale napriek tomu: Žil som vo Švédsku a aj vyučoval v tamojších školách viac ako 30 rokov, a tak som mal možnosť spoznať súčasné švédske písmo – nielen ako učiteľ na priemyslovke, ale aj ako rodič školopovinných detí.

Súčasný štýl písania vo švédskom školstve považujem za katastrofu. Je to totiž kombinácia tlačeného a písaného štýlu – bez spojovacích čiarok, tak ako ich píšeme my v Čechách v súčasnosti. Samozrejme, takéto písmo má nesmierny vplyv na rýchlosť a plynulosť písania... povedal by som smerom k nule. A to nehovorím o slabších žiakoch, ktorí v rýchlosti vkladajú do slov písmená veľké a vyložene tlačené. Dlho som si myslel, že je to pokus o vtip – ale, bohužiaľ, zistil som, že ide o krutú realitu.

A len na ilustráciu... Keď som si chcel na tabuli urobiť poznámku, aby ju žiaci nemohli prečítať (učil som aj na 4-ročnom gymnáziu), napísal som to českým rukopisom... Ha-ha-ha, akoby som písal klinovým písmom.

Avšak moji vrstovníci (mal som okolo 55 rokov), boli to sekretárky a školský personál, písali krasopisným písmom – tak ako sme sa to učili aj my na českých školách od roku 1945... Takže súčasný stav švédskeho písma je výsledkom rýchlych a neuvážených reforiem, ktoré sa robili s jediným cieľom: aby sa deti, nedajbože, nemuseli v škole trápiť so starostlivým písaným písmom. Škola musí byť hrou, dokonca zábavou... a už vôbec nie bifľovaním písania. Takže, nie je čo dodať...

Jaromír Hromádka

Od roku 2001 pracujem s grafoterapiou, ktorá vychádza z americkej predlohy. Cielene som dva roky pracovala na tom, aby som vytvorila hranice pre varianty a formy písaného písma pre česky píšucu populáciu tak, aby minimálne upravovali súčasnú normu a zároveň to bolo efektívne.

Aj v USA už zistili, že tlačené písmo nie je práve najlepšie, jednoduchosti tlačeného písma zodpovedá tiež obraz Američanov. Preto sa ľudia v USA pri grafoterapii nanovo učia spojené písmo a horné a dolné kľučky, dosť podobné nášmu súčasnému písmu. V Spojených štátoch je to forma terapie a ja môžem z vlastnej skúsenosti popísať upokojujúce pocity a pocity vnútornej rovnováhy, ktoré z nej plynú. U českých študentov mám veľmi podobnú skúsenosť. Mohla by som sa rozpísať o mnohých ďalších súvislostiach, ktoré v písme bežne existujú, a preto sme takí, akí sme, a o množstve negatív, ktoré som našla v tlačenej forme písma všeobecne. Nechcem tým však ani povedať, že naša súčasná verzia písma je bez chýb, ktoré by si nevyžadovali drobné úpravy...

grafoterapeutka

Naučme sa myslieť, ostatné dotvoria počítače

ŠKOLSKÁ REFORMA V RUSKU

Ruská spoločnosť prežíva dlhodobý proces transformácie, ktorej súčasťou je aj reforma vzdelávacieho systému. Modernizuje sa na všetkých stupňoch škôl.

Program prezidentsko-premiérskeho „tandemu na striedačku“ Putin – Medvedev prezentuje obraz nového občana Ruska vzdelanostne forsírujúceho flexibilnosť a dynamiku vedomostného potenciálu v nadväznosti na jeho schopnosť adaptability na podmienky globálnej svetovej konkurencie v súťažení národných ekonomík. Najmä na najvyššom stupni vzdelávacieho procesu, na vysokých školách – vrátane tých, ktoré pripravujú pedagógov v Moskve, Petrohrade, Kazani, Volgograde, Petrozavodsku, Jekaterinburgu – vyvíja Ministerstvo vzdelávania a vedy Ruskej federácie snahu prispôsobiť vyučovací proces tak, aby boli postupne porovnateľné s „najvyššou ligou“ západného sveta.

V tomto kontexte však vyvstávajú dilemy a kompromisy, ako nastaviť náročnejší systém, ktorý by priniesol aj želateľnú kvalitu. Časť poslancov Federálneho zhromaždenia Ruskej federácie napríklad navrhla v rozprave o zákone o vzdelaní vniesť doň znenie, podľa ktorého by na študijné programy plne hradené zo štátneho rozpočtu nebolo možné prijímať záujemcov s priemerom z profilových predmetov horším ako 50 – 55, čo sa v prenesení na hodnotenie nášho systému rovná priemeru 2,0.

Staviť na rozmýšľanie bez šablóny

Podľa slov psychológa Iľju Kaplunoviča zatiaľ v Rusku ešte stále platia iné kritériá hodnotenia práce škôl. Ako psychológa ho však ani jedno z týchto kritérií efektívnosti neuspokojuje. Problémom je skutočnosť, že všetky zohľadňujú iba kvantitatívne charakteristiky vzdelávacieho procesu. „Chápem, že počet štvorcových metrov úžitkovej plochy budovy školy je možné ľahko zmerať. Ľahko je aj postaviť mieru úspešnosti záverečných skúšok v premietnutí spriemerovanej známky. Avšak tieto a im podobné charakteristiky nič nevravia o kvalite študijného procesu. U nás v ruskom systéme výučby sa kvalita v školách už od úplne prvých stupňov meria kvantitou. Kvantita je rast, a kvalita – to sú zmeny v procese, keď sa niečo začína vyvíjať inak. Zoberme si školu. Kvalitatívny prospech v škole – čo je to vlastne? Je to kvantitatívne vyjadrenie počtu žiakov, ktorí sa učia na štvorky a päťky (pozn. UN: hodnotenie žiakov a študentov v Rusku je opačné ako na Slovensku, štvorka a päťka zodpovedajú našej dvojke a jednotke). Takže počnúc základnou školou, pojem kvality výučby sa zamieňa s kvantitou!“

V ďalšej časti svojho názorového expozé sa Iľja Kaplunovič venuje téme priemernosti a aspektom, ktoré s ňou súvisia. „Obraz všetkým známy: z dvoch študentov, ktorí ukončili školu a zamestnali sa povedzme v škole, vo firme či výrobnej sfére, sa z niekdajšieho trojkára stáva dobrý pedagóg, inžinier a podobne. Kým bývalý jednotkár je „iba“ radovým pracovníkom, zamestnancom. Prečo je tomu tak? Pretože na všetkých stupňoch vzdelania, sú vo vyučovacom procese pedagógovia orientovaní na kvantitatívne charakteristiky. Mimochodom, paradoxne však metodika určovania kvality výučby bola vytvorená dávno – a navyše u nás, v Rusku. Rozpracoval ju náš

psychológ a pedagóg Lev Semionovič Vygotskij. Jeho myšlienky a poznatky sa v súčasnosti úspešne rozširujú na Západe. Znovu to môžem potvrdiť na základe výmeny skúseností s kolegami zo zahraničia. Moje prednášky o teórii zóny najbližšieho rozvoja, vypracovanej Vygotským, sa využívajú a sú akceptované v rôznych štátoch. Zatiaľ čo v Rusku sa Vygotského poznatky využívajú iba okrajovo,“ ťažká si I. Kaplunovič a dodáva: „Na Západe už dávno pochopili: všetko treba stavať na ľuďoch, ktorí sú schopní premýšľať nešablónovite, flexibilne. Ako tvrdia Američania – nech pracuje počítač, kým človek musí myslieť. Sumu vedomostí a informácií dnes nemá význam skúmať, overovať. To vôbec nie je ukazovateľ. Časy encyklopedistov sú dávno preč, vymizli ešte pred 40 rokmi. Teraz je podstatným naučiť sa myslieť. Ale v Rusku žiakov učia myslieť podľa šablóny, orientujú ich na encyklopedické vedomosti, memorovanie. A tak aj preto sa Nobelove ceny prisudzujú zahraničným vedcom s ruskými priezviskami...“

Ani Čechov by dnes neštudoval?

Ďalej sa I. Kaplunovič zamýšľa: „Keď sa v 90. rokoch minulého storočia začala v Rusku transformácia – pozrite sa len, kto sa u nás stal oligarchom, kto zbohatol. Sotva priemer v školských laviciach. Lenže sa ukázali ako oveľa talentovanejší. Čiže nabifľované školské vedomosti vôbec nie sú garanciou úspešnosti človeka v dospelosti. Veď si zoberme... Keď vykrúcate žiarovku z objímky, spomeniete si na Ohmov zákon? Keď si dávate cukor do čaju – vynorí sa vám v pamäti štruktúra jeho kryštálov? Technický progres nás privádza k tomu, že vedomosti rýchlo starnú. A naučené pravidlá, vzorce, formuly a dáta – to nie je ukazovateľ múdrosti. Inokedy je to zas s presnosťou naopak... Pretože jednotkár pracuje podľa algoritmu, tak, ako je predpísané. A zatiaľ trojkár často vyhľadáva iné prístupy, preto je oveľa pružnejší, objavnejší.“

Týmto vysvetľuje I. Kaplunovič svoj prvý argument proti myšlienke nepúšťať na ďalšie štúdium trojkárov: „Je to, myslím si, nonsens, úplná scestnosť! Ak si mám spomenúť – Fiodor Šaljapin sa nedostal na konzervatórium, maliar Surikov sa musel dvakrát uchádzať o štúdium na Akadémii umení, A. P. Čechov lepšiu známku ako trojku na gymnáziu za svoje myšlienkové výtvory nedostával. Teda – ak bol Čechov v rámci profilového predmetu trojkár, dnes by sa u nás nedostal ani na ďalšie štúdium!“

Druhým argumentom, ktorým I. Kaplunovič ochraňuje trojkárov, je jeho poznanie, na základe ktorého je absolútne presvedčený o tom, že všetkých možno naučiť, pričom to nepovažuje za svoju myšlienku: „Potvrdili to veľkí myslitelia v minulosti. Je to, a iba sa zopakujem, idea nášho vedca Vygotského, ktorá našla uplatnenie v prácach jeho nasledovníkov D. B. Eľkonina a V. V. Davydova. V systéme Eľkonina-Davydova, ktorý je v praxi ruskej školy akceptovaný, nie je nič spochybnené. Pritom tento systém vzbudzuje ohromný záujem francúzskych, nemeckých, holandských, kanadských, nórskych a japonských pedagógov. Napríklad v Nórsku sa rozvetvená výučba aktívne aplikuje nielen v základnom, ako sa to spravidla zakorenilo v Rusku, ale aj v strednom a pokročilejšom stupni školy.“

Žiaľ, nastal čas hovoriť o tom, že v Rusku rozvetvená výučba takmer zanikla.

I. Kaplunovič hovorí: „Hlúpy ovocinár hodnotí výsledný efekt úrody podľa množstva dozretých jabĺk. V skutočnosti je to však už zbytočné. Na kvalitu úrody totiž možno vplývať iba vtedy, kým jablká ešte len rastú...“

(pl)

Ilustračné foto stock.xchng

Školstvo je zložitý mechanizmus, ktorý treba neustále monitorovať

JÚRAJ HOMOLA *Rozhovor s časoprestúpu*

Ústav informácií a prognóz školstva (ÚIPŠ) je priamo riadenou organizáciou Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu (MŠVVaŠ) SR. Jeho predchodcom bol Ústav školských informácií, ktorý vznikol roku 1969, súčasné pomenovanie nesie od roku 1989. Je to kľúčová inštitúcia na zber a spracovávanie údajov o stave školstva, jeho výkonoch. Údaje zbiera predovšetkým zo škôl a školských zariadení, tie sú následne dôležitým základom pre rozhodovacie procesy ministerstva, zriaďovateľov škôl, ale aj iné orgány a inštitúcie v oblasti strategického a ekonomického riadenia školstva. ÚIPŠ poskytuje údaje za Slovenskú republiku do medzinárodných porovnaní, analýz a štatistík. V poslednom čase sa školské údaje spomínali v rôznych súvislostiach, preto sme oslovili generálneho riaditeľa tejto inštitúcie Ing. Juraja Homolu, aby sme viacero otázok ozrejmili.

Pán generálny riaditeľ, najskôr začneme osobnejšie – predstavte sa našim čitateľom, aká bola vaša profesijná dráha?
Rád by som touto cestou poprial čitateľom Učiteľských novín príjemné sviatky a úspešný nadchádzajúci kalendárny rok. Pochádzam z Bratislavy, kde som aj študoval na Slovenskej technickej univerzite. Som ženatý a mám dcéru v reformnom ročníku na základnej škole. Venujem sa najmä oblasti informačných technológií a úspešne som participoval na rôznych významných projektoch tak v štátnej správe, ako aj v súkromnom sektore.

Na poste generálneho riaditeľa ústavu ste niekoľko mesiacov, striedali ste PaedDr. Romana Baranoviča, ktorý pár mesiacov predtým vymieňal Ing. Miroslava Kormana. Ako sa nastavenie pracoviska zhoduje s vašimi predstavami, ale najmä potrebou poskytovať presné kľúčové údaje pre riadenie školstva a jeho financovanie?
Je to komplexná otázka, ktorá sa dotýka personálneho obsadenia ústavu, v previazanosti s jeho odmeňovaním a motivovaním a možnosťami, ktoré reálne ako rozpočtová organizácia máme. V tejto oblasti nás v budúcom roku čaká veľa práce, aby sme náš potenciál dokázali čo najlepšie využiť. Presné a správne informácie sú základným predpokladom strategických a manažérskych rozhodnutí, preto sa v rezorte školstva snažíme vybudovať Rezortný informačný systém (RIS), ktorý má za cieľ nahradiť súčasný zber údajov v tradičnej papierovej forme. Rezort získa ucelené kľúčové informácie na jednom mieste, má možnosť s nimi pracovať a zároveň získa presné údaje, registre potrebné na financovanie.

Posledných dvadsať rokov je aj v školstve charakterizovaných neustálou snahou o racionalizáciu, teda prepúšťaním. Ak si dobre pamätám, v minulosti sa to týkalo aj vášho pracoviska. Každá práca si však vyžaduje naozaj objektivizovaný počet odborníkov, nie je možné plošne povedať – znížte počet zamestnancov o 5 alebo 10 percent, bez toho, aby sa súčasne nepovedalo, o ktoré činnosti sa súčasne zníži pracovná záťaž pracoviska. Tá je navyše niekedy definovaná zákonmi, vyhláškami. Je dnes ústav optimálne vybavený pracovníkmi na výkon svojich činností?
Ústav je informačným pracoviskom. Okrem toho, že zabezpečuje zber a spracovanie informácií, podieľa sa na kvantitatívnom vyhodnotení a spracovaní, na tvorbe analytických štúdií, výhľadov a trendov aj na prognózovaní (ide o master dáta, ktoré spracováva). Možno povedať, že pri znižovaní stavov sa nepozeralo na to, či je dostatočný počet odborníkov na zabezpečenie výkonu odborných špecializovaných činností. Zníženie objemu mzdových prostriedkov znamenalo skôr plošnú redukciu. Nič sa nezmenilo ani na obmedzení počtu riešených úloh a dnes možno povedať, že jeden odborník vykonáva viacero agend a nápor na riešenie úloh je veľmi vysoký. Ako príklad uvediem rok 2006, keď na úseku tvorby a spracovania údajov (regionálne školstvo, vysoké školstvo, ďalšie vzdelávanie, mládež, šport, ekonomika a financovanie, prevencia a výskumy v oblasti mládeže, komplexná štatistika a prevádzka informačných systémov) pracovalo spolu v prepočte 61,37 odborných zamestnancov, a rok 2012, keď je to v prepočítanom stave 37,78 odborných zamestnancov.

„Máme pred sebou náročné úlohy tak v ústave, ako aj v rezorte. Osobne by ma potešila možno len drobnosť – aby moji spolupracovníci a kolegovia v školstve pri plnení náročných úloh chodili do práce s radosťou a boli hrdí na dosiahnuté úspechy a prácu, ktorú si zvolili.“

Aj tento rok ÚIPŠ zaznamenal nárast úloh oproti plánu a zároveň dochádzalo k zvyšovaniu ich náročnosti na spracovanie, vyhodnotenie, porovnania a vývojové trendy. Výrazne stúpol aj počet mimoriadnych a operatívnych úloh a požiadaviek, ktoré zaberali obrovský časový priestor na spracovanie nielen základných údajov, ale aj ich systémové riešenie a zabezpečenie priameho výkonu. Na druhej strane je to aj širší rozsah spracovávaných agend, najmä analytických, informačných, obsahových, trendových, ale aj výskumných a monitorovacích, ktoré sú spojené aj s medzinárodným vykazovaním, resp. súvisia so zadávaním úloh ústavu, ktoré sa v minulosti na tomto pracovisku neriešili. V súčasnosti túto situáciu sťažuje najmä kapacitné poddimenzovanie, teda nedostatok obsahových odborníkov, ktorí by mohli výrazne prispieť k riešeniu, ale najmä zabezpečeniu obrovského počtu náročných úloh.
Vzhľadom na očakávané zníženie mzdových prostriedkov v roku 2013 nie je možné prijať nových zamestnancov, pretože by to znamenalo zníženie platov, čo by skutočne riešením nebolo, vzhľadom na nízky priemerný plat zamestnancov tejto organizácie.

Ako u nás prebieha zber údajov a aké údaje zbierate?
Zber údajov prebieha elektronicky niekoľkými spôsobmi:
a) Pomocou webových aplikácií. Tento spôsob je momentálne najrozšírenejší. Spravodajské jednotky vypĺňajú výkazy v stanovenom termíne zo svojich počítačov pomocou internetového prehliadača na adrese webovej aplikácie. V prípade úrazovosti ide o celoročný zber údajov. V niektorých prípadoch sa údaje potvrdzujú vytlačenými, podpísanými a opečiatkovanými protokolmi.
b) Pomocou aplikačných programov cez krajské školské úrady (KŠÚ). Spravodajská jednotka vyplní papierový formulár a zašle ho na príslušný KŠÚ, kde prebehne prvá kontrola a nahratie údajov do aplikačného programu. Databázy z týchto programov posielajú KŠÚ na ÚIPŠ, kde je realizovaná ďalšia kontrola a spojenie do celoslovenskej databázy.
c) V prípade výkazu o stredných školách posielajú školy e-mailom na ÚIPŠ vyplnený excelovský formulár výkazu. Na ÚIPŠ sa formuláre po kontrole zhrávajú do databázy.
d) V prípade procesu prijímacieho konania na vysoké školy SR je zber založený na priamom preberaní existujúcich jednotkových údajov z priebehu prijímacieho konania na vysokú školu z údajovej základne informačných systémov vysokých škôl.

Povedať stručne, aké údaje zbierame, nie je jednoduché, lebo ich je veľmi veľa. Uvediem aspoň niektoré: údaje o zamestnancoch a mzdových prostriedkoch, údaje o IKT v školách, údaje o deťoch v materskej škole, o triedach a žiakoch v základnej škole, strednej škole, špeciálnej škole, údaje o klientoch evidovaných v poradenskom zariadení, údaje o výchovných zariadeniach, údaje zo školských a z akademických knižníc, údaje o vysokých školách a ich absolventoch, údaje o záujmovej činnosti v zariadeniach pre voľný čas a záujmovú činnosť, údaje o zariadeniach školského stravovania a o vysokoškolských jedálňach, údaje o jazykových školách, údaje o školských a vysokoškolských internátoch, údaje o základných umeleckých školách, údaje o úrazovosti, údaje z prihlasovania a prijímacích procesov škôl, údaje potrebné na rozdeľovanie financií do školstva, atď.
Napr. vo výkaze za školu sa sledujú aj počty tried, žiakov podľa ročníkov, údaje o odboroch vzdelania, novoprijatých žiakoch, absolventoch, vekovej štruktúre, vyučovaní cudzieho jazyka, výsledkoch vzdelávania, vymeškané hodiny a pod. Spolu je zabezpečovaných 28 výkazov, z toho dva ekonomické (zamestnanci a mzdy). Je potrebné upozorniť, že došlo k výraznej redukcii počtu výkazov, ale niektoré agendy boli zahrnuté do súčasných výkazov. Z výstupov sa spracováva štatistická ročenka školstva, prehľady za jednotlivé školy a časové rady. Výstupy sa nachádzajú na našej webstránke www.uips.sk.
Zber údajov zabezpečujeme aj v ďalších oblastiach, od občianskych združení detí a mládeže, informačných centier mladých, vzdelávacích zariadení v oblasti telesnej kultúry a centier talentovanej mládeže.
Štatistické zisťovanie za ďalšie vzdelávanie sa týka vzdelávania dospelých mimo formálneho vzdelávania a prípravy na povolanie. Zahrnuje aktivity vzdelávacích inštitúcií, ktoré sa venujú odbornému vzdelávaniu s cieľom rozšírenia alebo prehĺbenia kvalifikácie, získania novej kvalifikácie, resp. vedomostí a zručností, ktoré by účastníkovi zvýšili šance uplatniť sa na trhu práce, a taktiež záujmovému a občianskemu vzdelávaniu. Zbierané sú údaje o type vzdelávacích inštitúcií, o vzdelanostnej štruktúre osôb zabezpečujúcich vzdelávanie, o zdrojoch financovania, vekovej a vzdelanostnej štruktúre účastníkov, obsahovom zameraní programov. Údaje umožňujú pohľad na vývoj v obsahovej štruktúre ponuky v tejto oblasti služieb.
Snažíme sa znižovať administratívnu náročnosť zberov vykazujúcich jednotiek prostredníctvom postupného zavádzania webových zberových aplikácií.

Je množstvo „školského výkazníctva“, ktoré sa robí u nás, väčšie ako v iných európskych krajinách?
Vo vyspelých krajinách EÚ a OECD majú oveľa viac údajov o výchove a vzdelávaní, ale je to aj vďaka tomu, že majú zväčša už funkčný informačný systém založený na jednotkových – in-

(pokračovanie rozhovoru na strane 10)

Školstvo je zložitý mechanizmus...

(dokončenie rozhovoru zo strany 9)
dividuálnych – dátach. Oproti európskym krajinám sa nám stáva, že niektoré údaje do zahraničných štatistík nie sme schopní poskytnúť, pretože nemáme k dispozícii jednotkové dáta (buduje sa RIS).
Nedomnievame sa, že šírka nášho výkazníctva je rozsiahlejšia ako v ostatných krajinách, avšak na presné zodpovedanie tejto otázky by bola potrebná podrobnejšia analýza. Tu je však nutné uvedomiť si fakt, že situácia v každej krajine je špecifická a zbierané dáta odrážajú aktuálne potreby tvorcov stratégií v daných krajinách, teda ministerstiev, ako aj potreby medzinárodnej štatistiky.

Komu všetkému poskytujete údaje a komu slúžia?
Spracované údaje poskytujeme MŠVVaŠ SR, Štatistickému úradu SR, ministerstvám financií, zdravotníctva, práce, sociálnych vecí a rodiny SR, ostatným ministerstvám, jednotlivým KŠÚ, vyšším územným celkom, médiám a tiež verejnosti, resp. tomu, kto o ne požiada. Údaje a štatistické výstupy rôzneho druhu sú poskytované aj priamo riadeným organizáciám v rezorte školstva, rôznym štátnym i súkromným inštitúciám, odbornej a laickej verejnosti (rodičom, žiakom, študentom).
Ústav zabezpečuje spracovávanie požadovaných dát aj do medzinárodných štatistík (Eurostat, OECD, UNESCO, OSN, CEDEFOP, EMCDDA, UNICEF, Svetová banka) podľa medzinárodných metodík za vzdelávací proces, jeho finančné zabezpečenie (podľa úrovne vzdelávania, zdrojov financovania, poskytovateľov vzdelávania, typu poskytovaných služieb, typu výdavkov).
Je to tvorba indikátorov týkajúcich sa financovania na všetkých úrovniach vzdelávania, ukazovatele v oblasti celoživotného vzdelávania, práv detí, preventívnych programov a aktivít v oblasti drogových závislostí, monitoring, výskumy a výstupy v tejto oblasti, napĺňanie elektronických dotazníkov, verifikácia spracovaných indikátorov, spracovanie údajov pre zber UOE dát, verifikácia údajov za SR pre publikáciu *Education at a Glance* vydávanú OECD, participácia na tvorbe nových ukazovateľov, výstupných zostáv a pripomienkovanie projektov vrátane aktívnej účasti v medzinárodných pracovných skupinách (projekt OECD-INES).

V posledných týždňoch sa pri diskusii o stave školstva objavovali na verejnosti rôzne údaje o tej istej veci. „Rozfúkal vám štatistiky vietor" alebo je dôvod úplne iný?
Údaje sú sledované na základe rôznych hľadísk a kritérií. Napríklad počet zamestnancov sa sleduje vo fyzických osobách – evidenčný počet zamestnancov, priemerný evidenčný počet zamestnancov a prepočítaný. Každý z týchto údajov sa vypočítava inak a pri uvádzaní sa nie vždy presne špecifikuje, o ktorý výpočet ide. Podobne je to aj pri priemernom plate.
Záleží tiež na tom, kto a z akého zdroja preberá údaje (informácie), z akej výberovej vzorky a za aké obdobie. Tu vstupujú do hry aj ďalšie hľadiská a kritériá – napr. ku ktorému dňu, za ktoré obdobie, či ide o tarifné platy, alebo skutočne vyplatené mzdy, či ide o hrubú mzdu (cenu práce), alebo čistú mzdu. Napokon je dôležité aj to, či tieto údaje sú súhrnné (za všetky materské, základné a stredné školy), alebo sú rozložené podľa jednotlivých zriaďovateľov (štátne, súkromné a cirkevné).
Ďalším vysvetlením je, že nie všetky štatistiky boli od nás, a napokon ide aj o ich správnu interpretáciu. Často sa dávajú do súvisu údaje, ktoré boli zistené za úplne iných okolností a v odlišnom čase. Nie vždy sa rešpektujú vysvetľujúce poznámky poskytovateľov údajov o metodike, rozsahu zisťovania a prípadných obmedzeniach.
Ak máte na mysli to, ako sú v súčasnosti zbierané, teda tvorené a spracované, údaje a ako by to malo byť v blízkej budúcnosti, odpovedať by sa dalo asi jednou vetou, že budovaný Rezortný informačný systém (jednotkový systém) je veľmi dôležitý, potrebný a nenahraditeľný. K informáciám o tom, v akom stave je, azda stručné vysvetlenie. Vybudovať taký náročný a sofistikovaný systém za jeden a pol roka – pôvodná myšlienka – bolo nepredstaviteľné. Objavujúce sa nejasnosti, resp. potrebné úpravy súvisia s tým, že školské zákony sa menia vo veľmi krátkych intervaloch. A než sa zavedie nejaká rozsiahla funkčná oblasť, dochádza k zmene a potom nie je jednoduché túto oblasť doanalyzovať a upraviť v zmysle legislatívnej zmeny. Nastal nejeden podobný prípad, ten hlavný bol však v prípade zmeny štátnych vzdelávacích programov.

Aká je spolupráca ÚIPŠ so Štatistickým úradom SR? Naozaj sa nám neprekrývajú štatistiky tak, žeby ich školy robili dvojmo?
Štatistický úrad (ŠÚ) nesleduje údaje, ktoré sa nachádzajú v školských výkazoch. Tie spracúva ÚIPŠ a následne zasiela sumárne údaje ŠÚ SR, ktorý ich uverejňuje v Štatistickej ročenke SR. Údaje sú zároveň poskytované jednotlivým krajským pracoviskám ŠÚ SR za ich územnú pôsobnosť.

Vážnou otázkou je, či štatistiky, ktoré vypracúvate, naozaj niekomu slúžia. Inak povedané, dosť veľa učiteľov sa sťažuje na byrokraciu v školstve. Tú do istej miery spôsobuje aj zber dát. Ale školská administratíva, to nie sú, samozrejme, len štatistické údaje. Naozaj sú všetky štatistické zisťovania, ktoré robíte, potrebné?
ÚIPŠ spracováva len štatistické výkazy, ktoré sú schválené Štatistickou radou pri ŠÚ SR a odporúčané ministerstvom a vyplývajú zo strategických dokumentov rezortu a majú pomôcť pri jeho riadení a financovaní.
Okrem toho sú tu aj požiadavky medzinárodných organizácií, napr. Eurostatu a OECD, ktoré sú tvorcami medzinárodných ročeniek a analytických štúdií mapujúcich situáciu v jednotlivých členských štátoch. Údaje, ktoré požadujú, nie je možné zistiť ináč ako cez plošné štatistické zisťovania. Riešenie je v racionalizácii a vo využití moderných technológií zberu a spracovania údajov, na čom sa už pracuje – je to RIS.
Rôzne zisťovania si robia aj sami zriaďovatelia. O tých sa však dozvieme len náhodne, ak nám to oznámi niektorá škola. Dosť často sú takýmto spôsobom zisťované údaje, ktoré sa dajú získať z našich zdrojov a sú k dispozícii na našej webstránke.
Šírka zbieraných dát podlieha vzhľadom na aktuálne potreby rezortu a medzinárodnej štatistiky neustálej racionalizácii. Otázka byrokratickej náročnosti nespočíva ani tak v šírke zbieraných údajov, ako skôr v prostriedkoch zberu. V tomto smere sa snažíme byrokratickú náročnosť neustále znižovať, avšak tu je potrebný dialóg s vykazujúcimi subjektmi, aby sme dokázali v dostatočnej miere reflektovať slabé stránky. Doterajšie návrhy a možnosti sme sa snažili zapracovať vždy, ak to bolo aspoň trochu možné.
Ako príklad toho, že nie všetko čo zberáme a vytvoríme, sú iba tabuľky so suchými číslami pre potreby ministerstva, ŠÚ SR a ostatných inštitúcií, môžu slúžiť napr. portály Mapa škôl regionálneho školstva (http://mapaskol.iedu.sk), Porovnanie nezamestnanosti absolventov stredných škôl v odboroch vzdelania (http://web.uips.sk/webaplikacie/Amn/), informácie o možnostiach štúdia na stredných školách (nielen všeobecné informácie, ale aj konkrétne odbory, stav prihlášok, atď.) v projekte Proforient (www.svsmi.sk/is/ss/index.asp). Toto sú príklady spracovania výsledkov zberov do podoby, ktorá ja zrozumiteľná širokej verejnosti a verejnosťou aj používaná.

Ako by sa dala táto oblasť zjednodušiť, zracionalizovať? Vidíte tam priestor a čo pre to robíte?
Zjednodušiť a zefektívniť štatistiku je možné zavedením Rezortného informačného systému (RIS). Údaje do systému by mali prichádzať zo školských systémov, čím by sa odbremenili pedagógovia, ktorí musia výkazy vypĺňať. Na úvod by to zrejme nebolo zjednodušenie, pretože RIS je komplexný, a preto asi komplikovanejší ako samostatné izolované zbery, ale verím, že po určitom čase by došlo k tomu, že by zber údajov cez RIS bol nielen považovaný za jednoduchší, ale skutočne jednoduchší. Áno, priestor tu vidíme – testujeme a pripomienkujeme RIS.

Aký servis z vašich údajov by mohli školy, školské zariadenia i zriaďovatelia využívať viac?
Školy môžu získať čo najširší prehľad údajov a ukazovateľov a urobiť si porovnanie. Mohli by si tiež stiahnuť potrebné údaje nielen o svojej škole, ale aj o škole/školách vo svojom regióne, resp. aj širšie, a sami si vytvárať reálne prehľady a vedieť sa porovnať s inými. Dostať sa k prehľadom o uplatniteľnosti svojich absolventov.
Škola môže získať množstvo podkladov, ktoré sú potrebné na koncepčné a strategické materiály, prípravu legislatívnych dokumentov. Regionálne inštitúcie zas prehľad o inštitúciách pôsobiacich v oblasti ďalšieho vzdelávania v regióne a o obsahovom zameraní vzdelávacích programov; súkromné vzdelávacie inštitúcie prehľad o ponuke marketingových aktivít. Tieto informácie majú vysoké zastúpenie a niektoré subjekty sa so žiadosťou o ne na nás už obracajú.
Podľa návštevnosti našej webstránky majú nielen školy, ale aj ďalší užívatelia veľký záujem aj o naše výskumné a publikačné výstupy, zámery, trendy a výhľady, ktoré sú v našom ústave spracovávané.

Čím to je, že sa niekedy objavia rôzne údaje o tom istom štatistickom parametri?
Dôležité je, na aké obdobie sa daný parameter vzťahuje, podľa akej metodiky a akým spôsobom bol získaný, prípadne vypočítaný. Tieto spresňujúce informácie sa málokedy uvádzajú, resp. sú uvedené, ale prehliadnu sa, pretože doplňujúcim informáciám sa nevenuje pozornosť.
V niektorých prípadoch ide o neznalosť terminológie, zlú interpretáciu alebo neznalosť metodiky pri spracovaní. Rozdiel nastáva najmä vtedy, keď chce niekto porovnať údaje so zahraničím – údaje za zahraničie preberie z medzinárodnej štatistiky a dopočíta údaje za Slovensko. Medzinárodné štatistiky sa spracovávajú podľa medzinárodnej metodiky ISCED 97 a podľa tejto metodiky sa prepočítavajú aj údaje za Slovensko. Medzinárodné organizácie spracovávajú jednotlivé indikátory podľa svojej metodiky, preto je pri porovnávaní potrebné preberať z medzinárodných štatistík údaje aj za SR tak, ako sú vykázané v medzinárodnej štatistike.
Pri štatistických údajoch je vždy potrebné presne si ujasniť metodiku, akou boli získané. Porovnávať sa môžu napríklad údaje, ktoré sa vzťahujú na to isté obdobie, resp. sú za ten istý časový úsek, údaje, ktoré sa týkajú toho istého súboru, tých istých štatistických jednotiek, dôležitá je aj definícia samotného parametra/parametrov. Mnohokrát sa parameter rovnako volá, ale málokto povie, čo ho vlastne špecifikuje a aký je základný rozdiel medzi ukazovateľmi s rovnakým názvom. Napríklad ukazovateľ *„priemerné výdavky na žiaka"* môže byť za rôzne zdroje financovania a poznámka pod tabuľkou presne špecifikuje jeho vlastnosti a použitú metodiku výpočtu (parameter názvom rovnaký, ale výsledkami iný).
Ako ďalší príklad uvediem, že v dvoch medzinárodných prieskumoch získalo Slovensko dva rôzne výsledky o účasti dospelých na vzdelávaní – jeden relatívne dobrý, jeden zlý. Vo všeobecnosti sa to hodnotilo tak, že výsledky medzinárodných prieskumov nie sú hodnoverné. Ale jeden z prieskumov zisťoval účasť za celý rok (relatívne priaznivý údaj), druhý len za obdobie 14 dní pred zisťovaním. Je pravdepodobné, že za obdobie jedného roka sa prakticky každý respondent zúčastnil aspoň jednej vzdelávacej akcie, ale v intervale 14 dní to už tak nemuselo byť. Tieto dva údaje sa takisto nedajú porovnávať – každý z nich hovorí o niečom inom a každý z nich je potrebné analyzovať samostatne.

EÚ si nechala roku 2000 spracovať scenáre možného budúceho vývoja školstva. Pracovalo či pracuje sa na takýchto scenároch aj na vašom pracovisku, keďže máte „prognózy" v názve? Ak áno, kde sa možno s nimi oboznámiť?
V ÚIPŠ sa už v 90. rokoch vytvorilo špecializované prognostické pracovisko, nadväzujúce na podobné v Českej republike a aplikujúce originálnu československú metodiku „komplexného prognostického modelovania" na systém školstva v Slovenskej republike.
V súčasnosti je táto činnosť vykonávaná v oddelení regionálneho školstva a zameriava sa na analyzovanie vývojových trendov a kvantitatívne prognózovanie. Pravidelne sa aktualizuje analytický výstup *Vývojové tendencie ukazovateľov materských, základných a stredných škôl* (materiál bol zverejnený v Učiteľských novinách č. 2/2012 v prílohe Školstvo odborne). Na základe matematicko-štatistického modelu sú vytvárané strednodobé prognózy ukazovateľov regionálneho školstva a následne aj prognostické štúdie. Tie sú v nadväznosti na aktualizáciu demografickej prognózy poskytované decíznej sfére a zverejňované na našej webstránke. Tohto roku bola spracovaná anticipácia počtu absolventov stredných odborných škôl v jednotlivých študijných a učebných odboroch do roku 2015. Momentálne sa ukončuje prognóza ukazovateľov materských a základných škôl do roku 2025, v budúcom roku sú v pláne stredné školy.

Využili sa vaše prognostické údaje pri príprave reformy školstva roku 2008, resp. v ďalších rokoch a ktoré boli kľúčové?
Áno, boli využívané jednak štandardné prognostické výstupy, ale spracované boli aj materiály na základe špecifických požiadaviek MŠVVaŠ SR. Takými boli podklady ku koncepcii výchovy a vzdelávania v materských a základných školách a podklady ku koncepcii stredoškolského vzdelávania v roku 2011. V súvislosti s optimalizáciou odborného vzdelávania a prípravy v sieti odborných škôl bola využívaná anticipácia absolventov v jednotlivých učebných a študijných odboroch. Na podobné účely sú určené aj pravidelné analýzy uplatnenia absolventov stredných škôl v praxi.
Zhrnúc, prognostické údaje trvale slúžia ako podkladový materiál pri strategických a koncepčných zámeroch a rozhodnutiach MŠVVaŠ SR. Okrem toho sú súčasťou výhľadových plánov ministerstiev financií (žiaci, učitelia) a práce, sociálnych vecí a rodiny (absolventi škôl) na najbližšie roky.

Ste iba ústav na zber a spracovanie číselných informácií o slovenskom školstve alebo spracovávate aj medzinárodné porovnávacie štúdie informujúce o trendoch premien európskeho školstva, ktoré sú spoločné európskym krajinám? Ak áno, ktoré sú dostupné školám a kde?
Porovnávacie štúdie informujúce o trendoch premien európskeho školstva a trendoch spoločných európskym krajinám sú veľmi náročné na čas aj odborníkov, a naše pracovisko je poddimenzované. Napriek tomu ústav významne prispieva k tvorbe medzinárodných porovnávacích štatistík.
ÚIPŠ poskytuje štatistické údaje Eurostatu, ktorého úlohou je poskytovať porovnateľné štatistické údaje o štátoch a regiónoch EÚ. S týmto cieľom poskytuje metodiku, sústreďuje údaje z jednotlivých krajín a vytvára v rámci jednotlivých tematických oblastí rozsiahle databázy. Z poskytnutých údajov spracováva publikácie zamerané na rôzne témy, ale umožňuje aj tvorbu vlastných zostáv podľa voliteľných rozhraní (napríklad porovnanie Slovenska s Francúzskom podľa jedného alebo viacerých vybraných ukazovateľov). Slovenská republika prostredníctvom zamestnancov ÚIPŠ a v súčinnosti so Štatistickým úradom SR zabezpečuje potrebné údaje na tvorbu štatistík o vzdelávaní za SR (ide o rozsiahle súbory údajov o žiakoch, školách, učiteľoch a pod.). Link na štatistiku Eurostatu zameranú na vzdelávanie je http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/education/introduction.
Ústav má ďalej priame zastúpenie ako stály člen v pracovných skupinách OECD venujúcich sa tvorbe ukazovateľov o vzdelávaní. V rámci programu INES (Indicators of Education System) dvaja zamestnanci ÚIPŠ sú členmi INES Working Party, ktorá je jedným z 3 koordinačných orgánov programu INES, a jeden je členom INES Network on Labour Market, Economic and Social Outcomes of Learning, ktorá sa sústreďuje na väzby medzi vzdelávaním a trhom práce. Hlavným cieľom programu INES je navrhovať a napĺňať medzinárodne porovnateľný súbor ukazovateľov o vzdelávacích inštitúciách a o ekonomických a sociálnych súvislostiach vzdelávania, o finančných a ľudských zdrojoch vo výchove a vzdelávaní a investíciách do vzdelávania, o rovnosti príležitostí pri dostupnosti vzdelávania a účasti na vzdelávaní, o prostredí, v ktorom vzdelávanie prebieha, a o organizácii škôl. Slovensko sa prostredníctvom pracovníkov ÚIPŠ podieľa priamo na tvorbe týchto ukazovateľov a zároveň poskytuje všetky potrebné štatistické údaje, z ktorých sa zostavujú indikátory mapujúce spomenuté oblasti. Ukazovatele sú každoročne publikované v známej medzinárodnej ročenke školstva *Education at a Glance*. Ďalšími výstupmi s medzinárodne porovnateľnými údajmi aj za Slovensko sú dokumenty spracúvajúce čiastkové témy (www.oecd.org/education).

Čo čaká váš ústav v najbližšom čase?
Rok 2013 naznačuje, že rozsah požadovaných úloh je veľmi rozmanitý a náročný na systémové riešenia. Aj z tohto dôvodu Dátové centrum rezortu školstva vstupuje do zabezpečenia veľmi dôležitých úloh spojených so zaistením bezpečnej a efektívnej on-line prevádzky všetkých centrálnych registrov a aplikácií rezortu. Bude v elektronickej forme zhromažďovať, uchovávať a sprístupňovať administratívne údaje, ktoré vznikajú v rezorte školstva a sú potrebné na ďalšie analýzy a riadenie rezortu. Sú to aj ďalšie systémy a aplikácie, ktoré sú prevádzkované v dátovom centre, aj budovaný RIS za oblasť regionálneho a vysokého školstva.
Súvisí to aj s požadovanými úlohami obsahového charakteru, ktoré sú spojené s vývojovými trendmi a monitoringom v jednotlivých oblastiach spadajúcich do správnej kompetencie rezortu školstva (regionálne školstvo, vysoké školstvo, ďalšie vzdelávanie, mládež, šport, financovanie školstva, ale aj školské zariadenia, záškoláctvo, problémové správanie, ľudské práva a pod.). Napokon je to aj medzinárodné vykazovanie a zabezpečenie tvorby údajov v tejto oblasti.
V novom roku máme za cieľ implementovať aj nové národné projekty, o tých však porozprávame, pevne verím, v nasledujúcich číslach Učiteľských novín.

Čo by ste zaželali sebe a nášmu školstvu do nasledujúcich mesiacov?
Máme pred sebou náročné úlohy tak v ústave, ako aj v rezorte. Osobne by ma potešila možno len drobnosť – aby moji spolupracovníci a kolegovia v školstve pri plnení náročných úloh chodili do práce s radosťou a boli hrdí na dosiahnuté úspechy a prácu, ktorú si zvolili.

Za rozhovor ďakuje Ľubomír PAJTINKA
Foto Ján SÚKUP

Ako sa meral svet: pocta geodézii v Banskej Štiavnici

TVORIVOSŤ AKO ZDROJ INŠPIRÁCIE

Kraj pod povesťami opradeným Sitnom mal odjakživa nielen rôzne podoby umocnené rozmanitým významom a dosahom legendárneho banského mesta, ale aj vskutku všakovaké prívlastky. Najviac sa ich, celkom prirodzene, dostávalo samotnej Banskej Štiavnici, ktorej už od 12. storočia dávali historici punc *terra banensium* – krajiny baníkov.

Vlani si ho nespočetnekrát mali možnosť pripomenúť v rozličných podobách aj hrdí nasledovníci veľkého banského diela, ktoré tu šírili Hell, Mikovíni a mnohí ďalší vynálezcovsky, technicky i ľudsky výnimočne zdatní odborníci, ktorých meno i činy sú navždy spojené so „zla-

Riaditeľ SPŠ S. Mikovíniho v Banskej Štiavnici Ing. Ján Totkovič.

tými a strieborными časmi“ Banskej Štiavnice. Rok 2012 totiž znamenal na pozadí viacerých osláv a pripomienok aj neopakovateľný zážitok z 250. výročia aktu, v mnohom poznamenavšieho študentskú, ale aj priemyselnú a napokon i spoločensko-intelektuálnu „fasádu“ jedného z najírečitejších a najoriginálnejších starobylých banských miest Európy, ba celého sveta.

Celá Banská Štiavnica i hostia mesta si vlani vari častejšie ako kedykoľvek predtým obracali v rôznych pádoch i významoch na jazyku meno Márie Terézie. Bola to totiž ona, rakúsko-uhorská cisárovná, a teda v historickom kontexte i naša panovníčka, ktorá Banskú Štiavnicu roku 1762 zlatými písmenami vpísala do dejín akademického školstva, keď rozhodla o založení Baníckej akadémie. Ako čas ukázal, vzniklo najznámejšie centrum baníckej vedy a technológie v Európe a zároveň historicky prvá vysoká škola technického charakteru na svete!

Počas 250 rokov akadémia (jej akoby voľnou pokračovateľkou je v súčasnosti po integrácii dvoch najväčších priemysloviek v meste – chemickej a baníckej – roku 2008 Stredná priemyselná škola Samuela Mikovíniho) vychovala špičkových baníckych, hutníckych a lesníckych odborníkov a dôsledne dbala na prepojenie teórie s praxou (tak napríklad už študenti prvého ročníka boli povinní minimálne raz do týždňa sfárať do bane...). Vari najvýznamnejšou poctou pre banskoštiavnickú akadémiu bolo vystúpenie francúzskeho chemika Fourcroya vo francúzskom Národnom konvente, kde navrhol prevziať vyučovacie metódy akadémie pre novozaložený Ústav na výchovu inžinierov v Paríži. Míľnikov, pod ktorými sa hrdo týči podpis štiavnickej akadémie, je však podstatne viac. Z mnohých sa dnes stali sprítomnení nemí svedkovia v nápisoch a zápisoch, tak ako ich poznáme v priestoroch kultúrnej pamiatky Baníckej a lesníckej akadémie, ktorú tvorí architektonicky i koncepčne inšpiratívny komplex jedenástich budov, v ktorých sa v Banskej Štiavnici vyučovalo, pričom

Ing. Dalibor Kostra približuje zámery výstavy Ako sa meral svet a oboznamuje s funkčnosťou starých geodetických prístrojov.

niektoré z nich boli postavené ako pôvodné meštianske domy, prispôsobené potrebám vyučovania.

Nezvyčajná výstava historických prístrojov

V súčasnosti sídli Stredná priemyselná škola (SPŠ) Samuela Mikovíniho ako pokračovateľka slávnej banskoštiavnickej akadémie v dvoch neorenesančných budovách palácového štýlu, do ktorých sme v čase vlaňajších pripomienok slávnej 250-ročnice vkročili.

Riaditeľ SPŠ Ing. Ján Totkovič, ako správny štiavnický rodák a sám kedysi absolvent ešte samostatnej Strednej priemyselnej školy chemickej, bol mojím naslovovzatým sprievodcom. Najmä ak pútavým spôsobom premostil historické poznatky študentskej Banskej Štiavnice s nádejným oživením jej akademických posolstiev, o ktoré sa aj pričinením zaujímavých technických a umeleckých odborov SPŠ S. Mikovíniho snaží v súčasnosti. (**Obšírnu reportáž o samotnej SPŠ S. Mikovíniho v Banskej Štiavnici prinesieme v niektorom z ďalších vydaní Učiteľských novín.**) Avšak najočividnejším aktom tohto druhu bola nesporne podnetná výstava v priestoroch školy, ktorá v októbri ožila zašlou slávou aj vďaka úchvatnej prezentácii umu a šikovnosti majstrov geodetov spred viac ako storočia...

„Myšlienka vytvoriť takúto expozíciu sa zrodila z viacerých motivačných faktorov,“ odvíjal Ján Totkovič príbeh výstavy starých geodetických prístrojov, ktorá v priestoroch SPŠ S. Mikovíniho trvala takmer do konca decembra 2012. Na znovuobjavenie genia loci, ktorý v posolstve niekdajšej slávy Baníckej akadémie funguje dodnes, nebolo pritom načim viac ako „iba“ trochu fantázie, odhodlania, vôle, a – dobrých susedských, priateľských a aj akademických či múzejných kontaktov v maďarskom meste Šopron. *„Premýšľali sme o tom, ako a čím si uctiť 250. výročie Baníckej akadémie priamo v priestoroch školy a zároveň na dotyku so slávnou minulosťou prezentovať aj tvorivú činnosť našich žiakov – a to nielen v technickom odbore geodézia, kartografia a kataster, ale aj v umeleckých odboroch propagačné výtvarníctvo, grafický a priestorový dizajn či papier, staré tlače a knižné väzby. A potom – hľadali sme kontinuitu. Najsilnejšou sa ukázal práve fakt, že naša škola sídli v historických priestoroch, kde sa od roku 1900 vyučovali banícko-hutnícke odbory. A práve ich modernou paralelou je úspešný technický odbor geodézia, kartografia a kataster, ktorý sa u nás študuje,“* priblížil riaditeľ SPŠ Ján Totkovič.

Jeden z artefaktov nezvyčajnej výstavy v priestoroch SPŠ S. Mikovíniho v Banskej Štiavnici.

História geodézie v kráse a funkčnosti

Vystavované prístroje, do ktorých funkčnosti, príbehov i tajov nás zasvätil odborný pedagóg v predmete geodézia Ing. Dalibor Kostra, pochádzajú od viacerých európskych výrobcov z druhej polovice 19. a zo začiatku 20. storočia. Používané boli pri výučbe a praktickom meraní študentov a profesorov na Baníckej a lesníckej akadémii v Banskej Štiavnici. V súčasnosti sú majetkom Lesníckeho a drevárskeho múzea v Šoprone.

„Práve v spolupráci s múzeom v Šoprone, ktoré nám vďaka ústretovosti jeho riaditeľa Tamása Vargu prístroje zapožičalo, sme mohli túto výstavu pripraviť aj pre širokú verejnosť, pričom sme ju sprístupňovali až do predvianočného času pre každého, kto sa vopred objednal. Záujem Štiavničanov nás v tomto smere príjemne prekvapil, stále je tu cítiť prepojenosť historického odkazu akademických a vzdelanostných hodnôt, s ktorými sa Banská Štiavnica od nepamäti spájala, s podvedomím kultúrneho, duchovného a historického kontextu,“ dodal Ján Totkovič, kým Dalibor Kostra ocenil trvalú hodnotu exponátov: *„Stav väčšiny prezentovaných libelových nivelačných prístrojov, dvojosových teodolitov z ocele, mosadze, bronzu či zo striebra a ďalších vzácnych artefaktov aj po uplynutí minimálne stovky rokov od ich výroby umožňuje po ich vyčistení a rektifikácii ich úplné využitie na meranie aj v súčasnosti. Ak si uvedomíme, že sú prakticky bezchybné, nezostáva nám nič iné ako vzdať hold a slávu kumštu niekdajších majstrov geodetov, ktorí nám takéto technické a zároveň i kultúrne dedičstvo zanechali.“*

Dodajme, že aj vďaka výstave s veľavravným názvom Ako sa meral svet sa mohli svojou prácou prejaviť aj študenti umeleckých odborov, ktorí pripravili naozaj reprezentatívny katalóg, v ktorom využili aj ústretovosť Štátneho ústredného banského archívu v Banskej Štiavnici, poskytnuvšieho kópie archívnych dokumentov uvedených v zborníku.

Súťaživé odhalenia emócií okamihov v nadčasovosti

EKOLÓGIA SLOVOM A FOTOGRAFIOU

Stredná priemyselná škola Samuela Mikovíniho v Banskej Štiavnici, študijný odbor životné prostredie, organizuje aj v tomto školskom roku súťaž s názvom Svet okolo nás. Súťaží sa v dvoch kategóriách – v individuálnej tvorbe o najlepšiu fotografiu na ekologickú tému a tému ochrany prírody a v autorskej súťaži o najlepšiu báseň či krátku prózu, rovnako sa viažuce na globálne problémy životného prostredia.

„Obe kategórie sú určené žiakom 8. a 9. ročníkov základných škôl celého Slovenska. Najlepšie vyhodnotené práce žiakov budú odmenené pozoruhodným spôsobom: žiaci – autori najlepších fotografií a literárnych dielok – získajú iste príťažlivý trojdňový pobyt (ubytovanie a stravovanie) v rekreačnom zariadení v čarokrásnom a inšpiratívnom prostredí v kraji pod Sitnom na Počúvadle,“ načrtol zásadné propozície súťaže Ing. Miroslav Jausch, zástupca riaditeľa SPŠ S. Mikovíniho.

Súťaž s názvom Svet okolo nás je rozdelená do dvoch kategórií:

1. kategória: Fotografická súťaž

Do súťaže môže jej účastník – žiak spomínaných ročníkov ZŠ – poslať dve fotografie svojho mesta či obce. Jedna z fotografií má niesť vo svojom obsahu pozitívne posolstvo (čiže jej výpovedná hodnota sa má viazať na príbeh, udalosť, scénu či prírodný úkaz spojený s kladným vnemom o meste či obci, jej významnej súčasnosti, či na historickú udalosť vrátane zobrazenia historických a kultúrnych pamiatok mesta či obce, jeho blízkeho okolia), kým druhá fotografia zaslaná do súťaže by mala dokumentovať negatívny jav v danom meste či lokalite (znečistené ulice, odpady, chátrajúce pamiatky, priemyselné časti znečisťujúce životné prostredie a pod.).

2. kategória: Literárna súťaž

Do súťaže môže žiak prihlásiť svoj autorský literárny rukopis – na výber má tak

Zástupca riaditeľa SPŠ S. Mikovíniho Ing. Miroslav Jausch vysvetľuje pravidlá súťaže Svet okolo nás.

prózu, ako aj poéziu. V literárnom dielku by mal účastník súťaže prezentovať svoj vzťah k prírode, k jej ochrane, ale aj k všeobecnému poškodzovaniu a narúšaniu harmónie v prírode, nedostatočnému ekologickému vedomiu ľudí. Autor sa môže ľubovoľnou literárnou formou vyjadriť ku globálnym problémom vzťahu človeka k životnému prostrediu, tlmočiť svoj postoj k súvislostiam, ktoré ovplyvňujú naše každodenné myslenie a konanie. Žáner literárnych prác je ľubovoľný – úvaha, rozprávanie, esej, poviedka, báseň...

Žiak môže súťažiť v jednej alebo v oboch kategóriách, pričom každá z kategórií sa vyhodnocuje samostatne. **Bližšie informácie o súťaži Svet okolo nás sú zverejnené na webovej stránke SPŠ Samuela Mikovíniho v Banskej Štiavnici www.mikovini.sk.** Okrem propozícií a termínov uzávierky dodaných súťažných prác sú tu uverejnené aj fotografie z pobytu žiakov, ktorí boli úspešní v školskom roku 2011/2012 a za svoje práce v súťaži získali pobyt v krásnom prostredí Štiavnických vrchov.

Ľudo POMICHAL
Foto autor

Vzdorujme besnejúcemu ľudskému hurikánu života

EKOLÓGIA A ETIKA SPOLOČENSKÉHO VEDOMIA

Čas letí astronomickou rýchlosťou a my ľudia ho svojím správaním a neuveriteľne uponáhľaným tempom života ešte urýchľujeme do stále vyšších a vyšších obrátok. Priam pekelné tempo prežívania nášho jestvovania na Zemi si hádam najviac uvedomujeme v predvianočnom období a na prelome rokov. Tento koncoročný časový zlom (nie „zhon“, ktorý si sami vytvárame...) má svoje jedinečné čaro vykúzlené zimnou atmosférou tak v živote prírody, ako aj v živote ľudskej pospolitosti, do ktorého práve v tomto čase na sklonku roka pred dvoma tisícročiami vstúpil nenásilným spôsobom sám Boh, aby sa uponížil.

S nástupom nových technológií ľudská civilizácia na úsvite tretieho milénia napreduje nie míľovými krokmi, ale priam svetelnými rokmi! Výdobytky vedy a techniky však človeka ako živočíšneho tvora deň za dňom viac a viac odďaľujú od svojej pramatky prírody. Všetky typy dopravných a komunikačných prostriedkov sú neobyčajnými „urýchľovačmi“ života, ktoré ženú životné tempo človeka do postupne neznesiteľných obrátok.

Kam nás rútia výdobytky moderny?

Je to paradoxné, ale čím viac výdobytkov vedy a techniky uvádza ľudstvo do svojho života, tým menej máme na seba a na svojich najbližších času. Deň za dňom je človek viac a viac závislý od všemožných výdobytkov vedy a techniky, bez ktorých si nedokáže predstaviť svoje jestvovanie na prahu tretieho tisícročia. Čím viac je však živočíšny druh *Homo sapiens* závislý od vedeckých plodov svojho rozumového potenciálu, ktorým mnohonásobne prevyšuje ostatné živé tvory na modrej planéte, tým je zraniteľnejší v porovnaní so svojimi živočíšnymi spolupútnikmi.

Vo svojich centrách života, a to nielen vo veľkomestách, ale postupne už aj na dedinách, človek rapídnym tempom vytvára podmienky na zrod **besnejúceho ľudského hurikánu života**, ktorý nás vťahuje obrovskou dostredivou silou svojimi chápadlami do svojho „oka“. Je tomu tak po celý rok, obzvlášť však a s omnoho vyššou intenzitou paradoxne v predvianočnom a koncoročnom období, aby nás zbavil originálnej ľudskej podstaty – človečiny, a učinil z nás obyčajné ľudské trosky. Ak sa nepostavíme včas (možno ešte nie je neskoro) na odpor tomuto deň za dňom mohutnejúcemu **besnejúcemu ľudskému hurikánu života**, zanechá po sebe na ľudskej pospolitosti katastrofálnu spúšť, z ktorej sa už populácia druhu *Homo sapiens* nemusí vôbec spamätať...

Ničivá sila hurikánu naberá na svojej intenzite úmerne so zväčšujúcou sa plochou obytných zón. **Hurikán ľudského šialenstva** so sprievodnými javmi, ako je honba za maximálnym ziskom bez ohľadu na jej dopady na životné prostredie a samotného človeka, dravosť, bezohľadnosť, bezcitnosť, arogancia, závisť, nenávisť, sa vymyká ľudstvu spod kontroly a stáva sa prakticky neovládateľným.

Manipulácia reklamou ako fenomén stresu

K najničivejším javom tohto virtuálneho **hurikánu ľudského šialenstva** patrí v období nebývalého rozmachu printových a hlasových médií, ale najmä internetu – fenoménu súčasnej doby – bezpochyby **manipulácia**. Číha na nás doslova na každom kroku, diktuje nám, čo si máme kúpiť, lebo práve teraz je to najlacnejšie, najlepšie, proste to „letí“... Kde si máme ihneď po odznení vtieravej reklamy v rozhlase či televízii telefonicky objednať dovolenku na najvychytenejšom letovisku na svete za fantasticky nízku cenu... Kam sa máme poponáhľať, aby sme si mohli kúpiť luxusné auto v super akcii (mimochodom, len za jeden a pol milióna!), aby nám ho nebodaj niekto „nevyfúkol“ spred nosa... Ako fantasticky schudnúť (mimochodom, bez vlastného fyzického pričinenia!) za pár dní pri užívaní zázračných piluliek... Manipulácia je skutočne jeden z najzákernejších fenoménov **hurikánu ľudského šialenstva**, ktorý človeka zotročuje a učiňuje z neho doslova poslušného otroka či až robota. Bojím sa, že manipulácia s človekom v budúcnosti dosiahne takú úroveň, že tými, čo nás budú chcieť ovládať a podmaniť si nás, budeme riadení impulzmi z počítačov. Tie možno budú nášmu mozgu diktovať, čo máme robiť a ako sa správať. Počítačové impulzy vysielané z ovládacích počítačov budú „nadradené“ našej vôli, a tak sa budeme správať a konať podľa ich diktátu, a nie podľa vlastných uvážení a vlastných popudov... Spod vplyvu takýchto ovládacích síl sa nebude dať vymaniť, a tak budeme poslušne vykonávať to, čo si bude želať niekto celkom iný, ako sme my sami.

Tento **virtuálnoreálny živel** môže mať zhubnejšie účinky na život ľudskej pospolitosti než reálne hurikány, ktoré patria do kategórie prírodných javov.

Virtuálnoreálny hurikán, ktorého tvorcom je *Homo sapiens*, udiera na ľudstvo mohutnejúcou ničivou silou stresu, strachu, závislosti, vyvolávajúcou depresiu a poruchy nervového systému. Človeka ako jedného z mnohomiliónového spoločenstva živočíchov formovala príroda počas tisícok rokov trvajúceho evolučného vývoja, aby bol schopný prežívať s okolitým meniacim sa prostredím. **„Nenadimenzovala“** ho však na drastické a revolučné zmeny v životnom prostredí a v tempe života. Rovnako tak ostatné živé organizmy – rastliny a živočíchy.

Životné tempo stláča reálny pohľad na čas

Nenáhlivé tempo života so sprievodnými javmi, akými sú pokoj a ticho, je charakteristické pre prírodné systémy. Rozrastajúce sa obytné zóny človeka sa začínajú „vymykať“ spod pôsobnosti zákonitostí prírody. Stávajú sa osobitnými **časopriestorovými jednotkami**, kde strácajú platnosť odveké zákony prírody formujúce sa počas dlhého evolučného vývoja. V **„odprírodnenom“** životnom prostredí veľkomiest mení človek najdrastickejšie jednu zo základných fyzikálnych veličín – čas.

Pri návšteve mesta sa človek žijúci niekde na samote alebo v malej horskej dedinke cíti, akoby sa odrazu ocitol v celkom inom **časopriestore**. Z množstva uháňajúcich áut, blikajúcich a rýchlo sa striedajúcich reklám na veľkoplošných obrazovkách, uponáhľaných ľudí, ktorí majú čas len a len na seba, vníma priam **„pekelný tep“** mestského života. Keď sa potom vráti naspäť domov na samotu, kde čas ubieha akoby pomalším tempom, hoci v skutočnosti tomu tak vôbec nie je, naozaj sa mu zdá, že navštívil iný svet s celkom odlišnou **dimenziou času**.

Ľudstvo svojím neustále sa zrýchľujúcim tempom života akoby sa snažilo urýchliť celkový chod času a všetkého, čo sa na Zemi nachádza. Vyhovovalo by mu, keby rastliny, stromy a živočíchy rástli rýchlejšie, a tak s nimi geneticky manipuluje. Snaží sa ovládnuť vývoj živej hmoty a manipulovať s ňou len podľa svojich predstáv a potrieb, neberúc ohľad na to, aké zhubné následky to môže mať na samotné prírodniny a životné prostredie.

Podmanivú atmosféru pokoja a ticha, ktorá je taká charakteristická v zátišiach našej prírody obzvlášť pre obdobie na prelome starého a nového roka, človek svojím uponáhľaným tempom života doslova **„neguje“**. V centrách svojho života umelo urýchľuje chod inak nezávisle od jeho vôle plynúceho času. Tempo života roztáča do takých závratných obrátok, že už ani sám nie je schopný sa mu prispôsobovať bez závažných následkov odrážajúcich sa na jeho zhoršujúcom sa zdravotnom stave.

Časový zlom medzi dvoma rokmi je vhodnou príležitosťou na zamyslenie sa, duševné rozpoloženie v tichu a pokoji. Vítanie nového roka je však na úsvite tretieho milénia spojené s „bujarou“ atmosférou sprevádzanou odleskom prskaviek, svetlíc, ohňostrojov a mohutnými detonáciami petárd, čím sa na vzdialenosť svetelných rokov líši od pohodovej atmosféry, ktorú si vyžaduje hlboká vnútorná meditácia. Každoročne na prelome rokov prežíva naša matička Zem **„noc umučenia“**, keď ju násilne, proti prirodzenosti, z roztopaše osvetľujeme a ohlušujeme. Namiesto toho, aby sme ju ušetrili ďalších rán a kopancov, ktorých od nás ľudí dostáva stále viac a viac, aspoň jeden deň v roku, na rozlúčku so starým rokom a na uvítanie nového jej to ešte znásobujeme... Dokedy ešte bude schopná takéto roztopašné počínanie svojho najmúdrejšieho dieťaťa znášať?

Ako si nájsť priestor na únik zo stresu

Každú sekundu sme „vystavení“ účinku tisícok nových informácií, valiacich sa na nás z neustále sa rozširujúcej palety informačných kanálov. Tie však ihneď po svojom vydaní začínajú starnúť, a strácajú tak na svojej aktualite, keďže sú prekrývané novými a novými objavmi a súvislosťami. A tak človek nevie, čo skôr sledovať, pre čo sa rozhodnúť, kam ísť... Takto sme deň čo deň exponovaní narastajúcim stresovým faktorom. Šialene urýchľujeme naše životné tempo, a tak nám zostáva stále menej a menej času na zastavenie sa, hlboké prežívanie krásnych chvíľ, zahĺbenie sa do najtajnejších záhybov našej duše, kde sme nezablúdili už celé veky...

Alarmujúci nárast civilizačných chorôb, ako sú srdcovo-cievne ochorenia a mozgové príhody, sú dostatočným dôkazom toho, že človek, podobne ako jeho živočíšni a rastlinní spolupútnici, nie je dimenzovaný prírodou na neustále sa zvyšujúce životné tempo. Tomuto poznatku by malo ľudstvo podriadiť svoje správanie a s okamžitou platnosťou prestať s urýchľovaním tepu života, ak nechce, aby ho v budúcnosti stiahol **hurikán vlastného šialenstva** z periférie do najničivejšieho priestoru samotného „oka“ tohto **virtuálnoreálneho** živlu...

Z periférie je ešte možný únik. Ak sa však včas nespamätáme, mohutnejúca dostredivá sila vtiahne ľudstvo do centra lievika hurikánu a nekompromisne s ním skoncuje...

Doc. Ing. Miroslav SANIGA, CSc.
Ilustračné foto stock.xchng

Dušan Čaplovič: Nech z talentov vyrastú olympionici

ZAUJALO NÁS

Šéf rezortu školstva na pretekoch Zo školských lavíc do atletickej haly Elán.

Súboje 468 detí zo 76 škôl na jubilejnom 75. pokračovaní tradičných pretekov Zo školských lavíc do atletickej haly Elán si prišiel pozrieť aj minister školstva, vedy, výskumu a športu SR Dušan Čaplovič, ktorého rezort je zodpovedný aj za šport. Entuziazmus školákov sa mu veľmi páčil. Počas viac ako jednej hodiny, ktorú strávil medzi mládežou, si pozrel súboje v behu na 60 m, v skoku do diaľky i vo vrhu guľou.

„Som veľmi milo prekvapený z počtu detí, ktoré som tu videl športovať. Z prvých informácií, ktoré som pred návštevou haly mal, som vedel, že ich tu bude veľa, ale nečakal som, že ich bude bezmála päťsto, pričom z celého Slovenska! To je ohromne vysoké číslo, ktoré si v každom prípade zasluhuje veľký obdiv," začal rozhovor minister.

Aký máte pocit z podujatia, ktoré štyrikrát počas školského polroka bohato naplní halu Elán malými školákmi z celého Slovenska?

Šéf rezortu školstva Dušan Čaplovič v rozhovore s riaditeľom Vojenského športového centra Dukla Banská Bystrica Petrom Korčokom, bývalým reprezentantom Slovenska a trojnásobným účastníkom olympijských hier v atletickej chôdzi na 50 km.

Pred finišom a nástupom do cieľovej rovinky...

Som veľmi rád, že sa stále medzi nami nájdu ľudia, ktorí sa deťom takto nezištne venujú a dokážu pre ne urobiť takéto pekné preteky. Páči sa mi, že sa na akcii stretne niekoľko generácií. Teší ma, že popri dlhoročných zanietených atletických funkcionároch sa na pretekoch organizačne podieľajú aj študenti Fakulty telesnej výchovy a športu UK, ktorí si takto v praxi môžu overiť svoje teoretické poznatky a pod patronátom erudovaných rozhodcov a funkcionárov získavajú potrebnú prax. To je pre nich ako pre budúcich učiteľov a trénerov veľmi dobrá a cenná skúsenosť.

Počas príhovoru sa vám ani cez mikrofón nepodarilo prekonať detský džavot a hluk už rozbehnutých súťaží. Čo ste mladým atlétom zaželali?

V prvom rade som im poďakoval, že v takom veľkom počte prišli na tieto preteky. Aj keď z vlastnej skúsenosti viem, že deti budú radšej športovať ako sa v triede učiť. Radi medzi sebou súťažia, porovnávajú sa, a takéto preteky sú na toto všetko ideálnou príležitosťou. Vyzdvihol som, že si veľmi vážim mladú generáciu študentov, ktorá sa deťom venuje. Verím, že niektoré z nich svoj talent zveľadia a zúročia natoľko, že v budúcnosti budú reprezentovať aj Slovensko. Počul som, že v hľadisku sedeli aj niektorí skúsení tréneri, ktorí si prišli nájsť talenty, s ktorými budú neskôr ďalej pracovať. Nie je vylúčené, že sme v Eláne videli súťažiť aj budúcich slovenských olympionikov.

Organizovanie akýchkoľvek aktivít si v dnešných ťažkých a zložitých časoch zaslúži uznanie. Vnímate to takto aj vy?

Veľmi si vážim všetkých ľudí, ktorí sa venujú výchove mladej generácie. Nechcem, aby to vyznelo ako fráza, ale je to fantastický zážitok, keď človek príde na preteky a nájde tu deti z celého Slovenska! A s nimi učiteľov a trénerov, ktorí sa športovaniu detí venujú na úkor svojho voľného času, rodiny či iných aktivít. Musíme si vážiť organizátorov, ktorí už desať rokov venujú svoju energiu školskému športu. To je dnes veľmi záslužná a mnohokrát nie patrične ocenená práca. Na ministerstve budeme hľadať prostriedky v rámci našich momentálnych možností, ako tieto školské preteky zveľadiť. Ľudia, ktorí ich organizujú, si to zaslúžia. Je to služba slovenskému športu, lebo títo žiaci sú jeho budúcnosťou.

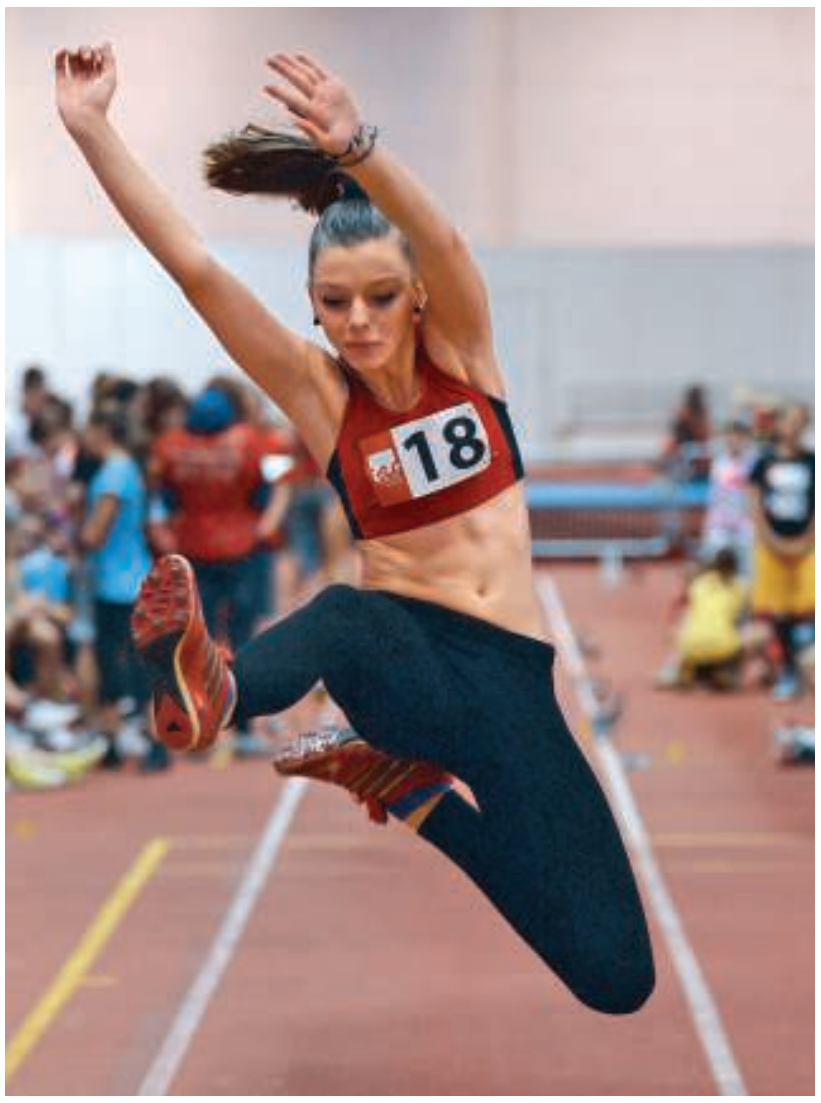

Doskočí raz táto mladá adeptka v diaľke na úroveň 700 cm, ktoré dnes znamenajú vstup do svetovej špičky?

Rezort školstva túto športovú akciu podporuje už desať rokov. Budete jej finančne pomáhať aj v budúcnosti?

Nikdy som sa ako minister školstva netajil tým, že k mojim prioritám bude vždy patriť školský, mládežnícky a akademický šport. Budeme ho podporovať a usilovať sa, aby sa to prejavilo aj v ďalších fázach športového rastu najtalentovanejších jednotlivcov. To je tiež naša parketa. Chceme sa na tom tiež aktívne podieľať. Chceme vedieť, kto náš školský šport reprezentuje – a ako ho vlastne reprezentuje. Aby naša podpora priniesla slovenskému športu ten najväčší úžitok.

Takmer hodinu ste sledovali dianie v športovej hale Elán. Cítili ste tú pozitívnu energiu, ktorá z malých školákov doslova sršala?

Samozrejme! V hale Elán jej bolo naozaj plno... Mne takéto prostredie veľmi vyhovuje. A ja predsa túto pozitívnu energiu potrebujem pri mnohých dôležitých rozhodnutiach, ktoré ako člen vládneho kabinetu musím robiť. Pomáha mi vydržať dlhé kolotoče rokovaní, ktoré musím ako minister absolvovať. Malí športovci sú na takýchto pretekoch a v takomto prostredí úplne vo svojom živle. Pre deti je pohyb prirodzený – behanie, skákanie i hádzanie. To sú veci, pri ktorých sa môžu naplno prejaviť. Môžu ukázať svoj talent, odvahu, charakter i výchovu. Pamätám si, že aj ja, keď som bol malý a mal som ísť na nejakú školskú súťaž, nemohol som od vzrušenia poriadne ani spať. Tak som sa tešil... A počítal som dni a noci, ktoré zostávajú do termínu pretekov.

Keď hovoríte o školských pretekoch, na ktoré ste ako žiak chodievali, mali ste tiež možnosť takto si zašportovať, zmerať sily so súpermi? Aký ste boli atlét a športovec a ktorú disciplínu ste mali najradšej?

Atletike som sa špeciálne nikdy nevenoval, v nej som súťažil iba v rámci základnej školy. Ja som aktívne hrával hádzanú, bol som brankár. Dovolím si povedať, že celkom dobrý brankár. Chytal som za Senicu, neskôr za Inter Bratislava a ZMDŽ Bratislava. Končil som v bratislavskej Lokomotíve. Ihrisko bolo vtedy pod hlavnou železničnou stanicou, kde sú teraz tenisové kurty. Pamätám si aj ihrisko v Klingerovej kolónii, kde hádzanári Interu boli voľakedy doma.

Veľmi dobre si pamätám na dušu vtedajšieho hádzanárskeho Interu Jozefa Bacigala, ten nás viedol. Takisto v dobrom spomínam na Pištu Tomašoviča, Vila Balažoviča a ďalších zanietených funkcionárov Interu. Ako dorastenec som chytal vo futbalovom klube SH Senica. Rád som mal najmä kolektívne športy. Hrával som basketbal, volejbal a neskôr som začal hrávať stolný tenis. Atletiku som poznal iba ako súčasť kondičnej prípravy. K športu však mám stále blízko.

Štefan ŽILKA
Foto Ján SÚKUP

Na jubilejnom 75. pokračovaní tradičných pretekov Zo školských lavíc do atletickej haly Elán v Bratislave bolo živo...

Škola pre tretie tisícročie v Sološnici

POD DROBNOHĽADOM UN

V uplynulom roku 26. mája si v Sološnici, v malackom okrese Bratislavského samosprávneho kraja, pripomenuli 80. výročie založenia meštianskej školy, ako aj ďalšie míľniky v jej histórii. Nežijú tam však iba minulosťou...

V súčasnosti má Základná škola (ZŠ) v Sološnici 220 žiakov a 20 pedagogických pracovníkov. Štyri triedy na prvom stupni, osem na druhom, dve oddelenia školskej družiny a plne kvalifikovaný pedagogický zbor. Prvá škola bola v obci pod vrchom Roštúnom v Malých Karpatoch už roku 1782, meštianska od roku 1932. Od roku 1942 tam využíva škola svoju budovu. Roku 1992 sološnický školský areál zveľadili rekonštrukciou i novými pavilónmi. Od 1. apríla 2002 má škola právnu subjektivitu a od 1. júla toho istého roku prešla pod zriaďovateľskú pôsobnosť obce Sološnice.

Škola pre tretie tisícročie

„Významným rokom bol pre nás školský rok 2008/2009, keď všetky školy začali vyučovať podľa vlastného školského vzdelávacieho programu vychádzajúceho zo štátneho vzdelávacieho programu. Náš školský vzdelávací program má názov Škola pre život v treťom tisícročí. *Zamerali sme sa v ňom na vyučovanie cudzích jazykov, ktoré sme posilnili,“* zdôveruje sa riaditeľ ZŠ Sološnica Mgr. Ivan Kordík. *„Od prvého ročníka učíme anglický jazyk a od šiesteho ročníka nemecký jazyk s dvojhodinovou dotáciou do týždňa. Od prvého ročníka máme tiež dopravnú výchovu, u prvákov, druhákov, teraz i u piatakov. V piatom ročníku vyučujeme regionálnu históriu. V šiestom máme napríklad tvorivé písanie. Školský vzdelávací program vychádza z potrieb žiakov, rodičov, ale zohľadňuje aj kvalifikovanosť učiteľov v škole.“*

Nazeráme do niektorých pedagogických špecifík školy na dotyku Záhorskej nížiny s úpätím Malých Karpát...

Kontinuálne vzdelávanie

„V novembri 2011 sme zriadili v rámci projektu Profesijný a kariérový rast pedagogických zamestnancov *učebňu kontinuálneho vzdelávania. Vyčlenili sme na ňu zborovňu. Učebňa má celookresnú pôsobnosť pre učiteľov. Je vybavená 21 notebookmi, interaktívnou tabuľou,“* hovorí o jednej z výnimočností školy riaditeľ I. Kordík. Zástupca riaditeľa Mgr. Branislav Grimm konkretizuje: *„Metodicko-pedagogické centrum z Bratislavy tu organizuje školenia. V tejto kontinuálnej učebni si pedagógovia rozširujú svoje vedomosti a využívame ju aj vo vyučovacom procese, napríklad na hodinách cudzích jazykov, dopravnej výchovy, výchovy umením. Slúži teda nielen učiteľom, ale aj našim žiakom. Momentálne sa v nej uskutočňuje vzdelávanie na tému* Aktívne využívanie čítania s porozumením vo vyučovacom procese v základnej a strednej škole.“

Škola má zriadenú tiež učebňu informatiky, v dvoch triedach je interaktívna tabuľa s počítačom aj internetom. Sú tu teda vytvorené výborné podmienky na výučbu informatiky i na využívanie modernej výpočtovej techniky vo výučbe ostatných predmetov.

Riaditeľ ZŠ v Sološnici Mgr. Ivan Kordík (vľavo) so svojím zástupcom Mgr. Branislavom Grimmom obklopení regionálnou históriou.

Ako menia atmosféru školy?

„Školský vzdelávací program posilnil úlohu metodických orgánov školy, ktoré sa plne podieľajú na príprave plánu školy, úväzkov a samotného školského vzdelávacieho programu,“ vraví zástupca riaditeľa B. Grimm. Aj činnosť záujmových krúžkov je prepojená s úlohami spojenými so školskou reformou.

„V škole pracuje pätnásť záujmových krúžkov. V nich sa snažíme o účelné využitie voľného času žiakov. Činnosť krúžkov je pestrá. Sú športové, kultúrne, vzdelávacie. Slúžia nielen na prípravu žiakov na stredné školy, ale aj na prezentáciu školy na verejnosti, na súťaže, olympiády, kultúrne a spoločenské podujatia podľa potrieb okolitých obcí, odkiaľ žiaci do školy dochádzajú. Rodičovskú verejnosť informujeme o činnosti školy na našej webovej stránke.“

Spolupracujú s obcami spádového územia

Aj dvadsať rokov „mladá“ budova si už pýta rekonštrukciu. *„V rámci modernizácie priestorov a tried sme v pavilóne prístavby urobili nové podlahy z liateho polyuretánu. Všetky triedy, okrem štyroch na prvom stupni, majú už nový nábytok – súpravy pre každého žiaka. Výučbu skvalitňujú i bezprašné keramické a interaktívne tabule,“* uvádza riaditeľ školy.

Škola pod Roštúnom.

S čím sa ešte škola borí, čo sa jej vyriešiť nepodarilo? Opäť reaguje riaditeľ: *„Postupne nám odchádzali kotly v kotolni, nuž túto jar sme uskutočnili ich rekonštrukciu. Poslúžili na to financie z rezortu školstva. Pre žiakov, ktorí k nám dochádzajú, pre stravníkov, sme okrem bufetu zaviedli ako doplnkovú stravu desiatu. V jedálni podávame obedy i pre stravníkov s upraveným jedálnym lístkom – diétou.“*

Ako predísť úrazom

ZŠ v Sološnici je zapojená do viacerých projektov. Jeden z nich odštartovali 2. septembra 2005 na podnet rodičov žiakov a v spolupráci s nimi – projekt školského autobusu. Vysvetľuje I. Kordík: *„V Sološnici je autobusová zastávka SAD vedľa hlavnej cesty. Žiaci prechádzali cez cestu, a často tak hrozil úraz, keďže z Rohožníka smerujú kamióny z Holcimu. A tak kvôli bezpečnosti poskytujeme pre dochádzajúce deti z obcí Plaveckého Petra, Plaveckého Mikuláša, Plaveckého Podhradia školský autobus.“*

Sološnická škola nutne potrebuje zatepliť budovu, termoreguláciu, výmenu okien i rekonštrukciu telocvične. Veď telocvičňa po svojom spustení do života roku 1993 nemala ešte žiadnu opravu ani veľkú údržbu. Už v projekte spred troch rokov sa do plánov na jej rekonštrukciu pustili, zatiaľ však chýbali – *„iba peniaze“*.

Detský (environmentálny) parlament

Počas našej návštevy bol v plnom prúde zber papiera. Kedysi fungoval priebežne, no vlani ho zintenzívnili. Aj pričinením Detského parlamentu školy, ktorý si separovaný zber druhotných surovín osvojil a pomáha ho rozvíjať ako jednu zo svojich „parlamentných“ aktivít.

Učitelia takúto iniciatívu radi podporujú. *„Veď i tu nám ide o environmentálnu výchovu, aby deti videli aj efekt z takejto činnosti. Organizujeme zber ako súťaž medzi triedami. Akcia má veľký ohlas tiež u rodičov. Deti sú natoľko motivované v súťaži uspieť, že by nedbali pre úspech triedy ‚vybrať‘ aj kontajnery v obci. Tak ich to baví,“* s úsmevom komentuje detské zanietenie súťažou I. Kordík, kým školník vhadzuje do kontajnera ďalšie a ďalšie balíky prineseného papiera.

Nábytok – súpravy pre každého žiaka.

Prichádzajú učitelia s inováciami?

Pedagógovia sa priebežne zúčastňujú kontinuálneho vzdelávania a zo školení prichádzajú s novými nápadmi. Ďalším zdrojom inšpirácií je pre nich internet. Tiež nemajú na všetky predmety dosť učebníc. Aj preto musia byť tvoriví. Konzultujú problematiku s pedagógmi z iných oblastí, z iných škôl... Pomáhajú im rôzne výučbové programy na jed-

Jedáleň ešte čakajú zmeny.

pod Roštúnom

notlivé predmety. Škola má už druhý rok predplatený Datakabinet, z ktorého môžu učitelia čerpať námety na všetky predmety, ktoré učia.

S čím má žiak problémy?

Nie každý má doma internet. Keďže chýbajú mnohé učebnice, deti nemajú odkiaľ čerpať poznatky. *„Problémy s prípravou žiakov na vyučovanie alebo s učením nemáme vďaka tomu, že v triedach sú menšie počty žiakov. Čiže vo vyučovacom procese majú individuálny prístup. V tomto smere je to u nás tak ako na bežných školách. Jeden sa pripravuje doma serióznejšie, iný menej. Vypuklé problémy či ťažkosti v tomto smere však nemáme,“* hodnotí situáciu B. Grimm. *„Nezaznamenali sme u nás šikanovanie, nekradne sa. Snažíme sa vychádzať v ústrety rodičom i deťom.“*

Obec škole – škola obci

Aby to medzi školou a zriaďovateľom, ktorým je obec, fungovalo čo najlepšie, riaditeľa prizývajú každého pol roka referovať so správou na obecné zastupiteľstvo. *„Naposledy som bol v septembri, kde som informoval o pripravenosti na nový školský rok. Spolupráca s obcou je dobrá aj vďaka tomu, že traja poslanci obecného zastupiteľstva sú v rade školy. A tí naše problémy prenášajú priamo na zastupiteľstvo,“* s uspokojením konštatuje riaditeľ a pridáva ďalšie príklady zo života v Sološnici: *„Obec v rámci možností svojho rozpočtu pomáha vylepšovať materiálno-technické zabezpečenie školy. Napríklad teraz chceme v jedálni vymeniť podlahu, urobiť rekonštrukciu pri výdaji stravy.“*

Škola sa odvďačí za dobrý prístup prípravou rôznych kultúrnych programov a sprístupnením telocvične verejnosti. Obec škole poskytuje bezodplatne dom kultúry na výchovné koncerty, na školské akadémie. Znakom dobrej spolupráce je tiež každodenný styk vedenia obce s riaditeľstvom školy, pretože starostka Mária Hirthová so svojou účtovníčkou chodia do školy pravidelne na obedy. Funguje to i naopak. Učitelia pomáhajú obci. Napríklad učiteľka Mgr. Drahuše Nôtová vedie obecnú knižnicu. Obojstranne prínosné partnerstvo je tiež medzi školou a dobrovoľným hasičským zborom. A príkladom opätovania vzájomnej spolupráce je fakt, že v areáli školy vyrastá tréningová trať pre hasičov.

Škola spolupracuje aj so samosprávami obcí Plaveckého Podhradia, Plaveckého Mikuláša i Plaveckého Petra, spádovými obcami, odkiaľ prichádzajú žiaci do sološnickej školy. Školské umelecké súbory sa podieľajú na mnohých podujatiach tamojších obcí – Mesiaci úcty k starším, Dni matiek, mikulášskych a vianočných posedeniach...

Úlohy pre trh práce

Do Sološnice chodia výchovní poradcovia zo stredných škôl a ponúkajú výhody tej svojej školy. Výchovná poradkyňa Drahuše Nôtová máva pravidelné stretnutia s rodičmi žiakov deviateho i ôsmeho ročníka. Vedie centrálnu nástenku s ponukou možností, ako pokračovať v štúdiu na stredných školách. Sološničania využívajú najmä ponuky stredných škôl zo Senice, z Malaciek, Brezovej pod Bradlom a Modry.

Jasné pravidlá namiesto normatívu na žiaka

Pod Roštúnom si myslia, *„že reforma ako taká nebola dobre pripravená, neboli k nej materiály. Všetko sa nechalo na školy.“* Zamýšľa sa riaditeľ I. Kordík: *„Bez nejakého preškolenia, poučenia a potrebných informácií sme si museli sami tvoriť školské vzdelávacie programy, viesť pedagogickú dokumentáciu. Doteraz stále chýbajú učebnice na niektoré predmety. O postavení učiteľov sa len rozprávame, i o učiteľských právomociach.“* Štátny vzdelávací program dáva možnosť upraviť počet hodín na podmienky školy. Ale ak sa žiak presťahuje, na niektorých školách predmet už existuje, na iných ešte nie. Tým pádom má i škola v Sološnici, kam žiak prišiel, problémy. Čo s tým? *„Napriek voľnosti v reforme by v niečom mala platiť aj jednotnosť,“* domnieva sa riaditeľ a jeho zástupca dodáva: *„Bolo by dobré, keby sa zrušil v škole normatív na žiaka a vytvorili sa jasné pravidlá financovania podľa kvality výchovno-vzdelávacieho procesu.“*

Dopravná výchova v učebni kontinuálneho vzdelávania, ktorá slúži aj učiteľom na zvyšovanie kreditov.

Čo robia v Sološnici pre to, aby mali úspešných žiakov?

„Okrem práce na hodine učitelia na to využívajú individuálnu prácu so žiakmi. Delia žiakov na skupiny na vyučovaní cudzích jazykov, informatiky, tiež v záujmových útvaroch. Verejnou prezentáciou úspechov žiakov cestou školského rozhlasu, verejných nástenieк, propagáciou v obecnom časopise či v školskom časopise WOW (Wieme o všetkom) motivujeme ostatných žiakov do zvyšovania svojich úspechov,“ dopĺňajú sa I. Kordík s B. Grimmom.

Od roku 2005 je škola členom medzinárodnej spoločnosti certifikujúcej vzdelávacie inštitúcie IES Ltd. Londýn, ktorá jej za prácu udelila medzinárodný certifikát s ratingom BB, t. j. kvalitná inštitúcia na veľmi dobrej profesionálnej úrovni. Škola je okrem toho členom medzinárodnej Klimatickej aliancie, pracuje na projektoch, napr. Správaj sa normálne, Červené stužky, spolupracuje s chránenými dielňami. Jej žiaci dosahujú úspechy a majú aj víťazstvá v celoštátnych i medzinárodných kolách súťaží. Škola sa zapája do Dňa narcisov i Hodiny deťom.

„Aj postupným dokupovaním učebných pomôcok skvalitňujeme vyučovací proces. Ide nám o to, aby sme mali dostatočný počet moderných názorných učebných pomôcok,“ hovorí riaditeľ školy.

Aj klasickým prístupom k zhromažďovaniu prostriedkov systémom „babka k babce“ úspešné projekty prinášajú škole chýbajúce eurá. *„Predvlani sme v programe Nadácie SPP získali 800 eur. Tisíc eur nám vyniesol úspešný projekt ocenený Východoslovenskou energetikou. V tomto kalendárnom roku sme dostali 2 000 eur od Nadácie Volkswagen Slovakia. Pravidelne sme úspešní v regionálnej Cene Holcim pre rozvoj regiónu Záhorie.“* Celkom príjemná matematika, ak pomáha vytrhnúť tŕň z päty pri permanentnom nedostatku peňazí.

Na čo peniaze Sološničania použili? Na nákup výpočtovej techniky i pomôcok na fyziku, chémiu a biológiu. Z Ceny Holcim postupne vybudovali športový areál, exteriérovú učebňu, využívajú solárne kolektory.

Pri našej návšteve sme sa presvedčili, že úspešnými nie sú tí, ktorí pýtajú a čakajú, ale tí, ktorí hľadajú a nachádzajú riešenia. Vyžarovalo to z pedagógov ako nepísaný recept na zvládanie situácií, ktoré sprevádzajú školskú reformu, a prináša to i život v Základnej škole v Sološnici pod malokarpatským Roštúnom.

Milan SOUKUP
Foto autor

Environmentálne aktivity i separovaný zber druhotných surovín inšpiroval a rozvíja najmä Detský parlament školy.

Ambícia uspieť deťom v Sološnici nechýba.

Mobilný odber krvi v SOŠ Senica v tomto školskom roku.

SOŠ Senica podnecuje do úspor a úspechov

K projektu Enersol SK, zameranému na úspory energie a obnoviteľné zdroje energie, sa Stredná odborná škola v Senici dostala prostredníctvom partnerov z Holandského kráľovstva a Českej republiky. V súčasnosti je škola poverená Štátnym inštitútom odborného vzdelávania (ŠIOV) organizovať v školskom roku 2012/2013 celoslovenské súťaže Enersol SK i ZENIT. Nielen však iba na túto tému sme sa pozhovárali s jej riaditeľom Mgr. Pavlom Paradeiserom.

Bude u nás na Slovensku aj medzinárodný Enersol?
Medzinárodné kolo bude 2. a 3. mája 2013. Najskôr tu bola dohoda, že sa uskutoční na Slovensku. Ale vzhľadom na rekonštrukciu štátnej správy, ktorá je spojená s rušením krajských školských úradov, nastali určité korekcie tohto zámeru. Keďže nebudeme mať podporu krajského školského úradu a majú sa tiež zlučovať rôzne štátne školské inštitúcie, dohodli sme s predsedom Enersolu v Českej republike Ing. Jiřím Herodesom, že medzinárodná súťaž sa uskutoční s najväčšou pravdepodobnosťou u nich, v Tábore.

Vaša škola dokončuje rekonštrukciu – zateplenie. Do akej miery aj pri týchto prácach narábate cielene s úsporami, ku ktorým motivuje súťažiacich súťaž Enersol?
Projekt Enersol nie je významný len tým, že žiaci súťažia. Urobili sme niekoľko opatrení, ako ušetriť energiu aj v našej škole. Prvé úspory sme dosiahli spoluprácou s riaditeľom firmy Amicus SK Skalica Jurajom Vícenom. Keďže sme školou, ktorá sa neustále chce skvalitňovať nielen teoreticky, ale aj konkrétnymi aktivitami, dohodli sme s firmou, že regulačný systém v našej škole sa urobí v rámci prezentácie. Vlastne sme ho dostali do daru. Riadime ho počítačom, WiFi systémom. Meracie jednotky sú zabudované na každej chodbe a v každej učebni školy. Spoločnosť vyvinula samostatné ovládacie regulačné ventily, majú aj samostatný zdroj napájania. Bez zásahu ľudského faktora tak dokážeme naprogramovať energiu a teplotu v každej miestnosti Strednej odbornej školy v Senici.

Pavol Paradeiser, riaditeľ SOŠ Senica, so študentmi.

Máte už teda aj konkrétne výsledky?
Dosiahli sme značné úspory energie. Vlani sa nám podarilo vymeniť aj výplne okien a dverí. V celej škole sme menili okná za plastové a dvere za hliníkové. Na základe interného auditu nám vyšlo, že už za minulý rok sme týmito opatreniami ušetrili 38 percent energie.

Na vašich hlavných budovách sa už dokončujú nové fasády...
Roku 2012 sme sa sústredili na zateplenie budov. V súčasnosti dokončujeme zateplenie budovy na teoretické vyučovanie a časti budovy na odborný výcvik v odboroch cukrár a kuchár. Podobne postupujeme aj v ďalších budovách. Máme ešte jednu veľkú budovu na odborný výcvik na Továrenskej ulici v areáli bývalého Slovenského hodvábu. Tam sa nám takisto z prostriedkov Trnavského samosprávneho kraja podarila kompletná rekonštrukcia vrátane zateplenia, výmeny otvorov. V súčasnosti sa zaoberáme tepelnou reguláciou objektu na Továrenskej ulici. Finančné prostriedky, ktoré šetríme na energiách, chceme ďalej zhodnotiť. Robíme totiž tri odborné učebne informatiky. Za ušetrené finančné prostriedky chceme do nich nakúpiť výbavu pre žiakov a zmodernizovať vyučovanie v škole.

Do akej miery vám projekty školy a energetické úspory pomáhajú pri napĺňaní zámerov reformy v odbornom školstve?
Projekt Enersol nie je jediný, ktorý realizujeme v rámci celého Slovenska. V tomto školskom roku nás ŠIOV poveril aj zorganizovaním celoslovenského finále súťaže stredoškolskej mládeže ZENIT. Považujem to za ďalší veľký úspech našej školy. Súťažiť sa bude v troch súťažných kategóriách a spolupracovať budeme aj s ďalšími strednými školami nášho regiónu. So ŠIOV-om sme gestormi a teší nás, že aj v tejto oblasti sa zviditeľňujeme. Úrovňou a kvalitou chceme potvrdiť, že sme schopní organizovať významné podujatia stredoškolskej mládeže, stretnutia pedagógov a žiakov.

Spomenuli sme viacero akcií, za ktorými treba vidieť aj financie. Nechýbajú vám?
Chýbajú aj nám. Ale náš typ školy nám umožňuje, aby sme mali živnostenské listy. Máme ich desať. Môžeme teda i podnikať. Nemáme k dispozícii len prostriedky od štátu, ktoré každá škola dokáže veľmi rýchlo minúť. Finančné prostriedky si vieme aj zarobiť. Píšeme projekty. V rámci Európskej únie sme realizovali už tri. Dva boli z Európskeho sociálneho fondu. Peniaze sme získali tiež z medzinárodného projektu Interreg IIIA Slovenská republika – Česká republika. Ale zarábame si aj inak. Zabezpečujeme rauty, opravujeme autá, pečieme zákusky, dokážeme si zarobiť mnohými legislatívou povolenými aktivitami.

Premietajú sa do finančných efektov školy aj vaše partnerstvá?
V rámci dobrých vzťahov s firmami sme napríklad dokázali získať 20-tisíc eur od firmy Amicus SK. Na takú sumu ocenila svoju už spomínanú prácu – regulovanie tepla v budove našej školy prístrojmi a materiálom. Škola v rámci dobrých vzťahov a spoluprácou s firmami dokáže len získať. Podobný efekt sme dosiahli aj pri zateplení, keď sme získali 77-tisíc a jedno euro. Ide o zateplenie vysokej časti budovy školy. Ale pretože žiadna škola dnes nemá dosť finančných prostriedkov, aj toto zateplenie je len jednou z troch častí. Druhá časť bude krytá z projektu CEC5 – pasívna budova Strednej odbornej školy v Senici, a tretia bude vykonaná svojpomocne v rámci odborného výcviku našimi murármi.

Pri rekonštrukcii a modernizácii sa už teda dostávate do finále?
V rámci projektu CEC5 by sme chceli zatepliť stropy, steny, časti budovy školy, školskú jedáleň a čiastočne chodbu. Tak by sme mali fakticky zateplenú celú budovu. Ostáva ešte pavilón C, ktorý si dokážeme zatepliť za vlastné v rámci odborného výcviku. Trnavský samosprávny kraj nám vzhľadom na to, že zrušil naše prevádzkové pracovisko Branč, kde sme mali žiakov, pomohol aj finančne. Z rozpočtu kraja sme riešili rekonštrukciu prevádzkového pracoviska na Továrenskej ulici, kde sa vykonáva odborný výcvik v profesiách kozmetik, kaderník, vlasová kozmetička, obchodný pracovník a praktická žena.

Zdá sa, že pri terajších 600 študentoch a 93 pedagogických a ďalších zamestnancoch školy sa pri filozofii smerovania k úspechu v Strednej odbornej škole v Senici opierate o osvedčené zásady...
Je to pravda. V manažmente školy sa snažíme pracovať tak, aby pedagógovia, majstri odborného výcviku aj ostatní ekonomickí i technickí zamestnanci pochopili, že nič nepôjde dopredu bez efektívnej práce. K tomuto poznaniu a aktivitám tohto typu smerujeme naše pedagogické poslanie a pôsobenie na žiakov. Žiaden riaditeľ žiadnej školy si nepomôže sám. Musí mať dobrý ekonomický úsek, musí mať veľmi dobrých zástupcov, kolegov, podporu u zriaďovateľa i primátora mesta, v ktorom škola pôsobí.
Naši žiaci nás v tomto školskom roku odmenili za úsilie ďalším úspechom – 14. septembra 2012 sa druháci Zuzana Gajdošová a Daniel Kubíček pod vedením Ing. Gabriela Galáda zúčastnili na treťom ročníku celoslovenskej súťaže vo varení kórejských jedál v Bratislave. V konkurencii zástupcov sedemnástich stredných odborných škôl a hotelových akadémií súťažili žiaci pod záštitou a za účasti veľvyslanca Kórejskej republiky a jeho sprievodu. Odborná porota, v ktorej nechýbala zástupkyňa Slovenského zväzu kuchárov a cukrárov, rozhodla o konečnom veľmi peknom 4. mieste pre našich zástupcov, spojenom s diplomom a finančnou odmenou pre školu. Oceneným výhercom blahoželáme a ďakujeme za vzornú reprezentáciu.

Milan SOUKUP
Foto autor

ENERSOL SK

Pri vašom kvalitnom rozbehu v Enersole SK bol vraj dobrý štart so Zlínom?
Filozofia našej školy v aktivitách smerom k úsporám energií a rozvoju obnoviteľných zdrojov energie sa začala asi pred desiatimi rokmi. Prihlásili sme sa vtedy do medzinárodnej súťaže Enersol vyhlásenej Holandským kráľovstvom v rámci Európskej únie. Chytili sa toho veľmi dobre v Českej republike a u nás na Slovensku si túto výzvu osvojilo trnavské energetické učilište. My sme však boli ako prvá škola zo Slovenska delegovaní na súťaž v Čechách a začalo sa nám v Enersole dariť. Napokon, bola to práve naša kozmetička Žaneta Rybáriková, ktorá sa stala medzinárodnou víťazkou a v Prahe na Staromestskej radnici si prevzala prestížne ocenenie.
Tieto medzinárodné súťaže nás inšpirovali, aby sme formát tejto súťaživosti dostali aj na Slovensko. Na začiatku, počas prvých piatich rokov, sme súťažili za Zlínsky kraj, kde sme v Otrokoviciach mali partnerskú školu. V Zlínskom kraji naši žiaci vyhrávali českú a potom aj medzinárodnú súťaž, kým sa asi pred tromi rokmi Enersol SK dostal na Slovensko. Spolu s RNDr. Evou Huttovou z Krajského školského úradu v Trnave sme napísali projekt v rámci Slovenskej republiky a platnej legislatívy pre školské súťaže. Táto pôvodne školská súťaž je už oficiálne celoslovenskou s povolením Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR. O pravidlách sa možno dozvedieť nielen na stránke ŠIOV-u, ale aj na našej webovej stránke www.sossenica.sk.

Ste predsedom Enersolu SK za Slovensko. Začínali ste s projektom u nás medzi prvými. Ako sa vám darí na medzinárodných súťažiach?
Máme veľmi veľa skúseností s využívaním alternatívnych zdrojov energie, čo je aj hlavným cieľom Enersolu – využívanie alternatívnych zdrojov energie z pohľadu stredoškolskej mládeže. Vlani bolo do Enersolu zapojených až sedem z ôsmich slovenských krajov. Na medzinárodnej súťaži, ktorá bola v Hradci Králové, sa zúčastnili minulý rok Česká republika, Slovenská republika, Rakúsko, Poľsko a Slovinsko. Nás teší, že sme sa medzi týmito piatimi štátmi umiestnili na prvom mieste. Dokonca z 28 najlepších európskych prác prvé štyri vytvorilo naše družstvo. Berieme to ako veľmi významný medzinárodný úspech. V rámci medzinárodného projektu žiaci a školy získavajú finančné odmeny.

Kto bol vaším najúspešnejším riešiteľom v Enersole SK naposledy?
Minulý rok naša žiačka – štvrtáčka a maturantka – Elenka Plešová. Naštudovala si malú vodnú elektráreň, urobila úžasný rozhovor, nafotografovala objekt a zvládla rôzne energetické porovnania, zmapovala výkony, koľko energie sa získalo. Bola víťazkou celoslovenského kola. V medzinárodnom finále bola štrnásta. Som rád, že aj naši žiaci, hoci to vždy nesúvisí s ich študijným odborom – veď kozmetička nemá nič spoločné s energetickým odborom – sa vedia zapojiť do tejto súťaže.

Tento rok budete v Enersole SK isto pokračovať, keď vás Štátny inštitút odborného vzdelávania poveril organizovaním celoslovenského finále...
Termíny sú už zverejnené na webstránke ŠIOV-u i našej školy. Školské kolá, vychádzajúc z pravidiel zakotvených v organizačno-technických pokynoch súťaže, sa uskutočnia do 28. februára 2013, krajské kolá najneskôr do 22. marca a dvojdňové celoštátne finále bude u nás v Strednej odbornej škole v Senici 11. a 12. apríla 2013. Už dnes sa tešíme na výmeny skúseností medzi pedagógmi, odbornými pracovníkmi i študentmi ako úspešnými riešiteľmi.

ŠKOLSTVO ODBORNE

9/2013, 3. január 2013 | **Príloha UN** | Rozširované bezplatne, Ročník LX

Vinárske vlny vzdelávania

Zlú situáciu v odbornom školstve pozorujem najmenej desať rokov. Každý z nás vidí, že v praxi chýbajú ľudia, ktorí vykonávali potrebné remeselné práce (murári, stolári, elektrikári a pod.). Mnoho škôl, ktoré vychovávali ľudí nevyhnutných pre chod spoločnosti, zaniklo. Remeselne a technicky zručných žiakov začali lákať gymnáziá alebo školy, o ktorých absolventov nie je na trhu práce záujem. Boli to krátkozraké rozhodnutia.

Poľnohospodárska výroba je rizikový biznis, závisí od mnohých faktorov, ktoré poľnohospodár nemôže a nedokáže ovplyvniť. Vzťah k pôde sa vytratil aj u mnohých ľudí na vidieku. Odnaučili sa pracovať, dopestovať si plodiny čo len na samozásobenie. Ujal sa názor, že máločo sa oplatí pestovať, a tak vplyvom nepriaznivého počasia v Európe v minulých rokoch ceny potravín neustále stúpajú. Sebestačnosť našej krajiny v ich výrobe je 40 %, a často nie je uspokojivá ani kvalita.

Naša škola už 128 rokov vychováva najmä vinohradníkov, vinárov a ovocinárov. Momentálne máme vhodné materiálne i personálne podmienky. Máme celoslovenskú pôsobnosť, ale záujem o štúdium nie je veľký. Školský internát bol v minulosti budovaný pre žiakov z celého Slovenska, posledných dvadsať rokov z východného Slovenska u nás neštudoval ani jeden žiak. Je to spôsobené aj tým, že tieto oblasti sú chudobnejšie a mnohí rodičia jednoducho nemôžu platiť náklady svojich detí na takéto vzdelávanie.

Často ma oslovujú starostovia obcí a primátori miest, aby som im odporučil absolventa do vinohradov. Osobne si myslím, že aj oni by mohli pôsobiť na základné školy, ktorých sú zriaďovateľmi, aby žiaci šli študovať do Modry a po štyroch rokoch sa im vrátili pracovať do vinohradov. A azda by mohli nájsť finančné prostriedky na podporu menej solventných záujemcov.

Investícia do vzdelania je jedna z najlepších, hoci jej návratnosť nie je krátkodobá. Vinohradníctvo a vinárstvo na Slovensku má perspektívu, ale musia byť naň vytvorené podmienky. Za posledných päť rokov prešlo toto odvetvie úspešnú cestu. Mnohí vinári vyrábajú na nových technologických linkách s riadeným kvasením vína vysokej kvality, vo svete ovenčené medailami z najvzácnejších kovov. Osveta okolo pitia vína tiež prináša svoje ovocie. Mladí ľudia mu začali rozumieť a považujú ho za súčasť spoločenskej kultúry.

Diametrálne odlišná je situácia vo vinohradníctve. Plochy vinohradov neustále klesajú. Nové výsadby sú sporadické. Na podporu slovenského vinohradníctva treba využiť rodinné tradície, výchovu v základných školách v obciach, kde sa vinohradníctvu darilo v minulosti.

Usilujeme sa o zatraktívnenie štúdia v našej škole, našich absolventov pripravujeme čo najuniverzálnejšie. Ako prví na Slovensku sme otvorili zameranie na agroturistiku, minulý školský rok sme otvorili odbor somelierstvo. Absolvent tohto odboru je hľadaný na trhu práce. Ceníme si aj to, že o výchovu vinohradníckeho a vinárskeho dorastu sa zaujímajú aj niektoré stavovské organizácie. Zväz vinohradníkov a vinárov Slovenska sa rozhodol podporiť vinohradnícke školstvo tým, že poskytol 350-eurové odmeny dobre prospievajúcim žiakom.

Mgr. Slavomír ZOCH, riaditeľ SOŠ vinársko-ovocinárskej v Modre

Technické prezentácie: Stredná odborná chemická, Vlčie hrdlo, Bratislava. ***Foto Ján SÚKUP***

JUVYR vo výsledkoch a obrazoch

O jubilejnom Medzinárodnom veľtrhu cvičných firiem sme písali v predchádzajúcom čísle, v tomto sa vraciame k súťaži JUVYR. Cez CD nosič si na obrazovke počítača postupne prezerám niekoľko stoviek fotografií z dvoch vrcholných podujatí organizovaných Štátnym inštitútom odborného vzdelávania (ŠIOV) koncom minulého roka. Na dvojstrane (22 a 23) našich novín môžeme uverejniť iba niekoľko. Takmer každá z nich je však svedectvom o neopakovateľných okamihoch, ktoré sa vo chvíli stisnutia spúšte nášho skúseného fotografa stávajú súčasťou novodobej histórie stredoškolského vzdelávania. Mnohé zachytávajú súťažiacich v plnom tvorivom nasadení, pod sústredenými pohľadmi členov odbornej poroty, pri kolegiálnom fanúšikovaní ich učiteľov a majstrov odborného výcviku, pred návštevníkmi. Sú medzi nimi zákonite aj rodičia budúcich stredoškolákov, žiaci základných škôl. Pre niektorých sa obdiv remeselnej zručnosti či čaro technických aplikácií možno stane nezanedbateľným podnetom, keď sa budú v poslednom ročníku rozhodovať, do ktorej odbornej školy podať prihlášku.

JUVYR je vecný obraz zlomku toho, čo konkrétne stredné odborné školy v konkrétnych odboroch či predmetoch vyučujú a ako sa teoretický obsah výučby prenáša do výkonnej praxe. Organizátori podujatia, zriaďovatelia škôl a ich manažment si zaiste vedia predstaviť inú dynamiku verejných prezentácií. Povedzme cez veľkoplošné projekcie „vzorových“ vyučovacích hodín, dielenských činností, praxe vo výrobných firmách, atmosféry praktických a poznávacích pobytov v odborných školách v štátoch na severe, západe či juhu Európy. Ako pri mnohých dobre mienených predstavách začneme pri finančnej kalkulácii a priam zákonite skončíme pri nedostatku peňazí.

Pozorní návštevníci však aj bez mediálnych atrakcií mali možnosť utvoriť si základný obraz o vzdelávaní na našich stredných školách. A viem si predstaviť, že už v budúcom ročníku sa fotografická dokumentácia našich novín rozšíri o generačný pohľad vrstovníkov. Napríklad, ak by ŠIOV vypísal ďalšiu súťažnú kategóriu, povedzme o najlepšie študentské fotografie alebo krátky film. V sieti Slovenskej republiky je dosť umeleckých škôl a v nich desiatky talentovaných žiakov, ktorí by sa mohli pozrieť na národné a medzinárodné prehliadky stredoškolákov zo svojho optického uhla. Popri dokumentácii by sme v ich výpovediach mohli nájsť aj podnety na diskusiu o ďalšom smerovaní nášho školstva.

Dušan MIKOLAJ

(viac na stranách 22 a 23)

Uzákonili Fond na podporu vzdelávania

Od januára 2013 začne pôsobiť neštátny účelový Fond na podporu vzdelávania. Poslanci Národnej rady SR ho schválili 5. decembra 2012 a nahradí doterajší Študentský pôžičkový fond a Pôžičkový fond pre začínajúcich pedagógov.

Nový fond bude poskytovať pôžičky študentom, pedagógom a iným osobám, ktoré vykonávajú činnosť súvisiacu so vzdelávaním. Schválený zákon rozširuje okruh žiadateľov o pôžičku. Popri študentoch v prvých dvoch stupňoch vysokoškolského vzdelávania a začínajúcich pedagógoch sa o ňu môžu uchádzať aj doktorandi, vysokoškolskí učitelia, výskumní a umeleckí pracovníci vysokých škôl. A na jeho základe budú môcť o pôžičku požiadať aj pedagogickí zamestnanci v regionálnom školstve.

Súčasne sa uvoľňujú podmienky pre fond, keďže sa zrušili pôvodné pevne stanovené výšky pôžičiek pre študentov. V prípade pedagógov bude suma poskytnutej pôžičky najviac 30-tisíc eur. Fond bude môcť zároveň optimalizovať požiadavky na zabezpečenie úveru v závislosti od výšky pôžičky, čím sa pri malých pôžičkách môže zjednodušiť ich administratívna náročnosť. Na základe pozmeňujúceho návrhu výška úrokovej sadzby nebude môcť prekročiť hranicu 4,5 % ročne, čo má v budúcnosti zabrániť možnému zdražovaniu pôžičiek pre dlžníkov.

Ak žiadosti o pôžičku prevýšia finančné možnosti fondu, zákon zavádza konkrétne kritériá, podľa ktorých budú žiadosti vybavované prednostne, pričom sa primárne bude zohľadňovať sociálna situácia. Denní študenti budú uprednostňovaní pred externými.

Okrem toho sa upravujú obmedzenia pre členov kolektívnych orgánov fondu tak, aby sa znížil konflikt záujmov pri riadení či kontrole fondu. Zákon taktiež upravuje možnosť odmeňovania členov kolektívnych orgánov fondov, pričom zohľadňuje obmedzenie pre štátnych zamestnancov v tejto oblasti. Nová právna norma vymedzuje len rámec na odmeňovanie členov, ale konkrétny spôsob určenia odmeny, ako aj jej vyplatenie ponecháva na fond.

V záujme zaručenia bezpečnosti zdrojov fondu zákon ustanovuje, aby jeho finančné prostriedky boli vedené výhradne v Štátnej pokladnici. S cieľom transparentnosti hospodárenia presne uvádza, ktoré prostriedky fondu budú môcť byť použité na poskytovanie pôžičiek a ktoré na správu fondu.

(red)

Skúsenosti mladých tesárov a stolárov

Strana 18

Komplexná príprava v duchu dona Bosca

Strana 19

Hospodársku realitu škola nevie ovplyvniť

Strany 20 – 21

Vedecká šou Tajomstvo energie

Strana 21

Osobné zážitky, fiktívne rozhovory

Strana 24

Celosvetové fórum inovatívnych učiteľov

PRAHA

Celosvetové fórum inovatívnych učiteľov *Microsoft Partners in Learning Global Forum 2012* sa konalo v dňoch 27. novembra – 1. decembra 2012 v Prahe. Vďaka Microsoft Slovakia sa ho zúčastnila aj zástupkyňa riaditeľa SPŠ stavebnej v Hurbanove PaedDr. Marta Kluvancová a ďalších päť vybraných slovenských učiteľov.

Pozvanie bolo vyjadrením uznania ich dlhoročnej aktívnej spolupráce s Microsoftom v projekte Kluby moderných učiteľov iniciatívy Partneri vo vzdelávaní.

V tomto roku sa na *Global Forum* zišlo viac ako 500 pedagógov z 80 štátov sveta. Počas stretnutia učitelia prezentovali svoje projekty, predstavovali svoje nápady na pracovných workshopoch a obohacovali svoje vedomosti o ďalšie inovatívne myšlienky. V rámci vstupu na konferenciu mali slovenskí učitelia možnosť komunikovať s nadšenými a šikovnými pedagógmi z rozličných častí sveta, plnými skvelých nápadov na premenu tradičnej školy na modernú, zoznámiť sa s výberom najlepších príkladov zavádzania moderných technológií do výučby, vidieť tie najlepšie projektové vyučovania a oboznámiť sa s aktuálnymi digitálnymi novinkami v rámci sprievodného podujatia *Technology Showcase*.

V rámci fóra spoločnosť Microsoft oznámila predĺženie jej záväzku investovať do programu Partneri vo vzdelávaní. Počas najbližších piatich rokov plánuje podporiť program sumou 250 miliónov dolárov.

(nsk)

Minister ocenil aj remeselnú zručnosť

POVAŽSKÁ BYSTRICA

Minister školstva Dušan Čaplovič pri príležitosti Medzinárodného dňa študentstva ocenil 72 nadaných a talentovaných mladých ľudí. Bol medzi nimi aj Ján Grepiniak, žiak študijného odboru mechanik stavebnoinštalačných zariadení zo Strednej odbornej školy na Ul. slov. partizánov v Považskej Bystrice. Prevzal si Pamätný list sv. Gorazda, prvého po mene známeho pedagóga slovenského pôvodu, za úspešnú reprezentáciu Slovenskej republiky na medzinárodných súťažiach remeselných a odborných zručností v odbore inštalatér.

Medzi najvýznamnejšie úspechy Jána Grepiniaka patrí: 1. miesto v druhom ročníku súťaže remeselných zručností Řemeslo/Skill 2012 v odbore inštalatér, ktorá sa konala v septembri 2012 vo Vysokom Mýte v ČR; 1. miesto v súťaži odborných zručností Učeň instalatér 2012 v kategórii družstiev a 3. miesto v kategórii jednotlivcov (apríl 2012, Brno, ČR); 1. miesto v treťom ročníku súťaže dvojíc v remeselných zručnostiach Mladý remeselník 2011, kategória inštalatér (október 2011, Žilina); 1. miesto v prvom ročníku súťaže žiakov Ukáž, čo vieš v odbore inštalatér, ktorá je súčasťou výstavy JUVYR (november 2010, Bratislava), 2. miesto v druhom ročníku tej istej súťaže (november 2011, Bratislava). A na tohtoročnom treťom ročníku, ktorý sa konal koncom novembra, sa s kolegom Dominikom Sojkom umiestnil opäť na 1. mieste.

„Svojím prístupom k učeniu a súťažiam, ako aj k plneniu svojich povinností patrí k žiakom, na ktorých sme hrdí, a ocenenie Pamätným listom sv. Gorazda za vzornú reprezentáciu školy, Trenčianskeho kraja i Slovenska mu patrí právom," povedal o Jánovi Grepiniakovi majster odbornej výchovy Felix Adamec, ktorý ho na súťaže pripravoval. Potešiteľné je aj to, že od roku 2004 je už tretím žiakom školy oceneným spomenutým pamätným listom (roku 2004 to bol Marián Bachar, roku 2005 Ján Valášek). Množstvo ocenení a víťazstiev aj na medzinárodnom poli je dôkazom toho, že cesta, ktorou svojich žiakov vedú pedagógovia tejto školy, je správna.

Minister školstva gratuluje Jánovi Grepiniakovi.

Nové lakovanie v automobilovej škole

BANSKÁ BYSTRICA

Spojená škola - Stredná odborná škola automobilová v Banskej Bystrici má od 19. decembra nové vzdelávacie pracovisko pre učebný odbor autoopravár-lakovník. Modernú striekaciu kabínu a prípravovňu na lakovanie automobilov otvorili za prítomnosti predsedu Banskobystrického samosprávneho kraja Vladimíra Maňku a ďalších významných hostí. Zaujímavosťou je, že pracovisko, ktorého vybudovanie si vyžiadalo takmer 92-tisíc eur, bolo financované z prostriedkov, ktoré získali žiaci vlastnou produktívnou prácou pri opravách automobilov v rámci odborného výcviku. A tak sa v našej škole v Banskej Bystrici bude aj ich zásluhou pripravovať na svoje budúce povolanie v najmodernejších priestoroch 45 lakovníkov. V dielňach odborného výcviku je toho na obdivovanie ešte viac. Okrem vybavenia pracoviska na lakovanie škola z prostriedkov získaných z vlastnej produktívnej práce zakúpila aj najmodernejšiu technológiu na 3D meranie geometrie podvozkov automobilov.

Veľký záujem žiakov o štúdium v odbore autoopravárenstvo na našej škole si vysvetľujeme tým, že odborný výcvik sa vyučuje cez produktívne práce, kde sa žiaci aktívne podieľajú na oprave motorových vozidiel. V tomto školskom roku ich v tomto odbore študuje 351 z celkového počtu 970 žiakov školy. Stredná odborná škola automobilová v Banskej Bystrici je príkladom toho, ako získať finančné prostriedky na bezproblémový chod školy nielen zo štátneho rozpočtu, ale vlastnou pracovnou činnosťou. Pravda, vyžaduje si to mnoho úsilia zo strany manažmentu školy.

RNDr. Mária BALOGHOVÁ
Foto archív školy

Skúsenosti mladých tesárov a stolárov

SOŠS ŽILINA

Dvanásti žiaci Strednej odbornej školy (SOŠ) stavebnej v Žiline v sprievode pedagogických pracovníkov – učiteľky nemeckého jazyka Janky Oravcovej a majstra odborného výcviku Jozefa Gaštana – sa na začiatku tohto školského roku zúčastnili pobytu vo vzdelávacom centre vo Frankfurte na rieke Odre v Nemecku. Ich pobyt sa uskutočnil v rámci programu Leonardo da Vinci, ktorý je súčasťou Programu celoživotného vzdelávania Európskej komisie a podporuje nadnárodnú mobilitu žiakov stredných odborných škôl na získanie, zvýšenie a rozšírenie ich pracovných a odborných spôsobilostí, zručností a kompetencií v príslušnom odbore.

Potreba pripraviť vysoko kvalitných odborníkov vznikla aj otvorením pracovného trhu v Európskej únii. Naša škola má dlhoročné skúsenosti s odbornou prípravou mládeže, ktorú skvalitňujeme práve účasťou žiakov na odborných stážach v rámci programu Leonardo da Vinci. Počas poslednej, trojtýždňovej stáže žiaci z učebných odborov tesár a stolár si rozširovali a získavali nové zručnosti. A zvládli prípravu stavby altánku pre materskú školu v Žiline. Najprv zhotovovali jeho model v pomere 1 : 4, ktorý ako učebná pomôcka podporí priestorové vnímanie žiakov na hodinách technológie. Účastníci pobytu museli dokázať aj svoje teoretické vedomosti pri výpočtoch spotreby dreva, pri meraní, rezaní, stanovení správnych uhlov rezu a čapovaní. Výsledkom ich práce bol model altánku, ktorý v skutočnej veľkosti bude slúžiť na odpočinok a voľnočasové aktivity detí v žilinskej základnej škole.

Počas odbornej stáže v Nemecku si žiaci upevnili slovnú zásobu, ktorú získavali v rámci jazykovej prípravy, a osvojili si novú, tá sa týkala pracovných postupov, nástrojov a strojov, s ktorými pracovali. Vytvorili si pracovný zošit s malým slovníkom zameraným na prácu tesára, ktorý bude použitý ako učebný materiál na hodinách nemeckého jazyka. Žiaci mali možnosť spoznať iný systém práce a vzdelávania, porovnať ho s naším a zdokonalili sa v práci v tíme.

Zaujímavosťou bol pre nich Deň bezpečnosti v doprave, ktorý každoročne organizuje frankfurtské vzdelávacie centrum pre mladých ľudí, aby upozornilo na to, ako nebezpečne sa mladí ľudia správajú na cestách a nástupištiach. Aktívnou formou na trenažéroch a jazdou na aute s okuliarmi simulujúcimi hodnotu až 1,3 promile alkoholu v krvi mali možnosť vyskúšať si nevšedné situácie. Zinscenovaná bola aj autonehoda a práca zložiek polície a zdravotnej záchrannej služby.

Keďže k životu mladého človeka patria aj aktivity spojené s poznávaním života a kultúry hostiteľskej krajiny, žiaci veľa cestovali, zoznámili sa so životom a zvyklosťami svojich rovesníkov. Navštívili hlavné mesto Nemecka Berlín, pozreli si jeho pamiatky, budovu parlamentu, spoznali históriu Berlínskeho múru, 3. októbra sa zúčastnili osláv zjednotenia Nemecka. K nevšedným zážitkom patrilo zoznámenie sa s históriou II. svetovej vojny počas návštevy múzea v Seelower Höhen a systému bunkrov v meste Pniewo v Poľsku. V meste Postupim si žiaci prezreli vidiecke sídlo Cecilienhof, kde bola v lete 1945 podpísaná Postupimská dohoda o rozdelení Nemecka do štyroch okupačných zón a Berlína tiež do štyroch sektorov. Najväčší dojem urobil na žiakov zámok a park Sanssouci v štýle francúzskeho Versailles. Žiaci spoznali aj historické mesto Drážďany, nazývané Florencia na rieke Labe, a jeho ťažký osud počas II. svetovej vojny.

K nezabudnuteľným spomienkam bude určite patriť návšteva rozhlasového a televízneho štúdia, ale predovšetkým osobné stretnutie s olympijským víťazom v streľbe z Atén 2004 Manfredom Kurzerom a vyskúšanie si streľby. V rámci oddychu sa žiaci zamerali na športovú činnosť – lezeckú stenu, futbal, bowling, stolný tenis a iné. Nadviazali pritom priateľstvá s mladými ľuďmi z Poľska, Nemecka a Česka. Celý pobyt priniesol skúsenosti a zážitky, o ktoré sa žiaci podelia so svojimi spolužiakmi. Ocenením ich schopností a zručností bolo odovzdávanie certifikátov a europasov na záver pobytu.

Žiaci získali špeciálne odborné kompetencie v tesárskom remesle a prehĺbili si svoje jazykové kompetencie v nemeckom jazyku aj sociálne a interkultúrne kompetencie, pretože v priebehu odborného tréningu sa uskutočnila vzájomná komunikácia medzi účastníkmi z rôznych krajín.

Mgr. Stanislava KOVÁCSOVÁ,
SOŠ stavebná Žilina

Úspešní v Žiline i Trenčíne

Obdobie plné potešiteľných úspechov – aj tak sa dajú nazvať posledné dva týždne pre žiakov a zamestnancov Strednej odbornej školy na Ul. slovenských partizánov v Považskej Bystrici. Súťaže Kia Innovation Award, ktorú vyhlásila Nadácia Pontis v spolupráci s Kia Motors Slovakia, sa s projektom *Pasívna bezpečnosť v automobile* zúčastnili žiaci Matej Janek a Erik Urban a získali 5. miesto ohodnotené sumou 2 000 eur.

Predseda Trenčianskeho samosprávneho kraja odovzdáva na výstave Stredoškolák ocenenie Patrikovi Pšúrikovi v prítomnosti riaditeľky školy.

„Obaja sa tešili zo získaného tabletu a my už premýšľame, čo so získanými financiami. Ba veru aj 200 000 eur by bolo málo na to všetko, čo chceme ešte pre autoopravárenstvo zabezpečiť, aby si výučba naďalej udržala vysokú úroveň," skonštatovali pedagógovia Ing. Bronislava Martausová a Mgr. Miroslav Babinec, ktorí so žiakmi projekt pripravili. Tejto súťaže sa žiaci školy zúčastnili už tretíkrát a vždy so svojím exponátom postúpili medzi sedem najlepších škôl.

V Trenčíne sa 15. a 16. novembra 2012 uskutočnila v minulom roku už druhýkrát prezentačno-predajná výstava Stredoškolák. Na nej bola ocenená koncepcia a usporiadanie výstavného stánku našej školy, jej prezentácia aj snaženie a talent žiaka trojročného učebného odboru stolár Patrika Pšúrika, vedeného majstrom odbornej výchovy Romanom Suchárom. Získal Cenu predsedu Trenčianskeho samosprávneho kraja Pavla Sedláčka za tvorivý prínos. Po biliardovom stole a starožitnej skrini bol model rekonštrukcie považskobystrickej kalvárie a vyrobené píšťaly a fujary, na ktorých mladý majster zvesela vyhráva, tretím oceneným exponátom.

PhDr. Anna BARTOŇOVÁ,
riaditeľka školy, foto archív školy

Dano a Marek sa tešia z 1. a 2. miesta v súťaži Česko-slovenský autoopravár junior 2011.

Komplexná príprava v duchu dona Bosca

SOŠ ŽILINA

Hovoríme s riaditeľom SOŠ sv. Jozefa Robotníka v Žiline Mgr. Viliamom Riškom.

Roku 1990 v reštitúcii vrátili saleziánom budovu žilinského saleziánskeho diela. Za minulého režimu k nej pristavili budovu strednej požiarnej školy s internátom. Saleziáni v nej zriadili školu 1. mája 1991, čo je sviatok práce a v cirkvi sviatok sv. Jozefa Robotníka. Z neho odvodili názov školy.

Viliam Riško, riaditeľ SOŠ sv. Jozefa Robotníka v Žiline.

V Strednej odbornej škole sv. Jozefa Robotníka v Žiline začali vyučovať 1. septembra 1991. Odvtedy v nej odborne i duchovne pripravujú žiakov na život v spoločnosti. Vyučovanie je rozdelené na teoretickú a praktickú časť. Momentálne v škole študuje 343 žiakov v dennej forme. Ďalších 16 žiakov sa učí v odbore maliar a murár individuálnou formou v detašovanej triede v Ústave na výkon trestu odňatia slobody pre mladistvých v Sučanoch. Po skončení trojročného štúdia môže žiak pokračovať v dvojročnom nadstavbovom maturitnom štúdiu a neskôr poprípade na vysokej škole. Žiaci pod dohľadom majstrov odborného výcviku získavajú zručnosti a učia sa samostatne pracovať. Odbornú prax vykonávajú vo vlastných odborných dielňach a od druhého ročníka aj v zmluvných pracoviskách, ktorými sú firmy v žilinskom regióne.

Zo stavebných odborov sú to stolár a murár. V prvom sa žiaci učia technologické postupy výroby nábytku a stavebno-stolárskych produktov. Pri druhom sa pripravia na povolanie murára a vykonávanie činností ako dláždenie, obkladanie, betónovanie a omietanie. S automobilovým priemyslom súvisia odbory autoopravár-mechanik, elektrikár, karosár a lakovník. Praktická príprava sa realizuje na najnovších zariadeniach a v značkových servisoch. Medzi dvojročné nadstavbové študijné odbory dennou formou patrí dopravná prevádzka a drevárska a nábytkárska výroba. Od školského roku 2009/2010 otvorili štvorročný študijný odbor grafik digitálnych médií. Je zameraný na spracovanie obrazu a textu, grafický dizajn a na prácu s webovými stránkami. Vyučovanie prebieha aj v technicky vybavenom fotografickom a TV štúdiu, v ktorom si žiaci prakticky vyskúšajú prácu s kamerou, so zvukom, strihom, s fotografiou. Absolventi môžu pokračovať v štúdiu na vysokej škole, príp. v rozhlasových a televíznych štúdiách.

Súčasťou školy je internát. Býva v ňom sto chlapcov z celého Slovenska. Výchovnú starostlivosť v čase mimo vyučovania zabezpečujú saleziáni a vychovávatelia v duchu dona Bosca. Okrem ubytovania, celodennej stravy, štúdia a duchovných aktivít chlapci trávia čas v záujmových krúžkoch (futbal, hokejbal, volejbal, hudobná skupina, posilňovňa, počítače). Viacúčelové ihrisko využívajú v zime ako klzisko.

Cirkev sa zväčša orientuje na všeobecné školy. Vaša odborná škola je výnimkou. Kto prišiel s ideou zriadiť takúto školu? Odkiaľ pochádza inšpirácia?

Je na škodu, že slovenská cirkev sa veľmi neorientuje na odborné školstvo. Keďže v časoch totality získali viacerí saleziáni skúsenosti pri tajnej výchovnej práci s mladými učňami, rozhodnutie, že otvoríme štandardné stredné odborné učilište s internátom, padlo rýchlo. Otcom myšlienky bol salezián Juraj Malý. Činnosť odborných škôl je zriaďovateľovi školy – Saleziánom dona Bosca – blízka. Len v Európe je päťsto odborných škôl, ktoré vedú saleziáni (100 v Španielsku, 90 v Taliansku, 50 vo Francúzsku). Náš zakladateľ don Bosco ako prvý v Taliansku uzavrel pracovnú (učňovskú) zmluvu medzi ním (ako náhradným rodičom) a remeselným zamestnávateľom, ktorý sa zaviazal vyučiť daného chlapca. Urobil to roku 1855 a dohodol na vtedajšie časy prevratné podmienky – osemhodinový pracovný čas a zamestnávateľ mal dbať aj na výchovu chlapca. S rozvojom tohto typu škôl začali saleziáni predovšetkým na konci 19. storočia, takže existujú školy, čo nedávno slávili 120 rokov svojej existencie.

Aký je charakter vašej školy? Ako funguje výučba v učebných a študijných odboroch?

Naša škola je odbornou školou učňovského charakteru. Orientujeme sa predovšetkým na autoprofesie (sedemdesiat percent našich žiakov) v trojročných učebných odboroch: automechanik, autoelektrikár, autolakovník a autokarosár. Ale v škole máme otvorené aj iné učebné odbory – stolár, murár – a štvorročný študijný odbor grafik digitálnych médií. Žiakom, ktorí úspešne ukončia záverečné skúšky a sú schopní, ponúkame nadstavbové maturitné štúdium v odboroch dopravná prevádzka, drevárska výroba a stavebníctvo.

Murár na praxi pri prestavbe domu.

Ako sa uplatňujú vaši absolventi na trhu práce?

To je ťažká otázka. Štatistiky úradov práce sú často nejasné a skreslené. Nás predovšetkým teší, že keď ideme skontrolovať našich učňov, ktorí sú na odborný výcvik zaradení do zmluvných firiem (pätnásť značkových servisov v Žiline), medzi mladými robotníkmi v daných servisoch stretávame zväčša našich bývalých žiakov.

V čom vám pomohli a v čom vás poškodili doterajšie reformy v školstve?

Pomáha väčšia autonómia pri tvorbe školského vzdelávacieho programu. My však, predovšetkým v autoodboroch, razíme vlastnú cestu a vidíme, že je efektívna a úspešná (motivačná príprava prvákov, prepojenie teórie a praxe, trenažérová dielňa, polročná rotácia žiakov v servisoch, zapájanie všetkých žiakov do odborných súťaží a iné). Časté zmeny škodia. Ani ja, ako riaditeľ, ich už nestíham niekedy sledovať.

Ako pociťujete krízu odborného školstva?

Ja krízu nepociťujem. Problém vidím v slabšom odbornom kontakte s firmami, čo je chyba často obojstranná. V regióne nás v autoprofesiách považujú za úspešnú školu. Pre vedúcich a majiteľov servisov, s ktorými inak veľmi dobre spolupracujeme, sme zorganizovali odborné stretnutie zamerané na ešte užšiu spoluprácu v tom duchu, aká je ich predstava o tom, čo by sme mali žiakov učiť. Výsledok? Prišli traja!

Aké riešenia navrhujete?

Každá škola musí mať premyslené vlastné poslanie, hodnoty a víziu do budúcna, ktoré treba každý rok konkretizovať. Bolo by veľmi zlé, ak by malo byť cieľom školy zachraňovanie úväzkov učiteľov a majstrov. Každá škola sa musí tak trochu „natískať“ zamestnávateľom a pýtať sa ich, či profil absolventa školy zodpovedá ich požiadavkám. Je zlou vizitku školy, keď

Stolárska prax v dielni.

jej absolventa v práci musia kompletne zaškoľovať. Potom je namieste otázka, načo chodil do školy?!

Aký je záujem žiakov o štúdium na vašej škole? Čo robíte pre to, aby vzrastal?

Záujem o školu je štandardný a teší nás, že neklesá, ba mierne stúpa. Na žiakov sme patrične nároční (dochádzka, štúdium, správanie), oni to vedia a niekedy si aj pofrflú. Ale tiež vedia, že nám na nich záleží, že im chceme dobre a že ich chystáme pre život. Veľmi sa usilujeme o spoluprácu s ich rodičmi. Ročne im píšem tri-štyri infolisty, často si s nimi telefonujeme a organizujeme rodičovské stretnutia. Uvedomujeme si, že za výchovu detí sú zodpovední v prvom rade oni. V rámci propagácie organizujeme trikrát v školskom roku Deň otvorených dverí, chodíme po všetkých burzách stredných škôl v regióne, píšeme do novín, vydávame ročenku a podobne. Najväčšiu reklamu nám však robia úspechy v odborných súťažiach a najmä odporúčania bývalých žiakov. Keď sa pri prijímačkách pýtame potenciálnych žiakov, odkiaľ sa dozvedeli o škole, jednoznačne vyhráva odpoveď: „Od našich bývalých alebo súčasných žiakov.“ Občas sa pritom aj zasmejeme, lebo niekedy to nie sú ani veľkí lúmeni. Ale asi sú spokojní, keď odporúčajú iným.

Prebieha študijný proces vo vašich priestoroch alebo spolupracujete s firmami, ktoré sú potenciálnymi záujemcami o vašich absolventov?

Na túto otázku som sčasti odpovedal. Prváci sú na praxi všetci u nás. Pri nich nám ide o pracovné návyky a disciplínu. Od druhého ročníka sú počas školského roku žiaci rozdelení na polovicu. Jedna je vo firmách a druhá v našich priestoroch. Po polroku sa striedajú. Ide o to, aby neboli jednostranne zameraní a aby sa aj na praxi preberalo podľa tematických plánov. V tom nám pomáha trenažérová dielňa. Takto to pokračuje aj v treťom ročníku, ale žiak ide do ďalšieho servisu, aby sa naučil inej firemnej kultúre. Zástupca pre praktické vyučovanie pravidelne kontroluje účasť žiakov na praxi vo firme (mesačne navštívi všetky firmy) a taktiež dbá na to, aby firma zabezpečila pre žiaka dobré vzdelávanie a prácu.

Aké percento vašich žiakov pokračuje v štúdiu na vysokých školách?

Sme učňovský typ školy a nie je naším cieľom chystať na vysokú školu. Tam nastúpi približne pätnásť až dvadsať percent našich maturantov, skončí ju však určite menej. O to viac nás už druhý rok teší prvý učiteľ odborných predmetov (autoelektrika), ktorý je absolventom našej školy.

Máte v pedagogickom zbore dostatok učiteľov alebo pociťujete fluktuáciu?

Ja som spokojný, máme dostatok učiteľov a aj na dobrej odbornej úrovni. Máme medzi nami učiteľov s pracovnými zmluvami číslo päť a sedem, čo si to tu pamätajú od začiatku. Osobitne ma teší, že naši majstri odborného výcviku sú zväčša naši bývalí žiaci. Vyštudovali, vyskúšali si biznis a skúsení sa vrátili. Toto je podľa mňa dobrá cesta, lebo títo ľudia poznajú naše výchovné postupy a vedia, o čo sa usilujeme.

Ako spolupracujete so zahraničnými školami?

To je pre nás nový priestor. Vlani sme boli na pobytoch v školách v Anglicku a Nemecku, ale užšiu spoluprácu máme so školami v Taliansku. Je to predsa len naša saleziánska domovina a je tam aj veľa dobrých odborných škôl s „naším“ automobilovým zameraním (spolupracujú s Fiatom, Ivecom). Dosť sa od nich výchovne a odborne inšpirujeme, a aj my sme pre nich zaujímaví. Keď boli ich žiaci u nás v dielňach, oslovila ich práca na konkrétnych zákazkách. V tomto sú možno vo svojom vzdelávaní prehnane teoretickí, tak si to u nás vychutnávali.

Ako využívate eurofondy?

Už sme z nich trochu aj unavení. Jeden projekt sme realizovali cez ROP (rekonštrukcia školy – zateplenie, kúrenie, strecha) a jeden, nazvime ho výchovno-vzdelávací, cez ASFEU v operačnom programe Vzdelávanie, os Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť. Volal sa *Inovatívne vzdelávanie statočných občanov* a zahŕňal školenia pre učiteľov aj pre žiakov. Okrem toho sme si nakúpili viacero učebných pomôcok (najmä odbornú literatúru) a pripravili inovatívne bloky hodín, ktoré sa následne aj odučili (a dúfam, že sa aj budú učiť). Skúsenosť je celkom dobrá, ale dalo nám to zabrať. Nevýhodou je azda ten tlak dvoch rokov (nedá sa to v pohode vychutnať) a potom veľa administratívy.

Peter VALO
Foto Viliam RIŠKO a archív

Hospodársku realitu škola nevie ovplyvniť

ROZHOVOR

Rozprávame sa s riaditeľom Strednej odbornej školy technickej v Prešove Mgr. Štefanom Cmarom.

Ak sa riaditelia škôl sťažujú na objektívny nedostatok žiakov a ich nezáujem o technické vzdelávanie, do Strednej odbornej školy (SOŠ) technickej v Prešove sme zašli predovšetkým preto, aby sme sa porozprávali o novom experimentálnom odbore technik energetických zariadení budov. Výsledky jeho testovania počas dvoch predchádzajúcich školských rokov v troch školách na Slovensku (popri prešovskej v SOŠ elektrotechnickej v Trnave a v Spojenej škole v Banskej Bystrici-Kremničke) sú, myslím, potešiteľné. Riaditeľ SOŠ technickej na východnom Slovensku Mgr. Štefan Cmar konštatuje: „V tomto školskom roku sme v prvom ročníku zriadili dve triedy experimentálneho odboru. V každej študuje približne tridsať žiakov. V druhom ročníku je to jedna trieda a tretiaci, ktorí v predmete začínali ako ‚priekopníci', tvoria síce len skupinu, ale tá je už v druhom študijnom ‚polčase', končiacom sa maturitou."

VIZITKA

Mgr. Štefan Cmar (nar. 19. 10. 1956) vyštudoval Chemickú fakultu Odeskej štátnej univerzity na Ukrajine. Po absolvovaní pôsobil ako učiteľ chémie, riaditeľom Strednej odbornej školy technickej v Prešove je od roku 1996. Vyučuje predmet ekológia. Pôsobí v odborných školských komisiách.

Ako sa podarí za krátky čas takto spopularizovať celkom nový odbor? Nabáda to spýtať sa na „tajomstvo kampaní" medzi rodičmi a žiakmi v základných školách.

Ani v minulosti a ani v súčasnosti si nedovolíme podceniť jednotlivé náborové aktivity, pričom sa sústreďujeme na Prešovský kraj, z neho k nám prichádza väčšina žiakov. Uvedomujeme si pritom, že mnohým stredným odborným školám chýbajú pri argumentovaní konkrétne fakty o účelnom prepojení výučby s výrobnou praxou priamo v prosperujúcich podnikoch alebo nepriamo prostredníctvom ich pomoci škole v materiálno-technickej oblasti. Tým, že máme v ponuke cca 15 študijných a učebných odborov a školský internát, sme otvorení širšiemu okoliu Prešova. Záujem žiakov a ich rodičov o štúdium v novom experimentálnom odbore technik energetických zariadení budov vzišiel doslova z potrieb praxe. Bežne prijímame žiakov základných škôl bez výberu, stačí, aby prejavili prvotný záujem o štúdium na našej škole. A po zložitých rokoch v novodobej histórii odborného vzdelávania sme zrazu pristúpili k výberu. Dokonca hneď do dvoch študijných odborov, popri spomínanom experimentálnom odbore aj v odbore mechanik hasičskej techniky. Nečakane sme dostali až dvojnásobný počet prihlášok, než sú kapacity tried, tak sme boli nútení urobiť poradie uchádzačov podľa kvality pripravenosti žiakov na štúdium. Možno je to spôsobené aj tým, že pri nábore žiakov používame netradičné metódy. Už druhý rok EkoFond podporil spot v dvoch rozhlasových staniciach zameraný na deti a na rodičov, ktorý býva vysielaný v hlavnom vysielacom čase v období roka, keď sa deti a rodičia rozhodujú, ktorú školu si vyberú. V tomto roku sme počas Dňa otvorených dverí s pomocou EkoFondu zabezpečili veľmi pútavú a interaktívnu vedeckú šou o tajomstve energie, na ktorú sme pozvali deti zo základných škôl spolu s ich výchovnými poradcami a aj rodičmi. Okrem toho, že propagujeme svoju školu, snažíme sa vplývať na deti a ich rodičov, že technické vzdelanie je skutočne dobrou investíciou do budúcnosti.

Neraz však býva veľký rozdiel medzi uspokojením žiakov z prijatia do školy a medzi ich ochotou pripravovať sa od prvého ročníka na úspešné zvládnutie maturitných skúšok.

Záujem o štúdium v odbore technik energetických zariadení budov sa zjavne prejavuje i na vyučovaní. Sám to sledujem na svojich hodinách. Učím ekológiu, a hoci predmet má dotáciu iba hodinu týždenne, zaradili sme ho ako predmet zo vzdelávacej oblasti Človek a príroda z dôvodu, že biológia a chémia nemá praktický dopad na profil absolventa v tomto odbore. Stojím pred lavicami a vlastnými pedagogickými skúsenosťami badám na očiach žiakov, kto sedí v lavici nasilu, proti vlastnej vôli, a koho učenie baví a pobyt v škole nepovažuje za nudné vysedávanie. Som presvedčený, že pri tomto odbore sme sa rozhodli správne a jeho prví absolventi v júni 2014 sa za svoje vysvedčenie a vedomosti nebudú hanbiť.

Vedenie každej odbornej školy, ktorá sa rozhodne zaviesť do svojho školského vzdelávacieho programu nový odbor, vie, koľko si to vyžaduje od zainteresovaných pedagógov práce „nadčas". Takže je priam nevyhnutné hľadať partnerov ochotných pomôcť pri vypracovávaní potrebných podkladov a ich kompletizovaní, aby spoločne presvedčili komisiu ministerstva školstva, že odbor bude v systéme vzdelávania všeobecne prínosný. S kým predovšetkým ste spolupracovali vy?

Zavádzanie a následné experimentálne overovanie nového odboru v školskej praxi dá pedagógom skutočne zabrať. Keď sme sa uchádzali o zavedenie tohto študijného odboru do nášho školského vzdelávacieho programu, účinne nám pomohli odborníci z EkoFondu, neziskového fondu Slovenského plynárenského priemyslu (SPP). V ňom majú vyčlenených odborníkov, ktorí sa v rámci vlastných projektov problematike pomoci školám dlhodobejšie venujú. Spolupracovníci z EkoFondu pri odbornom poradenstve vychádzali popri vlastných skúsenostiach aj z praktických potrieb Aliančných partnerov SPP, ktorí zabezpečujú inštaláciu najmodernejších energetických zariadení a ich technický servis buď na báze zemného plynu, alebo obnoviteľných zdrojov energie.

Parametre na experimentálne overovanie nových odborov v školskej praxi schvaľuje Štátny inštitút odborného vzdelávania (ŠIOV). Ako ste obstáli pri vyhodnocovaní plnenia normatívov?

Štefan Cmar hovorí o tajomstvách techniky potenciálnym uchádzačom o štúdium na prešovskej škole.

Prejavuje sa tu férovosť našej vzájomnej spolupráce, pretože všetky tri školy napĺňame projekt spoločne. Pod gesciou ŠIOV-u sa pravidelne stretávame na poradách, na ktorých skladáme účty, čo sme spraviť stihli a čo nás ešte čaká. Ťažko sa nám vyhovárať, ak sú nedostatky subjektívneho charakteru. Ak sa ukazujú objektívne príčiny, hľadáme ďalšie možnosti riešenia problémov. Aj na tomto mieste musíme vyzdvihnúť pomoc zo strany EkoFondu. Jednoducho, od začiatku je to náš seriózny partner a je to názorná ukážka, ako by mala vyzerať spolupráca medzi školou a výrobnou sférou pri zavádzaní nových odborov. Na podobnom princípe práce a pravidlách spolupráce by mal fungovať aj vzťah s inými podnikmi – potenciálnymi zamestnávateľmi. Tých však hľadáme a nachádzame ťažšie, hoci v prvom rade práve ich vedenie by malo mať záujem na príprave mladých odborníkov a perspektívnych zamestnancov.

Pomohol vám EkoFond aj pri vybavení odborných učební či technického zariadenia v školských dielňach?

Bez materiálnej a finančnej podpory EkoFondu by sme kvalitnú výučbu v rámci experimentálneho overovania neboli schopní praktizovať. Zavádzanie podobného odboru do školskej praxe je finančne veľmi nákladné. Škola nemá prostriedky na nákup technického vybavenia a pomôcok nevyhnutne potrebných na kvalitnú odbornú prípravu. Na základe podpory Ekofondu, SPP a nadácie UNDP sme získali napríklad plynové tepelné čerpadlo (PTČ) a mikrokogeneračnú jednotku (MKGJ), pomocou ktorej sa realizuje kombinovaná výroba elektriny a tepla. Tieto zariadenia fungujú ako učebné pomôcky a súčasne škole pomáhajú znižovať energetickú náročnosť. PTČ slúži na ohrievanie, resp. ochladzovanie školských miestností a pomocou MKGJ vieme efektívne využívať teplo tak, že sa staneme malým výrobcom elektrickej energie.

V dnešných časoch to sčasti znie priam rozprávkovo.

Mne sa skutočne ani nesnívalo, že v krátkom čase sa môže výučba takto sympaticky rozbehnúť. Lebo dnes klopete na mnohé dvere a za nimi väčšinou dostanete odpoveď, ako sa spolupracovať nedá. O to viac si vážim seriózny, korektný partnerský vzťah s EkoFondom. Máme šťastie na spoluprácu s inštitúciou, ktorá hľadá cesty, ako pomôcť, a keď prídu prekážky, neusiluje sa ich obchádzať alebo nebodaj zvaľovať vinu na vedenie školy. Pri zavádzaní odboru nám pomáha, samozrejme, aj zriaďovateľ. Ak v začiatkoch sa Prešovský samosprávny kraj nepodieľal na priamom financovaní experimentu, sprievodne nám pomáhal nepriamo, napríklad v rámci Regionálneho operačného programu pri zabezpečení potrebnej rekonštrukcie jednotlivých objektov školy.

Ako funguje testovanie tohto študijného odboru v praxi?

Základné pravidlá určujú, že overovanie sa deje štyri roky iba vo vybraných školách, v našom prípade teda v troch spomenutých. Obsah výučby v odbore technik energetických zariadení budov je prierezový, čo sa prejavilo i pri diskusiách o jeho oficiálnom zaradení do sústavy študijných odborov. Na začiatku prebiehal „názorový súboj", či ho zaradiť medzi elektrotechnické, alebo stavbárske odbory. Napokon bol aktuálne zaradený do stavebníctva, vzhľadom na to, že inštaláciu a servis energetických zariadení zabezpečujú stavebné firmy. Sčasti bol presadzovaný názor, že obsahom má bližšie k elektrotechnike, pretože žiaci si musia v ňom naštudovať množstvo poznatkov z elektrotechniky, nevyhnutných pri oživovaní energetických zariadení. Zo širšieho pohľadu však potrebujú získať aj potrebnú sumu vedomostí zo strojárstva.

Čo môžete v tomto odbore garantovať žiakom už teraz, keď ešte z neho nematurovali ani prví absolventi?

Na tému súvisiacu s uplatnením takto vzdelávaných žiakov sa hovorí prakticky denne. Popri využívaní energetických zariadení na zemný plyn sa budujú zariadenia na báze obnoviteľných zdrojov energie, montujú sa solárne, fotovoltaické panely a okrem toho sa vo veľkom využívajú aj tepelné čerpadlá. Na výrobu tepla slúži niekoľko druhov kotlov, pri nich musí byť zabezpečený pravidelný servis. V škole máme kotly od viacerých značkových firiem, žiaci prejdú praktickými skúškami pri všetkých. Samozrejme, potrebujú vedieť, ako celý systém funguje, ako technické zariadenia zabezpečujú efektivitu, aby sa čo najúčinnejšie ladila spotreba. Cez výpočtovú techniku máme prepojenie až na internetovú stránku EkoFondu, takže parametre našej obslužnej spotreby sú okamžite kontrolovateľné priamo zo spolupracujúceho centra. Aby sa zabezpečila potrebná kvalita budovania a obsluhy spomenutých zariadení, na to treba vzdelaných odborníkov. A tých zatiaľ na Slovensku nie je dostatok, ba priam žalostne chýbajú.

Keď sa teda skončí „testovacie embargo" tohto odboru na jeho zaradenie do celoslovenskej školskej vzdelávacej siete, môžu ho v podstate „masovo" zavádzať v ďalších školách s príbuzným odborným zameraním. Neobávate sa konkurencie?

Teoreticky áno, lenže školy potrebujú aspoň také technické vybavenie, ako ho má dnes naša, trnavská či banskobystrická. Keď sme v novembri 2011 slávnostne otvárali učebňu pre tento odbor, bolo skonštatované, že na jej zriadenie a ostatné technické

ŠTUDIJNÝ ODBOR

Technik energetických zariadení budov

Odbor 3693 K technik energetických zariadení budov experimentálne overujú od školského roku 2010/2011 v Strednej odbornej škole technickej (SOŠ) v Prešove, v SOŠ elektrotechnickej v Trnave a v Spojenej škole v Banskej Bystrici-Kremničke v úzkej spolupráci s EkoFondom, zriadeným pri SPP, a. s., a so Štátnym inštitútom odborného vzdelávania. Štvorročný študijný program zavŕšený maturitou ponúka chlapcom a dievčatám, ktorí úspešne ukončia 9. ročník ZŠ, kvalifikovanú prípravu na pozície stredných technických odborníkov pre oblasť stavebníctva a energetiky budov v nadväznosti na montáž, údržbu a opravu energetických zariadení na plyn, elektrinu a obnoviteľné zdroje energie.

V odbornom vzdelávaní je príprava v študijnom odbore technik energetických zariadení budov zameraná na oblasť stavebníctva a elektrotechniky a zahŕňa poznatky z materiálov, technológie zhotovenia inštalačných rozvodov, vykurovacích systémov, poskytovania energetických služieb, poradenstva, elektrotechnických materiálov a zariadení, energetických zdrojov, ich regulácie a riadenia. Výučba a odborná príprava sú koncipované tak, aby žiaci získali kvalitné teoretické vedomosti a praktické zručnosti v nadväznosti na elektrotechnické a základné stavebné činnosti spojené s montážou, údržbou a opravou energetických zariadení na báze zemného plynu a obnoviteľných zdrojov energie.

Výučba v prešovskej SOŠ technickej prebieha v nových učebniach, kde sú žiaci v kontakte s plne funkčnými energetickými zariadeniami.

vybavenie bolo vynaložených vyše 250-tisíc eur. A zanedbateľné nie sú ani ďalšie položky v normatíve vybavenia dielne pre tento odbor. Dodnes dopĺňame potrebné pomôcky na kompletné vybavenie dielne, a to si žiada ďalšie, a nie malé finančné prostriedky. Od Prešovského samosprávneho kraja sme dostali záväzný prísľub, že nám na to prispeje sumou 20-tisíc eur. Lenže aby bol normatív plne zabezpečený, chýba ešte približne 20-tisíc eur.

Aký je váš sčasti prognostický pohľad po tejto niekoľkoročnej skúsenosti, ktorý by mohol byť podnetný pre manažérov iných odborných škôl na Slovensku?

Teoreticky je to jednoznačné. Gymnáziá by mali pripravovať žiakov na vysokoškolské štúdium, odborné školy najmä pre prax. Naša škola je na pozadí toho, čo spomíname, na tom relatívne dobre. Mali sme šťastie pri spolupráci s EkoFondom, bodaj by to tak fungovalo v celom našom odbornom školstve. Ale ak by som mal charakterizovať celkovú situáciu v stredných odborných školách na Slovensku, namiesto žičlivých želaní by sme sa mali zamýšľať nad tým, prečo sú mnohé také vzdialené od reálnej praxe.

Čo je reálnou praxou vo vašej škole?

Ak ostaneme pri základnom diskusnom okruhu, naši žiaci praxujú zatiaľ v školských dielňach, ktoré sú vybavené, ako som spomínal, dobre. Terajší tretiaci a štvrtáci aj v priestoroch mimo našej školy. Niekedy boli v sieti školy dominujúce „stavbárske odbory“, teraz sme prešli na širšie spektrum. Vyučujeme aj strojárske a elektrotechnické odbory. Niekedy boli nosné učebné odbory, teraz je to naopak, prevažujú študijné. Tých sú dve tretiny.

Nechýbajú absolventi učebných odborov, ktorí sa hlásia v tej istej škole na nadstavbové štúdium, v hospodárskej praxi?

Situácia na trhu práce sa rýchlo mení. Vrátim sa o nejaké štyri roky dozadu. Ešte sme nerozprávali o hospodárskej, ekonomickej či finančnej kríze, a na trhu bolo už cítiť, že prax si pýta absolventov v aktuálnych a zároveň dosť špecifických profesiách. Ako sme začali navštevovať firmy v Prešove a blízkom okolí, hovorili nám, žiaľ, my prepúšťame vlastných zamestnancov. Dnes v našom krajskom meste nenájdete podnikateľskú firmu väčšieho významu. V Prešove je založený hospodársky park, teraz sa doň nasťahovali nejaké strojárske firmy, vyrábajú komponenty do dieselových motorov. Načrtli sme s ich vedením možnú spoluprácu, ale je celkom pochopiteľné, že k drahým strojom neskúseného žiaka nepustia. Potrebujú hotového odborníka, ktorý bude brať aj zodpovednosť za vykonanú prácu a obsluhu. Takže zmluvy o spolupráci máme podpísané najmä s malými firmami, respektíve so živnostníkmi, tí zoberú od nás na odbornú prax po dvoch-troch žiakoch.

Čo v tejto situácii zmôže škola?

Hospodársku realitu nemôže škola nijako ovplyvniť. Iba ju môžeme citlivo vnímať povedzme aj v širšom európskom kontexte. Do našej školy chodia v rámci spoločných európskych projektov na výmeny žiaci z partnerských škôl v zahraničí. A my ich v odbornej časti v podstate už ani nemáme kam zaviesť. Ešte pred pár rokmi sme im mohli ukázať aspoň podnik Solivar, ale dnes už ani ten neexistuje.

Čo ostalo u vás z „praktického ducha“ niekdajšieho odborného učilišťa stavebného?

Zastávam názor, že potrebujeme vychovávať i žiakov, ktorí sú intelektuálne na nižšej úrovni, ale sú schopní získať zručnosti na vykonávanie jednoduchých pracovných činností. Sú to práve žiaci v terajšom dvojročnom učebnom odbore stavebná výroba. Vedie ich majster, ktorý má s nimi trpezlivosť, vzájomne si rozumejú. Zhotovili viaceré výrobky pre školu, vykonali stavebné práce na jej zveľadení. Menej ako predtým ich lákajú cestičky poza školu, tešia sa z výsledkov svojej práce pre potreby svojej školy. Jednoducho remeslo, ktorému sa učia, ich baví. Bez samochvály, máme jeden z najkrajších školských areálov v meste a jeho okolí. Jeho súčasťou je päťhektárový pozemok, takže práce je tu dosť. Praktická činnosť užitočná aj pre iných vyvolávala v mnohých ľuďoch radosť od dávnych dejín, a nie je zanedbateľná ani v súčasnosti.

Ste presvedčený o tom, že sa podarí vyvolať takúto radosť pri štúdiu u väčšiny žiakov vo vašej škole?

Nevyhováram sa ani nezľavujem z miery zodpovednosti vedenia školy za odbornú prípravu i výchovu žiakov. Predsa však aspoň rovnaká účasť by sa žiadala od všetkých rodičov detí. My môžeme, navyše našich základných povinností, hľadať spôsob, ako čo najúčinnejšie navzájom komunikovať. Chystáme sa napríklad spustiť systém čipových kariet pre našich žiakov. Ak neprejde žiak cez vrátnicu do pol hodiny od začiatku vyučovania, rodič dostane na svoj mobil SMS-ku, že sa jeho dieťa na ceste do školy stratilo.

Žeby sa na našich cestách-necestách nestrácali iba veľké peniaze, ale nebodaj aj žiaci?

Taká je dnešná realita. O žiakov bojujú všetky stredné, ale aj vysoké školy, ale keď sa v nich už zapíšu, mnohí začnú v triedach fyzicky chýbať. Tak im chceme pomôcť, aby sa mohli čím skôr zorientovať. Povedzme zavádzaním čipových kartičiek. Vychádzame zo súčasných technických trendov, chceme využívať jednu z overených ponúk napredujúcej elektronizácie. Kartičky budú pre žiakov a ich rodičov zaiste praktickým prínosom. Môžu ich používať na výdaj stravy v školskej jedálni, na vstup do internátu a podobne. A môže to byť pre nich samotných povedzme aj dôkazový podklad v prípade sťažnosti na vedenie školy a pedagogický zbor.

Nebudú sa žiaci brániť, že z ich uhla pohľadu to je nedemokratické?

Všetko sa začína pri osobných právach žiakov. Oni sa rozhodli využiť svoje práva na vzdelávanie, slobodne si vybrali konkrétnu školu s konkrétnym školským vzdelávacím programom. My im tieto práva zabezpečujeme konkrétnou výučbou a pravidlami školského poriadku. Inštitúcia určuje aj „pravidlá hry“ a dodržiava ich. A ak ide o to, čo možno zjednodušene označiť za „nedemokratické“, máme v škole už niekoľkoročné dobré skúsenosti s naším kamerovým systémom. Jeho zavedenie schválila na začiatku rada školy, prešlo hlasovaním v žiackej rade. Je ošetrené vo vnútornom školskom poriadku. Nikto sa už dnes nad ním mediálne či názorovo nepozastavuje. Podobne budú určené i pravidlá pri používaní čipových kariet. Sú určené podľa demokratických pravidiel, a buď sa im podriadim, ak nie, musím očakávať následné opatrenia zo strany tých, ktorí pravidlá vydali. Tak to platí v celej spoločnosti, od parlamentu až po vedenie školy. Ak sa schvália zákonné alebo iné opatrenia, občan je povinný ich dodržiavať, nie ostentatívne prejavovať svoj subjektívny nesúhlas.

Dušan MIKOLAJ
Foto autor

Kategórie a názvy vyučovacích predmetov	Počet týždenných vyučovacích hodín v ročníku				
	1.	2.	3.	4.	Spolu
Všeobecné vzdelávanie	**19**	**19**	**14**	**12**	**64**
slovenský jazyk a literatúra	3	3	3	4	**13**
prvý cudzí jazyk	3	4	3	4	**14**
druhý cudzí jazyk	3	3	2	2	**10**
etická výchova/náboženská výchova	1	1	-	-	**2**
dejepis	1	1	-	-	**2**
občianska náuka	1	1	1	-	**3**
ekológia	1	-	-	-	**1**
fyzika	1	1	1	-	**3**
matematika	2	2	2	-	**6**
informatika	1	1	-	-	**2**
telesná a športová výchova	2	2	2	2	**8**
Odborné vzdelávanie	**14**	**14**	**21**	**23**	**72**
základy elektrotechniky	2	-	-	-	**2**
technológia	2	2	2	2	**8**
materiály	1	-	-	-	**1**
technické kreslenie	2	-	-	-	**2**
stavebné konštrukcie	1	-	-	-	**1**
elektrotechnické zariadenia	-	2	2	-	**4**
konštrukčné cvičenia	-	2	2	-	**4**
energetické zdroje	-	-	1	1	**2**
ekonomika	-	1	-	-	**1**
automatizácia v energetike	-	-	-	2	**2**
elektrické merania	-	1	-	-	**1**
mechanika	-	-	-	2	**2**
energetické služby a poradenstvo	-	-	-	2	**2**
odborný výcvik	6	6	14	14	**40**
Spolu	**33**	**33**	**35**	**35**	**136**

Vedecká šou Tajomstvo energie

EKOFOND

Veda nemusí byť strašiakom

Stretávame sa so žiakmi, ktorí majú strach z fyziky, chémie. Neraz je však na učiteľovi, aby strohé poučky, vzorce posunul do inej roviny a urobil z nich zaujímavé a príťažlivé „divadlo“. Že sa to dá, o tom sa nedávno presvedčili žiaci prešovských základných škôl, ale najmä Strednej odbornej školy technickej v tomto meste, ku ktorým zavítala vedecká šou Tajomstvo energie. Energetický kokteil namiešaval britský vedec **Michael Londesborough**, ktorý v súčasnosti pracuje v Ústave anorganickej chémie Akadémie vied Českej republiky (AV ČR), kde sa zameriava na bórany, karbórany a metalokarbórany. Venuje sa najmä popularizácii vedy medzi širokou verejnosťou, výučbe mladých ľudí a budovaniu vzťahov medzi mladými vedcami vo Veľkej Británii a Českej republike. Roku 2009 mu AV ČR udelila Medailu Vojtěcha Náprstka za popularizáciu vedy.

Michael Londesborough pri jednej zo svojich názorných ukážok.

Michael Londesborough sa v priestoroch Strednej odbornej školy technickej (SOŠT) neobjavil vonkoncom náhodne. Takýto názov nesie od 1. januára 2009 a treba povedať, že najlepšie vystihuje jej profil. V poslednom období škola prešla značnou obmenou, rozšírila sa o študijné a učebné odbory elektrotechnického zamerania.

Zásluhou EkoFondu a pod odbornou gesciou Štátneho inštitútu odborného vzdelávania sa podarilo zrealizovať zaujímavý projekt. Spoločne so Strednou odbornou školou elektrotechnickou v Trnave a Spojenou školou v Banskej Bystrici-Kremničke sa podujali na náročnú, ale o to zodpovednejšiu úlohu: vytvoriť a prakticky overiť experimentálny odbor technik energetických zariadení budov. Profil absolventa tohto odboru berie do úvahy požiadavky potenciálnych zamestnávateľov, ktorí už nedočkavo čakajú na prvých absolventov. Absolvent odboru dokáže zabezpečovať inštaláciu, servis, stav údržby energetických zariadení na báze zemného plynu a obnoviteľných zdrojov energie. V súčasnosti v tomto obore študuje 109 žiakov, na ktorých vzdelávanie boli vytvorené špičkové podmienky. Je len samozrejmé, že títo študenti nemohli chýbať na Tajomstve energie.

Pomoc od EkoFondu

Kým sa začala samotná vedecká šou, prítomným sa prihovorila správkyňa EkoFondu Eva Guliková. Neinvestičný EkoFond zriadil Slovenský plynárenský priemysel roku 2007 s cieľom propagácie a napĺňania zámerov EÚ vo vzťahu k energetickej efektívnosti. Podpora je určená pre nepodnikateľské subjekty, ktoré sú financované z verejných zdrojov, a taktiež subjekty, ktoré sa zaoberajú verejnoprospešnými aktivitami (školy, nemocnice, sociálne a humanitárne organizácie, občianske združenia). Za obdobie svojho pôsobenia EkoFond podporil školstvo sumou 4,2 mil. eur.

Potreba efektívneho využívania energie a jej zdrojov je v súčasnosti významne dôležitá. Preto aktivity EkoFondu majú nielen informatívnu funkciu, ale nesú v sebe aj filozofický a etický rozmer. V nich sú zohľadnené odpovede na otázky mladých ľudí, ktoré sa bezprostredne dotýkajú tematiky životného štýlu, životného prostredia. Jedným z cieľov EkoFondu je, aby žiaci pochopili širšie súvislosti spojené s témou energie a získali komplexný pohľad na túto problematiku.

V školskom roku 2012/2013 EkoFond vyhlásil už piaty ročník súťaže pre základné školy a I. stupeň 8-ročných gymnázií na tému *Energia v našom meste*.

Účelné využívanie energie

EkoFond nebol v prešovskej SOŠT prvýkrát. V uplynulých mesiacoch sem priniesol interaktívnu putovnú výstavu *Energia 3. tisícročia*, ktorá pozostávala zo štyroch tematických okruhov (*Energia a jej životný cyklus*; *Energia v škole a v domácnosti*; *Energia v doprave*; *Životný štýl a nové pohľady*). Žiaci sa mohli na nej učiť, čo je tepelná a elektrická energia, odkiaľ sa berie, aký je jej životný cyklus, ako jej využívanie vplýva na životné prostredie.

Energia je hlavnou ekonomickou hnacou silou nášho sveta. Priznajme si, že míňame nesmierne množstvo peňazí na získanie energie napríklad pri spaľovaní prírodných chemických látok. Neraz si kladieme otázku, či sa s tým dá niečo robiť. Vtedy na pomoc prichádza veda a výskum, ktorá sa usiluje uspokojiť zvyšujúci sa dopyt po energii.

Takto sa dostávame k úvahám o uchovávaní energie pre budúce generácie. Pred nami sú ďalšie otázky: Čo je to vlastne energia? Čo vieme o jej pôvode? Ako ju môžeme skrotiť, aby nám slúžila?

Popularizačné vysvetlenia

Nezveličíme, keď povieme, že vedecká šou Tajomstvo energie prítomných nielen vtiahla do sveta energie, ale zábavným spôsobom ponúkla odpovede na spomínané otázky. Originálny prístup britského vedca umožňoval príťažlivo objasniť mnohé fyzikálne a chemické javy. Hovoril popri inom aj o tom, ako využíval človek energiu v dávnych časoch a ako ju využíva dnes.

Šou bola plná pokusov, explózií... Rozoberali sa v nej napríklad aj otázky vzťahu gravitácie a elektromagnetických síl.

Pokus strieda pokus. „V balóniku sú jednoduché molekuly vodíka,“ hovorí Michael Londesborough. „Každá molekula má svoju vnútornú vibráciu. Čo sa stane, keď ta pridáme trochu elektromagnetickej energie?“ **Bumm!!!** „Čo sa stalo? Zrýchlila sa frekvencia vibrácie, ale molekuly vodíka nedokážu pohlcovať veľké množstvo pridanej elektromagnetickej energie. Preto museli s tým niečo robiť...“

Vedecká šou Tajomstvo energie bola nevšedným zážitkom a dokázala pútavou formou objasniť, že náš svet nie je rozdelený na fyziku, chémiu a biológiu, že tieto vedné odbory existujú vo vzájomnej spojitosti. „Chcel by som byť ako on,“ povzdychol si v závere šou jeden z mladých návštevníkov.

Možno to bol prvý krok k vede, k jej hlbšiemu poznaniu.

Ivan JACKANIN
Foto autor

Najväčšiu pozornosť návštevníkov priťahovali kozmetička a vizážistky.

Tvorivosť stredoškolákov

JUVYR 2012

V dňoch 27. až 30. novembra 2012 sa v bratislavskom Národnom tenisovom centre uskutočnil na ploche 2000 metrov štvorcových 21. ročník školskej prezentačnej výstavy výrobkov a služieb žiakov stredných odborných škôl z celého Slovenska JUVYR. Záštitu nad podujatím prevzal minister školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky Dušan Čaplovič.

Základným cieľom akcie je propagácia odborného vzdelávania a profesií. Na výstave sa zviditeľňujú remeselné zručnosti žiakov stredných škôl, školy ponúkajú školské vzdelávacie programy a formy študijných a učebných odborov. Tento rok boli premiérovo adresne oslovené všetky základné a špeciálne základné školy, aby prihlásili svojich žiakov do pripravených súťaží odborných zručností, pedagogickí zamestnanci škôl, metodici, zriaďovatelia, firmy a partneri na účasť a prezentáciu na výstave.

Organizátori a účastníci

Hlavným organizátorom a odborným gestorom podujatia je Štátny inštitút odborného vzdelávania (ŠIOV). Každoročne podujatie koordinuje odborne, organizačne a obsahovo realizačný tím odboru tvorivosti mládeže ŠIOV v zložení Vlasta Púchovská, Eva Bugajová, Eva Maďarová. Vykonávané úlohy sú predmetom činnosti inštitútu v zmysle štatútu priamo riadenej organizácie Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu (MŠVVaŠ) SR. Informácie o príprave a priebehu podujatia boli priebežne posielané zriaďovateľom škôl (krajským školským úradom a vyšším územným celkom) a na odbor masmediálnej politiky MŠVVaŠ SR.

Slávnostného otvorenia, ktoré sa konalo 29. novembra, sa zúčastnilo viacero významných hostí: Štefan Chudoba, štátny tajomník MŠVVaŠ SR, Ivan Stankovský, vedúci služobného úradu MŠVVaŠ SR, Igor Gallus, riaditeľ odboru stredných škôl a jazykových škôl MŠVVaŠ SR, Dagmar Hubačová z oddelenia školstva Bratislavského samosprávneho kraja, Ľubomír Galbavý, prednosta Krajského školského úradu v Žiline, Stanislav Pravda z Cechu predajcov a autoservisov SR, Ladislav Blaškovič, riaditeľ Hotelovej akadémie Ľ. Wintera v Piešťanoch, a mnohí zástupcovia zamestnávateľov, cechov a firiem. Renáta Majerníková na slávnostnom otvorení predstavila národný projekt *Vzdelávanie učiteľov v súvislosti s tvorbou školských vzdelávacích programov*.

Víťazi súťaže inštalatérov Ján Grepiniak a Dominik Sojka zo Strednej odbornej školy v Považskej Bystrici.

Zručnosti „v priamom prenose“

JUVYR od svojho zrodu roku 1992 eviduje, že sa do neho zapojilo 853 stredných škôl a súťažilo 2 001 žiakov. Svedčí to o výnimočnosti podujatia, ktoré študentom neustále vytvára podmienky na uplatnenie a prezentáciu svojho talentu, kreativity a tvorivosti v odborných manuálnych zručnostiach, a to rôznymi formami a spôsobmi vyjadrenia. Zaujímavé sú zážitkové „tvorivé pracoviská stredných odborných škôl“, kde sa návštevníci inšpirovali a sami zapojili do tvorby výrobkov a darčekov. Oboznámili sa s rôznymi zaujímavými technikami výroby v tradičných ľudových remeslách, aktuálnych práve pre obdobie očakávania Vianoc.

Žiaci základných a stredných škôl a ostatní návštevníci podujatia tiež aranžovali vence, spoznávali motor auta a jeho funkčnosť, robili pokusy s chemikáliami, skrášľovali svoj mejkap a vlasy, namiešali si vlastný nealko nápoj, atď.

Návštevnosť aj na ostatnom 21. ročníku bola nemalá. Denne sa na podujatí vystriedalo približne 500 žiakov základných a stredných odborných škôl nielen z Bratislavy a blízkeho okolia, ale aj z iných oblastí Slovenska (z Prešova, Košíc, Trenčína, Levíc, Trnavy, Nových Zámkov). Ostatných návštevníkov lákala predvianočná atmosféra, atraktívna ponuka vystavujúcich škôl a nákupy drobných darčekov pre svojich blízkych. Na výstave si mohli pozrieť výrobu marcipánových ozdôb na torty a ručné zdobenie perníčkov. Čerstvé cukrovinky, vianočné pečivo, mäsové výrobky, miešané nealko nápoje priťahovali pozornosť aj svojou špecifickou vôňou a chuťou. S veľkým záujmom verejnosti sa stretli módne odevy a doplnky, textilné a bytové doplnky, vianočné aranžérske práce, ručne vyrobené ozdoby, svietniky, cukrári, kozmetičky a vizážistky, kaderníci, manikéri, maliari aj z Českej republiky a inštalatéri v súťažiach Ukáž, čo vieš. Pre všetkých súťažiacich boli zápolenia veľkým prínosom. Žiaci načerpali nové zručnosti, zážitky, inšpirácie a cenné skúsenosti z verejného súťažného prostredia. Zároveň mohli porovnávať svoju úroveň a vedomosti v danom odbore s ostatnými.

Dominika Mitterová zo Strednej odbornej školy v Krupine obsadila 1. miesto v súťaži cukrárov.

Vyhodnotenie 21. ročníka celoslovenskej školskej prezentačnej výstavy JUVYR 2012

SUŤAŽ

Najkreatívnejšie tvorivé pracovisko a Najoriginálnejší výstavný stánok

Do týchto dvoch súťaží sa prihlásilo 33 stredných odborných škôl a vzdelávacích inštitúcií z celého Slovenska. Tvorivé pracoviská ponúkalo sedemnásť vystavujúcich škôl, ktorých žiaci vytvorili príjemné a zaujímavé aktivity, čím lákali návštevníkov a žiakov základných škôl.

Súťaž o Najkreatívnejšie tvorivé pracovisko sa hodnotila podľa kritérií:

- aktuálnosť, kreativita (0 – 10 bodov),
- vysvetliť a popísať návštevníkovi činnosť tvorivého pracoviska, komunikácia s návštevníkmi – schopnosť prezentácie činnosti tvorivého pracoviska (0 – 10 bodov),
- záujem návštevníkov o účasť na práci v tvorivom pracovisku (0 – 10 bodov),
- dispozičné riešenie tvorivého pracoviska (0 – 10 bodov).

Súťažiace školy mohli získať maximálne 40 bodov.

Taký istý počet bodov mohli získať aj v súťaži o Najoriginálnejší výstavný stánok, v ktorej sa brali do úvahy tieto kritériá:

- originálnosť výstavných stánkov a prezentácie výchovno-vzdelávacích aktivít školy (0 – 10 bodov),
- celkový vzhľad stánku, dispozičné a estetické stvárnenie (0 – 10 bodov),
- ochota a ústretovosť v komunikácii s návštevníkmi (0 – 10 bodov),
- záujem návštevníkov o účasť na práci v tvorivom pracovisku (0 – 10 bodov).

Ako najlepšie v súťaži o **Najkreatívnejšie tvorivé pracovisko** boli ocenené až tri školy:

- Stredná odborná škola, Svätoplukova 2, Bratislava,
- Stredná odborná škola, Kysucká 14, Senec,
- Stredná odborná škola záhradnícka G. Čejku, Bratislavská 44, Malinovo.

Suverénnym víťazom súťaže o **Najoriginálnejší výstavný stánok** sa stala Stredná odborná škola, Farského 9, Bratislava.

Celoslovenské súťaže Ukáž, čo vieš

Svoje odborné vedomosti a praktické zručnosti predviedli mladí talentovaní

3. ročník celoslovenskej súťaže v odbore inštalatér

O prvenstvo bojovalo 8 žiakov v tímoch. Súťaž sa skladala z teoretickej a praktickej časti. Teoretickou úlohou bolo správne popísať prvky a princíp zmiešavacieho kolektora zn. Giacomini a následne v praktickej časti zrealizovať montáž (podľa predloženého výkresu). Ocenení boli všetci súťažiaci. Vystavené práce pútali

Súťaž v odbore maliar – lakovník – natierač je v plnom prúde.

vence, kytice zo suchých kvetov, sklenené a keramické výrobky. Pozornosť pútali rytecké práce a knihovnícka tvorba.

Novými na výstave boli zamerania bioenergetika, počítačové siete, grafika digitálnych médií, mechanika lietadiel. Zaujali aj netradičné odbory – kynológia, chov koní a jazdectvo, rybárstvo a ochrana osôb a majetku. Nezaostávali ani odbory chemické, automobilové, stavebné, strojárske a elektrotechnické.

Návštevníci ocenili možnosť využiť v tvorivých pracoviskách kadernícke, kozmetické a poradenské služby žiakov, ktorí denne predvádzali svoju kreativitu a odborné zručnosti.

Ďalšie vzdelávacie inštitúcie sa prezentovali problematikou štátnej politiky voči deťom a mládeži a ponukou jazykových a študijných pobytov v zahraničí – konkrétne v Austrálii. Problematiku špeciálneho školstva prezentovala jedna stredná škola.

Hodnotitelia a podporujúci

Členmi odborných hodnotiacich komisií boli odborníci z praxe z celého Slovenska a určili poradie prvých troch najlepších v každej súťaži žiakov stredných odborných škôl. Víťazi získali diplom, pamätný pohár, poukážky na nákup tovaru, knihy, kozmetické balíčky a ďalšie hodnotné vecné ceny od organizátora, sponzorov a partnerov akcie.

Poďakovanie patrí odborným gestorom súťaží, ktorí prispeli materiálom, technickými pomôckami a zariadením pre jednotlivé súťažné pracoviská: Cechu maliarov Slovenska Šurany a firme Giacomont Nové Zámky. Za vecné ceny ďakujeme sponzorom a partnerom súťaží: vydavateľstvu Fragment, spoločnostiam HairCare Professionals, Tempest, O2, Sedita, Figaro, Graco, USG, HG Helios Group, Bal Slovakia, P & J Colours, Chemolak, Caparol, AkzoNobel, Snickers, Schuller Eh´klar, Združeniu pre rozvoj stredoškolského odborného vzdelávania.

Sprievodné podujatia

Motivačný workshop k súťažiam v odborných tvorivostiach a zručnostiach zaujal nielen pedagógov vystavujúcich škôl. Odbornými gestormi boli Anna Sandanusová z Katedry zoológie a antropológie FPV UKF Nitra, Jozef Sedlačko zo Školského hospodárstva Piešťany, Stanislav Slačka z Ústavu informácií a prognóz školstva - Školského výpočtového strediska Banská Bystrica.

Na programe bola aj beseda pre učiteľov základných a stredných škôl s redakciou Učiteľských novín a seminár k e-learningovému vzdelávaniu *Tvorba školských vzdelávacích programov*.

Stretnutia s vystavovateľmi, odbornými porotcami, pedagógmi, ale aj so žiakmi škôl sú pre nás manažment podujatia novou výzvou. Získané námety vítame a zaujímavé podnety využijeme do príprav budúceho ročníka.

Dvadsiaty prvý ročník sme úspešne ukončili a už teraz sa tešíme na stretnutie s vami na JUVYR-e 2013! Uskutoční sa v novembri 2013 opäť v priestoroch Národného tenisového centra v Bratislave.

Odbor tvorivosti mládeže ŠIOV
Foto Ján SÚKUP

Stredná odborná škola, Farského 9, Bratislava zvíťazila v súťaži o Najoriginálnejší výstavný stánok.

pozornosť návštevníkov počas celého trvania výstavy.

5. ročník celoslovenskej súťaže v odbore maliar – lakovník – natierač

Do nej sa prihlásilo 5 tímov po dvoch žiakoch, z toho jeden z Hlučína z Českej republiky. Tohtoročnou súťažnou témou bola voľná tvorba s ohľadom na praktické využitie linky a oblúka. Všetci súťažiaci si odniesli hodnotné ocenenia a sponzorské dary.

6. ročník celoslovenskej súťaže v odbore cukrár

Mladí cukrári pripravili pre porotcov skutočné cukrárske skvosty na tému *Pani učiteľke z lásky*. Viacerí zaujali netradičným námetom a profesionálnym prístupom k zdobeniu torty. Súťažilo 10 žiakov, všetci si odniesli hodnotné ocenenia.

8. ročník celoslovenskej súťaže v odbore kozmetička a vizážistka

Témou tohtoročnej súťaže bola *Snehová kráľovná* a zapojilo sa do nej 20 súťažiacich z SOŠ z celej SR, výsledný elegantný štýl „Snehovej kráľovnej" prezentovalo 20 nádherne nalíčených modeliek na záverečnej prehliadke. Porota hodnotila súlad medzi líčením, voľbou účesu, šiat, doplnkov aj predvedenie na móle. Všetci súťažiaci a aj modelky získali hodnotné vecné ceny.

1. ročník celoslovenskej súťaže Najkreatívnejší študent – účesová tvorba

Extravagantný účes na tému *Snehová kráľovná* tvorilo 19 súťažiacich z celej SR na modelkách počas 60 minút. Všetci súťažiaci dostali hodnotné vecné ceny.

1. ročník celoslovenskej súťaže Najkreatívnejší študent – nail art

V tejto súťaži mali 5 zúčastnení študenti počas 100 minút vytvoriť zdobenie nechtov na modelkách, znovu na tému *Snehová kráľovná*. Všetci súťažiaci získali hodnotné vecné ceny.

Škola mojej profesie

Novou aktivitou JUVYR-u boli motivačné súťaže pre žiakov základných škôl a špeciálnych základných škôl pod názvom Škola mojej profesie v gescii 17 slovenských stredných odborných škôl. Prvý ročník motivačných súťaží bude samostatne vyhodnotený na základe podkladov od gestorov.

Súťažiaci, ktorí sa umiestnili na prvých troch miestach, sú uvedení samostatne vo Výsledkovej listine súťaží JUVYR 2012.

(šiov)

Výsledková listina súťaží JUVYR 2012

Víťazi celoslovenských súťaží UKÁŽ, ČO VIEŠ

5. ročník súťaže Maliar – lakovník – natierač, 28. 11. 2012

1. miesto	
Jozef Kučera, Tomáš Škor	Stredná odborná škola drevárska, č. 1 642, Krásno nad Kysucou
2. miesto	
Michal Plieszovski, Lukáš Krištofoli	Stredná odborná škola, Ul. sv. Michala 36, Levice
3. miesto	
Attila Kliment, Patrik Markuszek	Stredná odborná škola - Szakközépiskola, Bratislavská cesta 10, Komárno
Členovia odbornej hodnotiacej komisie:	
Ladislav Konkoly, Ing. Vladimír Magula, Jozef Porubský	

3. ročník súťaže Inštalatér, 28. 11. 2012

1. miesto	
Ján Grepiniak, Dominik Sojka	Stredná odborná škola, Ul. slovenských partizánov 1 129/49, Považská Bystrica
2. miesto	
Adrián Uričko, Lukáš Liščák	Stredná odborná škola stavebná, Tulipánová 2, Žilina
3. miesto	
Erich Trencsényi, Radovan Veselka	Stredná odborná škola - Szakközépiskola, Nitrianska cesta 61, Nové Zámky
Členovia odbornej hodnotiacej komisie:	
Mgr. Ján Volf, Ladislav Turček, Ondrej Vízik	

6. ročník súťaže Cukrár, 29. 11. 2012

1. miesto	
Dominika Mitterová	Stredná odborná škola, J. Jesenského 888/1, Krupina
2. miesto	
Vladimíra Rehorová	Stredná odb. škola, Nitrianska 81, Šurany
3. miesto	
Adela Kardošová	Stredná odborná škola, Krušovská 2 091, Topoľčany
Členovia odbornej hodnotiacej komisie:	
Mgr. Michal Danóci, Bc. Martina Mozoláková, Magdaléna Vyletelová, Ing. Beáta Gajdošová	

8. ročník súťaže Kozmetička a vizážistka, 30. 11. 2012

1. miesto	
Lujza Straková	Stredná odborná škola hotelových služieb a obchodu, Jabloňová 1 351, Zvolen
2. miesto	
Dominika Blahová	Stredná odb. škola, Jesenského 1, N. Zámky
3. miesto	
Ľudmila Melicheriková	Stredná odborná škola obchodu a služieb, Jilemnického 24, Trenčín
Členovia odbornej hodnotiacej komisie:	
Dana Kováčiková, Dagmara Vargová, Zuzana Pauková, Ing. Beáta Gajdošíková	

Víťazi súťaží NAJKREATÍVNEJŠÍ ŠTUDENT

1. ročník súťaže Účesová tvorba, 30. 11. 2012

1. miesto	
Lucia Žigrayová	Stredná odb. škola, Jesenského 1, N. Zámky
2. miesto	
Dominika Novosadová	Spojená škola, Hlavná 2, Žilina-Bytčica
3. miesto	
Kristína Kekišová	Stredná odborná škola, Továrnická 1609, Topoľčany
Členovia odbornej hodnotiacej komisie:	
Karin Vygodová a ďalší vylosovaní porotcovia	

1. ročník súťaže Nail art, 30. 11. 2012

1. miesto	
Miroslava Červencová	Spojená škola, Hlavná 2, Žilina-Bytčica
2. miesto	
Anna Hrotková	Stredná odborná škola, Svätoplukova 2, BA
3. miesto	
Naďa Galbová	Stredná odborná škola, Svätoplukova 2, BA
Členovia odbornej hodnotiacej komisie:	
Karin Vygodová a ďalší vylosovaní porotcovia	

Víťazi súťaží vystavujúcich stredných odborných škôl

Súťaž NAJORIGINÁLNEJŠÍ VÝSTAVNÝ STÁNOK, 28. – 30. 11. 2012

1. miesto
Stredná odborná škola, Farského 9, Bratislava

Súťaž NAJKREATÍVNEJŠIE TVORIVÉ PRACOVISKO, 28. – 30. 11. 2012

1. miesto
Stredná odborná škola, Svätoplukova 2, Bratislava
Mimoriadne ocenenie
Stredná odborná škola, Kysucká 14, Senec
Stredná odborná škola záhradnícka G. Čejku, Bratislavská 44, Malinovo

Osobné zážitky, fiktívne rozhovory

ŠTEFAN LUBY

Od nedávnej súťaže mladých vedcov (písali sme o nej v UN 7/2012) si hovorím, vo vede je to podobne ako v športe či v umení. Najlepší prejavujú svoj talent a záujem od skorých rokov, a keď kariéru dotiahnu na vrchol osobnej výkonnosti, môžu sa o svoje skúsenosti a zistenia podeliť aj s ľuďmi, čo nie sú zaangažovaní na ich konkrétnych činnostiach. Ak by sme vzali ako príklad spisovateľov či iných umelecky zameraných tvorcov, nájdeme v knižniciach stovky písomných a inakšie doložených dokumentov spomienkového charakteru. Spomienky môžu mať beletristický žáner, životopisy známych osobností a podobne známych či menej spomínaných ľudí čítame ako románové príbehy. Vedcom akoby sa nepatrilo až takto „zľavovať" zo svojho celoživotného bádateľského poslania, ale s veľkou radosťou im prepáčime, ak sa o výsostne vedeckých záležitostiach vedia vyjadriť esejistickým štýlom alebo opísať zložité javy tak, že zaujmú aj laikov. Pravda, vedcov s takýmto darom (či povedzme prostou ochotou) nie je veľa, a tak sme pri zákonitej miere ich vecného odstupu o to vďačnejší tým, čo sa sprievodcovsky ochotne podelia s obrazom sveta (siahajúcim od prahov Zeme po nekonečné vesmírne priestory) a čitateľsky príťažlivým jazykom nás láskavo pozvú na svoje potulky svetom a do spoločnosti osobností od dávnejšej minulosti k našej súčasnosti.

Jedným z takto ochotných autorov je Štefan Luby (1941), uznávaný fyzik, vysokoškolský pedagóg a „organizátor vedeckého života na Slovensku", ako znie jeho všeobecná charakteristika. Pre tých, čo „samozrejme, vedia, o koho ide", bude moja úvodná charakteristika azda niečo ako nahrávkou na ich dlhodobo trénovaný opozičný smeč. Zafrflú, tomu sa vydávajú knihy ako na bežiacom páse, keď od mladých vysokoškolských rokov pracuje v Slovenskej akadémii vied, tí s vyšším, nad „iba národným" postojom dodajú, že práve v roku vzniku Slovenskej republiky sa v tejto inštitúcii dostal na pozíciu podpredsedu a následne na jeden a pol desaťročia na predsedníckeho post. Nie som vedec ani personalista, a tak sa chcem krátkou glosou podeliť s vami o čitateľské zážitky z jeho kníh, ktoré spĺňajú mnohé kritériá očakávané od literatúry faktu (napokon, oficiálne to hneď pri prvej napísanej v tomto žánri ocenil slovenský Klub spisovateľov literatúry fakty).

Nebudem definovať tento slovesný žáner vážnou poučkou, poznamenám iba, že nie som sám, komu je priam osobnostne blízky. Kto sa potrebuje zasýtiť plnou dávkou informácií, nájde si v knižnici desiatky obsahom rozsiahlych či aj ich samotnou váhou závažných encyklopédií. Komu sa zase žiada hltať sladkobôľne beletrizované historky, zásobia ho módni autori marketingovo vydávaných a materiálne výnosne predávaných románov. Štefan Luby popri vedeckom rozhľade zapája do svojho písania neodškriepiteľný rozprávačský talent, popri pamäti využíva zmysel pre detail, čo ústi až do plastických opisov charakteristických pre výtvarné skicovania. V neposlednom rade k týmto sympatickým autorským danostiam prikladám zmysel pre humor, úsmevné nazeranie na vážne i smiešne prejavy našincov, na naše občianske zvyky i zlozvyky.

„Lubyho intelektuál nie je nijaký genius loci ani mýtizovaný občan-vedec či umelec, ani náhodný héros, ale človek-osobnosť, tvorivá, cieľavedomá, činorodá, s osobitnými schopnosťami, teda jedinečný, neopakovateľný jednotlivec s mnohými ľudskými nedostatkami a chybami," čítame autorskú charakteristiku v jeho trilógii *Moji intelektuáli*. Knižne vyšli vo vydavateľstve Veda postupne v rokoch 2003 až 2006 a sú nasýtené originálnymi črtami významných kolegov z jeho bezprostredného okolia, vedeckých pracovníkov, ktorých spoznal na svojich pracovných cestách v zahraničí alebo ktorých esejisticky zúčastnene sprítomňuje súčasníkom ponad stáročia histórie.

Ak vás autor chytí na takýto spôsob, vyvolá azda chuť zacestovať si s ním prostredníctvom jeho ďalších literárno-faktografických kníh, ako sú napríklad *Cestovná správa z kongresu o ničom a iné texty* – dvanásť cestopisných črt a rovnaký počet esejí (Veda, 2005), alebo *Poriadok verzus chaos* (Veda, 2008). O svojich cestách svetom referuje široko nad rámec úradnej správy pre vysielajúcu organizáciu. Sú v nich síce niektoré jeho príhovory a oficiálne prejavy na verejných fórach, ale aj tie nesú charakteristickú pečať jeho rozprávačského štýlu. A vo svojej noši si prináša mnohé osobné zážitky a poznatky dokazujúce, že vyhľadáva štáty, oblasti, mestá, o ktorých má vo svojej vedeckej databáze mnohé informácie tak zosobnene naštudované, že v konkrétnom fyzickom priestore je schopný takých plastických opisov, akoby sa v ňom už neraz prechádzal. Atmosféra okamihu, nálada bezprostredného

zážitku sa vlieva do vecného komentovania udalostí, života osobností, regionálnych zvláštností.

Predpokladám, že nie som sám, kto sa stotožní s takýmto názorom na knihu Štefana Lubyho *Fascinácia Nobelom* (Veda, 2009). Tematizuje v nej otázky vedy, jej postavenia v spoločnosti a najmä jej budúcnosti. Väzba na vedu je podstatná v jeho memoárových portrétoch aj v cestopisných reflexiách. Je v podloží všetkých autorských záberov. A predovšetkým fyzika, ktorú, prirodzene, považuje za kráľovnú vied. Z postavenia vedy v spoločnosti vychádza i v úvahách, ktoré nadväzujú na témy v predchádzajúcich knihách – témy historizujúce (*Osmičkový rok*), humoru (*Humor a irónia vo svete hudby*). A o vede píše autor aj napríklad v súvislostiach s grantovým systémom, byrokraciou či pri takých citlivých témach, ako sú štátne vyznamenania alebo Nobelove ceny. Pritom sa v jeho textoch neraz objavuje nielen humor, ale aj irónia a sebairónia, ktorá nie je v našich končinách zvyčajná.

A na záver krátkeho autorského profilu spomeniem knihu *Legendy a inšpirácie*. Ňou sme mali vlastne začať, pretože je vydavateľsky najaktuálnejšia (Veda,

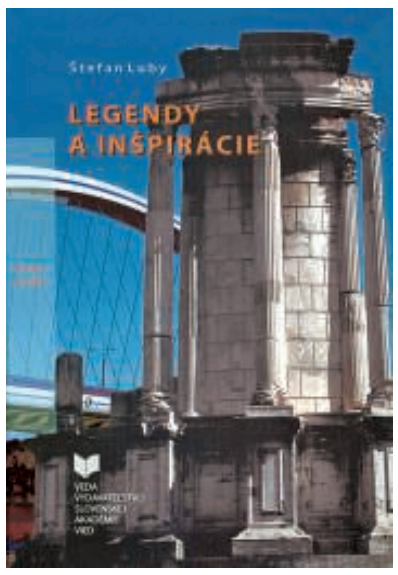

2011). Zároveň je však voľným pokračovaním Lubyho trilógie *intelektuálov*. V črtách, príbehoch, úvahách, spomienkach pripomína skutky a charakterizuje ďalšie významné osobnosti. Na prvom mieste uveďme jeho otca, uznávaného právnika prof. Štefana Lubyho st. (1910 – 1976). I v jeho stručnom profile možno získať základnú predstavu o rodinnom zázemí i vedeckom prostredí, v ktorom sa formovala osobnosť syna. So záujmom som si prečítal autorove pripomenutia strojného inžiniera svetového mena Aurela Stodolu, politika, vedca, diplomata Milana Rastislava Štefánika, črty zakladateľa modernej ortopédie Jána Červeňanského, priekopníka matematiky, organizátora a vysokoškolského pedagóga Jura Hronca, akademika Vladimíra Hajka, zo súčasníkov sú to Anatolij Dvurečenskij, Štefan Kassay, Július Krempaský, Branislav Lichardus, Jozef Leikert, Ján Plesník, Jozef Šimúth, Jozef Tomko a encyklopedisti SAV. Osobitne príťažlivé sú fiktívne rozhovory s historickými osobnosťami – talianskym matematikom, filozofom, teológom Bernardom Bolzanom, nemeckým fyzikom Georgom Christophom Lichtenbergom a o pomeroch v starom Ríme a na súčasnom Slovensku s Plíniom ml. z počiatku nášho letopočtu. Knihu autor završuje reflexiou o udeľovaní Nobelových cien (NC) skôr podľa štátnej príslušnosti laureátov než ich regionálneho pôvodu. Táto prestížna cena sa dotkla aj Slovenska pri vedcoch so slovenskými koreňmi. Philipp Lenard (laureát NC za fyziku roku 1905) je bratislavský rodák, otec D. C. Gajduseka (NC za fyziológiu a medicínu roku 1976) sa narodil v Smrdákoch, rodina R. F. Furchgotta (NC za fyziológiu a medicínu roku 1998) pochádza z Nitry a H. D. Politzer (NC za fyziku roku 2004) sa narodil v New Yorku v slovenskej židovskej rodine.

Dušan MIKOLAJ

Rastlinstvo a človek v Tatrách

PRÍRODOVEDA

Vedecká pracovníčka Ústavu krajinnej ekológie SAV Mgr. Veronika Piscová, PhD., sa venuje výskumu ekosystémov a vplyvov človeka na prírodu v Belianskych a vo Vysokých Tatrách. Knižná monografia *Zmeny vegetácie Tatier na vybraných lokalitách ovplyvnených človekom* je správou z jej terénnych výskumov, interesantnou nielen pre odborníkov, ale aj pre zaujatú laickú verejnosť. Odhaduje sa, že územie Tatranského národného parku a jeho okolia navštívia ročne 4 milióny ľudí. Ich stúpajúci počet spôsobuje devastáciu zložiek prírody, zošľapovanie chodníkov a okolia odpočívadiel je príčinou rozrušovania vegetačného krytu. Ak k tomu prirátame erózne a ďalšie morfologické činitele, dochádza k pomalému obnažovaniu pôdneho krytu a geologického podkladu i k drobeniu podložia a zosuvom pôdy a rozdrobovaniu hornín. Tieto skutočnosti prispievajú k zmenám zloženia vysokotatranskej flóry.

Veronika Piscová zamerala svoj výskum na frekventované chodníky Belianskych

Tatier a časti Vysokých Tatier. Tam skúma stupeň synantropizácie okolitej vegetácie chodníkov a odpočívadiel, vplyv zošľapovania na rastlinstvo, únosnosť jednotlivých chodníkov a odpočívadiel. Hodnotí aj frekvenciu návštevnosti chodníkov a prináša odporúčania na ich údržbu.

Prínosná je metodika, ktorou V. Piscová sleduje vplyvy zošľapovania vegetácie na vysokohorskú krajinu. Lokalita Belianskych Tatier a Červených vrchov svojimi biotopmi so vzácnymi spoločenstvami, endemitmi a glaciálnymi reliktami patrí k najvzácnejším a zároveň najohrozenejším pohoriam Slovenska, preto jej vedkyňa venuje zvláštnu pozornosť.

Ľubica SUBALLYOVÁ

KALENDÁRIUM

Samuel Zoch

(✻ 18. december 1882 Cerovo - † 4. január 1928 Bratislava, pochovaný v Modre) – evanjelický kňaz, verejný činiteľ, politik, cirkevný hodnostár. Teológiu absolvoval vo Viedni roku 1905, po smrti svojho strýka Pavla Zocha roku 1907 bol zvolený za farára v Modre, prevzal správu evanjelického sirotinca a postaral sa o vybudovanie jeho novej budovy. Ako redaktor časopisu Stráž na Sione zastával slovenských učiteľov, ktorých v čase maďarizácie trestne stíhali. Skoncipoval základné články Martinskej deklarácie a budúceho politického usporiadania Slovenska. Roku 1918 sa stal členom Slovenskej národnej rady, najskôr pôsobil ako správca pre Bratislavu a okolie, neskôr ako župan a vládny komisár Bratislavskej župy a mesta Bratislavy. Zaslúžil sa o usporiadanie národnostných pomerov, riadny chod zásobovania a výroby, zriaďoval a podporoval kultúrne a školské inštitúcie. Roku 1919 sa vzdal županského úradu, bol administrátorom biskupstva a od roku 1922 biskupom Západného dištriktu evanjelickej cirkvi. V tejto funkcii sa pričinil o založenie evanjelickej bohosloveckej fakulty v Bratislave. Osobitnú pozornosť venoval mládeži, bol organizátorom Zväzu evanjelickej mládeže. Zaslúžil sa o novú koncepciu školskej politiky.

Štefan Luby

(✻ 5. január 1910 Liptovský Hrádok – † 10. október 1976 Bratislava) – právnik, akademik ČSAV a SAV. Študoval na Právnickej fakulte (PF) UK v Bratislave, absolvoval študijný pobyt na právnickej fakulte v Paríži, dlhodobé študijné pobyty na univerzitách v Nemecku, Rakúsku a vo Švajčiarsku. Ako asistent PF UK napísal habilitačný spis *Peniaze a peňažné pohľadávky*, ako dvadsaťsedemročný sa stal docentom a o dva roky neskôr bol vymenovaný za profesora. Napísal niekoľko učebníc a učebných textov z odboru občianskeho a rodinného práva. Označujú ho za zakladateľa právnej komparatistiky na Slovensku. Trvalý komparatistický aspekt v jeho diele je podmienený aj historickou povahou vývoja práva na Slovensku.

Pavel Bunčák

(✻ 4. marec 1915 Skalica – † 5. január 2000 Bratislava) – slovenský básnik, literárny vedec, vysokoškolský pedagóg, publicista a prekladateľ. Pochádzal z učiteľskej rodiny, na Filozofickej fakulte (FF) UK v Bratislave vyštudoval odbor slovenčina – filozofia. Roku 1955 pôsobil ako pedagóg na Vysokej škole pedagogickej a neskôr aj na FF UK, kde prednášal slovenskú, poľskú a svetovú literatúru. V rokoch 1967 – 1969 pôsobil ako lektor slovenského jazyka a literatúry na univerzite vo francúzskom Štrasburgu. Vo svojej tvorbe využíval prírodné, intímne a spoločenské motívy a v poézii hľadal prirodzenosť, lásku a ľudskosť, vďaka čomu sa častým motívom jeho veršov stávalo srdce. Prekladal z francúzskej, poľskej a ruskej poézie.

Oto Petzval

(✻ 6. január 1809 Spišská Belá – † 28. august 1883 Budapešť, Maďarsko) – matematik, mladší brat J. M. Petzvala, na peštianskom Institutum Geometricum získal inžiniersky titul a stal sa suplujúcim profesorom na katedre praktickej geometrie. Roku 1839 získal doktorát na peštianskej univerzite a zároveň sa stal riadnym profesorom vyššej matematiky. Roku 1858 bol zvolený za člena Uhorskej akadémie vied. Napísal niekoľko stredoškolských a vysokoškolských učebníc matematiky, ktoré odrážali náročnejšie požiadavky nastupujúcej priemyselnej revolúcie v Uhorsku.

Ján Albrecht

(✻ 7. január 1919 Bratislava – † 20. november 1996 Bratislava) – estetik, muzikológ, hudobník, organizátor kultúrneho života, hudobný pedagóg v Bratislave na Univerzite Komenského, na Konzervatóriu a na Vysokej škole múzických umení. Mal mimoriadny vplyv na rozvoj slovenskej kultúry.

Maturitná skúška zo slovenského jazyka a literatúry 2012

Predtým, ako sa začneme zaoberať témou maturitnej skúšky 2012 zo slovenského jazyka a literatúry, dovolíme si podeliť sa s vami o niektoré otázky, ktoré nám už na začiatku tohto školského roka boli položené z radov študentov.

Z listu maturanta (bez jazykovej úpravy, skrátené):
Maturujem tento rok a chcel by som vedieť, že prečo sa robí maturita z materinského jazyka? Rozumiem to mu, že je to predsa moja reč a mal by som z toho maturovať? Ale ďalší dôvod je, že veľa krát na maturitách sú zle položené otázky, sú tam otázky ktoré sa študenti ani neučia, a sú tam otázky, ktoré sú plné chytákov, a tým pádom študent na to nemusí vedieť prísť a nemusí ani zmaturovať.

Z odpovede NÚCEM (skrátené):
Maturitná skúška je nielen povestnou „skúškou dospelosti", je to objektívne meradlo vedomostí, zručností a všeobecných kompetencií absolventa strednej školy.
Materinský jazyk – vo Vašom prípade asi slovenský jazyk – je vyučovacím predmetom v školách všetkých stupňov, jazykoveda je vedným odborom podobne ako matematika alebo história. Vaša otázka by potom mala smerovať i k odpovediam, prečo sa maturuje z čohokoľvek. Pokiaľ ide o maturitu z literatúry, je dôkazom prehľadu absolventa v jednom zo základných druhov umení, ktoré sprevádza človeka po tisícročia. Poznanie národnej literatúry svojej krajiny je súčasťou kultúrneho dedičstva a považuje sa za súčasť všeobecného prehľadu.

Pri prvom pohľade na takéto e-maily sa natíska myšlienka, že zodpovedanie podobných otázok by nemalo byť len úlohou školy či inštitúcií z oblasti školstva, ale predovšetkým úlohou samotného maturanta, ba možno už žiaka deviateho ročníka, ktorý má pred sebou voľbu strednej školy. Mal by uvažovať o tom, či je preňho štúdium ukončované maturitnou skúškou tou správnou cestou. Keďže nám všetkým ide (alebo by malo ísť) o zvyšovanie úrovne kvality vzdelávania v našej krajine, každý by sa mal zamyslieť nad vlastnými kvalitami a schopnosťami a následne ďalej pracovať na ich rozvoji.

V nasledujúcich riadkoch priblížime výsledky maturitnej skúšky 2012 zo slovenského jazyka a literatúry. Zameriame sa najprv na analýzu vybraných položiek testu externej časti (EČ), potom prejdeme k informáciám o písomnej forme internej časti maturitnej skúšky (IČ MS).

Výsledky testu EČ MS zo slovenského jazyka a literatúry

Do testovania v predmete slovenský jazyk a literatúra (SJL) sa zapojilo 56 501 žiakov zo 724 škôl. Najviac škôl bolo z Prešovského, Bratislavského a zo Žilinského kraja, najmenej z Trnavského kraja, úspešnosť bola vo všetkých krajoch porovnateľná s národným priemerom, pričom priemerná úspešnosť celého súboru (národný priemer) bola **59,1 %**. Na tomto mieste treba podotknúť, že primeraná, resp. očakávaná celková priemerná úspešnosť v takomto type testu sa pohybuje okolo 50 %, keďže ide o tzv. NR test – porovnávací/rozlišujúci test.
Štátne školy tvorili z celkového počtu 74,3 %, súkromné školy 16,3 % a cirkevné školy 9,4 %. Najlepšie výsledky dosiahli žiaci cirkevných škôl. Priemerná úspešnosť žiakov štátnych škôl je zároveň národným priemerom.
Gymnáziá (GYM) boli zastúpené 31,1 % a stredné odborné školy (SOŠ) a konzervatóriá 68,9 %. Z hľadiska druhu školy bol výkon žiakov gymnázií lepší než výkon žiakov ostatných stredných škôl (gymnáziá 70,68 %, ostatné stredné školy 53,52 %). Výsledky žiakov gymnázií boli tak ako v predchádzajúcich rokoch lepšie než národný priemer, podobne výsledky žiakov ostatných stredných škôl (SŠ) boli z tohto hľadiska podpriemerné. Pretrváva prehlbujúci sa rozdiel v neprospech SOŠ a konzervatórií.
EČ MS sa zúčastnilo o 1 719 dievčat viac ako chlapcov. Ich priemerný výkon bol veľmi mierne lepší než priemerný výkon chlapcov.
Ak porovnáme výkon podľa polročnej klasifikácie žiaka zo SJL, úspešnosť v teste podľa predpokladu klesala s klasifikačným stupňom. Je možné konštatovať, že dosiahnuté priemerné výkony boli primerané širokospektrálnej populácii, ktorá tento test riešila.

Úspešnosť testu EČ MS zo slovenského jazyka a literatúry

Úspešnosť žiaka definujeme ako percentuálny podiel bodov za položky (úlohy), ktoré žiak správne zodpovedal, z maximálneho počtu bodov 64, pričom za každé úspešné riešenie, bez ohľadu na skutočnú obťažnosť úlohy, získal riešiteľ jeden bod.
V teste EČ MS zo SJL jeden žiak dosiahol maximálny priemer 100 % a jeden žiak minimálny priemer 6,3 %.
Hranicu viac ako 33 %, ktorá je podmienkou úspešného zvládnutia testu EČ MS, nedosiahlo 2 675 žiakov (4,7 %), z toho 86 žiakov gymnázií a 2 589 žiakov ostatných stredných škôl.

Interpretácia výsledkov testu EČ MS zo slovenského jazyka a literatúry

Pri interpretácii a hodnotení výsledkov sme vychádzali zo štatistického spracovania testu zo SJL. Pri položkách s uzavretou odpoveďou môžeme vychádzať z analýzy distraktorov zo štatistickej správy. Otázky s otvorenou odpoveďou môžeme len komentovať, vzhľadom na to, že pri počte 56 501 žiakov, ktorí sa zúčastnili maturitnej skúšky, nie je možné fyzicky zistiť odpovede žiakov z odpoveďových hárkov, čo je nevyhnutné na podrobnú interpretáciu a hodnotenie.
Interpretácii a hodnoteniu výsledkov sme podrobili najmä položky, ktoré sa stali predmetom diskusie, resp. úlohy, ktoré sa mohli javiť z určitého hľadiska ako problematické.

Štatistické charakteristiky

Štatistické charakteristiky, ktoré použijeme pri interpretácii jednotlivých úloh, resp. položiek testu, treba ponímať týmto spôsobom:

Medzipoložková korelácia *P. Bis.* (*Point Biserial*) určuje vzťah medzi úspešnosťou riešenia konkrétnej položky a úspešnosťou žiaka v riešení zvyšných položiek testu.
Položky podľa *P. Bis.* rozdeľujeme do týchto skupín:
- záporná hodnota – položka nerozlišuje dobrých a slabých žiakov,
- hodnota okolo 0 – veľmi slabá rozlišovacia schopnosť,
- hodnota väčšia ako 25 – dobrá rozlišovacia schopnosť.

Úlohy s výberom odpovede sa vyhodnocujú v tabuľkách, kde v prvom riadku je hodnota *P. Bis.* v každej možnosti, v druhom riadku podiel žiakov (p) a v treťom riadku počet žiakov (N), ktorí si vybrali

Tab. 1: Rozdelenie žiakov s úspešnosťou menšou alebo rovnou 33 %

		Pohlavie		Spolu
		chlapci	dievčatá	
Druh školy	GYM	38	48	86
	SOŠ a konzervatóriá	1 384	1 205	2 589
Spolu		1 422	1 253	2 675

danú možnosť. Žltou farbou je označený stĺpec so správnou odpoveďou. Posledný stĺpec (X) označuje žiakov, ktorí na úlohu neodpovedali. Položky s výberom odpovede hodnotíme podľa týchto kritérií:

1. podiel žiakov, ktorí si vybrali správnu odpoveď, by mal byť najväčší,
2. hodnota *P. Bis.* pri správnej odpovedi by mala byť kladná, väčšia ako 20 (optimálne väčšia ako 25),
3. hodnota *P. Bis.* pri nesprávnej odpovedi (distraktore) by mala byť záporná.

Nedodržanie týchto kritérií je v tabuľkách farebne zvýraznené.

Úspešnosť položky je percentuálny podiel žiakov, ktorí úlohu riešili správne.

Obťažnosť položky je doplnkom úspešnosti položky do hodnoty 100 %. Položky podľa percentuálnej hodnoty obťažnosti rozdeľujeme do týchto skupín:

- extrémne obťažná položka: 100 % – 90 %,
- veľmi obťažná položka: 89,9 % – 80 %,
- stredne obťažná položka: 79,9 % – 20 % (optimálna je okolo 50 %),
- veľmi ľahká položka: 19,9 % – 10 %,
- extrémne ľahká položka: 9,9 % – 0 %.

Obťažnosť testovej úlohy je dvojrozmerná. Jej cieľom nie je iba zisťovať osvojenie si požadovaných vedomostí a zručností zahrnutých do obsahu vyučovania slovenského jazyka a literatúry, je ním aj to, akú náročnú kognitívnu operáciu dokáže žiak zvládnuť.

Distribúcia úspešnosti vyjadruje vzťah medzi úspešnosťou položky a celkovou výkonnosťou žiaka. Interpretuje sa grafmi, ktoré majú na osi *x* rozdelenie žiakov do 10 výkonnostných skupín a na osi *y* priemernú úspešnosť danej položky v danej výkonnostnej skupine.

Citlivosť (rozlišovacia sila položky) je schopnosť položky rozlíšiť úspešných a menej úspešných žiakov. Ak všetkých žiakov rozdelíme podľa vzostupnej úspešnosti do desiatich skupín (od 10 do 1), rozdiel úspešnosti najúspešnejšej a najmenej úspešnej skupiny je hodnotou citlivosti položky. Podľa citlivosti rozdeľujeme položky do týchto skupín:

- kritická citlivosť: záporná hodnota,
- nedostatočná citlivosť: 0 % – 10 %,
- nízka citlivosť: 10,1 % – 20 %,
- vyhovujúca citlivosť: nad 20 %.

Neriešenosť položky je percentuálny podiel žiakov, ktorí na položku neuviedli žiadnu odpoveď, pričom predstavuje percentuálny súčet nedosiahnutých a vynechaných riešení. **Vynechanosť** položky nastáva vtedy, ak žiak položku neriešil, ale niektorú z nasledujúcich ešte riešil. **Nedosiahnutosť** položky vyjadruje skutočnosť, že žiak túto položku neriešil a zároveň neriešil ani žiadnu z nasledujúcich položiek.

Ak sa v štatistických výsledkoch vyskytuje extrémne ľahká či extrémne ťažká položka, resp. ak má položka niektoré nevyhovujúce ukazovatele, sú tieto hodnoty v štatistických tabuľkách farebne vyznačené.

Oblasti testu

Testové úlohy je možné z tematického hľadiska rozdeliť do troch oblastí:

1. čítanie s porozumením: čitateľská gramotnosť zameraná aj na analýzu a interpretáciu textov,
2. jazyk: lexikológia, morfológia, štylistika, syntax, zvuková stránka jazyka, pravopis,
3. literatúra: literárna história, literárna teória.

Pri porovnávaní úspešnosti treba brať do úvahy aj počet úloh v jednotlivých oblastiach a ich prekrývanie sa s čítaním s porozumením.

V nasledujúcich riadkoch sa budeme venovať interpretácii úloh na základe štatistických ukazovateľov, pričom naším cieľom je poukázať na ich úspešnosť, obťažnosť a citlivosť.

Analyzovaný test EČ MS nájdete na stránke www.nucem.sk/sk/maturita.

Tab. 2: Úlohy zaradené do jednotlivých oblastí, test 4287 MS SJL

Slovenský jazyk a literatúra		4287 – zaradenie do oblastí
Čítanie s porozumením		1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 16, 19, 20, 21, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 33, 34, 35, 36, 38, 39, 41, 42, 43, 44, 46, 49, 50, 51, 52, 53, 56, 57, 58, 59, 62, 63
Jazyk	Lexikológia	12, 16, 39, 42, 46, 54, 56, 61
	Morfológia	15, 24, 30, 31, 47, 48, 59, 62
	Štylistika (sloh)	60
	Syntax	5, 8, 29, 40, 55
	Zvuková stránka jazyka	14, 64
	Pravopis	37, 54
Literatúra	Literárna história	13, 17, 18
	Literárna teória	19, 22, 23, 32, 45, 50

Čítanie s porozumením

Priemerná úspešnosť v tejto oblasti bola 66,4 % (GYM 77,3 %, ostatné SŠ 61,2 %), testovalo ju 43 úloh. Čítanie s porozumením sa neraz stretlo s kritikou, avšak pravdou je, že žiakom vo všeobecnosti robia úlohy na zisťovanie čitateľskej gramotnosti oveľa menšie problémy ako úlohy z jazykovedy či literatúry.

Najúspešnejší boli žiaci v úlohách zameraných na určenie tvrdení priamo vyplývajúcich z ukážky, na porozumenie myšlienky textu. Nižšiu úspešnosť sme zaznamenali v úlohách, ktoré mali predpokladaný najvyšší stupeň obťažnosti, bolo pri nich potrebné hlbšie analyzovať text (aj pri záporne položenej otázke), resp. porozumieť nesúvislému textu (38, 52, 62).

34. Kto je podľa ukážky 5 autorom citátu *„Teraz čelíme kríze s historickými rozmermi.“*?
(A) pracovník úradu pre jadrovú bezpečnosť
(B) majiteľ jadrovej elektrárne Fukušima
(C) hovorca japonskej vlády
(D) redaktor denníka Wall Street Journal

Distraktor C je kladný (z textu však nevyplýva), pri správnej odpovedi je nízka hodnota *P. Bis.* Žiaci celkovo v teste úspešnejší sa nechali zmiasť členením textu, ktorý bol však v nezmenenej podobe prevzatý priamo z tlače (pozri tab. 3).

Krivka citlivosti svedčí o menej vyhovujúcej rozlišovacej sile položky. Žiaci celkovo v teste úspešní mali s touto úlohou problémy a riešili ju s priemernou úspešnosťou len okolo 55 % (pozri obr. 1).

38. Koľko jadrových havárií podľa ukážky 5 zapríčinilo únik väčšieho množstva rádioaktivity do okolia?
Správna odpoveď je *sedem*.

Úloha č. 38, ktorá sa ukázala ako veľmi obťažná, slabšie rozlíšila žiakov, z čoho vyplýva, že žiaci majú veľké problémy s porozumením nesúvislému textu, ktorého súčasťou bola v tomto prípade mapa s údajmi, ktoré bolo potrebné podrobne prečítať a logicky pochopiť podstatu škálovania. Riešením bola časť ukážky, v ktorej bola škála INES. Pri stupni 4 sa písalo: *„Rádioaktívne látky zamorili areál elektrárne, no neunikli vo väčšom množstve.“* Keďže išlo o škálovanie, čiže utváranie jednotlivých stupňov, je logické, že nasledujúci stupeň (č. 5) už mal väčší únik rádioaktivity do okolia (havária s účinkom na okolie). Z uvedeného vyplýva, že všetky úniky 5, 6, 7 boli väčšie ako v prípade 4. Správna odpoveď si vyžadovala spočítanie elektrární označených na mapke stupňami 5, 6 a 7 (pozri obr. 2).

52. Z ukážky 7 vyplýva, že všeobecne rozšírená mienka o Márii Terézii ako o *spravodlivej panovníčke* nebola
(A) klamlivá,
(B) skreslená,
(C) vymyslená,
(D) pravdivá.

Z analýzy vyplýva, že distraktor C si volilo takmer toľko žiakov ako správnu odpoveď, pričom išlo o úplne protichodné možnosti, z ktorých pri pozornom čítaní s porozumením mala byť jedna vylúčená. Hodnota *P. Bis.* je však pri distraktore C záporná, čo znamená, že si ho vyberali žiaci v teste celkovo menej úspešní a úspešní žiaci sa ním nenechali zmiasť (pozri tab. 4).

Krivka citlivosti preukazuje, že menej úspešní žiaci boli vyhovujúco rozlíšení od dobrých s citlivosťou 52,9 %. Výkon žiakov celkovo v teste úspešnejších sa pohyboval okolo 80 % (pozri obr. 3).

62. Vypíšte z druhého Jimmyho prehovoru v ukážke 8 sloveso, ktorým označil následok svojho očakávaného zúfalstva.
Správna odpoveď je *zbláznim sa/zblázniť sa*.

Z grafu vyplýva, že položka č. 62, ktorá patrila k najnáročnejším úlohám (obťažnosť 86,8 %), výrazne odlíšila najlepších žiakov, ktorí ju však riešili s priemernou úspešnosťou pod 50 %. Úloha si vyžadovala návrat k prečítanému textu a pozorné čítanie. Patrila i do oblasti morfológie. Predpokladáme, že žiaci tu mohli stratiť bod v prípade, ak napísali odpoveď *zbláznim/zblázniť* bez uvedenia zvratného *sa*, čo je však pri reflexívach tantum neprípustné (pozri obr. 4).

Jazyk

Priemerná úspešnosť v tejto oblasti bola **55,0 %** (GYM 67,9 %, ostatné SŠ 48,8 %).

V **lexikológii** bolo špecifickým cieľom všetkých položiek aplikovať vedomosti z lexikológie. Mali testovať myšlienkové operácie aplikácia, analýza a dedukcia. Viaceré položky súviseli s čítaním s porozumením.

Najvyššiu úspešnosť zaznamenali žiaci v tých položkách, ktoré mali predpokladaný stupeň náročnosti 1. Išlo v nich o hľadanie významových súvislostí medzi slovami (synonymá, antonymá), skratku a štýlové rozvrstvenie slovnej zásoby (vulgarizmy).

Nižšiu úspešnosť dosiahli žiaci v úlohách, kde išlo o cudzie slovo (bolo sa však tiež treba pozorne vrátiť k textu) a o tvorenie slov skladaním (úlohy č. 39 a 46). Tieto úlohy preukázali výbornú citlivosť.

39. Vypíšte z ukážky 5 jednoslovné slovenské synonymum k slovu *škála*.
Správna odpoveď je *stupnica*.

Z grafu vyplýva, že táto položka mala vynikajúcu citlivosť a ukážkovo rozlíšila žiakov (pozri obr. 5).

46. Napíšte slová, z ktorých autor v ukážke 6 vytvoril slovo *slomokracia*.
Správna odpoveď je *slovenská demokracia*.

Tab. 3: Analýza distraktorov položky č. 34 s výberom odpovede

		A34	B34	C34	D34	X34
1	*P. Bis.*	,09	-,16	,07	-,17	-,04
2	p	,48	,03	,38	,11	,00
3	N	13 337,00	892,00	10 854,00	3 194,00	75,00

Obr. 1: Distribúcia úspešnosti a citlivosť

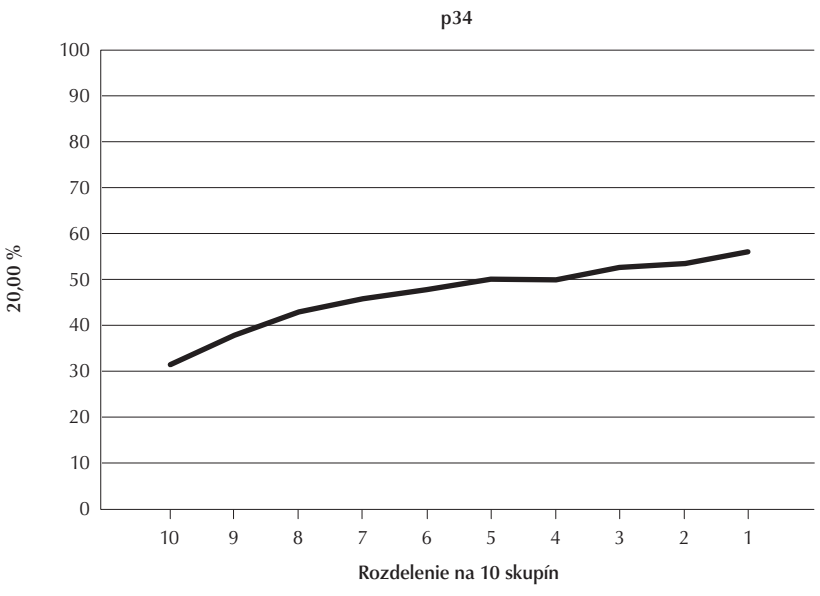

Obr. 2: Distribúcia úspešnosti a citlivosť

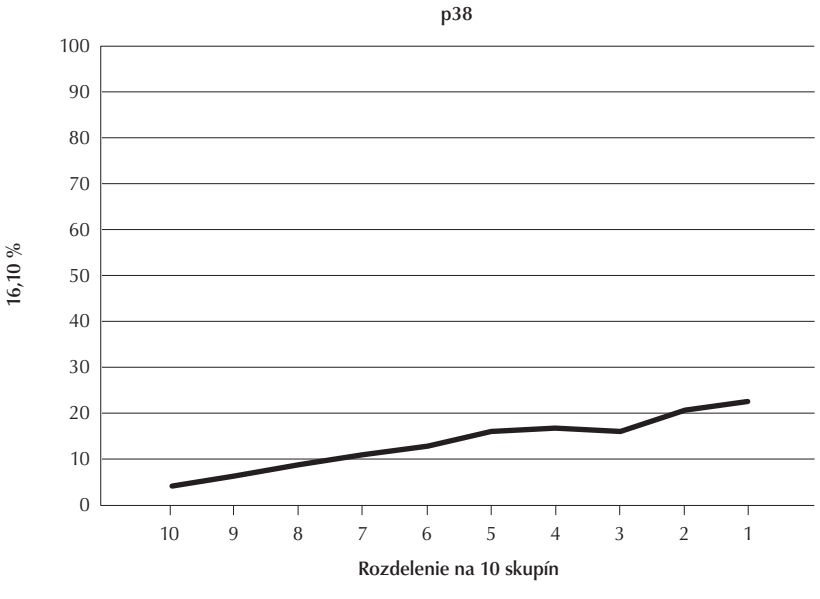

Tab. 4: Analýza distraktorov položky č. 52 s výberom odpovede

		A52	B52	C52	D52	X52
1	*P. Bis.*	-,13	-,11	-,14	,33	-,09
2	p	,20	,09	,32	,38	,01
3	N	5 687,00	2 589,00	9 045,00	10 706,00	321,00

Obr. 3: Distribúcia úspešnosti a citlivosť

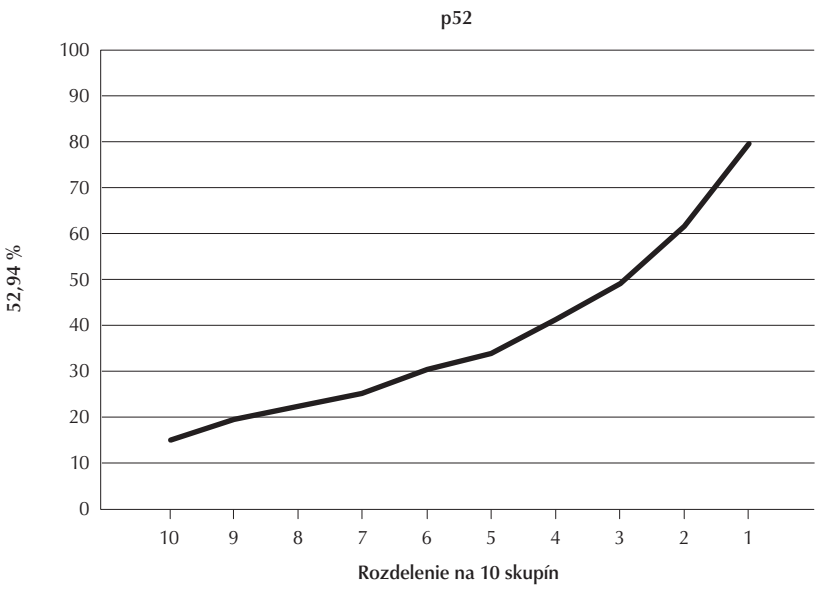

Obr. 4: Distribúcia úspešnosti a citlivosť

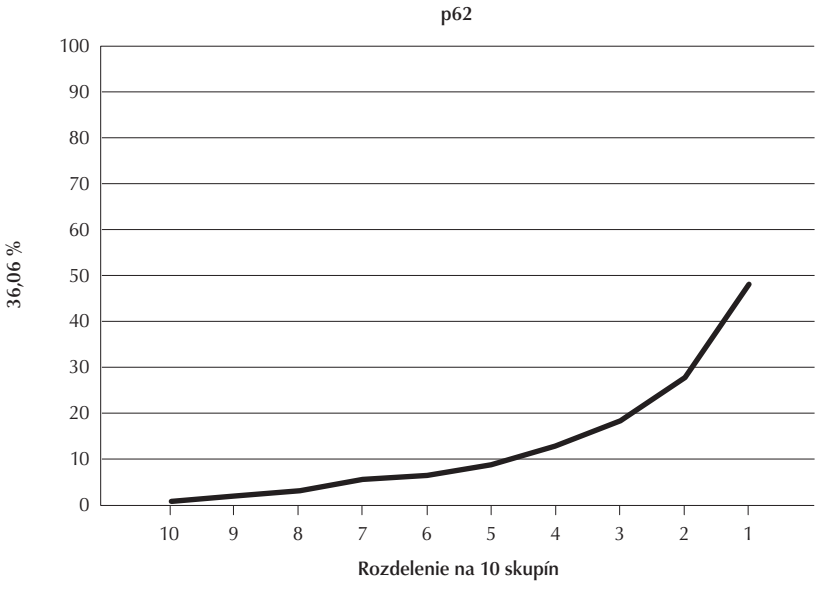

Krivka citlivosti preukazuje, že položka č. 46 veľmi dobre rozlíšila žiakov, pričom ťažkosti s ňou mali aj najlepší žiaci, ktorí ju riešili s úspešnosťou pod 75 %. V úlohe išlo o tvorenie slov, pričom bolo potrebné rozložiť okazionalizmus na slová, z ktorých ho autor poskladal. Riešením úlohy bola časť ukážky, kde stálo: *„V tom, ako vedia* (pozn. Slováci) *vtlačiť režimu **národný*** (pozn. **slovenský**) *charakter, je až čosi geniálne – fašizmus, komunizmus či demokracia by sa v **slovenskom vydaní** mali správne nazývať slošizmus, slomunizmus a slomokracia.“* Čiže vzniká slovenský fašizmus = slošizmus, slovenský komunizmus = slomunizmus, a **slovenská** demokracia = slomokracia. Žiaci mohli stratiť bod, ak nesprávne uvádzali prvé slovo (napr. Slovensko, Slováci), ktorým však (aj podľa nami zvýraznených náznakov v texte) malo byť prídavné meno (pozri obr. 6).

Priemerná úspešnosť v lexikológii bola **72,3 %** (GYM 83,6 %, ostatné SŠ 66,9 %).

V **morfológii** mali všetky úlohy špecifický cieľ v aplikácii vedomostí z morfológie, štyri úlohy boli prepojené s čítaním s porozumením. Úlohy mali testovať myšlienkové operácie aplikácia a dedukcia.

Najvyššiu úspešnosť zaznamenali žiaci v úlohách, ktoré sa týkali citosloviec, pričom išlo o otvorenú (30) a uzavretú úlohu (59).

Najmenej boli žiaci úspešní pri úlohách, ktoré sa týkali slovných druhov a gramatických kategórií (31, 47, 48). Úloha 48 mala okrem vysokej obťažnosti aj najvyššiu neriešenosť (39,54 %).

24. Napíšte pravopisne správne vzťahové prídavné meno odvodené od vlastného podstatného mena *Riman* v tvare N singuláru.
Správna odpoveď je rímsky/rímska/rímske/rimanský/rimanská/rimanské.

Podľa krivky citlivosti vidieť, že položka veľmi dobre rozlíšila žiakov. Úloha patrila aj do oblasti čítania s porozumením, kde bolo z ukážky zrozumiteľné, že ide o *„rímskeho cára“*. Úloha zároveň testovala znalosť morfologických termínov (pozri obr. 7).

47. Ku ktorému slovnému druhu patria obidve zvýraznené slová v ukážke 6?
Správna odpoveď je *spojka/spojky*.

Obr. 5: Distribúcia úspešnosti a citlivosť

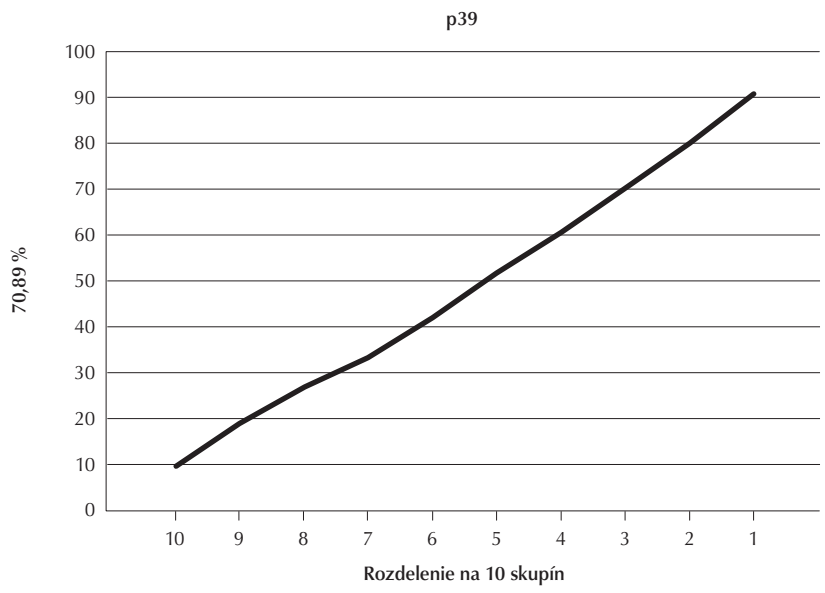

Obr. 6: Distribúcia úspešnosti a citlivosť

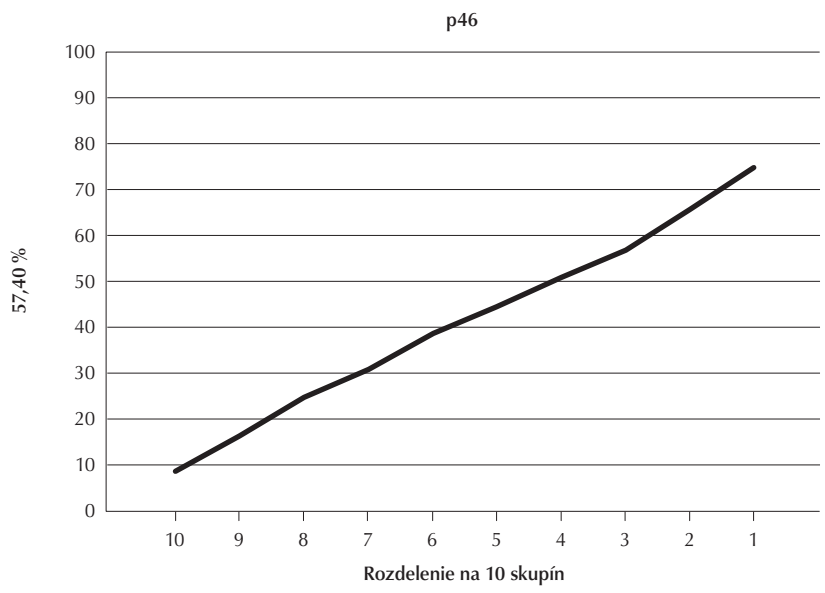

Obr. 7: Distribúcia úspešnosti a citlivosť

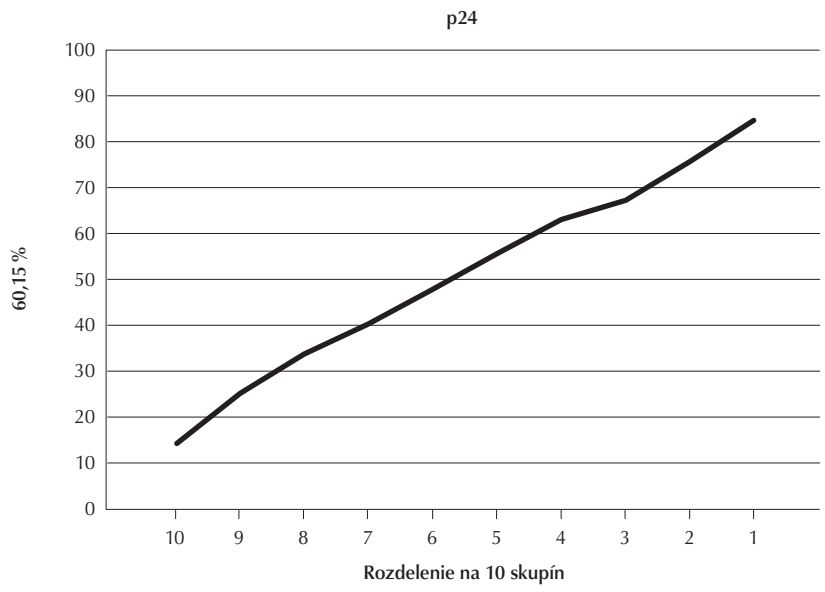

Obr. 8: Distribúcia úspešnosti a citlivosť

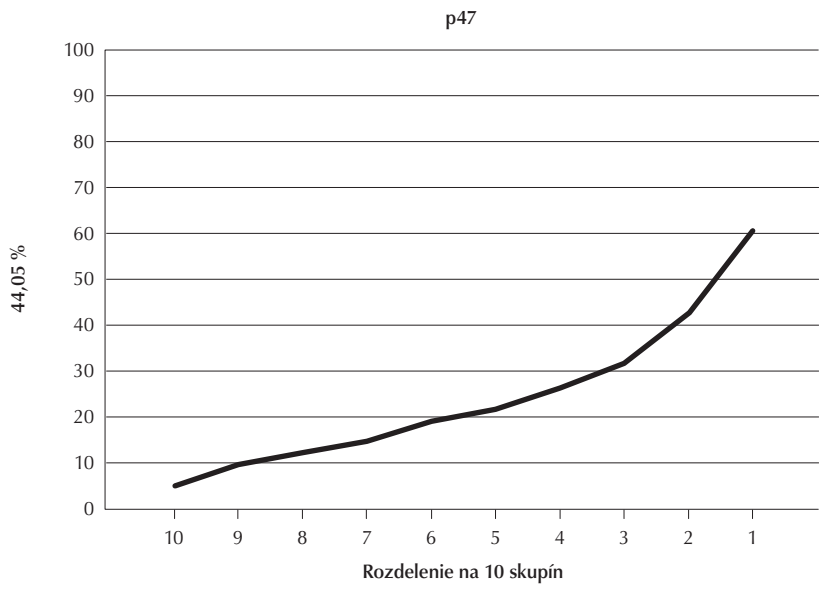

Obr. 9: Distribúcia úspešnosti a citlivosť

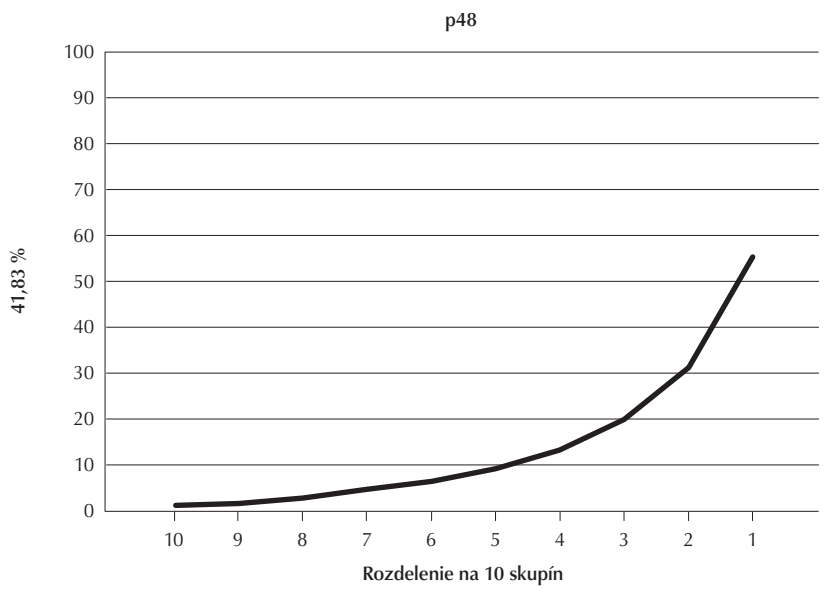

Obr. 10: Distribúcia úspešnosti a citlivosť

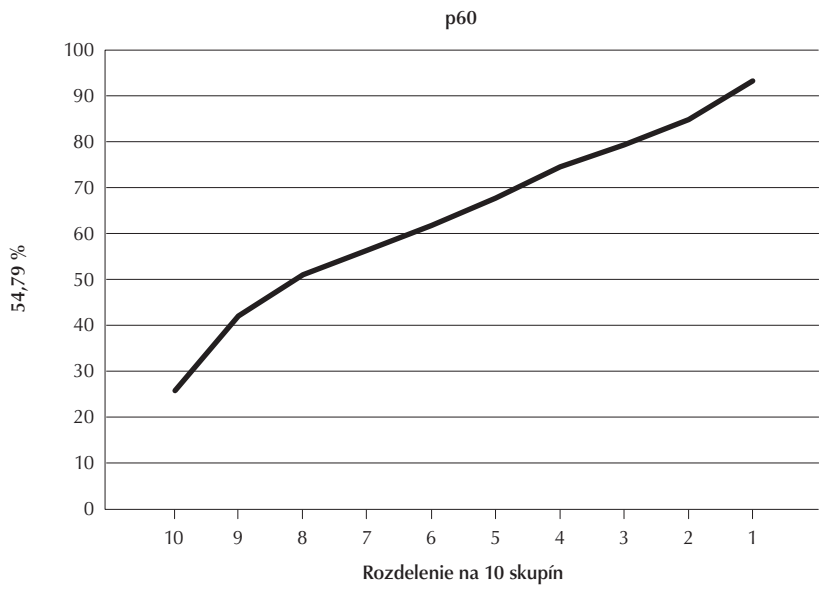

Tab. 5: Analýza distraktorov položky č. 60 s výberom odpovede

		A60	B60	C60	D60	X60
1	*P. Bis.*	,36	-,17	-,14	-,22	-,12
2	p	,64	,04	,06	,24	,01
3	N	18 181,00	1 273,00	1 695,00	6 843,00	349,00

Na základe krivky citlivosti možno konštatovať, že úloha dobre rozlíšila žiakov, avšak i najlepší ju riešili s nižšou úspešnosťou. Slová *čím – tým* pravdepodobne mnohí určovali ako zámená, ak sa danými slovami zaoberali oddelene a mimo kontextu. Ide však o dvojčlennú/zdvojenú spojku, ktorej segmenty nemožno v tejto konkrétnej vete oddeliť (pozri obr. 8).

48. Pomocou ktorých dvoch gramatických kategórií sa rozprávač v závere ukážky 6 identifikuje so Slovákom?
Správna odpoveď je *osoba, číslo (1. osoba, plurál)*.

Z grafu vyplýva, že úloha výrazne odlíšila najlepších žiakov, ktorí ju riešili s nižšou úspešnosťou. Úloha patrila medzi položky s najvyššou obťažnosťou a mala najvyššiu neriešenosť zo všetkých testových úloh. Pri jej riešení sa bolo treba jednak vrátiť k textu, jednak poznať gramatické kategórie, pričom bolo potrebné porozumieť aj samotnému zneniu úlohy. Vzhľadom na všetky tieto faktory je pravdepodobné, že veľa žiakov sa k položke chcelo vrátiť neskôr, resp. pod dojmom náročnej formulácie ju vynechalo zámerne (pozri obr. 9).

Priemerná úspešnosť v morfológii bola **44,6 %** (GYM 55,8 %, ostatné SŠ 39,2 %).

Z oblasti **štylistiky** bola v texte EČ MS jedna úloha (60), ktorej predpokladaná náročnosť mala stupeň 2. Úloha testovala myšlienkovú operáciu dedukcia. Zo štatistických výsledkov vyplynulo, že úloha bola v pásme stredne obťažných položiek.

60. Jimmyho repliky v ukážke 8 majú prevažne charakter
(A) úvahy,
(B) opisu,
(C) výkladu,
(D) rozprávania.

Z položkovej analýzy vyplýva, že väčšina žiakov si vybrala správnu možnosť. Hod-

nota *P. Bis.* 36,4 % pri správnej odpovedi svedčí o dobrej rozlišovacej schopnosti položky (pozri tab. 5).

Graf citlivosti vykazuje veľmi dobrú citlivosť 54,79 %, čo znamená, že položka výborne odlíšila menej úspešných a úspešnejších žiakov (pozri obr. 10).
Priemerná úspešnosť v štylistike bola **64,9 %** (GYM 78,4 %, ostatné SŠ 58,4 %).

Oblasť **syntaxe** bola v teste zastúpená piatimi úlohami, ktorých predpokladaná náročnosť bola na úrovni stupňa 2. Zo štatistických výsledkov vyplýva, že všetky syntakticky zamerané úlohy sa pohybovali v pásme strednej obťažnosti. Špecifickým cieľom úloh bolo aplikovať vedomosti zo syntaxe. Mali testovať myšlienkové operácie aplikácia, dedukcia, reprodukcia. Najúspešnejší boli žiaci pri úlohe zameranej na priamu reč (8). Relatívne menej úspešní boli žiaci v položkách 40 a 55, ktoré patrili medzi otvorené úlohy a boli zamerané na vetné členy (40) a nadvetnú syntax (55).

55. Ktorý slovný druh slúži v druhom odseku ukážky 7 ako spájací prvok, pomocou ktorého sa druhý odsek viaže na prvý?
Správna odpoveď je *zámeno*.

Krivka citlivosti ukazuje, že úloha výborne rozlíšila žiakov a patrila medzi náročnejšie položky. Vo všeobecnosti platí, že nadvetnej syntaxi sa vo vyučovaní venuje menší priestor, preto mali niektorí žiaci s úlohou problémy. Úloha si vyžadovala návrat k relatívne dlhšiemu textu, čo mohlo v spojení so zložitejším zadaním niektorých žiakov odradiť – úloha mala neriešenosť 23,68 % (pozri obr. 11).

Priemerná úspešnosť v syntaxi bola **50,6 %** (GYM 67,2 %, ostatné SŠ 42,6 %).

Obr. 11: Distribúcia úspešnosti a citlivosť

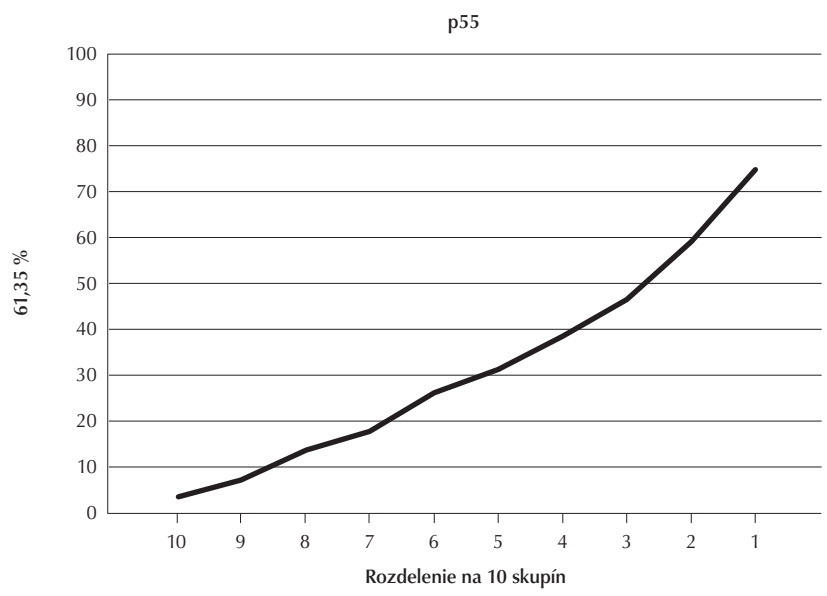

Obr. 12: Distribúcia úspešnosti a citlivosť

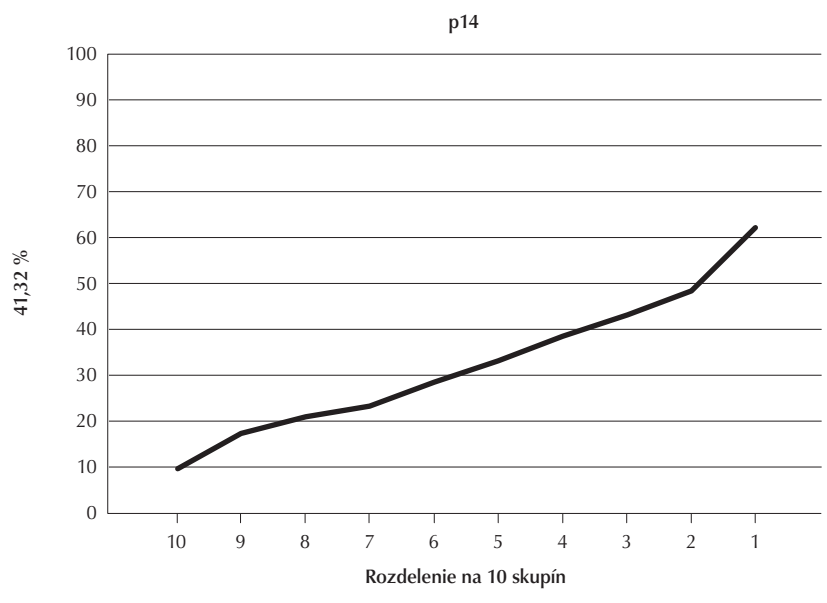

Zvuková stránka jazyka bola v teste zastúpená dvoma otvorenými úlohami (14, 64), pričom ich predpokladaná náročnosť bola na stupni 2. Podľa štatistických ukazovateľov vyšli obe úlohy v pásme strednej obťažnosti a veľmi dobre rozlíšili žiakov. Špecifickým cieľom úloh bolo aplikovať vedomosti z fonetiky, pričom mali testovať myšlienkovú operáciu aplikácia.
Úspešnejší boli žiaci pri úlohe zameranej na hláskoslovie (64).

Obr. 13: Distribúcia úspešnosti a citlivosť

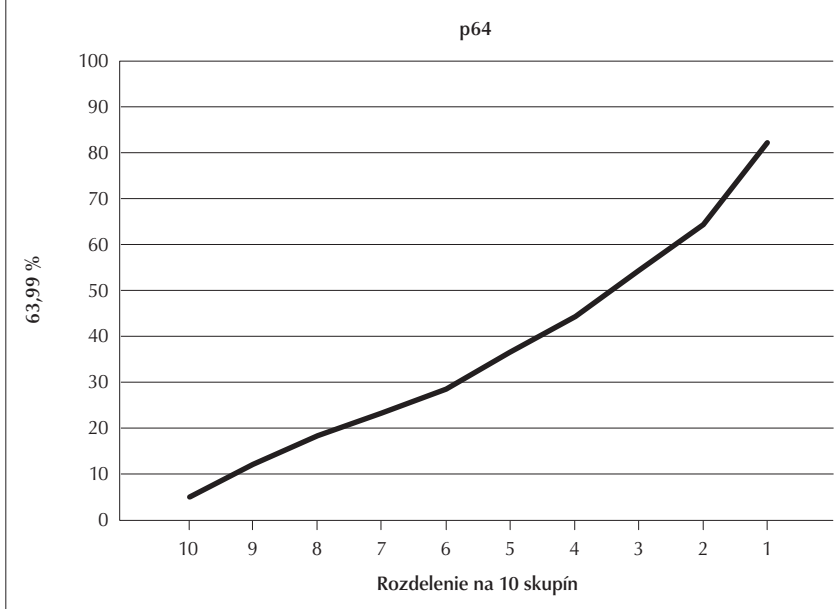

14. Vypíšte z nasledujúcej vety slová, v ktorých prichádza k znelostnej asimilácii/spodobovaniu. *Bolo by najlepšie, Peter, keby sme sa už tu rozlúčili.*
Správna odpoveď je *sme, už*.

Z grafu vyplýva, že úloha bola obťažnejšia, ale mala veľmi dobrú citlivosť – rozlíšila úspešnejších a menej úspešných žiakov. Vzhľadom na to, že správna odpoveď vyžadovala obidve slová, mohli niektorí žiaci stratiť bod v prípade, ak napísali iba jedno (pozri obr. 12).

64. Vypíšte z autorskej poznámky v ukážke 8 slovo, v ktorom je použitá slabikotvorná spoluhláska.
Správna odpoveď je *pŕs*.

Z grafu vyplýva, že položka výborne rozlíšila žiakov. Úloha mala relatívne vysokú neriešenosť (23,46 %), čo mohlo byť spôsobené tým, že žiaci nevedeli, čo je slabikotvorná spoluhláska, resp. autorská poznámka. Slabikotvorné spoluhlásky sa pritom pravidelne objavujú v testoch EČ.
Priemerná úspešnosť v oblasti zvukovej stránky jazyka bola 35,3 % (GYM 52,0 %, ostatné SŠ 27,2 %). Zvuková stránka jazyka mala najnižšiu úspešnosť v rámci celého testu EČ (pozri obr. 13).

Na **pravopis** boli zamerané dve úlohy – otvorená úloha č. 37 s predpokladanou obťažnosťou na stupni 2 a uzavretá úloha č. 54 s predpokladanou obťažnosťou na stupni 1. Podľa štatistických výsledkov sú obe položky v pásme strednej obťažnosti a majú vyhovujúcu rozlišovaciu silu. Špecifickým cieľom bolo aplikovať vedomosti z ortografie. Úlohy mali testovať myšlienkové operácie aplikácia a dedukcia.
Úspešnejší boli žiaci pri menej obťažnej položke zameranej na písanie skratiek, menej úspešní boli pri uplatňovaní pravidiel písania veľkých a malých písmen.
Priemerná úspešnosť v pravopise bola **60,1 %** (GYM 68,7 %, ostatné SŠ 56,0 %).

Tab. 6: Analýza distraktorov položky č. 17 s výberom odpovede

		A17	B17	C17	D17	X17
1	*P. Bis.*	-,01	,11	-,17	,02	-,04
2	p	,08	,76	,08	,07	,00
3	N	2 329,00	21 576,00	2 236,00	2 114,00	101,00

Obr. 14: Distribúcia úspešnosti a citlivosť

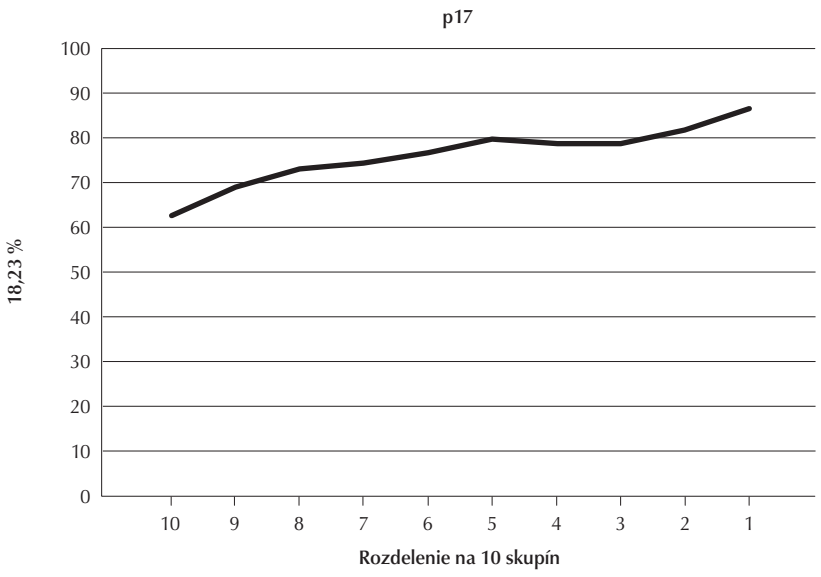

Tab. 7: Analýza distraktorov položky č. 18 s výberom odpovede

		A18	B18	C18	D18	X18
1	*P. Bis.*	,18	,16	-,21	-,17	-,04
2	p	,36	,23	,26	,14	,01
3	N	10 305,00	6 519,00	7 340,00	3 920,00	259,00

Obr. 15: Distribúcia úspešnosti a citlivosť

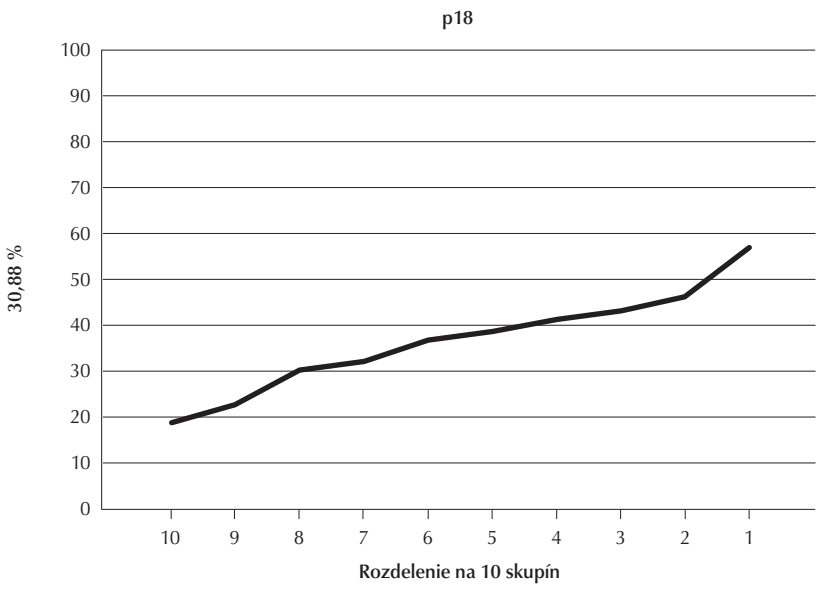

Obr. 16: Distribúcia úspešnosti a citlivosť

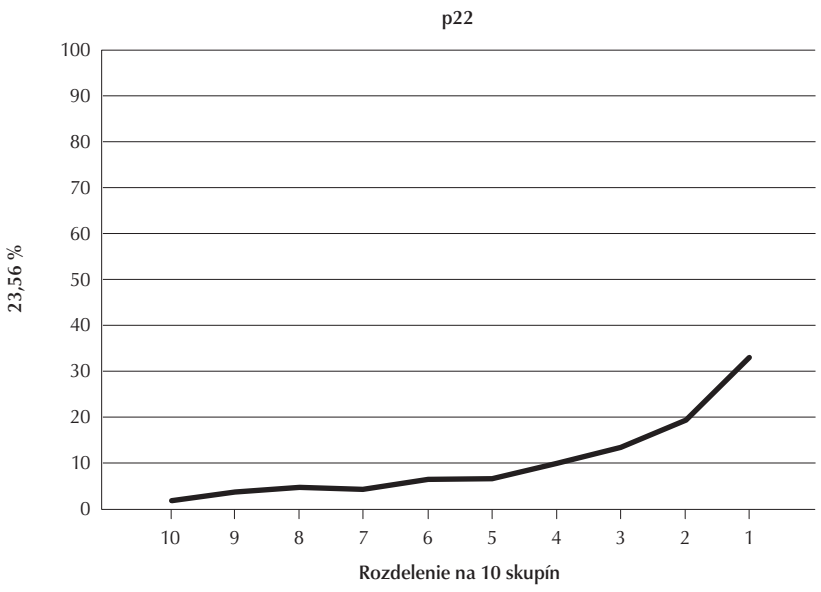

Obr. 17: Distribúcia úspešnosti a citlivosť

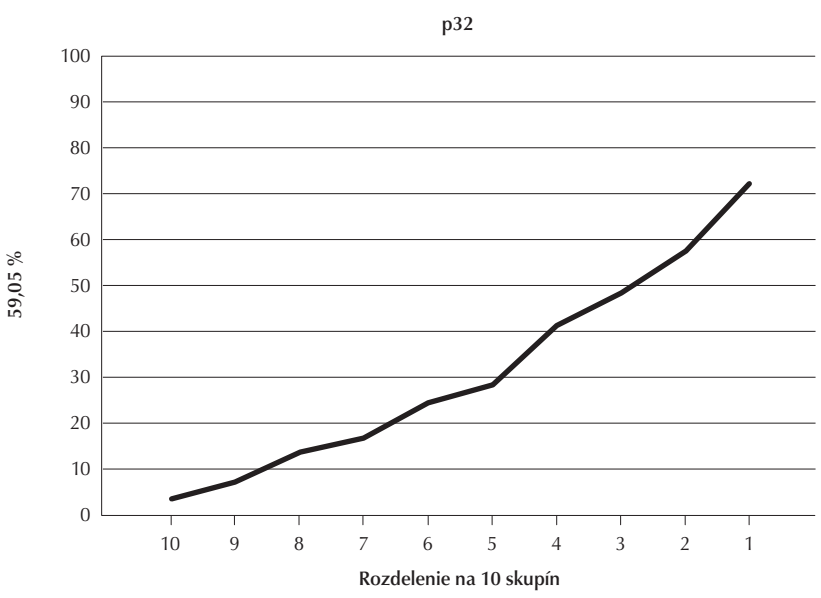

Literatúra

Priemerná úspešnosť v tejto oblasti bola **46,4** % (GYM 59,3 %, ostatné SŠ 40,2 %).

V oblasti **literárna história** mali všetky tri uzavreté úlohy (13, 17, 18) predpokladaný stupeň obťažnosti 2. Na základe štatistických údajov sú všetky položky v pásme strednej obťažnosti. Špecifickým cieľom úloh bolo aplikovať poznatky z dejín literatúry a využiť vedomosti o známom texte. Mali testovať myšlienkovú operáciu reprodukcia.

17. *Mor ho!* predstavuje
(A) reflexívnu veršovanú baladu,
(B) hrdinskú veršovanú báseň,
(C) národnú historickú povesť,
(D) hrdinský lyrický spev.

Z položkovej analýzy je zrejmé, že napriek veľkej väčšine žiakov, ktorí si vybrali správnu možnosť, niektorí dobrí žiaci sa nechali zmiasť distraktorom D, ktorý je kladný, avšak nemôže byť správnou odpoveďou, keďže nejde o lyriku. Tento fakt je pomerne zarážajúci, vzhľadom na to, že ide o povinné dielo a delenie literárnych druhov patrí medzi základy literárnej teórie. Svoju úlohu zohráva aj to, že práve šikovní žiaci často čítajú jednotlivé možnosti povrchne, a tak sa stáva, že v testoch tohto typu zlyhávajú (pozri tab. 6).

Podľa krivky môžeme konštatovať, že položka mala nižšiu citlivosť, všetky výkonové skupiny ju riešili s približne rovnakou úspešnosťou (pozri obr. 14).

18. Ktoré z nasledujúcich tvrdení o diele *Mor ho!* je pravdivé?
(A) Konflikt diela spočíva v protiklade myšlienky mierového spolunažívania a násilia.
(B) V diele vystupuje typický romantický hrdina – skupina slovanských poslov.
(C) V diele dominujú opisy prírodných krás Slovenska a mobilizácie vojska.
(D) Posolstvom diela je výzva Slovákom, aby prečkali zlé časy v pevnej viere v Boha.

Z tabuľky vyplýva, že pri distraktore B je kladná hodnota *P. Bis.*, čo znamená, že si ho vyberali žiaci celkovo v teste úspešnejší, ktorí si neuvedomili, že skupina poslov, teda kolektívny hrdina, nie je typickým romantickým hrdinom, resp. spomínaní žiaci opäť nedočítali možnosť B do konca. Ešte viac maturantov si zvolilo distraktor C, avšak pri ňom je hodnota *P. Bis.* záporná, čo naznačuje, že išlo o žiakov celkovo v teste menej úspešných (pozri tab. 7).

Z grafu vidieť, že úloha dobre rozlíšila najlepších žiakov, patrila medzi náročnejšie položky, celkovo bola jej citlivosť vyhovujúca (pozri obr. 15).
Priemerná úspešnosť v literárnej histórii bola **60,6** % (GYM 67,4 %, ostatné SŠ 57,3 %).

Literárnu teóriu zastupovalo v teste šesť úloh, z ktorých päť malo predpokladanú náročnosť na stupni 2 a jedna (22) na stupni 3. Zo štatistických výsledkov vyplýva, že spomínaných päť úloh bolo v pásme strednej obťažnosti, položka 22 bola najobťažnejšou úlohou v celom teste. Špecifickým cieľom bolo aplikovať vedomosti z teórie literatúry. Úlohy mali testovať myšlienkové operácie aplikácia, analýza, dedukcia a reprodukcia.
Žiaci dobre aplikovali svoje vedomosti o idealizácii postáv (19) a subjektivizácii textu (50). Najväčšie problémy im robilo rozpoznanie anafory (32) a zvukomaľby (22).

22. Ktorý umelecký jazykový prostriedok predstavuje verš *Duní Dunaj a luna za lunou sa valí*?
Správna odpoveď je *zvukomaľba/onomatopoja/eufónia*.

Z grafu vyplýva, že úloha mala vyhovujúcu citlivosť nad 23 % a výraznejšie odlíšila najlepších žiakov, ktorí ju však tiež riešili s nízkou úspešnosťou. Úloha mala vopred určený najvyšší stupeň náročnosti, preto sú z tohto hľadiska štatistické údaje v poriadku. Vedomosti z teórie literatúry a schopnosť ich aplikácie na konkrétny text sú u žiakov vo všeobecnosti na nižšej úrovni (pozri obr. 16).

32. Ktorá opakovacia figúra je použitá v treťom odseku ukážky 4?
Správna odpoveď je *anafora*.

Z grafu vyplýva, že hoci úloha patrila medzi náročnejšie, s vysokou citlivosťou rozlíšila žiakov. Napriek tomu, že anafora patrí k základným prvkom v literárnej teórii a pravidelne sa objavuje v testoch EČ MS, mali žiaci s touto úlohou problémy.
Priemerná úspešnosť v oblasti teórie literatúry bola **39,3** % – GYM 55,2 %, ostatné SŠ 31,6 % (pozri obr. 17).

Po vyhodnotení testu je možné konštatovať, že úspešnosť žiakov v teste bola jednoznačne vyššia na gymnáziách, žiaci z ostatných stredných škôl dosiahli v každej oblasti nižšiu úspešnosť (pozri tab. 8).

Tab. 8: Priemerná úspešnosť žiakov v oblastiach podľa druhu školy (v %)

SJL	Priemer		
	Druh školy		
	GYM	Ostatné SŠ	Spolu
Čítanie s porozumením	77,3	61,2	66,4
Jazyková zložka	67,9	48,8	55,0
Zvuková stránka jazyka	52,0	27,2	35,3
Pravopis	68,7	56,0	60,1
Lexikológia	83,6	66,9	72,3
Morfológia	55,8	39,2	44,6
Syntax	67,2	42,6	50,6
Štylistika	78,4	58,4	64,9
Literárna zložka	59,3	40,2	46,4
Literárna história	67,4	57,3	60,6
Literárna teória	55,2	31,6	39,3

Vyhodnotenie PF IČ MS zo slovenského jazyka a literatúry

Cieľom písomnej formy (PF) internej časti maturitnej skúšky (IČ MS) je preveriť schopnosť žiaka písať samostatne, žánrovo, štylisticky a gramaticky adekvátne, jasne, zrozumiteľne a na primeranej úrovni podľa cieľových požiadaviek na vedomosti a zručnosti absolventa strednej školy. PF IČ MS je riadené písanie na základe slovného, vizuálneho alebo sluchového podnetu. Testovali sa ňou zručnosti, ako formálne členenie písomného prejavu, dodržanie obsahu, používanie primeraných gramatických štruktúr, rozsah slovnej zásoby, kompozícia, štylizácia a pravopis.

Hodnotenie PF IČ MS zo slovenského jazyka a literatúry (SJL) riadili vedúci predmetovej komisie na jednotlivých školách. Hodnotiteľmi boli interní učitelia, ktorí majú v aprobácii slovenský jazyk a riadili sa pokynmi vedúceho predmetovej komisie a *Pokynmi na hodnotenie PF IČ MS*, pričom rešpektovali obsah *Cieľových požiadaviek na vedomosti a zručnosti maturantov zo slovenského jazyka a literatúry*. PF IČ každého žiaka mali posúdiť dvaja hodnotitelia.

Výber tém

PF IČ MS zo SJL sme vyhodnocovali z údajov o 56 459 žiakoch.

Témy PF IČ MS 2012:

1. „Budeme sa prepadať od hanby, keď si spomenieme, na čo sme sa pozerali, čo sme čítali a čo sme počúvali.“ Boris Filan
   (Diskusný príspevok o súčasných hodnotách)
2. Nemám ju rád/rada, ale musím s ňou žiť
   (Charakteristika personifikovanej vlastnosti)
3. Výdobytky modernej techniky – ovládame my ich alebo ony nás?
   (Úvaha)
4. Som jednoducho smoliar
   (Fiktívny beletrizovaný životopis)

Obr. 16: Pomerné zastúpenie jednotlivých tém PF IČ

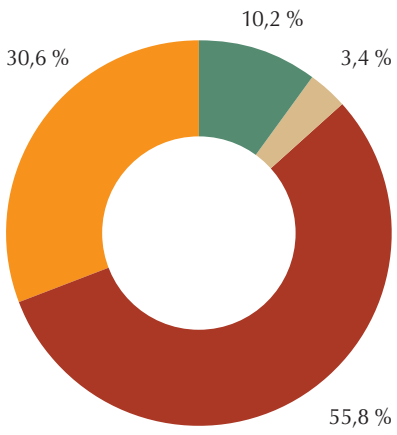

Legenda: diskusný príspevok, charakteristika, úvaha, fiktívny beletrizovaný životopis.

Ako je zobrazené v grafe, viac než polovica žiakov si volila úvahu, druhým najpočetnejšie zastúpeným žánrom bol fiktívny beletrizovaný životopis. Najmenej žiakov si vybralo charakteristiku personifikovanej vlastnosti, ktorá si vyžadovala zrejme najväčší podiel kreativity (pozri obr. 16).

Úspešnosť PF IČ

Úspešnosť PF IČ MS bola **65,7 %**. Pri analýze PF IČ nás zaujímalo, či výber témy ovplyvňuje jej úspešnosť. Na základe štatistických údajov možno konštatovať, že výsledky žiakov z GYM boli vo všetkých témach lepšie ako výsledky žiakov SOŠ a konzervatórií.

V tabuľke je uvedená úspešnosť žiakov gymnázií a stredných odborných škôl a konzervatórií podľa zvolenej témy (pozri tab. 10).

Výsledky žiakov gymnázií boli vo všetkých témach štatisticky významne lepšie ako výsledky žiakov ostatných stredných škôl. Najväčšie rozdiely v úspešnosti podľa druhu školy sa zistili u žiakov, ktorí si vybrali charakteristiku, a najmenšie medzi žiakmi, ktorí si zvolili úvahu.

Tab. 9: Výber tém PF IČ MS

Téma	Počet	%
Diskusný príspevok	5 744	10,2
Charakteristika	1 927	3,4
Úvaha	31 495	55,8
Fiktívny beletrizovaný životopis	17 293	30,6
Spolu	**56 459**	**100,0**

Tab. 10: Úspešnosť PF IČ podľa druhu školy

Téma	Druh školy	N	Priemer %	Štandardná chyba priemeru
Diskusný príspevok	GYM	2 359	78,0	0,3
	SOŠ a konzervatóriá	3 385	60,7	0,3
	Spolu	**5 744**	**67,8**	**0,3**
Charakteristika	GYM	780	79,6	0,6
	SOŠ a konzervatóriá	1 147	58,1	0,6
	Spolu	**1 927**	**66,8**	**0,5**
Úvaha	GYM	10 026	74,8	0,2
	SOŠ a konzervatóriá	21 469	61,4	0,1
	Spolu	**31 495**	**65,7**	**0,1**
Fiktívny beletrizovaný životopis	GYM	5 154	77,3	0,2
	SOŠ a konzervatóriá	12 139	59,7	0,2
	Spolu	**17 293**	**65,0**	**0,1**

Tab. 11: Priemerná úspešnosť žiakov v oblastiach podľa druhu školy

Druh školy	Úspešnosť vo vonkajšej forme	Úspešnosť v obsahu textu	Úspešnosť v kompozícii	Úspešnosť v jazyku	Úspešnosť v pravopise	Úspešnosť v štýle	Úspešnosť v celkovom dojme	Úspešnosť PF IČ
GYM	83,4	83,2	86,3	75,0	48,0	76,5	80,8	76,2
SOŠ a konzervatóriá	71,5	70,3	69,8	60,8	24,4	61,0	66,9	60,7
Spolu	**75,4**	**74,5**	**75,1**	**65,4**	**32,2**	**66,0**	**71,4**	**65,7**

Žiaci dosiahli v PF IČ MS zo slovenského jazyka a literatúry priemernú úspešnosť 65,7 %, najúspešnejší boli vo **vonkajšej forme** (75,4 %), najnižšiu úspešnosť dosiahli v **pravopise** (32,2 %).

V porovnaní s rokom 2011 možno konštatovať, že žiaci boli úspešnejší, pokiaľ išlo o dodržanie témy a obsahu textu, kompozíciu a štýl. Naopak, úspešnosť v pravopise bola nižšia než minulý rok. Oproti ostatným častiam PF IČ je úspešnosť v tejto zložke nízka, pravopis je najslabším článkom PF IČ MS.

Podľa uvedenej tabuľky je zrejmé, že najlepšie výsledky dosiahli žiaci SOŠ a konzervatórií vo vonkajšej forme, gymnazisti boli najúspešnejší v kompozícii, najhoršie výsledky dosiahli žiaci oboch druhov škôl v pravopise (pozri tab. 11).

Hranicu 25 % a viac, ktorá je podmienkou úspešného zvládnutia PF IČ MS, nedosiahlo 434 žiakov (0,77 %).

Záver

Našou úlohou je nielen testovanie vedomostí žiakov, vyhodnocovanie výsledkov, ale aj vyvodenie relevantných záverov – poukázanie na konkrétne problémy vo vyučovaní slovenského jazyka a literatúry. Vyhodnotenie úspešnosti žiakov v jednotlivých oblastiach testu ukazuje mierne zlepšenie výsledkov v oblasti lexikológie, štylistiky a literárnej histórie. Na základe úspešnosti v jednotlivých oblastiach SJL v rokoch 2009 – 2012 a analýzy problematických úloh môžeme bližšie skonštatovať, čo v rámci učiva zo SJL spôsobuje žiakom najväčšie ťažkosti. V nasledujúcich riadkoch sa to pokúsime zhrnúť, hoci sme presvedčení o tom, že pre pedagógov nebudú tieto informácie žiadnou novinkou. Tieto fakty by mohli slúžiť ako podnety na ďalšiu prácu vyučujúcich slovenského jazyka a literatúry.

Morfológia

Z analýzy výsledkov žiakov v EČ MS za posledné 4 roky vyplýva, že žiaci majú problémy najmä so *slovnými druhmi* (*číslovky, častice, predložky, slovesá – slovesné tvary*) i s určovaním *gramatických kategórií*. Ak je úloha prepojená s pravopisom alebo so syntaxou, je o to náročnejšia, podobne, ako keď sa v zadaní otázky vyskytujú *odborné termíny*. Žiaci si bežne mýlia *slovné druhy* a *vetné členy*.

Zvuková stránka jazyka

V systéme slovenských hlások majú žiaci opakovane problémy so *slabikotvornou spoluhláskou*, ktorej identifikácia nie je takou samozrejmosťou, akou by sa mohla zdať. Žiaci nechápu podstatu *nositeľa slabičnosti* v slove, ktorým v prípade slov so slabikotvornými spoluhláskami nie je iba vokál či diftong.

Lexikológia

Vychádza menej problematicky – opakovane sa žiaci mýlia pri *združených pomenovaniach*. V oblasti významovej roviny jazyka žiakom spôsobujú ťažkosti úlohy, ktoré súvisia s pozorným čítaním. Problematicky sa javí aj práca s *cudzími slovami* (celková znalosť, *samohlásková skupina* a jej odlíšenie od *dvojhlások*).

Syntax

Syntax sa podľa výsledkov testov EČ javí ako najobťažnejšia oblasť jazykovedy, opakovane sa prejavuje nižšia úspešnosť pri úlohách zameraných na určovanie *vetných členov* (najmä *slovesno-menný prísudok, predmet, nezhodný prívlastok*), problematiku súvetí (určovanie *vedľajších viet* v podraďovacom súvetí, *zložené súvetia*) – žiaci nevedia vyhovujúco rozpoznať počet viet v súvetí a následne nemôžu zvládnuť ani ich bližšie určenie.

Pravopis

Žiaci majú opakovane ťažkosti pri písaní *veľkých a malých písmen*, robia tiež chyby v písaní *čiarok*. Najmä písanie čiarok sa každoročne ukazuje ako problematické nielen v EČ, ale aj v PF IČ, kde aj najlepší žiaci strácajú body práve pre nezvládanie tohto javu.

Štylistika

Najväčšie problémy majú žiaci s rozlíšením a určovaním *slohových postupov*, *funkčných jazykových štýlov* a ich *žánrov*. Mnohí žiaci ovládajúci teóriu nedokážu identifikovať daný štýl či slohový postup, teda nevedia aplikovať naučené vedomosti v praxi.

Literárna história

Žiaci majú medzery v základnej *chronológii* literárnych období a smerov. Najväčšie problémy im však paradoxne spôsobujú predpísané *povinné diela* umeleckej literatúry. Žiaci sa spoliehajú na stručné výťahy z nich, referáty a internet, povinné diela zostávajú neprečítané. Literárnoteoretické vedomosti o nich sú rovnako na nevyhovujúcej úrovni. Stáva sa, že v rámci „oficiálneho“ tematického výchovno-vzdelávacieho plánu sa niektoré témy, resp. povinné diela uvedené v cieľových požiadavkách na MS preberajú až po marcovom termíne EČ, preto je nutná aktualizácia preberaného učiva. Tak nedôjde k situácii, ktorú naznačoval spomínaný maturant z úvodu nášho článku.

Literárna teória

Na základe analýzy výsledkov testov EČ je pre žiakov problematická *štruktúra literárnych diel* – majú problém s pochopením *horizontálneho členenia textu* (próza, poézia a ich vzájomné porovnanie). Tento jav súvisí aj s *textovou syntaxou*, s ktorou majú tiež žiaci ťažkosti. Pravidelne sa v testoch EČ objavujú niektoré *literárnovedné termíny* (napr. *anafora* či *kontrast*) – opäť však žiaci svoje vedomosti o nich nevedia v dostatočnej miere aplikovať na daný text.

Čítanie s porozumením

Vo všeobecnosti možno konštatovať, že oblasť čítania s porozumením vychádza z analýz výsledkov testov EČ pozitívne. Menej úspešnými sa javia úlohy, pri ktorých ide o *pozorné čítanie*, resp. o *dlhší* či *nesúvislý text*. Pre žiakov je náročné, ak je potrebné k textu opakovane sa vrátiť, keďže *tempo čítania* je celkovo pomalšie. S čítaním s porozumením súvisí aj *komplexné pochopenie úlohy*, keď žiaci napr. hľadajú správne riešenie v *nesprávnom* odseku či riadku, vypisujú *slovo* namiesto *slovesa* či vetný *sklad* namiesto vetného *člena*. Často majú s čítaním s porozumením problémy šikovní žiaci, ktorí v snahe rýchlo prejsť k riešeniu ďalších položiek čítajú povrchne, nedočítajú zadanie úlohy či distraktor do konca.

Pre MS 2013 nadobudla od 1. septembra tohto roka účinnosť legislatívna zmena, podľa ktorej žiak, ktorý nebude úspešný ani v EČ, ani v PF IČ MS, postúpi síce na riadny termín ústnej formy (ÚF) IČ, ale v nasledujúcom školskom roku bude musieť opakovať jednu alebo obe písomné časti MS (podľa výsledku ÚF IČ). Vzhľadom na tieto skutočnosti považujeme za potrebné uviesť aj počet žiakov, ktorí boli neúspešní v oboch častiach (EČ a PF IČ) MS zo SJL v uplynulom školskom roku. **Zo slovenského jazyka a literatúry neuspelo 191 žiakov, čo predstavuje 0,34 % z celkového počtu 56 356 žiakov, ktorí písali obidve časti MS.**

Mgr. Alžbeta PALACKOVÁ
Ilustračné foto Ján SÚKUP

Slovenský jazyk v Testovaní 9

Výsledky z roku 2012, ciele a zámery pre rok 2013

Celoslovenské testovanie žiakov 9. ročníka základných škôl (ZŠ) – Testovanie 9 (T9) – je sumatívne hodnotenie žiakov na výstupe zo stupňa ISCED 2, ktoré sa realizuje prostredníctvom centrálne zadaných štandardizovaných testov. Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania (NÚCEM) je v zmysle zákona o výchove a vzdelávaní zodpovedný za prípravu a odborné zabezpečenie externého testovania žiakov ZŠ.

Celoslovenského Testovania 9 sa v školskom roku 2011/2012 zúčastnilo celkovo 43 513 žiakov z 1 449 ZŠ. Žiaci boli testovaní z predmetov matematika, slovenský jazyk a literatúra, maďarský jazyk a literatúra, slovenský jazyk a slovenská literatúra a ukrajinský jazyk a literatúra. Testy písalo 40 604 žiakov z 1 310 škôl s vyučovacím jazykom slovenským, 2 874 žiakov zo 124 škôl s vyučovacím jazykom maďarským a 35 žiakov z 3 škôl s vyučovacím jazykom ukrajinským. Testovania sa zúčastnilo aj 2 431 žiakov so zdravotným znevýhodnením.

Testovacie nástroje

V T9-2012 sme uplatnili a vyhodnotili testy relatívneho výkonu, tzv. **NR testy** (*norm-referenced*), rozlišujúce žiakov podľa ich výkonov v teste. Cieľom takéhoto testu je vzájomne porovnať výsledky žiakov. Na základe výkonu sa určí poradie žiakov. Výsledné umiestnenie žiaka závisí od výkonov ostatných žiakov. Takto pripravené testy sa používajú na finálne sumatívne hodnotenie (hodnotenie v záverečnej fáze výučby).

Test zo slovenského jazyka a literatúry riešilo 40 633 žiakov, z čoho bolo 20 839 chlapcov (51,3 %) a 19 794 dievčat (48,7 %). Žiaci dosiahli priemernú úspešnosť **54,5 %**.

Priemerná známka zo slovenského jazyka a literatúry na polročnom vysvedčení v 9. ročníku bola 2,57. Korelačný koeficient r = -0,642 naznačuje silný vzťah medzi dosiahnutou úspešnosťou a známkou. Medzi jednotlivými výkonnostnými skupinami žiakov podľa známky sa preukázali rozdiely v dosiahnutých priemerných úspešnostiach na úrovni veľmi miernej až silnej vecnej signifikancie.

Test zo slovenského jazyka a literatúry

Čas riešenia	60 minút
Počet testových položiek	25
Typy testových položiek	Uzavreté položky s výberom odpovede zo štyroch možností: ■ 15 položiek sa viaže na ukážky, ■ 10 položiek je voľných, z ktorých niektoré sa viažu na kratšie texty.
Testované oblasti	celkové porozumenie textu, zvuková stránka jazyka a pravopis, morfológia, lexikológia, syntax, sloh, literárne žánre, štruktúra literárneho diela – kompozícia, štylistika umeleckého textu (jazykové, poznávacie, čitateľské kompetencie)
Charakteristika textov	Texty primerané žiakom 9. ročníka ZŠ: ■ súvislé a nesúvislé texty, ■ autentické i upravené texty, ■ umelecké, vecné texty, ■ texty z rôznych médií (denná tlač, internet).
Požiadavky na vedomosti a zručnosti	v súlade s platným vzdelávacím štandardom z vyučovacích jazykov pre II. stupeň ZŠ
Kritériá hodnotenia	1 bod za správnu odpoveď 0 bodov za nesprávnu alebo žiadnu odpoveď

Test zo slovenského jazyka a literatúry je zostavený tak, aby obsahovou stránkou a úrovňou náročnosti zodpovedal platnej pedagogickej dokumentácii pre žiakov ZŠ.

Pre žiakov s vyučovacím jazykom slovenským – Učebné osnovy pre SLOVENSKÝ JAZYK A LITERATÚRU pre 5. – 9. ročník ZŠ (schválilo MŠ SR výmerom č. 1640/97-151 s platnosťou od 1. 9. 1997), Vzdelávací štandard s exemplifikačnými úlohami zo SLOVENSKÉHO JAZYKA pre 5. – 9. ročník ZŠ (schválilo MŠ SR pod č. 119/2002-41 s platnosťou od 1. 9. 2002) a Vzdelávací štandard z LITERÁRNEJ VÝCHOVY pre II. stupeň ZŠ (schválilo MŠ SR pod č. CD-2004-17085/35074-1:091 pre školy s vyučovacím jazykom slovenským s platnosťou od 22. 12. 2004).

Obr. 1: Histogram priemernej úspešnosti žiakov v teste zo SJL

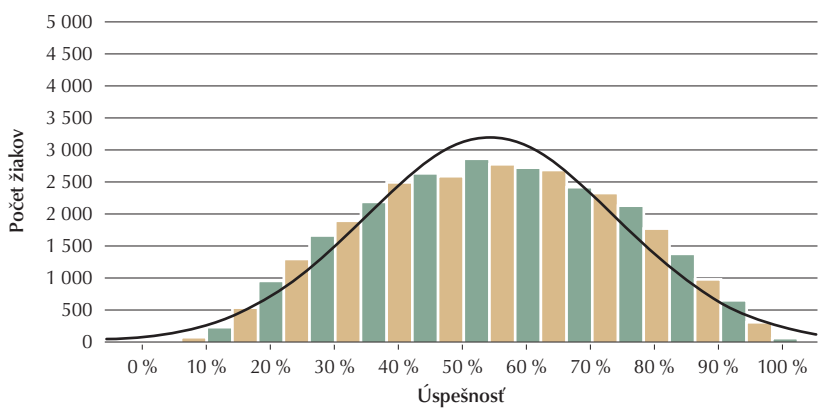

Tab. 1: Priemerná úspešnosť v teste zo slovenského jazyka a literatúry podľa kognitívnych úrovní

Kognitívne úrovne	Úspešnosť
Zapamätanie a porozumenie	59,7 %
Špecifický transfer	55,4 %
Nešpecifický transfer	46,3 %

Obr. 2: Priemerná úspešnosť žiakov v teste zo SJL podľa známky

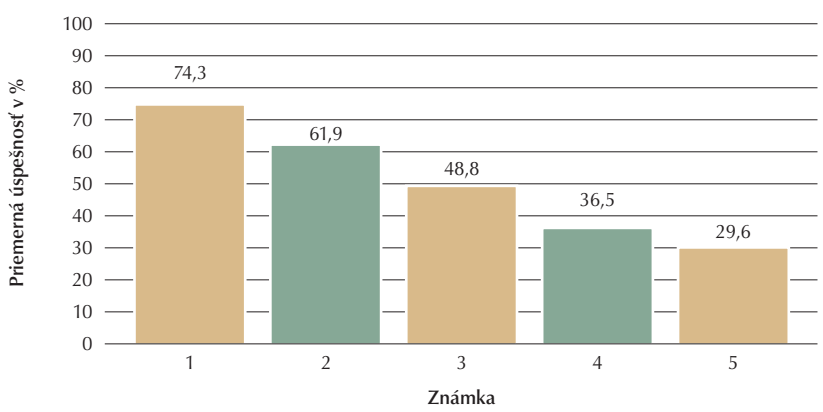

Obr. 3: Priemerná úspešnosť žiakov v teste zo SJL podľa pohlavia

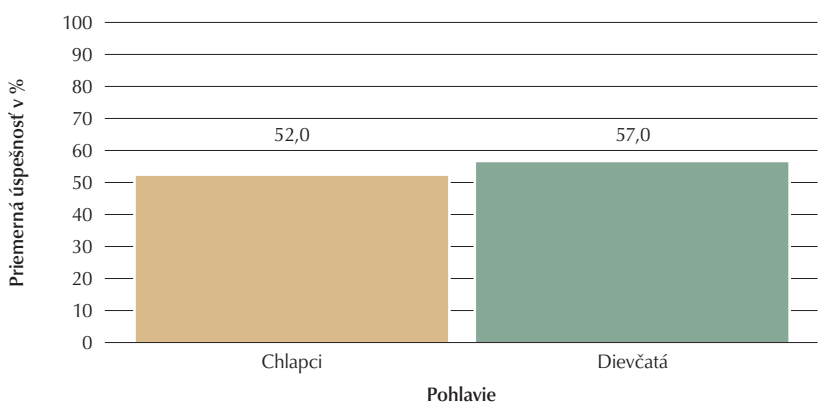

Formy A a B boli ekvivalentné, neboli medzi nimi signifikantné rozdiely priemerných úspešností. Spoľahlivosť a presnosť merania vyjadrená koeficientom reliability bola 0,80.

Histogram priemernej úspešnosti

Obr. 1 znázorňuje rozloženie priemernej úspešnosti v teste zo slovenského jazyka a literatúry (SJL). Test rozlišoval približne rovnako menej úspešných aj úspešnejších žiakov.

Priemerná úspešnosť podľa kognitívnych úrovní

Priemernú úspešnosť v úlohách v teste zo SJL podľa kognitívnych úrovní uvádzame v tabuľke č. 1.

Priemerná úspešnosť podľa známky

Obr. 2 znázorňuje priemernú úspešnosť žiakov v teste zo SJL podľa známky.

Výsledky jednotkárov boli štatisticky významne lepšie ako národný priemer, rozdiel bol veľmi silne vecne významný. Výsledky dvojkárov boli štatisticky významne lepšie ako národný priemer, rozdiel bol stredne vecne významný. Výsledky trojkárov boli štatisticky významne horšie ako národný priemer, rozdiel bol stredne vecne významný. Výsledky štvorkárov boli štatisticky významne horšie ako národný priemer, rozdiel bol veľmi silne vecne významný.

Rodové rozdiely

V teste zo SJL nebol rozdiel medzi výsledkami chlapcov a dievčat vecne významný. Dievčatá dosiahli lepšie výsledky ako chlapci. Obr. 3 znázorňuje priemernú úspešnosť žiakov v teste zo SJL podľa pohlavia.

Priemerná úspešnosť podľa kraja

Roku 2012 neboli vecne významné rozdiely v priemerných úspešnostiach žiakov jednotlivých krajov. Rozdiely sme hodnotili oproti národnému priemeru SR. Obr. 4 znázorňuje priemernú úspešnosť žiakov v teste zo SJL podľa kraja.

Priemerná úspešnosť podľa okresov

V teste zo SJL dosiahli lepšie výsledky ako národný priemer (54,5 %) na úrovni silnej vecnej významnosti žiaci z okresu Stropkov (69,4 %) z Prešovského kraja.
Výsledky lepšie ako národný priemer na úrovni strednej vecnej významnosti dosiahli žiaci z dvoch okresov: Bratislava I (64,0 %) a Bratislava III (61,3 %) z Bratislavského kraja.
Výsledky žiakov okresu Gelnica (41,5 %) z Košického kraja a okresu Veľký Krtíš (42,1 %) z Banskobystrického kraja boli horšie ako národný priemer (54,5 %) na úrovni silnej vecnej významnosti.
Zo 79 okresov výsledky horšie ako národný priemer (54,5 %) na úrovni strednej vecnej významnosti dosiahlo 6 okresov: Rimavská Sobota (47,7 %) z Banskobystrického kraja, Turčianske Teplice (47,5 %) zo Žilinského kraja, Trebišov (47,0 %) z Košického kraja, Dunajská Streda (46,1 %) z Trnavského kraja, Revúca (46,1 %) z Banskobystrického kraja, Rožňava (46,0 %) z Košického kraja.

Priemerná úspešnosť podľa typu sídla

Zo škôl, ktoré sa zúčastnili testovania zo SJL, tvorili vidiecke školy viac ako polovicu (53,2 %). Počtom však žiaci z vidieckych škôl tvorili menej ako dve pätiny (37,3 %) testovaných zo SJL.
Národný priemer v teste zo slovenského jazyka a literatúry bol 54,5 %. Priemerná úspešnosť žiakov vidieckych škôl bola 52,3 %. U žiakov mestských škôl bola priemerná úspešnosť 55,8 %. Rozdiely medzi výsledkami žiakov mestských a vidieckych škôl neboli vecne významné.

Priemerná úspešnosť podľa známky

Obr. 5 znázorňuje podiel žiakov podľa známky zo SJL v krajoch. Najväčší podiel jednotkárov je v Nitrianskom kraji (18,6 %), najmenší v Bratislavskom kraji (14,8 %).

Analýza vybraných testovaných položiek T9-2012

Väčšina položiek v teste zo slovenského jazyka a literatúry vykázala priaznivé hodnoty sledovaných charakteristík. Obťažnosť položiek sa pohybovala od 16,9 % do 73,4 %. Vyššiu obťažnosť (nad 60 %) mali položky č. 7, 9, 13, 24 a 25. Nižšiu obťažnosť (pod 30 %) mali položky č. 1, 11 a 20.
V teste sa preukázalo, že veľmi dobrú rozlišovaciu schopnosť mali položky č. 17, 18, 22 a 23. Položky č. 17, 18 a 23 boli z jazykovej zložky a položka č. 22 z literárnej zložky. Citlivosť položiek č. 1 až 25 bola od 44,1 % do 73,1 %. Neriešenosť položiek sme nezaznamenali. Položková analýza potvrdila časovú primeranosť testu.
Podľa obsahových oblastí bola v teste zo slovenského jazyka a literatúry úspešnosť nasledovná: jazyková zložka – 52,5 %, literárna zložka – 57,4 %. V položkách zameraných na čítanie s porozumením bola priemerná úspešnosť 55,3 %.
Nové typy úloh zamerané na čítanie s porozumením žiaci zvládli. Preukázali na dobrej úrovni zručnosť vo vyhľadávaní informácií z rôznych prameňov – dokázali tak, že ich kompetencie v práci s textom sa v mnohých ohľadoch zvýšili.
Viacerí však nedokázali spracovať informácie v niektorých textoch, roztriediť ich na podstatné a nepodstatné a zaujať k nim stanovisko, avšak niektorí žiaci nedokázali vykonať ani selekciu informácií, aby ich následne mohli využiť. Pomerne nízku úroveň dosiahli žiaci pri zvládaní úloh zameraných na uplatnenie jazykových pravidiel v bežných komunikačných situáciách.
Z testu zo slovenského jazyka a literatúry sme vybrali ukážku nového typu položky, ktorá bola zameraná na čítanie s porozumením.

Obr. 4: Priemerná úspešnosť žiakov v teste zo SJL podľa kraja

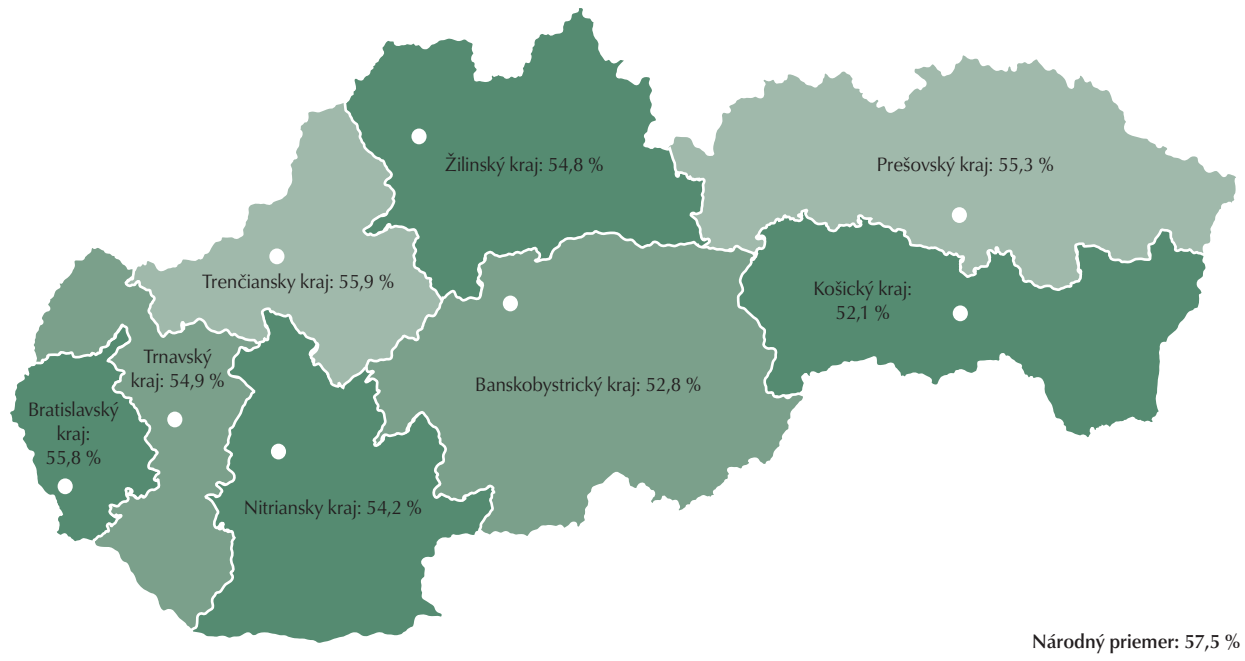

Obr. 5: Podiel žiakov v % podľa známky zo SJL v krajoch

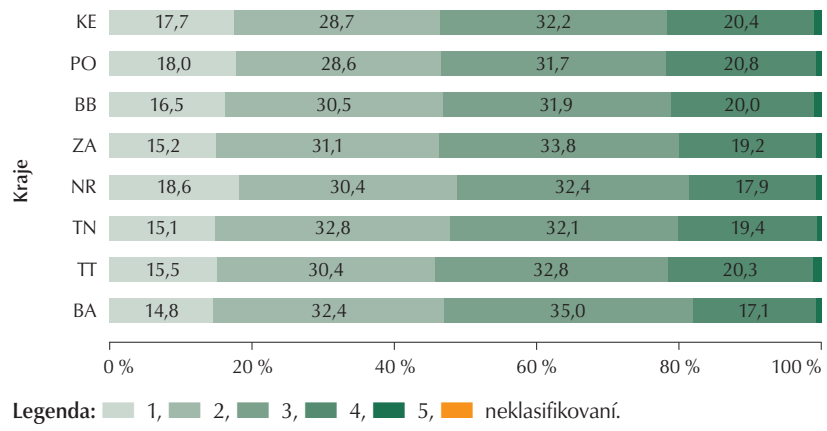

Ukážka 2:

Na plote pristáva kondor! Keď pristáva kondor, čas sa spomalí. Zježený temný vták hlasno brzdí v hmatateľnom vzduchu. Keď sa pazúry položia na drôt, všetko zasiahne jediný ťažký tón. Potom pod krásnou váhou a silou dlho zuní pletivo.
A obrovské krídla sa pero za perom zasúvajú na lesklý chrbát. Sucho šuchocú. Praskajú. Elektrina odlieta.
Až sa v nehybnom tichu týči dokonalá silueta.
Túto chvíľu nechcem zabudnúť.

(Zdroj: Zuzana Cigánová – Kúsok cesty okolo sveta)

06. Ktoré tvrdenie vyplýva z textu?

A. Silueta kondora sa vznáša na oblohe.
B. Pristávajúci vták zaťahuje ostré pazúry.
C. Pri pristávaní prechádza vtákom elektrina.
D. Pod ťarchou kondora drôty spievajú.

Tab. 3: Prehľad odpovedí žiakov v položke č. 06

Odpoveď	Popis	Počet
D	Správna odpoveď	55,6 %
A	Nesprávna odpoveď	15,0 %
B	Nesprávna odpoveď	11,7 %
C	Nesprávna odpoveď	17,4 %
X	Žiadna odpoveď (vynechanosť)	0,25 %
Spolu		100,0 %

Tab. 4: Odpovede žiakov v položke č. 06 podľa známky (v %)

Známka	Počet žiakov	Možnosť odpovede					Spolu
		A	B	C	D	X	
1	3 436	12,3	6,1	16,4	**65,0**	0,2	100,0
2	6 338	14,1	9,1	16,9	**59,6**	0,2	100,0
3	6 829	15,3	13,2	17,2	**54,0**	0,2	100,0
4	4 008	15,8	19,1	20,1	**44,6**	0,4	100,0
5	163	17,8	28,2	20,2	**33,7**	0,0	100,0

Obr. 6: Distribúcia úspešnosti podľa výkonnostných skupín žiakov – položka č. 06

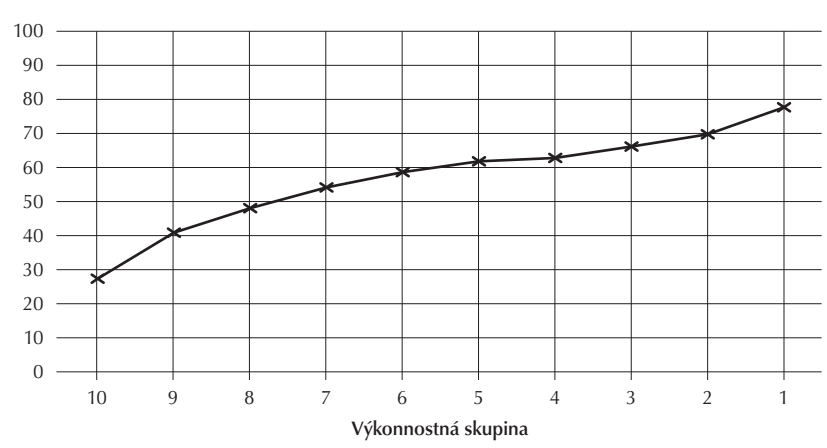

Z položiek, ktoré sa viazali na ukážku č. 2, sme vybrali položku č. 06.

Analýza položky č. 06

Položka č. 06 bola uzavretá, s výberom odpovede zo štyroch možností (A, B, C, D). Bola zameraná na prácu s krátkym umeleckým textom, čo tvorí jadro vyučovania literatúry a literárnej výchovy na druhom stupni ZŠ. Text hovorí o vtákovi, ktorý hlasno brzdí, a keď dosadne na elektrický drôt, tento manéver vydá ťažký tón.
Položku sme zaradili do nešpecifického transferu (3. kognitívna úroveň).

Cieľom položky bolo sledovať kompetencie žiakov: interpretovať text a uvažovať o ňom; úroveň porozumenia umeleckého vyjadrenia – umelecké jazykové prostriedky.
Správne riešenie obsahuje umeleckým spôsobom vyjadrenú myšlienku, ktorá z textu ako umeleckého opisu vyplýva.
V nesprávnych odpovediach boli pomerne rovnomerne zastúpené všetky distraktory. Z analýzy odpovedí vyplýva, že niektorým žiakom robili pravdepodobne problémy nielen nedostatočne osvojené štylistické umelecké prostriedky, ale aj lexikálne schopnosti a zručnosti (1. silueta kondora vznášajúceho sa na oblohe sa v texte vôbec nespomína, 2. ani že by pristávajúci vták zaťahoval ostré pazúry a 3. keby vtákom prešla elektrina, nemohol by vták podľa textu po pristátí len tak pokojne sedieť...). V tabuľke č. 3 uvádzame prehľad odpovedí žiakov.

V tabuľke č. 4 uvádzame, ako si zo štyroch možných odpovedí (A, B, C, D) vyberali žiaci, ktorí písali formu A, rozdelení podľa známky zo slovenského jazyka a literatúry na polročnom vysvedčení v 9. ročníku ZŠ.

Na obrázku 6 vidno, že položka rozlišovala žiakov jednotlivých výkonnostných tried.

Tab. 2: Základné štatistické parametre položky č. 06

Priemerná úspešnosť	55,6 %
Obťažnosť	44,4 %
Citlivosť	42,5 %
Vynechanosť	0,25 %
Korelácia úlohy so zvyškom testu (*P. Bis.*)	0,20

Zameranie T9- 2013 zo slovenského jazyka a literatúry

Testuje sa učivo, ktoré z obsahovej stránky a úrovňou náročnosti zodpovedá platnej pedagogickej dokumentácii pre žiakov ZŠ, ktorou je Štátny vzdelávací program pre žiakov II. stupňa ZŠ.
Vyučujúcim slovenského jazyka a literatúry odporúčame **spolupracovať s ostatnými vyučujúcimi** nielen na II., ale aj na I. stupni ZŠ – venovať väčšiu pozornosť čítaniu s porozumením, výberu a tvorbe kľúčových slov a podstatných myšlienok.
Čítanie s porozumením je jednou z kompetencií, ktoré človek potrebuje na získavanie nielen vedomostí, ale aj praktických informácií, ktoré využíva v každodennom živote. Neznamená to však, že táto kompetencia sa bude rozvíjať iba prostredníctvom vyučovania slovenského jazyka a literatúry. Čítať, vyberať a triediť informácie patrí do vyučovania všetkých vyučovacích predmetov v školách.
Preto sa aj v testovaní kladie dôraz práve na čítanie s porozumením. Žiaci majú problém taktiež s aplikovaním naučených pravidiel v konkrétnej jazykovej situácii, nevedia správne použiť to, čo sa naučili, absentuje schopnosť zmysluplne využívať poznatky. V tomto sú ešte rezervy.

Mgr. Božena MIZEROVÁ
Ilustračné foto Ján SÚKUP

T9-2013 Cieľ	Cieľom testovania je porovnať výkony žiakov v testovaných predmetoch a na základe výsledkov žiakov poskytnúť spätnú väzbu školám o ich úrovni v porovnaní s ostatnými školami na Slovensku. Výsledky testovania rozlišujú žiakov podľa ich výkonov. V zmysle školského zákona v platnom znení prijímajú stredné školy na štúdium žiakov aj na základe výsledkov externého testovania.
Čas riešenia	60 minút
Počet testových úloh	25
Forma testových úloh	Uzavreté úlohy s výberom odpovede zo štyroch možností: ■ 20 úloh sa viaže na ukážky, ■ 5 úloh je voľných, z ktorých niektoré sa viažu na kratšie texty.
Testované oblasti	čítanie s porozumením, významová/lexikálna rovina, zvuková rovina jazyka a pravopis, tvarová/morfologická rovina jazyka, syntaktická/skladobná rovina, sloh, literárne žánre, literárne druhy, štruktúra diela, štylizácia textu, metrika, všeobecné pojmy (sledovanie čitateľských, interpretačných, lexikálno-gramatických kompetencií)
Charakteristika textov	Texty primerané žiakom 9. ročníka ZŠ: ■ súvislé a nesúvislé texty, ■ autentické i upravené texty, ■ umelecké, vecné texty, ■ texty z rôznych médií (denná tlač, internet).
Kognitívna úroveň	1. Zapamätanie, porozumenie – jednoduché myšlienkové operácie, priraďovanie, zoraďovanie, triedenie, porovnávanie. 2. Špecifický transfer –zložitejšie myšlienkové operácie vyžadujúce aplikáciu vedomostí – indukciu, dedukciu, vysvetľovanie, dokazovanie a pod. 3. Nešpecifický transfer – zložitejšia aplikácia vyžadujúca tvorivý prístup, riešenie problému, hodnotenie a pod.
Povolené pomôcky	písacie potreby – modré alebo čierne guľkové pero
Nepovolené pomôcky	mobilný telefón, *Pravidlá slovenského pravopisu*, *Krátky slovník slovenského jazyka*, *Synonymický slovník slovenčiny*, *Slovník cudzích slov*
Hodnotenie	1 bod za správnu odpoveď 0 bodov za nesprávnu a žiadnu odpoveď